ბიბლიოგრაფიის პრობლემა

თბილისი
საქართველოს სსრ სახელმწიფო წიგნის პალატა
1940

ისე რომ ჰპრძა
ნიბანაძეს

საქართველოს სსრ სახელმწიფო წიგნის პალატა

ბიბლიოგრაფიის მოამგე

1

Y 9427

თბილისი
საქართველოს სსრ სახელმწიფო წიგნის პალატის გამომცემლობა
1940

სარედაქციო კოლეგია:

გოგოლაძე, ვ. (პ/მგ. რედაქტორი)
მელიქსეთ-ბეგი, ლეონ, პროფ.
ხუციშვილი, ს.
ნაკაშიძე, თ.
ხუნდაძე, პლ. (პ/მგ. მდივანი)

ძლვნად ლენინის დეკრეტის ოცი
წლისთავს ბიბლიოგრაფიის შესახებ

ПОСВЯЩАЕТСЯ ДВАДЦАТИЛЕТИЮ
ЛЕНИНСКОГО ДЕКРЕТА О БИБЛИОГРАФИИ

შ ი ნ ა ა რ ს ი

1. რედაქციისაგან . . . . . .
2. ბაქრაძე, გ.—საქართველოს სამეცნიერო ბიბლიოთეკების ბიბლიოგრაფიული მუშაობა 1
3. გიორგიძე, გ.—უმაღლესი საბიბლიოთეკო განათლება საქართველოში 27
4. კახიანი, ვლ.—ნარკვევთხრობითი ანოტაცია 33
5. დოლაქიძე, შ.—ანალიტიკური აღწერილობის ზოგიერთი საკითხი 43
6. აბაშიძე, გ.—საქ. სსრ სახელმწიფო წიგნის პალატის საცნობარო-ბიბლიოგრაფიული მუშაობა 55
7. ჩხაიძე, ი.—საქართველოს წიგნის პროდუქცია 1939 წელს . 58
8. დოლაქიძე, შ.—კატალოგრაფია თუ კატალოგოგრაფია . . 62
9. ხუციშვილი, ს. და ტატიშვილი, ნ.—„სალიტერატურონი ნაწილნი ტფილისის უწყებათანი“ 65
10. მელიქსეთ-ბეგი, ლ.—აკადემიკოსი ივანე ჯავახიშვილი და მისი შრომები 99
11. ძიძიგური, შ. დოც.—ქართული საენათმეცნიერო ლიტერატურა 109
12. ბაქრაძე, გ.—ქართული ლექსიკოლოგიური ლიტერატურა . 119
13. ნაკაშიძე, თ. და ხუნდაძე, პლ.—აკაკი წერეთლის ნაწარმოებთა გამოცემების ქრონოლოგია 161
14. მელიქსეთ-ბეგი, ლ. პროფ. და ნაკაშიძე, თ.—„დავით სასუნელი“ ქართულად 176
15. Маркевич, Д.—Литература по библиотековедению и рекомендательной библиографии вышедшая в Грузии в 1938—1940 г.г. 185
16. ბაქრაძე, გ.—საქართველოს სამეცნიერო ბიბლიოთეკების უცხოური პერიოდიკის შეერთებული კატალოგი 206
17. ბაქრაძე, გ.—ვაჟას ბიბლიოგრაფია 212
18. გამომცემლობათა ინფორმაცია 215

ОГЛАВЛЕНИЕ

1. От редакции . . . . . .
2. Бакрадзе, Г. — Библиографическая работа научных библиотек Грузии 1
3. Гиоргидзе, Г.—Высшее библиотечное образование в Грузии 27
4. Кахиани, Вл.—Очерково-повествовательная аннотация 33
5. Долакидзе, Ш.—Некоторые вопросы аналитического описания 43
6. Абашидзе, Г.—Справочно-библиографическая работа Книжной Палаты Грузии 55
7. Чхаидзе, И.—Книжная продукция Грузии в 1939 г. . 58
8. Долакидзе, Ш.—Каталография или каталогография . 62
9. Хуцишвили, С. и Татишвили, Н.—Литературные добавления к газете „Тифлисские ведомости“ 65
10. Меликсет-Бек, Л.—Академик Иван Джавахишвили и его труды 99
11. Дзидзигури, Ш. доц.—Грузинская языковедческая литература 109
12. Бакрадзе, Г.—Грузинская лексикологическая литература 119
13. Накашидзе, Т. и Хундадзе, П.—Хронология печати произведений Акакия Церетели 164
14. Меликсет-Бек, Л. проф. и Накашидзе, Т.—„Давид Сасунский“ на грузинском языке 176
15. Маркевич, Д.—Литература по библиотековедению и рекомендательной библиографии вышедшая в Грузии в 1938—1940 г. г. 185
16. Бакрадзе, Г.—Сводный каталог иностранной периодики научных библиотек Грузии 206
17. Бакрадзе, Г.—Библиография Важа-Пшавела 212
18. Информации издательств 215

რედაქციისაგან

საკ. კ. პ. (ბ) მე-18 ყრილობის მაღალი ტრიბუნიდან მოწინავე კაცობრიობის უდიდესმა გენიოსმა ამხანაგმა **სტალინმა** მისთვის ჩვეული სიბრძნითა და გამჭრიახობით დაუსახა ჩვენს ქვეყანას გზა სოციალიზმიდან კომუნიზმში თანდათანობით გადასვლისათვის,— „მძლავრი პროექტორივით გაანათა ჩვენი შემდგომი გზა, წინ, კომუნიზმისაკენ".

საკ. კ. პ. (ბ) სტალინური ცენტრალური კომიტეტის, ბრძენთა შორის ყველაზე ბრძენის ამხანაგ **სტალინის** გენიალური ხელმძღვანელობით ჩვენი ქვეყანა ყველაზე მოწინავე, ყველაზე კულტურულ ქვეყნად გადაიქცა მთელს მსოფლიოში. მხოლოდ ჩვენშია მოსპობილი ადამიანის მიერ ადამიანის ექსპლუატაცია, მხოლოდ აქ—სსრ კავშირში მიწა, ფაბრიკა, ქარხანა, რკინიგზა—წარმოების ყველა საშუალება, მთელი სიმდიდრე, კულტურის მიღწევები ხალხის საკუთრებადაა გადაქცეული.

ჩვენი სოციალისტური სოფლის მეურნეობის, მრეწველობის, ტრანსპორტის განვითარება,—სახალხო მეურნეობის აყვავება პირდაპირი პირმშოა სტალინური ხუთწლედების წარმატებებით შესრულების, რაც თავდები გახდა იმისა, რომ კიდევ უფრო მაღალ საფეხურზე ასულიყო ხალხის კულტურა, მისი კეთილდღეობა.

„რაც შეეხება ხალხის კულტურულ მდგომარეობას,—ამბობდა ამხანაგი **სტალინი** თავის ღრმაშინაარსიან მოხსენებაში პარტიის მე-18 ყრილობაზე,—მისი აღმავლობა კვალდაკვალ მისდევდა ხალხის მატერიალური მდგომარეობის აღმავლობას.

ხალხის კულტურული განვითარების თვალსაზრისით საანგარიშო პერიოდი ჭეშმარიტად იყო კულტურული რევოლუციის პერიოდი. სსრ კავშირის ეროვნებათა ენებზე საყოველთაო-სავალდებულო პირველადწყებითი განათლების დანერგვა ცხოვრებაში, ყველა საფეხურის სკოლებისა და მოსწავლეთა რიცხვის ზრდა, უმაღლესი სკოლების მიერ გამოშვებულ სპეციალისტთა რიცხვის ზრდა, ახალი, საბჭოთა

ინტელიგენციის შექმნა და განმტკიცება,—ასეთია ხალხის კულტურული აღმავლობის საერთო სურათი".

და ჰეშმარიტად **ლენინ-სტალინის** დიადი პარტიის, მისი მედროშე დიდი **სტალინის** დაუღალავი მუშაობის შედეგად ამ უკანასკნელ წლებში კოლოსალურად გაიზარდა და შეუჩერებლივ იზრდება ყველა საფეხურის სკოლების, მოსწავლეთა, სტუდენტთა, მასწავლებელთა, სამეცნიერო დაწესებულებათა, ბიბლიოთეკების, კლუბების რიცხვი. უდიდესია ზრდა წიგნების, გაზეთების, ჟურნალების, ბეჭდვითი პროდუქციის,—ამოუწურავია წიგნის ფონდი კულტურულ დაწესებულებებში.

დღეს მილიონობით მუშაობს სოფლის მეურნეობაში, მრეწველობაში—სახალხო მეურნეობის ყველა უბანზე ახალი ტიპის სოციალისტური ინტელიგენცია, რომელიც, გამოსული არის რა მშრომელთა წრიდან, ხალისით ემსახურება მუშებისა და გლეხების ინტერესებს. იბრძვის კომუნიზმის სრული გამარჯვებისათვის.

ინტელიგენტთა ამ მილიონიან არმიას სურს იყოს ყველაზე კულტურული, ყველაზე განვითარებული, ყველაზე მცოდნე თავის საქმისა, რათა კიდევ უკეთ იმუშაოს—შეუჩერებლივ წასწიოს წინ ჩვენი ქვეყანა ახალ-ახალ გამარჯვებებისაკენ.

ინტელიგენციისათვის (და განა მარტო ინტელიგენციისათვის!) განუყრელი იარაღია წიგნი, ჟურნალი, გაზეთი. ჩვენს ქვეყანაში წიგნი დიდი ხანია პირველ მოთხოვნილების საგნადაა გადაქცეული. ამას მჭერმეტყველურად ღაღადებს ის ფაქტიც, რომ „საკ. კ. პ. (ბ) ისტორიის მოკლე კურსი" უდიდესი ტირაჟით იქნა გავრცელებული მოსახლეობაში,—ხალხი დაჟინებით დაეწაფა მარქსიზმ-ლენინიზმის უკვდავ თეორიის დაუფლების საქმეს და ამ დროს დახმარება, ხელის შეწყობა მშრომელთა ფართო ფენებისათვის წიგნზე მუშაობის საქმეში, ყველასათვის არამარტო საპატიო, არამედ აუცილებელი მოვალეობაა.

საქ. სსრ სახელმწიფო წიგნის პალატა, რომელსაც, როგორც სახელმწიფო ბიბლიოგრაფიული მუშაობის ცენტრს, დავალებული აქვს სხვა ამოცანებთან ერთად მომსახურება გაუწიოს პარტიულ, კომკავშირულ, პროფკავშირულ, საბჭოთა ორგანიზაციებს, ფართო მოსახლეობას ბიბლიოგრაფიული ცნობების მიწოდებით, დაეხმაროს ბიბლიოგრაფიისა და ბიბლიოთეკათმცოდნეობის დარგის მუშაკებს მეთოდოლოგიისა და მეთოდიკის საკითხების დამუშავებით, პირველად ბეჭდავს „ბიბლიოგრაფიის მოამბის" პირველ ნომერს.

მიუხედავად იმ ნაკლისა, რომელიც შეიძლება ახლდეს „ბიბლიოგრაფიის მოამბეს“, მის ცალკეულ წერილებს, არ შეიძლება მან მაინც ერთგვარი დახმარება არ გაუწიოს პირველ რიგში ბიბლიოთეკებისა და ბიბლიოგრაფიული დარგის, აგრეთვე მეცნიერ მუშაკებს, მკვლევარებს—საბჭოთა ინტელიგენციას, ფართო მოსახლეობას.

„ბიბლიოგრაფიის მოამბის“ რედაქცია ყოველმხრივ შეეცდება მომდევნო ნომრებში უფრო დაუახლოვდეს მკითხველების გაზრდილ მოთხოვნილებებს, მიაწოდოს მათ საჭირო ბიბლიოგრაფიული მასალები მათთვის საინტერესო საკითხებზე.

გ. ბაძრაძე.

საქართველოს სამეცნიერო ბიბლიოთეკების ბიბლიოგრაფიული მუშაობა

I

საქართველოში სამეცნიერო ბიბლიოთეკების რიცხვი 50 აღემატება. სამეცნიერო ბიბლიოთეკებმა შინაგანი მოწყობით და სპეციალიზირებული მუშაობით მაღალი განვითარების დონეს მიაღწიეს, მათი როლი მკითხველთა მომსახურების საქმეში უაღრესად გაიზარდა, თუნდაც ის ფაქტი, რომ სტატისტიკა ასეულ ათასებით ითვლის სამეცნიერო ბიბლიოთეკების მუდმივ აბონენტებს, ამას მჭერმეტყველურად ლაპარაკობს. სამეცნიერო ბიბლიოთეკების მუშაობასთან დაკავშირებით ჩვენში ჩამოყალიბდა ბიბლიოთეკართა პროფესია, გაჩნდა უმაღლესი საბიბლიოთეკო სკოლა, სპეციალური ლიტერატურა, ეწყობა ბიბლიოთეკართა კონფერენციები და სხვა [1].

მაგრამ, მიუხედავად ამისა, პრესაში დღემდის არ იყო გაშუქებული სამეცნიერო ბიბლიოთეკების ბიბლიოგრაფიული მუშაობა.

როგორც, ცნობილია უმეტესი სამეცნიერო დაწესებულება ცდილობს მოაწყოს თავის ბიბლიოთეკაში ბიბლიოგრაფიული მომსახურება მკითხველებისა და სამეცნიერო-ბიბლიოგრაფიული შრომების შედგენა მოცემული დაწესებულების მიზანსა და დანიშნულებასთან შეფარდებით. მაგრამ მას არ აინტერესებს, თუ რას აკეთებს სხვა, მეზობელი ბიბლიოთეკა იმავე ბიბლიოგრაფიის დარგში. ბიბლიოგრაფიული მუშაობა კი ჩვენში სულ უფრო და უფრო ფართოვდება, ხოლო ფართო საზოგადოებრიობამ არ იცის, თუ რა შინაარსისაა სამეცნიერო ბიბლიოთეკების ბიბლიოგრაფიული სამუშაოები. რომ ეს ხარვეზი შევსებულ იქნას, საჭიროა სისტემატური ინფორმაცია როგორც დამთავრებული, ისე შედგენის პროცესში მყოფ ბიბლიოგრაფიულ სამუშაოების შესახებ.

---

[1] იხ. ჩემი წერილი „ბიბლიოთეკათმცოდნეობა და საბიბლიოთეკო სპეციალობა ჩვენში“ („საქ. სახ. საჯარო ბიბლიოთეკის შრომები“, 1938 წ. ტ. IV, გვ. 15-43), აგრეთვე—გ. გიორგაძის წერილი საბიბლიოთეკო ფაკულტეტის შესახებ აქვე-

ბიბლიოგრაფიულ სამუშაოთა კონკრეტული შინაარსის გამოვლინება საჭიროა პირველ რიგში ბიბლიოგრაფიის უშუალო მომხმარებლისათვის—მეცნიერ მუშაკისათვის, სოციალისტურ მშენებლობაში ჩაბმულ სპეციალისტთა მასისათვის, სტუდენტობისათვის. ჩვენს ბიბლიოთეკებში დამხადებული ძვირფასი ბიბლიოგრაფიული წყაროები ხშირად გამოუყენებელი რჩება, მხოლოდ იმიტომ, რომ მათი არსებობის შესახებ უმრავლესობამ არ იცის!

გარდა ამისა, ყოველი ბიბლიოთეკა, როგორც მწარმოებელი, დეტალურად უნდა გაეცნოს სხვა ბიბლიოთეკებისა და ორგანიზაციების ბიბლიოგრაფიულ სამუშაოებს. რადგან ამით: 1) შესაძლოა პარალელიზმის თავიდან აცილება; 2) მოვაწყობთ თანამშრომლობის ორგანიზაციას სხვა ბიბლიოთეკასთან იმ ნაწილში, სადაც ეს აუცილებელია (განსხვავებული ფონდების დამუშავების შემთხვევაში); 3) მივაღწევთ მეთოდურ გამოცდილების ურთიერთ გაზიარებას (რასაც ყოველთვის, მეტადრე კატალოგოგრაფიაში, დადებითი შედეგი მოაქვს) და სხვ.

ამ სტატიიდან, რომელშიც მოცემულია აღწერილობა ბიბლიოგრაფიული მუშაობისა 10 სამეცნიერო ბიბლიოთეკაში, მკითხველი დარწმუნდება, რა მდიდარია ჩვენი ბიბლიოთეკების ბიბლიოგრაფიული პროდუქცია. დაინახავს, რასაკვირველია, პარალელიზმის მაგალითებსაც. ბიბლიოგრაფიული სამუშაო ყველგან და ყოველთვის უამრავ დროს, შრომასა და ხარჯებს მოითხოვს, და როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, დროულ ინფორმაციას იმის შესახებ, თუ სად რა კეთდება, დიდი მნიშვნელობა აქვს მუშაობაში პარალელიზმის აცდენისა და ხარჯების ეკონომიისათვის. საბჭოთა რუსეთსა და უკრაინაში ამ მიმართულებით მუშაობა ფართოდაა გაშლილი. ინფორმაციას სისტემატურად იძლევიან სპეციალური ჟურნალები, როგორც მაგალითად „Книга и пролетарская революция", „Советская библиография", „Марксистско-ленинская литература (Библиографический бюллетень ИМЭЛ)", „Красный библиотекарь" და მთელი რიგი სხვა, განსაკუთრებით კი „Книжная Летопись"-ისა და „Летопись журнальных статей"-ს ბიბლიოგრაფიული განყოფილებანი. გარდა ამისა იბეჭდება სპეციალური ბროშურები, რომლებშიც ჩამოთვლილია ამათუიმ ბიბლიოთეკის შედგენილი ბიბლიოგრაფიული საცნობები და ე. წ. წერილობითი ბიბლიოგრაფიული ცნობები (სიები). მაგალითად, სალტიკოვ-შჩედრინას სახელობის ლენინგრადის სახ. საჯარო ბიბლიოთეკას გამოცემული აქვს Информационный бюллетень библиографий, выполненных консультационно-

библиографическим отделом за 1934 — 1938 гг. Медицина. Ленинград. 1938 г. Изд. Гос. Публ. Библиотеки им. Салтыкова-Щедрина, 15 გვ., რომელშიც აღნიშნულია 100 ცნობა.

სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკურმა ბიბლიოთეკამ—(Гос. Научно-техническая Библиотека) მოსკოვში გამოსცა—Указатель библиографических справок, выполненных в 1937—1938 гг. Москва. 1935 г. Изд. Научно-техн. Б-ки НКП РСФСР, 95 стр. 15 р.

ამ ბროშურაში აღნიშნულია 815 ცნობა ტექნიკის სხვადასხვა დარგისა სისტემატიზირებული სახით; დართული აქვს ანბანურ-საგნობრივი საძიებელი. ბროშურა წარმოადგენს წინად გამოცემული ანალოგიური წიგნაკის (1934—1937 წ. წ.) გაგრძელებას.

მოვიყვან კიდევ ერთ მაგალითს [1]) ცენტრალურ სააღმშენებლო ბიბლიოთეკის (Центральная строительная Библиотека) ბროშურას: Указатель библиографических справок, выполненных ЦСБ (Центральной строительной Библиотекой) за 1936—1939 гг. Москва. 1939 г. Изд. Народ. Ком. по строительству. 31 стр.; ამ ბროშურაში აღნიშნულია 214 ბიბლიოგრაფიული ცნობა.

ამ მიმოხილვაში ჩვენ შევეხებით ჯერჯერობით თბილისის ათ სამეცნიერო ბიბლიოთეკას. ზოგს მათგანს კარგად ორგანიზებული ბიბლიოგრაფიული განყოფილებები გააჩნია და დიდი მიღწევებიც აქვს, ზოგს კი მხოლოდ ახლად გახსნილი და გაშლილი მუშაობისათვის მომზადებული ბიბლიოგრაფიული განყოფილებანი. ეს ბიბლიოთეკებია: 1. მარქს-ენგელს-ლენინის ინსტიტუტის თბილისის ფილიალის ბიბლიოთეკა; 2. კ. მარქსის სახელობის საქ. სახელმწიფო საჯარო ბიბლიოთეკა; 3. სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკა; 4. ნ. მარის სახელ. ენისა, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა; 5. ბოტანიკური ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა; 6. ლ. პ. ბერიას სახელობის სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა; 7. ს. მ. კიროვის სახელობის საქ. ინდუსტრიალური ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა; 8. საქ. სახელმწიფო მედიკური ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა; 9. საქართველოს სახელმწიფო კონსერვატორიის ბიბლიოთეკა და 10. საქ. სახელმწიფო წიგნის პალატის ბიბლიოთეკა.

§ 1. ვიწყებთ მიმოხილვას **მარქს-ენგელს-ლენინის ინსტიტუტის თბილისის ფილიალის ბიბლიოთეკით**. ამ ბიბლიოთეკის **ბიბლიო-**

[1]) სამივე დასახელებული რუსული ბროშურა მოიპოვება საქ. სახ. საჯარო ბიბლიოთეკის ბიბლიოგრაფიულ განყოფილებაში.

გრაფიული განყოფილება 5 წელიწადია რაც არსებობს. მას გაცემული აქვს 2500 ბიბლიოგრაფიული ცნობა, აქედან 787 ცნობა 1939 წელში. განყოფილებას შედგენილი აქვს შემდეგი ბიბლიოგრაფიული შრომები:

1. **ქართულ გაზეთებში 1877—1915 წლებში მოთავსებული სტატიების სისტემატური ბიბლიოგრაფია**, კარტოთეკის სახით, რისთვისაც აწერილია მთლიანად შემდეგი ქართული გაზეთები:

1. „ივერია" (1877—1905 წწ.)
2. „კვალი" (1893—1904 წწ.)
3. „დროება" (1881—1885 წწ.)
4. „შრომა" (1881—1883 წწ.)
5. „ცნობის ფურცელი" (1900—1905 წწ.)
6. „ბრძოლა" (1900—1901 წწ.)
7. „პროლეტარიატის ბრძოლა" (1905 წ.)
8. „მოგზაური" (1905 წ.)
9. „ახალი დროება" (1906 წ.)
10. „ახალი ცხოვრება" (1906 წ.)
11. „განთიადი" (1906 წ.)
12. „გზა" (1906 წ.)
13. „გრიგალი" (1906 წ.)
14. „ელვა" (1906 წ.)
15. „ზარი" (1906—1907 წწ.)
16. „ლამპარი" (1906 წ.)
17. „ნობათი" (1906 წ.)
18. „სიმართლე" (1905 წ.)
19. „სხივი" (1906 წ.)
20. „ტალღა" (1906 წ.)
21. „ჩვენი ცხოვრება" (1906 წ.)
22. „შიკრიკი" (1906 წ.)
23. „წინ" (1907 წ.)
24. „დილა" (1907 წ.)
25. „დრო" (1907 წ.)
26. „ლახვარი" (1907 წ.)
27. „საყვირი" (1907 წ)
28. „სინათლე" (1907 წ.)
29. „ჩვენი გზა" (1907 წ.)
30. „ჩვენი სიტყვა" (1907 წ.)
31. „ჩვენი ცხოვრება" (1907 წ.)
32. „ცისარტყელა" (1907 წ.)
33. „წინ" (1907 წ.)
34. „წყარო" (1907 წ.)
35. „აზრი" (1908 წ.)
36. „ამირანი (1908 წ.
37. „დასაწყისი" (1908 წ.)

38. „ნაპერწკალი“ (1908 წ.)
39. „შურდული“ (1908 წ.)
40. „თემი“ (1912—1915 წწ.)
41 „წყარო“ (1913 წ.)
42. „ჩვენი წყარო“ (1913 წ.)

მკითხველს რომ სრული წარმოდგენა ჰქონდეს ამ ფრიად მნიშვნელოვან ბიბლიოგრაფიულ ნაშრომზე, მოგვყავს ის რუბრიკები, რომლის მიხედვით სისტემატიზირებულია მთელი კარტოთეკა. ესენია:

1. ა/კ. და საქართველოს კომ. ორგანიზაციების ისტორია.
2. საქართველოს და ა/კ. ისტორია.
3. მარქსიზმის ისტორია საქართველოში.
4. რევოლუც. მოძრაობის ისტორია.
5. 1905 წლის რევოლუცია ამიერ-კავკასიაში.
6. თებერვლისა და ოქტომბრის რევოლუცია ამიერ-კავკასიაში.
7. მუშათა მოძრაობა ამიერკავკასიაში.
8. გლეხობის აგრარული მოძრაობა საქართველოში 19—20 საუკ.
9. ახალგაზრდობის მოძრაობა 1905 წ. ამიერ-კავკასიაში.
10. საქართველოს ეკონომიკა 19—20 საუკ.
11. ნაციონალურ - კოლონიალური საკითხი.
12. კლასები და კლასთა ბრძოლა საქართველოში.
13. ბურჟუაზიული პარტიები საქართველოში.
14. საქართველოს 19—20 საუკ. პუბლიცისტიკა.
15. საქართველოს ეთნოგრაფია.
16. ერობის საკითხი ამიერ-კავკასიაში.
17. თბილისის ქალაქის საბჭო.
18. საქართველოს და ა/კ. განათლების საკითხები 19—20 საუკ.
19. ქართული პრესის ისტორია.
20. ქართული ლიტერატურის ისტორია.
21. ქართული მუსიკის ისტორია.
22. ქართული თეატრის ისტორია.
23. ყველა წერილები და სიტყვები ა/კ. გამოჩენილ პოლიტიკურ-საზოგადოებრივ მოღვაწეთა.
24. ბიბლიოგრაფია და რეცენზიები.

ამ ბიბლიოგრაფიულ კარტოთეკას თან ერთვის პოლიტიკურ და საზოგადო მოღვაწეთა და მწერალთა სპეციალური კარტოთეკა ბიბლიოგრაფიული ხასიათისა (Personalia), რომელშიც შედის 700-მდე სახელი (ფსევდონიმების გახსნით) და რომელიც აღებულია ზემოთჩამოთვლილ გაზეთებიდან (შემდგენელები—ბიბლიოთეკის თანამშრომლები ნ. სტეფანიშვილი და ქ. მგალობლიშვილი).

2. **ამიერკავკასიის რუსულ გაზეთებში 1905—1922 წ. წ. მოთავსებულ სტატიების ბიბლიოგრაფია**, კარტოთეკის სახით (შემდგ.

გ. კორსაკი და ა. ალაგარდიანი). ეს კარტოთეკაც შედგენილია იმავე სისტემით, როგორც ზემოთ აღნიშნული ქართული კარტოთეკა; სტატიები და სხვა მასალა ამოღებულია შემდეგი გაზეთებიდან:

1. „Вперед" 1905 г.
2. „Кавказский рабочий листок" 1905 г.
3. „Возрождение" 1905, 1906 гг.
4. „Пролетарий" 1905 г.
5. „Вестник возрождения" 1906 г.
6. „Воля" 1906 г.
7. „На повороте" 1906 г.
8. „Народ" 1906 г.
9. „Обзор" 1906 г.
10. „Современник" 1906 г.
11. „Бакинский рабочий" 1908 г.
12. „Социал-демократ" 1908, 1909 гг.
13. „Волна" 1909 г.
14. „Трудовой голос" 1909 г.
15. „Звезда" 1910, 1911, 1912 гг.
16. „Кавказский рабочий" 1917, 1918 гг.
17. „Коммунист Грузии" 1920 г.
18. „Правда Грузии" 1921, 1922 гг.

3. Алфавитный указатель к произведениям К. Маркса и Фр. Энгельса; составлен по собранию сочинений (исключая писем), Архиву К. Маркса и Фр. Энгельса, двухтомнику избранных сочинений К. Маркса и по впервые напечатанным в русских журналах и газетах статьям и материалам; картотека, 890 назв. (состав.—Г. Корсак).

4. Ленин в закавказской печати. Биобиблиографические материалы; картотека литерат. на русск., грузинск. и армянск. языках; 603 назв. сгруппированных по следующим рубрикам:

I. Произведения ЛЕНИНА в Зак. печати за 1920—1924 гг.

II. Декреты Сов. правительства за подписью Ленина за 1917—18 гг.

III. О покушении на Ленина в августе 1918 г.

IV. Болезнь и кончина Ленина.

V. Закавказские деятели о Ленине.

5. Библиография произведений И. В. Сталина на русск. языке (1900—1940 гг.). (Сост. С. Алагардян).

6. ბიბლიოგრაფია ი. ბ. სტალინის შრომებისა ქართულ ენაზე. (შემდგ.—ნ. სტეფანიშვილი).

7. Библиография русской литературы о И. В. Сталине (Сост. С. Алагардян).

7. ბიბლიოგრაფია ქართული ლიტერატურისა ი. ბ. სტალინის შესახებ (შემდგ. ნ. სტეფანიშვილი).

9. И. В. Сталин о национально-колониальном вопросе (произвед., не вошедшие в сборник. Сталин, Марксизм и национально-колониальный вопрос). (26 назв., на русск. яз.; сост. С. Алагардян).

10. Библиография русской и грузинской литературы к Краткому курсу истории ВКП(б); 1059 назв., систематизиров. по 12 главам (соств. —С. Алагардян, Н. Степанишвили, Г. Корсак).

11. Библиография русской и грузинской художественной литературы к Краткому курсу истории ВКП(б); 153 назв., системат. по главам (состав.—те-же).

12. Библиография русской и грузинской литературы по истории коммунистических организаций Закавказья; 256 назв. (состав.—те-же)

გარდა ამისა ბიბლიოთეკის ბიბლიოგრაფიულ განყოფილებას გადეშული აქვს თავის მკითხველებზე შემდეგი ვრცელი წერილობითი ბიბლიოგრაფიული ცნობები (მათი პირები ინახება ბიბლიოთეკაში).

1. Библиография русской литературы о Кавказском Союзе РСДРП; 65 назв. (состав.—Г. Корсак).

2. ლავრ. კეცხოველის ბიბლიოგრაფია. ქართულ ენაზე არსებული ლიტერატურა 1894—1939 წწ.; 47 სახელწ.

3. ალ. წულუკიძის ბიბლიოგრაფია. ქართულ ენაზე არსებული ლიტერატურა 1898—1939 წ. წ.; 102 სახელწ.

4. ს. შაუმიანის ბიბლიოგრაფია. ლიტერატურა ქართულ, სომხურ და რუსულ ენებზე 1905—1939 წწ.; 246 სახელწ.

5. Сурен Спандарян—биобиблиография. Литература на русск. и армянск. языках за 1906—1939 гг.; 187 назв.

6. С. Орджоникидзе о молодежи; 28 назв. на русск. яз.

7. Л. П. Берия о молодежи; 20 назв. на русск. яз.

8. Бакинская стачка в декабре 1904 г. Литерат. за 1908—1939 г. на русск. яз.; 71 назв.

9. О совещании нефтепромышленников с рабочими в Баку в 1907—1908 гг.; лит. на русск. и груз. языках за 1907—1908 гг.; 25 назв.

10. **მესამე დასი.** ქართულ ენაზე არსებული ლიტერატურა მესამე დასის შესახებ. 1899—1900 წწ.; 88 სახელწ.

11. **Библиография литературы по истории и экономике Закавказья** по Кавказскому календарю за все годы (1849—1917); 596 назв.

12. **Крымская война 1853—1856 гг.** Библиография литературы по журналам „Русская Старина" за 1870—1917 гг. и „Исторический Вестник" за 1880—1917 гг.; 157 назв.

13. **Гражданская война 1918—1921 гг. на Северном Кавказе.** Библиография русск. литерат. за 1920—1939 гг.; 78 назв.

14. **История гражданской войны в России 1918—1921.** Русская литерат. за 1936—1938 гг.; 227 назв.

(ყველა ეს ბიბლიოგრაფიული ცნობები შედგენილია ნ. სტეფანიშვილის, ს. ალაგარდიანისა და გ. კორსაკის მიერ)

§ 2. არა ნაკლებ აქტუალური და მნიშვნელოვანი ბიბლიოგრაფიული სამუშაოებია შესრულებული **კ. მარქსის სახელობის საქართველოს სახელმწიფო საჯარო ბიბლიოთეკაში** ამ ბიბლიოთეკის **ქართველოლოგიის კაბინეტისა** და **ბიბლიოგრაფიულ განყოფილების** მიერ. აქ აღვნიშნავთ პირველ რიგში იმ ბიბლიოგრაფიულ შრომებს, რომლებსაც ბიბლიოთეკა ამზადებს გამოსაცემად.

1. **ი. ბ. სტალინი** ქართულ მხატვრულ ლიტერატურაში.

2. **ი. ბ. სტალინი** ქართულ ხალხურ პოეზიაში.

ეს ორი ბიბლიოგრაფიული შრომა (შედგენილია—მ. იორდანიშვილის, მ. მელაძის, ლ. ეგორაშვილისა და კ. ბახტაძის მიერ) შეიცავს 1561 სახელწ. 1920—1940 წწ.

3. ბიბლიოგრაფია დამხმარე ლიტერატურისა საკ. კ. პ. (ბ) ისტორიის მოკლე კურსის შესასწავლად; შეიცავს 900 სახელწ. ქართ. და რუს. ენაზე (შემდგ. ნ. აკერმანი და ლ. ეგორაშვილი).

4. **ქართულ ჟურნალებში და კრებულებში 1852—1905 წწ. მოთავსებული სტატიების სრული სისტემატური საძიებელი.** შეიცავს დაახლოვებით 20000 სახელწოდებას დეშიფრაციით. შედგენილია ბიბლიოთეკის თანამშრომლების თამარ მაჭავარიანის და ნ. ნადირაძის მიერ ორ ცალად: ერთი სისტემატიზირებული კარტოთეკის სახით, ხოლო მეორე დასაბეჭდად დამზადებული ხელნაწერის სახით. ხელნაწერი სამ ნაკვეთად უნდა დაიბეჭდოს:

I ნაკვეთი. 1852—1877 წწ.

II ნაკვეთი. 1877—1893 წწ.

III ნაკვეთი. 1893—1905 წწ.

ნაკეთი I უკვე დაიბეჭდა გ. აბზიანიძის რედაქციით, ხოლო II და III ნაკეთები სარედაქციო დამუშავებაშია. ყველა ნაკეთებს დართული ექნება საგნობრივ, პიროვნულ და გეოგრაფიულ სახელთა და პერიოდულ გამოცემათა საძიებლები. ბიბლიოთეკა ცდილობს ორი ნაკეთი ამ წლის დამლევამდე გამოსცეს საერთო სათაურით „ქართული ჟურნალებისა და კრებულების ანალიტიკური ბიბლიოგრაფია".

5. **უცხოელ მწერალთა და მოგზაურთა შრომები საქართველოს შესახებ.** 75 უცხოელ ავტორთა შრომების რეფერირებული სია. ხელნაწერი 5 ბეჭდვითი ფორმის მოცულობით (შემდგენელები — ვლ. კახიანი და მოლლი კორგანოვა, პროფ. ნ. ბერძენიშვილის ხელმძღვანელობით).

6. **რუსული ჟურნალები საქართველოს შესახებ.** ბიბლიოგრაფიული კარტოთეკა 1828—1917 წ.წ. გამოსულ შემდეგ რუსულ ჟურნალებში მოთავსებულ სტატიებისა:

„Библиотека для чтения" 1834—1863 гг.
„Весь Кавказ" сборник 1903 г.
„Вестник Грузинского экзархата" 1915, 1916 гг.
„Военный сборник" 1858—1916 гг.
„Духовный вестник Грузинского экзархата" 1891—1906 гг.
„Журнал Министерства внутренних дел" 1829—1861 гг.
„Журнал Министерства народного просвещения" 1834—1917 гг.
„Записки Кавказск. отдела имп. Русского Географич. общества" 1852—1915 гг.
„Зурна" юмор. альманах 1855 г.
„Известия Кавказск. Общества истории и археологии" 1882—1884 гг.
„Известия Кавказск. отдела имп. Русскаго географич. общества" 1872—1917 гг.
„Известия Кавказск. отделения имп. Московск. археологического общества" 1904—1915 гг.
„Известия Тифлисских высших женских курсов" 1914 г.
„Исторический Вестник" 1880—1917 гг.
„Кавказская жизнь" 1896—1897 гг.
„Кавказская старина" 1872—1877 гг.
„Кавказский альманах Шахтахтинского" 1877 г.
„Кавказский вестник" 1900—1905 гг.
„Кавказский календарь" 1846—1917 гг.
„Кавказский край" 1905 г.
„Кавказский сборник" 1876—1919 гг.
„Русская мысль" 1883—1917 гг.
„Русская старина" 1870—1917 гг.
„Русский архив" 1864—1916 гг.
„Русский вестник" 1856—1906 гг.

„Сборник материалов по описанию местностей и племен Кавказа" 1881—1929 гг.

„Сборник сведений о Кавказе" 1871—1885 гг.

„Сборник сведений о Кавказских горцах" 1858—1881 гг.

„Современник" 1847—1866 гг.

„Христианский Восток" 1912—1920 гг.

„Чтения в имп. Обществе истории и древностей российских при Московск. Университете" 1848—1918 гг.

„Юридическое обозрение" 1881—1886 гг.

ყველა ამ ჟურნალებიდან აღებულია მხოლოდ ის სტატიები და მასალები, რომლებიც საქართველოს შეეხება; აწერილია 2000-ზე მეტი სტატია (შემდგ.—თ. მაჭავარიანი).

7. **ქართული წიგნები გამოსული 1913—1916 წ.წ.**; ანბანური კარტოთეკა (შემდგ. თ. კუცია და ლ. ელიგულაშვილი).

8. **საქართველოში გამოსულ რუსულ პერიოდულ გამოცემათა კარტოთეკა (1836—1917 წ.წ.)**; დაახლოებით 280 სახელწ.

9. **რუსთაველი საიუბილეო დღეებში.** რუსთაველის 750 წლის იუბილეს პერიოდში სსრ კავშირის პერიოდულ გამოცემებში მოთავსებული სტატიების კარტოთეკა. შეიცავს 2.000 აღწერილობას სსრ კავშირის 30 სხვადასხვა ენაზე (ნაწილობრივ თარგმანით), სისტემატიზირებულია შემდეგი რუბრიკებით:

ეეფხისტყაოსნის თარგმნები სსრ კავშირის ხალხთა ენებზე; თარგმანთა ნაწყვეტები და წიმუშები სხვადასხვა ენებზე; საიუბილეო გამოცემები; თარგმნები უცხოურ ენებზე; ისტორიულ-ლიტერატურული სტატიები ეეფხისტყაოსანზე; რუსთაველის ბიოგრაფია; ლექსები და მოხსენებები მიძღვნილი რუსთაველისადმი; საბჭოთა მწერლების სახელმო პლენუმების ანგარიშები; იუბილე ლენინგრადში; მთარგმნელები; ილუსტრატორები; ეეფხისტყაოსანი ფოლკლორში; ეეფხისტყაოსანი თეატრში, მუსიკაში, ეკრანზე; გამოფენები და სხვ.

ეს ბიბლიოგრაფიული კარტოთეკა საგრძნობლად ავსებს საქართველოში შ. რუსთაველის შესახებ სხვა გამოცემულ ბიბლიოგრაფიების ხარვეზებს (შემდგენ.—ალ. ალიხანოვი და თ. მაჭავარიანი).

10. **ტარას შევჩენკოს ბიობიბლიოგრაფია.** ქართულ ენაზე არსებული ლიტერატურა; კარტოთეკა 98 სახელწ. (შემდგ. ნ. აკერმანი და ლ. ეგორაშვილი).

11. **დავით სასუნელი.** ქართულ ენაზე არსებული ლიტერატურა; კარტოთეკა, 74 სახელწ. (შემდგენ.—იგივენი).

12. **საბჭოთა კავშირის ხალხთა ლიტერატურა ქართულ თარგმნებში.** კარტოთეკა, 700 სახელწ. გაყოფილია ორ ნაწილად: I ნაწ.—ქართული თარგმნითი ლიტერატურა 1937 წლამდე და II ნაწ.—

თარგმნითი ლიტერატურა 1937—1939 წლებისა; ჯერ არ არის საბოლოოდ სისტემატიზირებული (შემდგენ.—ივივენი).

13. **აკაკი წერეთელი სომხურ ლიტერატურაში.** ანოტირებული ბიბლიოგრაფია შედგენილი დოც. ი. ბეგლაროვის მიერ, ნ. ჭელიძის რედაქციით; შეიცავს 94 აღწერილობას; გამოსულია.

14. **ლიტერატურა ჩაის კულტურის შესახებ** ქართულ და რუსულ ენაზე; ლიტერატურა გამოსული 1937 წლამდე; 100-მდე სახელწ., ანოტაციებით.

15. **ლიტერატურა ტექნიკური კულტურების შესახებ** ქართულ და რუსულ ენაზე; ლიტერატურა გამოსული 1937 წლამდე; 120 სახელწ., ანოტაციებით.

საჯარო ბიბლიოთეკის **ბიბლიოგრაფიულ განყოფილებას** უკანასკნელ წლებში გაცემული აქვს თავის მკითხველებზე ათასზე მეტი წერილობითი ბიბლიოგრაფიული ცნობა. აქ მოგვყავს განყოფილების მიერ (გამგე ამხ. ლ. ეგორაშვილი) გადმოცემული მნიშვნელოვანი ცნობები:

მარქსიზმ-ლენინიზმი

1. ლენინისა და სტალინის ბრძოლა ახალი ტიპის პარტიის შექმნისათვის—14 სახელწ. (წიგნ., ჟურნ. სტ.; ქართ.).

2. Вспомогат. литература к IV главе Краткого курса истории ВКП(б)—124 назв. (на русск. яз. за 1938—1939 гг.).

3. Вспомогат. литература к V главе Краткого курса истории ВКП(б)—48 назв. (на русск.; 1938-39 гг.).

4. რსდმპ მე-2 ყრილობა (დამხმარე ლიტერატ.)—21 სახელწ. (ქართ., რუს.).

5. კომუნიზმი და სოციალიზმის ერთ ქვეყანაში აშენების საკითხი—8 სახელწ. (ჟურნ. გაზ. სტატ. ქართ. 1938—1939 წწ.).

6. О книге В. И. Ленина „Что делать"—14 назв. (журн., газ. ст.; русск.; 1939 г.).

7. წითელი არმიის შესახებ—სტალინი, მოლოტოვი, ვოროშილოვი—51 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ. გაზ.; ქართ.).

8. ВЛКСМ—(история)—33 назв. (кн. русск.; 1921—1931 гг.).

9. Литературные образы у И. В. Сталина.—28 назв. (русск. 1934—38 г.г.).

სსრკ

10. Выборы в Верховный Совет РСФСР—40 назв. (кн., журн. газ. стат.; русск.; 1938 г.).

11. Бюджетная система СССР—28 назв. (кн. журн.; русск.; 1934—35 гг.).

12. Культурное строительство в 3-ей пятилетке—11 назв. (кн. журн., газ. стат.; русск.; 1939 г.).

13. საბჭოთა ინტელიგენცია –12 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ გაზ.; რუს. ქართ. 1939 წ.)

14. წითელი არმია (ისტორია)—64 სახელწ. (წიგნ. სტატ.; ქართ. რუს.; 1918—39 წწ.).

15. სერგო ორჯონიკიძე—81 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ. გაზ. რუს. ქართ.; 1936—37 წწ.).

კაპიტალისტური ქვეყნები

16. არაბეთი (თანამედროვე)—17 სახელწ. (წიგნ., ჟურნ; რუს.; 1919—1925 წწ.).

17. Ирак—20 назв. (кн. журн.; русск.; 1904—1928 гг.).

18. Турция—34 назв. (кн.; русск., иностр.; 1923—1937 гг.).

19. Финляндия—21 назв. (кн.; журн.; русск.; 1939 г.).

20. ჩეხია და სლოვაკია—39 სახელწ. (წიგნ.; რუს., ქართ.; 1868—1937 წწ.).

21. Крестьянство в Индии—19 назв. (кн. журн.; русск.; 1937—1939 гг.).

22. Молодежь в капиталист. странах—104 назв. (кн. журн.; русск. груз.; 1934—1937 гг.).

23. Безработные в США—19 назв. (журн.; русск.; 1938 г.).

24. Американско-китайские взаимоотношения в 20 в.—16 назв. (кн. журн.; русск. 1939 г.).

25. Экономическ. кризисы—24 назв. (кн. русск. 1914—1939 гг.).

ისტორია. გეოგრაფია

26. Дольмены—19 назв. (кн.; русск.; 1921—1929 гг.).

27. Циклопическ. постройки в Закавказье—17 назв. (кн. журн. русск. груз.; 1913—1933 гг.).

28. რუსეთის წარმოშობა—28 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ.; რუს.; ქართ.; 1936—39 წწ.).

29. Киевское государство—38 назв. (кн. журн.; русск.; 1805—1938 гг.).

30. რუსეთ-იაპონიის ომი—30 სახელწ. (გაზ.; ქართ.; 1901—1905 წწ.).

31. Пугачев—23 назв. (кн. ст. русск.; 1867—1937 гг.).

32. Учение Марра о летоисчислении—6 назв. (русск.; 1939 г.).

33. География Армении—10 назв. (кн.; русск. 1924—1932 гг.).

34. История политич. учений—18 назв. (кн. русск.; XIX век).

35. История обуви—10 назв. (кн.; русск. 1909—1934 гг.).

36. Эльбрус—34 назв. (кн., журн.; русск.; 1888—1910 гг.).

საქართველოს ისტორია

37. საქართველოს ისტორია—70 სახელწ. (წიგნ. რუს.; ლეტერატ, 1919 წლამდე).

38. საქართველოს ისტორია 1910 წლამდე—64 სახელწ. (წიგნ. ქართ. რუს. 1924—38 წწ.).

39. ძველი ზემო ქართლი—250 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ., გაზ.; ქართ. რუს.; ლიტერატურა 1937 წლამდე).

40. ერეკლე II—31 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ. ქართ.; 1857—1887 წწ.).

41. საქართველოს შეერთება რუსეთთან (1801)—14 სახელწ. (წიგნ. 1901—1919 წწ.).

42. აგრარული მოძრაობა აღმოსავლეთ საქართველოში—66 სახელწ. (ქართ. პერიოდიკა—1901—1906 წწ.).

43. კრწანისის ომი—8 სახელწ. (წიგნ., ჟურნ. გაზ.; ქართ. რუს.; 1895 წ.).

44. ფერეიდანი (ქართული სოფლები)—7 სახელწ. (ჟურნ., გაზ.; ქართ.; 1896—1907 წწ.).

45. კახეთი (აწმყო და წარსული)—171 სახელწ. (ჟურნ., გაზ. ქართ., რუს.; 1868—1913 წწ.).

46. სამეგრელოს ყოფაცხოვრება—24 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ.; ქართ. რუს.; 1873—1927 წწ.).

47. Фольклор Мингрелии—34 назв. (кн. журн. газ.; русск.; 1860—1901 гг.).

48. იმერეთის აჯანყება—10 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ.; რუს, ქართ; 1849—1915 წწ.).

49. გურია—23 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ.; ქართ., რუს.; 1848—1929 წწ.).

50. Фольклор Гурии—18 назв. (кн. журн. газ.; русск., гру́з.; XIX век)

51. Тбилиси 1917—20 г.г.—18 назв. (журн. газ.; русск.; 1917—1920 гг.).

52. ძველი თბილისი—100 სახელწ. (წიგნ. რუს.; 1845—1898 წწ.).

53. მთაწმინდა—12 სახელწ. (წიგნ. გაზ.; ქართ. რუს.; 1840—1913 წწ.).

54. მცხეთა—35 სახელწ. (წიგნ., ჟურნ., გაზ.; ქართ.; რუს.; 1873—1900 წწ.).

55. ძველი გორი—17 სახელწ. (წიგნ, ჟურნ., გაზ.; რუს.; 1833—1913 წწ.).

56. ბათუმი—32 სახელწ. (წიგნ.: რუს.; 1870—1936 წწ.).

57. Типы Грузии, утварь, оружие, постройки—30 назв. (русск.; 1820—1830 гг.).

58. ქართული ფოლკლორი—39 სახელწ. (ჟურნ., გაზ.; ქართ.; 1889—1896 წწ.).

59. ქართული პერიოდული გამოცემები—159 სახელწ. (ქართ.; XIX—XX ს.).

60. მამია გურიელი—8 სახელწ. (ქართ.; 1892—1937 წწ.).

61. ამიერკავკასიის რკინისგზის ისტორია—121 სახელწ. (რუს. ქართ.; 1865—1937 წწ.).

62. ქართული თეატრი (1921 წლამდე)—39 სახელწ. (ქართ.; 1879—1934 წწ.).

საქართველოს ეკონომიკა

63. საქართველოს სასოფლო მეურნეობა—28 სახელწ. (წიგნ, ჟურნ.; რუს., ქართ.; 1865—1938 წწ.).

64. ქვანახშირის წარმოება საქართველოში—39 სახელწ. (წიგნ., ჟურნ.; რუს.; 1890—1928 წწ.).

65. Гужевой транспорт Грузии—14 назв. (рус.; литерат. 1801—1870 гг.).

66. საქართველოს კურორტები—36 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ.; ქართ., რუს. 1915—1933 წწ.).

67. Юго-Осетия (экономика)—18 назв. (кн., журн., русск.; 1933—1937 гг.).

ლიტერატურათმცოდნეობა

68. Маяковский (ქართ. ენაზე)—49 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ. გაზ.; 1930—1938 წწ.).
69. Поэзия Багрицкого—16 назв. (журн. газ.; русск. 1932—1936 гг.).
70. Творчество Паустовского—23 назв. (журн. газ.; русск.; 1934—1938 гг.).
71. Конюбинский, М. М.—30 назв. (кн. журн.; русск. укр.; 1906—1937 гг.).
72. Мирза Ахундов (юбилейн. матер.)—15 назв. (русск.; 1938 г.).
73. Городские типы Островского—15 назв. (русск., до 1917 г.).
74. Русская сказка—24 назв. (кн.; русск.; 1837—1914 гг.).

ქართული ლიტერატურა

75 ნ. ბარათაშვილი—39 სახელწ. (წიგნ., ჟურნ.; ქართ.; 1885—1936 წწ.).
76. რაფიელ ერისთავი—97 სახელწ. (წიგნ., ჟურნ.; ქართ. რუს.; 1881—1901 წწ.).
77. გიორგი ერისთავი—21 სახელწ. (წიგნ., ჟურნ., ქართ.; 1884—1928 წწ.).
78. ილ. ჭავჭავაძე—133 სახელწ. (წიგნ., ჟურნ., გაზ.; ქართ.; 1887—1937 წწ.).
79. აკაკი წერეთელი—99 სახელწ. (ჟურნ., გაზ.; ქართ.; 1896—1915 წწ.).
80. ნიკო ლომოური—14 სახელწ. (ქართ.; 1915—1936 წწ.).
81. შიო არაგვისპირელი—12 სახელწ. (თხზულებათა სხვადასხვა გამოცემები, 1905—1935 წწ.).
82. თედო რახიკაშვილი—27 სახელწ. (ჟურნ. გაზ.; ქართ.; 1893—1937 წწ.).
83. ალ. მაშაშვილი—15 სახელწ. (ჟურნ. გაზ.; ქართ.; 1927—1931 წწ.).
84. შალვა დადიანი—12 სახელწ. (ჟურ. გაზ.; ქართ. 1938—1939 წწ.).
85. გალაქტიონ ტაბიძე—10 სახელწ. (გაზ.; ქართ.; 1933 წწ.).
86. ლიტერატურული წრეები—10 სახ. (წიგნ. ჟურნ.; რუს. 1930—1937 წწ.).

ხელოვნება

87. Репин—12 назв. (журн., газ.; русск.; 1936—1938 гг.).
88. Скульптура—14 назв. (кн.; русск.; 1871—1939 гг.).
89. Стиль в музыке—11 назв. (журн.; русск.; 1937—1939 гг.).
90. „Отелло" (постановки)—14 назв. (журн. газ.; русск. 1902—1935 гг.).
91. „Проделки Скапена" (постановка)—10 назв. (кн., журн.; русск. 1936—1939) гг..
92. Танцы у азербайджанцев—8 назв. (кн., журн.; 1939 г.).

ფსიქოლოგია. პედაგოგიკა

93. Методика преподавания русск. литературы—71 назв. (кн. журн.; газ.; русск.; 1936—1938 гг.).
94. Организация урока—34 назв. (журн.; русск.; 1936—1938 гг.).
95. Психология—38 назв. (кн.; русск.; 1896—1926 гг.).
96. Обучение русскому языку—50 назв. (журн.; русск.; 1936—1937 гг.).

97. Эманация радия—11 назв. (русск. литерат. до 1917 г.).
98. Рыбий жир. (производство)—10 назв. (русск.; 1934—1935 гг.).
99. Безалкогольные напитки—14 назв. (русск.; 1902—1924 гг.).
100. Искусств. дождевание—11 назв. (кн., журн.; русск., иностр.; 1913—1927 гг.).
101. Витамин А—27 назв. (кн. журн.; русск. иностр.; 1928—1935 гг.).
102. Витамин С—24 назв. (кн. журн.; русск.; 1938—1937 гг.).
103. Борьба с наводнениями—7 назв. (кн., журн.; русск.; 1929—1933 гг.).

(ცნობების შემდგენელები — ვლ. კახიანი, მ. კორგანოვა, ლ. ეგორაშვილი, ქ. დავითაშვილი).

§ 3. **სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკის** ბიბლიოგრაფიულ განყოფილებას ეკუთვნის ახლახან დაბეჭდილი ბიბლიოგრაფიული ნაშრომი:

„ბიბლიოგრაფია სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მუშაობის შესახებ 1938/1939 წწ. დაბეჭდილი სტატიებისა“, რომელიც მოთავსებულია „სტალინის სახელობის თბილისის სახ. უნივერსიტეტის 1938/39 აკად. წლის ანგარიშში“ თბილისი. 1940. უნივერსიტეტის გამოცემა; იხ. გვ. 499—507. იგი შეიცავს 150 სახელწ. რუს. და ქართ. (შედგენილია ბიბლიოთეკის მეცნ. თანამშრომლის ტასო კასრაძის მიერ).

ბიბლიოგრაფიულ განყოფილებას შედგენილი აქვს აგრეთვე შემდეგი კარტოთეკები:

1. **ბიბლიოგრაფია ი. ბ. სტალინის შრომებისა** რუსულ და ქართულ ენაზე, 1936—1939 წწ. (წიგნები და ჟურნალ-გაზეთებში მოთავსებული ნაშრომები) და აგრეთვე ლიტერატურისა **ი. ბ. სტალინის შესახებ** ქართულ და რუსულ ენაზე.

2. **ხაკ. კპ(ბ) ისტორიის მოკლე კურსის შესწავლასთან დაკავშირებული ლიტერატურა** რუსულ და ქართულ ენაზე; კარტოთეკა, 1061 სახელწ.

3. **ხაკ. კპ(ბ) ისტორია მხატვრულ ლიტერატურაში.**

4. **მასალები უმაღლეს სკოლების შესახებ** (დადგენილებანი, სტატიები და სხვ.). გამოქვეყნებული 1938—1939 წლებში.

5. **პირველ ქართულ გაზეთში** („საქართველოს გაზეთი“ 1819—20) **მოთავსებული სტატიებისა და მასალების საძიებელი;** კარტოთეკა (285 სახელწ.), რომელიც ამჟამად ივსება ამ გაზეთის გაგრძელების („ქართული გაზეთის“ 1820—21) მასალებით.

რ. **უნივერსიტეტის პროფესორ-მასწავლებელთა შრომების**

ბიბლიოგრაფია. ჯერჯერობით შედგენილია ფილოლოგიურ ფაკულტეტის წარმომადგენელთა შრომების ბიბლიოგრაფია; 600 სახელწ.

გარდა ამისა ბიბლიოგრაფიულ განყოფილებას გაცემული აქვს უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკის მკითხველებზე რამდენიმე ასეული წერილობითი ბიბლიოგრაფიული ცნობა დისერტაციებისა და მოხსენებებისათვის. აქ აღვნიშნავთ მხოლოდ რამდენიმე ვრცელ (განყოფილების მიერ გადმოცემულ) ცნობას სისტემატიზირებული რიგით:

მარქსიზმ-ლენინიზმი

1. პირველყოფილი კომუნიზმი და მეცნიერული კომუნიზმი—32 სახელწ. (წიგნ.; ქართ. და რუს.; 1892—1935 წწ.).

2. დიალექტიკური მატერიალიზმი—24 სახელწ. (ჟურნ. და გაზ. სტატ. 1938—39 წწ.).

3. მარქსიზმის ბრძოლა ანარქიზმის წინააღმდეგ I ინტერნაციონალში—134 სახელწ. (წიგნ., ჟურნ. სტ., ქართ. რუს. ფრანგ. 1906—1939 წწ.).

4. კომუნისტური ოჯახის შექმნის პრინციპი და სიყვარული—25 სახელწ. (წიგნ., ჟურნ.; რუს. 1927—1939 წწ.).

5. ხელფასის თეორია—28 სახელწ. (წიგნ.; რუს. ქართ. 1899—1938 წწ.).

6. პიროვნების როლი ისტორიაში—17 სახელწ. (წიგნ., ჟურნ., გაზ.; ქართ. და რუს. 1938—39 წწ.).

7. პლეხანოვის ბრძოლა ნაროდნიკების წინააღმდეგ—24 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ.; რუს.; 1938—1939 წწ.).

8. ნაროდნიკების განადგურება ლენინის მიერ—12 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ.; რუს. 1938—1939 წწ.).

ეკონომიკა. ფინანსები.

9. ქალაქების დაგეგმვა და რეკონსტრუქცია—96 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ. გაზ.; რუს. და ქართ.; 1938 წ.).

10. ვაჭრობა კაპიტალისტურ ქვეყნებში—122 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ.; ქართ. და რუს. 1936—38 წწ.).

11. საფინანსო მეცნიერება სსრკ-ში და კაპიტ. ქვეყნებში—121 სახელწ. (ქართ. რუს. 1909—1938 წწ.).

12. საჭონლის გადაზიდვა სამომხმარებლო კოოპერაციაში—34 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ.; ქართ. და რუს.; 1914—1938 წწ.).

13. ბერლინ-ბალღადის რკინის გზა—17 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ.; გერმ. რუს. ფრანგ.; 1900—1926 წწ.),

14. სტატისტიკის საგანი (თეორია)—44 სახელწ. (წიგნ.; ქართ. და რუს.; 1910—1938 წწ.).

15. სამეურნეო ანგარიში—21 სახელწ. (წიგნ. გაზ.; ქართ. რუს.; 1931—1938 წწ.).

16. აბრეშუმის ქსოვილების ასორტიმენტი—44 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ.; რუს. ფრანგ. ინგლ. გერმ.; 1890—1939 წწ.).

საქართველოს ეკონომიკა

17. საქართველოს სარწყავი არხები და მათი ეკონომიური მნიშვნელობა—110 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ. გაზ; რუს.; 1871—1936 წწ.).

18. ქვანახშირის მრეწველობა საქართველოში—94 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ. გაზ.; ქართ. და რუს.; 1928—1938 წწ.).

19. ვაჭრობის განვითარება საქართველოში და მეფის რუსეთში—89 სახელწ. (წიგნ. და ჟურნ.; ქართ. და რუს.; 1840—1938 წწ.).

ისტორია

20. ბისმარკი—157 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ.; რუს. და ქართ.; 1880—1936 წწ.).

21. რუსეთ-თურქეთის დამოკიდებულება (1870—1914 წწ.)—27 სახელწ. (წიგნ. გაზ.; რუს., ფრანგ., ინგლ.; 1853—1930 წწ.).

22. საფრანგეთის ისტორია, 1870—1914 წწ.—147 სახელწ. (წიგნ.; 1870—1938 წწ.).

23. გერმანიის ისტორია, 1870—1914 წწ. —19 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ.; რუს. და ქართ.; 1879—1928 წწ.).

24. ინგლისის ისტორია, 1870—1914 წწ.—19 სახელწ.; რუს.; 1885—1938 წწ.).

25. ევროპის ისტორია, 1870—1914 წწ. —51 სახელწ. (წიგნ.; ქართ. და რუს.; 1885—1938 წწ.).

26. ისტორიოგრაფიის მეცნიერება—57 სახელ.

27. ეროვნულ-გამანთავისუფლებელი მოძრაობა ოსმალეთში 1818—1923 წწ. 29 სახელწ. (წიგნ., ჟურნ.; რუს.; 1915—1936 წწ.).

28. მეშათა მოძრაობა ინგლისში, საფრანგეთში და გერმანიაში იმპერიალიზმის პერიოდში—19 სახელწ. (წიგნ., რუს. და ქართ.; 1899—1934 წწ.).

29. 1848 წლის რევოლუცია გერმანიაში—141 სახელწ. (წიგნ., ჟურნ.;—ქართ. რუს. გერმ. ფრანგ.; 1890—1938 წწ.).

30. „რუსკაია პრავდა" (XI საუკ. ძეგლი)—32 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ.; რუს.; (1880—1939 წწ.).

31. ინდოეთის ისტორია ინგლისის მიერ დაპყრობის დღემდე—45 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ. რუს. გერმ.; 1920—1937 წწ.).

32. ყირიმის ომი (1853—1856)—40 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ. გაზ.; რუს. 1864—1939 წ.წ.)

33. რუსეთის ხალხოსნების ეკონომიური შინაარსი—146 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ.; რუს. ქართ.; 1906—1939 წწ.).

34. ბატონყმობის გაუქმება და ნაროდნიკების წარმოშობა—125 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ.; რუს. ქართ.; 1860—1939 წწ.).

35. ფინეთის ისტორია—16 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ. გაზ.; რუს. ქართ.; 1849—1939 წწ.).

საქართველოს ისტორია

36. სამეგრელოს აჯანყება 1857 წ.—43 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ. გაზ., ქართ. რუს.; 1857—1938 წწ.).

37. თეიმურაზ ბატონიშვილი(ძე გიორგიძე—13-სა)—26 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ.).

38. ხიზნები და ხიზნობა საქართველოში—50 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ.; ქართ. რუს.; 1876—1939 წწ.).

39. სვანეთი მე-19 საუკუნეში, მისი ბრძოლა თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ—35 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ. გაზ.; ქართ. რუს.; 1852—1925 წწ.)

40. აფხაზეთის აჯანყება 1866 წ.—11 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ. გაზ.; ქართ. რუს.; 1866—1925 წწ.).

41. ათონის ივერიის მონასტერი—23 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ.; ქართ. რუს.; 1872—1902 წწ.),

42. ასპინძის ომი—12 სახელწ. (წიგნ ჟურნ.; ქართ. რუს; 1888—1907 წწ.).

43. იმერეთის შეერთება მეფის რუსეთთან—54 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ. გაზ.; ქართ., რუს.; 1806—1918 წწ).

44. ბათუმის ისტორია და ეკონომიკა—24 სახ. (წიგნ. ჟურნ.; რუს.; 1890—1937 წწ.).

45. ბოლშევიკური ორგანიზაციები საქართველოში 1905 წ.—28 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ. გაზ; ქართ. რუს.; 1906—1939 წწ.).

ლიტერატურათმცოდნეობა

46. სუმაროკოვის კომედიები და ტრაგედიები—14 საბ. (წიგნ; რუს.; 1888—1938 წწ.).

47. დერჟავინი—ცრუკლასიციზმის წარმომადგენელი—39 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ.; რუს. ქართ.: 1860—1939 წწ.).

48. ლერმონტოვი—49 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ; რუს.; 1870—1938 წწ.).

49. ჰაინე—42 სახელც. (წიგნ. ჟურნ.; რუს. გერმ. ფრანგ.; 1881—1939 წწ.).

50. შალომ ალეიხემ—37 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ. გაზ.; რუს.; 1923—1939 წწ.).

51. ედუარდ ბაგრიცკი—23 სახელწ. (წიგნ. ჟურნ. გაზ.; რუს; 1935—1939 წწ).

(ყველა ეს ბიბლიოგრაფიული ცნობები და ზემომოყვანილი კარტოთეკები შედგენილია ტ. კასრაძისა და ვ. ვორონინას მიერ).

§ 4. **სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის აკად. ნ. მარის სახელობის ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ისტორიის ინსტიტუტი** და ინსტიტუტის **ბიბლიოთეკა** მნიშვნელოვან ბიბლიოგრაფიულ სამუშაოებს ასრულებენ. ინსტიტუტს შედგენილი და დაბეჭდილი აქვს პროფ. გ. ახვლედიანის რედაქციით „ფონეტიკური ლიტერატურის ანოტირებული ბიბლიოგრაფია". ნაწ. I ქართველური ენები. თბილისი 1937 წ. საქართველოს ფილიალის გამოცემა. 80 გვ.

გარდა ამისა შედგენილი აქვს ბიბლიოგრაფია ლიტერატურისა: 1. კავკასიური ენების ფონეტიკის შესახებ; 2. მცირე და მახლობელი აზიის ძველი ენების შესახებ. შედგენილი აქვს აგრეთვე ქართული ლექსიკოლოგიური ლიტერატურის ბიბლიოგრაფია.

ინსტიტუტის ბიბლიოთეკის ბიბლიოგრაფიულ განყოფილებას (გამგე პროფ. პ. უშაკოვი) შედგენილი აქვს კარტოთეკა ახალი რუსული და უცხოური ლიტერატურისა **კავკასიის, საქართველოს და მახლობელი აზიის შესახებ.** ეს კარტოთეკა 1938 წლიდან მოყოლე-

ბული მუდმივ ივსება ახალახალი მასალებით, როგორც ინსტიტუტის ბიბლიოთეკის, ისე სხვა სამეცნიერო ბიბლიოთეკების მიერ მიღებული სპეციალური ლიტერატურის ბიბლიოგრაფიული აღწერის მეშვეობით. კარტოთეკა შეიცავს რამდენიმე ათას ბარათს და დაყოფილია სამ მთავარ დარგად: **ლინგვისტიკა, ისტორია და არქეოლოგია და ეთნოლოგია.**

§ 5. სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის **ბოტანიკური ინსტიტუტის ბიბლიოთეკას** შედგენილი აქვს ინსტიტუტის სამეცნიერო პერსონალისათვის სპეციალური ბიბლიოგრაფიული კარტოთეკა — **რუსული ბოტანიკური ლიტერატურა კავკასიის შესახებ** (შემდგ.— მარიამ აკოპოვისა). კარტოთეკა არ არის საბოლოოდ გაფორმებული როგორც საცნობარო: აკლია საგნობრივი, ავტორთა და სხვა საძიებლები და მუდმივ ივსება. მაგრამ მდიდარია შინაარსით და საინტერესოა ბუნებისმეტყველების სხვა დარგის სპეციალისტებისთვისაც. ვინც მოისურვებს ამ ძვირფასი წყაროთი სარგებლობას, უნდა წინასწარ იცოდეს თუ რადარა სამეცნიერო ჟურნალები არის აწერილი ამ კარტოთეკისათვის (მონოგრაფიული ლიტერატურა, აღნიშნული ბიბლიოთეკის საერთო კატალოგებშია). ამიტომ აქ სრულად მომყავს ყველა ის სამეცნიერო ჟურნალები, რომლებიდანაც აღებულია სტატიებისა და სხვა მასალების სათაურები ამ კარტოთეკისათვის:

„Батумский сельский хозяйн" 1910—1911 гг.

„Ботаническ. матер. Гербария Главного Бот. Сада СССР" 1921—1924 гг.

„Ботанический Журнал" 1933—36 гг. (Москва).

„Ботанический Журнал Азерб. ГИИ" 1932 г.

„Бюллетени Зак. опытно-иссл. Инст. Водн. Хоз." 1931 г.

„Вестник Академии Наук" 1915, 1931 гг.

„Вестник Инст. Экспер. Агрономии Грузии" 1929—30 г.

„Вестник Сухумск. Общ. сельск. хоз." 1904—1909 гг.

„Вестник Русской Флоры" 1915—17 гг.

„Вестник Тифлисск. Ботан. Сада" 1905—1931 гг.

„Вестник Киевск. Ботан. Сада" 1927—30 гг.

„Водный кадастр Закавказья" 1931 г.

„Дагестанский сборник" 1927 г.

„Дневник с'езда ботаников" 1928 г.

„Естествознание и Географія" 1916 г.

„Журнал Русск. Ботан. Общ." 1918—1931 гг.

„Журнал Инст. Ботаники ВУАН" 1935—36 гг.

„Записки Кавк. отд. Росс. Географ. Общ." 1844—1897 гг.

„Записки Крымск. Общ. естествозн. и любит. природы" 1913—30 г.г.

„Записки Тифл. Бот. Сада“ 1919—30 гг.
„Землеведение“ 1916—32 гг.
„Известия Абхазск. научн. общ.“ 1923—26 гг.
„Известия Абхазск. с.-х. опытной станции“ 1929—30 гг.
„Известия Азерб. Гос. Инст.“ 1928—30 гг.
„Известия С.-Петерб. Бот. Сада“ 1901—1912 гг.
„Известия Горск. с.-х. Института“ 1929—32 гг.
„Известия Донского Инст. с.-х. и мелиорации“ 1925—30 гг.
„Известия И. Русск. Географ. Общ.“ 1900—1935 гг.
„Известия Кавк. Музея“ 1903—1920 гг.
„Известия Музея Грузии“ 1921—1931 гг.
„Известия Саратовск. Общ. естеств.“ 1929 г.
„Известия КОРГО“ 1872—1917 гг.
„Известия Общ. обследов. Азербайджана“ 1929 г.
„Известия Тифл. Гос. Полит. Инст.“ 1924—1928 гг.
„Научн. Извест. Азербайдж. Полит. Инст.“ 1925—29 гг.
„Производит.силы Юго-Осетии“ 1931 г.
„Советская Ботаника“ 1933 г.
„Труды Абхазского научно-исл. инст. Кавказоведения“, 1934.
„Труды Абхазского научн. общ.“ 1927
„Труды Азербайдж. Отд. Зак. Филиала Ак. Наук“ 1931—34 гг.
„Труды Армянск. Филиала Ак. Наук СССР“ 1938 г.
„Труды Ботанич. Института“ (Баку) 1936 г.
„Труды Биологич. Инст.“ (Ереван) 1939 г.
„Труды Ботанич. Музея. Акад. Наук“, 1902—1931 гг.
„Труды Ботанич. Сада Юрьевск. Универ“. 1900—1914 гг.
„Труды Кавк. Отд. Имп. Русск. Общ. Садов“. 1897—1898 гг.
„Труды Крымск. научно-иссл. Инст.“ 1926—28 гг.
„Труды Кубанск. с.-х. инст.“ 1924—29 гг.
„Труды по прикладной ботан., генет. и селекц.“ 1912—32 гг.
„Труды С. Петерб. Ботанич. Сада“ 1873—1920 гг.
„Труды Тифл. Бот. Сада“ 1895—1934 гг.
„Труды с.-х. опытных учреждений“ 1925 г.

ბოტანიკური ინსტიტუტის ბიბლიოთეკას შედგენილი და გაცემული აქვს ინსტიტუტის მეცნიერ თანამშრომლებზე რამდენიმე ასეული წერილობითი ბიბლიოგრაფიული ცნობა. აქ მომყავს ვრცელი ცნობები 38 სხვადასხვა თემაზე ანბანური რიგით. ცნობებში ყველგან აღნიშნულია რუსული და უცხოური ლიტერატურა, წიგნები და საჟურნალო სტატიები (ფრჩხილებში აღნიშნულია ის წლებიც რომლებსაც ეკუთვნის ცნობაში შეგროვილი ლიტერატურა).

Адвентивные растения—29 назв. (1927—36).
Ботанич. география.—117 назв. (1829—1937).
Болота и торф—60 назв. (1919—1935).
Виноград—129 назв. (1883—1939).

Водоросли—130 назв. (1888—1939).
Волокнистые растения—67 назв. (1929—1935).
Геоботаника—207 назв. (1916—1939).
Гранат—27 назв. (1916—1939).
Древесина—57 назв. (1883—1939).
Дуб—34 назв. (1907—1935).
Злаки—45 назв. (1909—1938).
Каучук—122 назв. (1933—1939).
Кормовые травы—120 назв. (1923—1939).
Корневая система—65 назв. (1895—1939).
Лекарственные растения—106 назв. (1882—1939).
Лес—150 назв. (1883—1939).
Лишайники—105 назв. (1901—1939).
Морфология—160 назв (1884—1939).
Мхи—70 назв. (1902—1939)
Озеленение городов—125 назв (1897—1935).
Орех—31 назв. (1915—1939).
Пустыни и пески—49 назв. (1907—1939).
Пшеницы—95 назв. (1927—1939).
Растительные сообщества—40 назв. (1921—1939).
Роза—37 назв. (1912—1937).
Садовые и плодовые культуры—27 назв. (1903—1939).
Систематики—657 назв. (1888—1939).
Сорняки—105 назв. (1916—1939)
Физиология—431 назв. (1804—1939).
Флора—183 назв. (1885—1939).
Хлопок—60 назв. (1914—1935).
Цитология—134 назв. (1883—1939).
Цитрусы—104 назв. (1923—1939).
Чай—77 назв. (1872—1939).
Экология—123 назв. (1872—1939).
Эмбриология—39 назв. (1923—1939).
Эфироносы—82 назв. (1908—1939).
Яблоня—72 назв. (1888—1935).

ლ. პ. ბერიას სახელობის საქ. სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტისა და ს. მ. კიროვის სახელობის საქ. ინდუსტრიალურ ინსტიტუტის ბიბლიოთეკებს ახლად ორგანიზებული ბიბლიოგრაფიული განყოფილებები აქვთ და ჯერ კიდევ მოწყობის პროცესში იმყოფებიან. მიუხედავად ამისა მათ შეადგინეს და გასცეს თავის მკითხველებზე რამდენიმე ფრიად შინაარსიანი ბიბლიოგრაფიული ცნობა, რომელსაც ჩვენ აღვნიშნავთ აქ.

§ 6. **ლ. პ. ბერიას სახელობის საქ. სასოფლო სამეურნეო ინსტიტუტის ბიბლიოთეკის** მიერ გაცემული წერილობითი ბიბლიოგრაფიული ცნობები:

1. Тунговое дерево—28 назв. (русск. и англ. журн. статьи; 1931—1939 гг.) .

2. Молочная кислота—27 назв. („ „ „ за 1938—39 гг.).

3. Фитоценология—12 назв. („ „ „ 1935—1938 гг.).

§ 7. ს. მ. კიროვის სახელობ. საქ. ინდუსტრიალური ინსტიტუტის ბიბლიოთეკის ბიბლიოგრაფიული განყოფილების მიერ (გამგე ელის. დეკანოზიშვილი) გაცემული ბიბლიოგრაფიული ცნობები:

1. Гидромеханизация в горном деле—68 назв. (книги, журн. и газет ст.; русск. и ин. за 1936—1939 г. г.).

2. Гидромеханизация в строит. деле—52 назв. (русск. журн. статьи за 1930—1939 гг.).

3. Железо-бетон—30 назв. (журнальн. литерат. на немецк. яз. за последн. годы).

4. Механизация строительных работ—51 назв. (журн. ст.; русск. за 1936—1938 гг.).

5. Каменный уголь—подземная газификация—78 назв. (кн., журн. и газетн. ст.; русск. и иностр.; 1880—1939 гг.).

6. Чиатурское марганцевое месторождение, его значение на мировом рынке—72 назв. (кн. и журн. ст.; русск.; 1887—1939 гг.).

7. Директивный материал по горному делу—34 назв.(русск., груз. 1937—1939 гг.).

8. Директивный материал о высшей школе—(1937—39 гг. русск.).

9. Литература о Груз. Индустриальном Институте—60 назв. (груз. русск.; 1936—1939 гг.).

§ 8. საქ. სახელმწიფო სამედიცინო ბიბლიოთეკის ბიბლიოგრაფიულ განყოფილებას შედგენილი აქვს ასზე მეტი წერილობითი ბიბლიოგრაფიული ცნობა მედიცინის სხვადასხვა დარგისა. საერთო მათი ნაკლი ის არის, რომ მათთვის გამოყენებულია მხოლოდ ბიბლიოთეკაში არსებული (მონოგრაფიული და პერიოდული) ლიტერატურა, ე. ი. საკითხის სრულ ბიბლიოგრაფიას ცნობები არ იძლევიან. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ლიტერატურა თვითეულ ცნობაში, როგორც მკითხველი დარწმუნდება, მაინც ისე უხვად არის მოყვანილი, რომ ყოველი ცნობა მკითხველს საგრძნობლად გაუადვილებს მუშაობას. ამიტომ მომყავს აქ ანბანური რიგით უმთავრესი მათგანი:

Азотистый обмен—68 назв. (кн. и журн. ст.; русск.; 1932—1938 гг.).

Азотэмия—34 назв. (кн. и журн. ст.; иностр.; 1936—1939 гг.).

Аллергия—161 назв. (кн. и журн. ст.; русск.; 1926—1939 гг.).

Анафилаксия при инфекц. заболев.—61 назв. (журн.; иностр; 1936—39 гг.).

Анатоксинотерапия—56 назв. (журн.; иностр.; 1936—1939 гг.).

Антисептические средства—252 назв. (кн. и журн. ст.; русск. 1928—1939 гг.).

Аппендицит—160 назв. (кн. и журн. ст.; русск.; 1914—27; 1937—39).

Аппендицит в детском возрасте—57 назв. (кн. и журн; русск. и иностр. 1922—1939 гг.).

Ацидоз и алкалоз—53 назв. (кн. и журн. ст.; русск. иностр.; 1930—1938 гг.).

Бактериофаг—168 назв. (русск.; 1922—1939 гг.).

„ 193 наз. (иностр., 1930—1939 гг.).

Бруцелез—90 назв. (кн. и журн. ст.; русск.; 1935—39 гг.)

Витамины (вообще)—60 назв. (кн. и журн. ст.; 1933—1939 гг.).

Витамин С—190 назв. (кн. и журн. ст.; русск. 1930—1939 гг.).

„ 296 назв. (кн. и журн. ст., иностр. 1929—1939 гг.).

Витамин А—40 назв. (журн. ст.; русск. 1935—1939 гг.).

„ 125 назв. (журн. ст.; иностр. 1935—1939 гг.).

Витамин Б—111 назв. (кн. и журн. ст.; русск. и иностр.; 1937—1939)

Витамин Д - 85 назв. (кн и журн. ст.; русск. и иностр.; 1935—39 гг.).

Водный обмен—63 назв. (кн. и журн.; русск.; 1925—39 гг.)

Газовый обмен—55 назв. (кн. и журн.; русск.; 1925—39 гг.).

Гемоглубинурийная лихорадка—77 назв. (кн. и журн.; русск. и иностр. 1926—1939 гг.).

Гигиена пищи, питания—50 назв. (кн. и журн. ст. иностр.; 1936—38).

Гипноз в медицине—91 назв. (кн. и журн.; русск. 1924—1935 гг.).

Геморрагические диатезы—78 назв. (русск. и иностр. 1927—1939 гг.).

Гипертрофия простаты—204 назв. (кн. и журн.; русск. и иностр.. 1931—39 гг.).

Гирудотерапия—31 назв. (кн. и журн.; иностр.: 1935—39 гг-).

Гравидан—78 назв. (кн. и журн.; русск.; 1929—1938 гг.).

Диабет—90 назв. (кн. и журн.; русск.; 1924—1939 гг.).

Диатермия—125 назв. (кн. и журн.; русск.; 1934—1939 гг.).

Диатермия—лечение язвы жел. и двенадцатип. кишки—25 назв. (кн журн.; русск. 1924—39 гг.).

Желудок-перфорация—92 назв. (журн. ст. русск и иностр.; 1929—1938 гд.).

Женские болезни—грязелечение—20 назв. (журн. ст. русск. 1935-38 гг.)

Жировой обмен—85 назв. (кн. и журн.; русск. и иностр.; 1925—1939).

Инородные тела—49 назв. (кн. журн.; русск. и иностр.; 1924—39 гг.).

Ишиас—30 назв. (журн. иностр.; 1931—1939 гг.).

Кислотно-щелочный обмен—45 назв. (кн.,журн.; русск. 1929—1938 гг.).

Креатин, креатинов. обмен—62 назв. (кн. журн ; иностр.; 1935—39 гг.).

Кровь, свертываемость—50 назв. (кн., журн.; иностр.; 1935—1939 гг.).

Кортин, влияние на полов. органы—26 назв. (журн.; иностр.; 1934—1939 гг.).

Ламблиоз—87 назв. (кн. журн.; русск., иностр.; 1935—39 гг.).

Лизатотерапия—80 назв. (кн. журн.; русск.; 1934—38 гг.).

Марганец—проф. отравление—15 назв. (кн. журн.; иностр.: 1932—1939 гг.).

Матка, перфорация при аборте—77 назв. (кн., журн.; русск., ин.; 1927—38 гг.).

Кровь, микйометод. определения веществ—47 назв. (кн., журн.; иностр. 1935—38 гг.).

Минеральный обмен—70 назв. (кн. журн.; русск.; 1927—38 гг.).

Кровь—мочёвина—89 назв. (кн. журн.; иностр.; 1931—39 гг.).

Нагноения послеоперационные—68 назв. (кн. журн.; русск. иностр.; 1929—38 гг.).

Наркотики, влияние на плод—33 назв. (журн.; иностр.; 1935—38 гг.).

Нервная трофика—25 назв. (журн.; русск.; 1936—38 гг.).

Никотин, влияние на организм—81 назв. (журн.; иностр.; 1934—1939 гг.).

Недержание мочи—49 назв. (журн.; иностр.; 1933—1939 гг.).

Непроходимость кишок—208 назв. (кн. журн.; русск. иностр.; 1926—39 гг.).

Окислительно-восстановит. процессы при беременности и после родов—38 назв. (кн. журн.; иностр. 1934—39 гг.).

Ожоги - лечение—96 назв. (кн., журн.; русск. иностр. 1937—39 гг.).

Паратиф А—43 назв. (кн. журн.; русск.; 1923—36 гг.).

Пеллагра—65 назв. (кн. журн.; иностр.; 1933—39).

Переливание плацентарной крови—74 назв. (кн. журн.; русск., иностр.; 1934—39 гг.).

Пневмококковый перитонит у детей—55 назв. (кн., журн.; русск. иностр.; 1930—39 гг.).

Печень, абсцессы—120 назв. (кн. журн.; русск. иностр.; 1930—39 гг.).

Печень, патологич. изменен. при беременности—43 назв (кн. журн.; иностр. 1935—39 гг.).

Печень, функциональная диагностика—85 назв (кн. журн. русск.; 1924—1935 гг.).

Легкие—абсцессы—85 назв. (кн. журн.; русск. иностр.; 1924—39 гг.).

Plastodium ovale—16 назв. (журн.; иностр.; 1933—36 гг.).

Пластические операции—50 назв. (кн. журн.; русск.; 1935—38 гг.).

Позвоночник, переломы—96 назв. (кн., журн.; русск., иностр.; 1931—39 гг.).

Полиневрит—50 назв. (кн. журн.; русск.; 1930—1939 гг.).

Почки,—опухоли—35 назв. (кн., журн.; русск.; 1939—36 гг.).

Простейшие кишечные—85 назв. (кн. журн.; иностр. 1935—39 гг.).

Пуриновый обмен—31 назв. (кн., журн.; русск.; 1927—39 гг.).

Рак экспериментальный—52 назв. (кн., журн.; русск. 1929—36 гг.).

Раны (регенерация и физиотерапия)—25 назв. (журн. иностр.; 1937—39 гг.).

Ревматизм в детском возрасте—268 назв. (кн., журн.; русск. и иностр.; 1931—39 гг.).

Сердце (функциональная диагностика)—60 назв. (кн., журн.; русск.; 1928—38 гг.).

Синтетические средства—250 назв. (кн. журн.; русск. иностр.; 1929—39 гг.).

Слепая кишка (опухоли)—81 назв. (кн., журн.; русск. иностр.; 1903—1938 гг.).

Слюна (изменения)—68 назв. (кн., журн.; русск. иностр.; 1923—38 гг.).

Свинцовое отравление—100 назв. (кн., журн.; русск., иностр.; 1924—39 гг.).

Спинномозговая жидкость (исследование)—191 назв. (кн., журн.; русск., иностр.; 1929—39 гг.).

Стрептоцид—233 назв. (кн. журн.; иностр.; 1937—39 гг.).

Субфебрилитет—62 назв. (кн. журн.; русск.; 1928—39 гг.).

Тетания—55 назв. (кн. журн.; иностр. 1932—39 гг.).

Травматический невроз—35 назв. (кн. журн.; иностр. 1933—38 гг.).

Туберкулин (терапия)—84 назв. (кн. журн.; иностр. 1902—1910; 1929—39 гг.).

Углеводный обмен—250 назв. (кн. журн.; русск. журн.; 1924—1938 гг.).

Фолликулин (действие на грудную железу)—40 назв. (кн. журн. иностр.; 1932—38 гг.).

Холестериновый обмен—86 назв. (кн. журн.; русск. 1924—1933 гг.).

Шизофрения (лечение кардиозолом)—85 назв. (кн., журн. иностр.; 1935—39 гг.)

Endocarditis lenta—79 назв. (кн. журн.; русск. иностр.: 1925—39 гг.).

Эхинококковые болезни—282 назв, (кн. журн.; русск. иностр.; 1924—39 гг.).

Эмпема в детск. возрасте—143 назв. (кн. журн.; русск., иностр.; 1924—39 гг.).

(ყველა ეს ცნობები შედგენილია ე. ვაჩნაძისა და ბ. ლაპინსკაიას მიერ).

§ 9. საქართველოს სახელმწიფო კონსერვატორიის ბიბლიოთეკას ჯერ არა აქვს სპეციალური ბიბლიოგრაფიული განყოფილება. მიუხედავად ამისა ის უკვე ადგენს **„მუსიკისმცოდნეობის ლიტერატურის ბიბლიოგრაფიას“**, რომლისთვისაც იყენებს თავის წიგნადსა და საჟურნალო ფონდს. „ბიბლიოგრაფია“ გაფორმებულია ჯერჯერობით ანბანურ-საგნობრივი კარტოთეკის სახით და შეიცავს 700-ზე მეტ აღწერილობას. შემდგენელებს განზრახული აქვთ შეავსონ ეს საყურადღებო კარტოთეკა აგრეთვე საქ. კომპოზიტორთა კავშირის ბიბლიოთეკისა და საქ“ საჯარო ბიბლიოთეკის მუსიკალური ფონდების აწერით (-resp. წიგნებისა საჟურნალო სტატიების აწერით). ამ ახალ ბიბლიოგრაფიულ კარტოთეკაში უკვე გახსნილია რუბრიკები—„ქართული მუსიკა, „სომხური მუსიკა“, „რუსული მუსიკა“ და ა. შ. გარდა ამისა, ცალკეულ კომპოზიტორთა სახელების ირგვლივ შეჯგუფებული იქნება როგორც ყველა მათი ნაწარმოები, ისე მთელი არსებული ლიტერატურა მათი ცხოვრებისა და შემოქმედების შესახებ.

§ 10. **საქართველოს სახ. წიგნის პალატის ბიბლიოთეკა.** საქართველოს წიგნის პალატის საერთო ბიბლიოგრაფიულ სამუშაოებს სპეციალური სტატია აქვს მიძღვნილი ამ წიგნში. ჩვენ შევეხებით მხოლოდ **პალატის ბიბლიოთეკის** მიერ შედგენილ ბიბლიოგრაფიულ კარტოთეკებს, ისიც მხოლოდ ყველაზე მნიშვნელოვან კარტოთეკებს, რომლებიც, ეჭვს გარეშეა, მიიზიდავს ყველა დარგის სპეციალისტისა და მეცნიერ მუშაკის ყურადღებას. ეს კარტოთეკებია:

1. სსრ კავშირში 1938—1939 წლებში გამოსული წიგნების სრული ანბანური კარტოთეკა; შედგენილია საკავშირო პალატის მასალების საფუძველზე (ნატ. კანდელაკის მიერ).

2. სსრ კავშირში 1939 წელში გამოსულ ბიბლიოგრაფიული ლიტერატურის კარტოთეკა. შედგენილია საკავშირო პალატის „Летопись"-ების საფუძველზე; შეიცავს დაახლოებით 2000 სხვადასხვა დარგის ბიბლიოგრაფიული წყაროს აღწერილობას. (შემდ. ნ. კანდელაკი).

3. თბილისის სამეცნიერო ბიბლიოთეკებში არსებული ბიბლიოგრაფიული, საცნობო და ლექსიკოლოგიური ლიტერატურის შეერთებული კატალოგი. შეიცავს 1939 წლამდე საქ. საჯარო, უნივერსიტეტის, სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის და რამდენიმე სხვა ბიბლიოთეკის მიერ მიღებული ლიტერატურის აღწერილობას ზემოთასახელებულ დარგებისა; სისტემატიზირებულია და მუდმივ ივსება სხვა ბიბლიოთეკების აღწერილობებით (შემდეგ.—ზ. იაშვილი).

4. სერია პატარა სპეციალურ კარტოთეკებისა შემდეგ თემებზე: საქ. სამეცნიერო და სახელმწიფო დაწესებულებანი, რომელნიც ბეჭდვით ორგანოებს სცემენ; საქართველოში არსებული სტამბები (ძველი და ახალი); საქ. გამომცემლობანი და სხვ. (შემდ. თ. ნაკაშიძე).

5. ბიბლიოგრაფია ქართულ ენაზე არსებული დამხმარე ლიტერატურისა „საკ. ყ. პ. (ბ) ისტორიის მოკლე კურსის" შესასწავლად; 900 სახელწ. 1938—1940 წწ.; სისტემატიზირებულია თავების მიხედვით. (შემდგ. თ. ნაკაშიძე).

ამ წერილში ჩვენ განვიხილეთ თბილისის ათი სამეცნიერო ბიბლიოთეკის ბიბლიოგრაფიული მუშაობა. „მოამბის" შემდეგ წიგნებში განვიხილავთ დანარჩენ ჩვენ ბიბლიოთეკების მუშაობის.

ს. გიორგაძე

უმაღლესი საბიბლიოთეკო განათლება საქართველოში

ბიბლიოთეკური მუშაობის სრული გაშლა, ბიბლიოთეკური კადრების აღზრდა მხოლოდ ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ გახდა შესაძლებელი. მანამდე ბიბლიოთეკა აწარმოებდა მხოლოდ წიგნების გაცემა-მიღებას და ბიბლიოთეკის მუშაკის ფუნქცია ამოიწურებოდა მხოლოდ ბიბლიოთეკური მუშაობის მარტივი და სადა ტექნიკის ათვისებით. ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ ბიბლიოთეკა ნამდვილად გახდა მშრომელთა პოლიტიკურ-საგანმანათლებლო დაწესებულებად, სადაც მშრომელი იმაღლებს თავის იდეურ-პოლიტიკური განათლების დონეს, ისვენებს კულტურულად, იჩენს ნიჭს, უნარს და შესაძლებლობას კულტურის ფრონტზე.

აქედან ცხადია, რომ მხოლოდ ბიბლიოთეკური მუშაობის ტექნიკის ცოდნა, მით უმეტეს ისეთი მარტივის, როგორიც იგი იყო რევოლუციამდე, სრულებით აღარ არის საკმარისი.

ამას უნდა დაერთოს ის გარემოება, რომ ბიბლიოთეკათა რიცხვიც არაჩვეულებრივი სისწრაფით გაიზარდა და ამ ზრდას იგი ახლაც შეუჩერებლივ განაგრძობს.

ამიტომ ფართოდ გაიშალა მუშაობა ჩვენს ქვეყანაში ბიბლიოთეკართა კადრების მომზადების და გადამზადებისათვის, დაარსდა მთელი რიგი ბიბლიოთეკური უმაღლესი სასწავლებლები, გაიშალა ქსელი ბიბლიოთეკური ტექნიკუმებისა, რომლებიც შემდეგში ბიბლიოთეკურ სასწავლებლებად გადაკეთდა და სხვ.

მაგრამ დასახელებული სასწავლებლები ვერ ასწრებდნენ სპეციალისტების საკმაო რაოდენობით მომზადებას. ამიტომ ფართო ადგილი დაეთმო მოკლევადიანი კურსების სისტემას. ეს კურსები მიზნად ისახავდნენ როგორც არსებული კადრების გადამზადებას, ისე ახალი კადრების მომზადებას.

საქართველოს სსრ-ში მოკლევადიანი კურსების სისტემა უფრო ადრე იქნა შემოღებული, ვიდრე სპეციალური საშუალო და უმაღლესი ბიბლიოთეკური სასწავლებლები.

თავდაპირველად მოკლევადიანი კურსები მეტწილად უწყებრ
ვი ხასიათის იყო: ესა თუ ის დიდი ორგანიზაცია ან უწყება აწყო
და კურსებს თავის სისტემაში შემავალი ბიბლიოთეკების მუშაკებ
სათვის. ასეთ კურსებს აწყობდა საქ. პროფკავშირთა საბჭო, მ.
ინსპექცია, საქ. საჯარო ბიბლიოთეკა და სხვ.

მიუხედავად იმისა, რომ არ არსებობდა მტკიცე სტაბილურ
სასწავლო გეგმები და პროგრამები, ამ კურსებმა საბიბლიოთე
ფრონტს დიდი სამსახური გაუწიეს კადრებით უზრუნველყოფ
საქმეში.

კურსებზე მუშაობის პროცესშივე შეიქმნა კადრი მაღალკვალ
ფიციური ლექტორების, პედაგოგების, რომლებიც ამჟამად დიდ
წარმატებით მუშაობენ როგორც საბიბლიოთეკო ფაკულტეტზე, ი
პოლიტსაგანმანათლებლო სასწავლებლების განყოფილებებში.

საბიბლიოთეკო განათლებას მყარი საფუძველი ჩაეყარა საბჭ
ლიოთეკო მუშაობის შესახებ საკ. ცაკის 1934 წლის 27/III დადგენილ
ბის შემდეგ, რის საფუძველზე მოკავშირე რესპუბლიკების განსახკ
მებში ჩამოყალიბდა საბიბლიოთეკო სამმართველოები, რომლებსა
დაეკისრათ ბიბლიოთეკური მუშაობის ხელმძღვანელობა მთელ რეს
პუბლიკაში.

მას შემდეგ ყოველწლიურად, სისტემატურად ეწყობა ერთ
წლიანი საბიბლიოთეკო კურსები, რომლებიც მუშაობენ მყარი, სტა
ბილიზებული სასწავლო გეგმებისა და პროგრამების მიხედვით. მა
გრამ საკურსო სისტემა მაინც ვერ უზრუნ
ველყოფს საკმაო კადრებით.

მოკლევადიანი კურსების სისტემა თუ ეფექტურია არსებულ
კადრების გადამზადების, მათი დახელოვნებისათვის, იგი ნაკლე
გამოსაყენებელია ახალი კადრების მომზადებისათვის, რადგანაც ამ
სათვის დათმობილი შედარებით მცირე დრო ისე ვერ უზრუნველ
ყოფს ბიბლიოთეკარის მომზადებას, როგორც სპეციალური სასწავ
ლებელი.

ამის გამო საქართველოს განსახკომის წინაშე დაისვა საკითხ
სპეციალური საბიბლიოთეკო სასწავლებლების შექმნის შესახებ.

პირველი ნაბიჯი ამ მიმართულებით გადადგმული იქნა 193
წელს, როდესაც თბილისის პედაგოგიურ სასწავლებელთან გაიხს
ბიბლიოთეკური სექტორი. შემდეგი წლიდან საქართველოში გაიშა
ლა ქსელი პოლიტსაგანმანათლებლო სასწავლებლებისა, რომლებთანაც
არსებობს საბიბლიოთეკო განყოფილებები.

ასეთი სასწავლებლები, თბილისის გარდა, გაიხსნა ბათუმსა დ

ეთაისში (თბილისის სასწავლებელმა უკვე მოგვცა 2 გამოშვება). ორიგად შეიქმნა ბაზა უმაღლესი ბიბლიოთეკური განათლებისათვის ა ჯერი მიდგა საქართველოში ბიბლიოთეკური უმაღლესი სასწავებლის დაარსებაზე.

1938 წლის ზაფხულში მიღებული იქნა გადაწყვეტილება, რომ ს. პუშკინის სახ. თბილისის სახელმწიფო სამასწავლებლო ინსტიტუტთან გახსნილიყო საბიბლიოთეკო ფაკულტეტი. იმავე წლის აგვისტოში ჩატარდა მისაღები გამოცდები და სექტემბრიდან ამ ფაკულტეტმა დაიწყო მუშაობა.

განსაკუთრებულ სიძნელეს წარმოადგენდა სასწავლო გეგმის და პროგრამების შედგენა. საქმე ისაა, რომ მანამდე ყველა არსებული საბიბლიოთეკო ფაკულტეტები და უმაღლესი სასწავლებლები ოთხწლიანი იყო. საჭირო იყო სასწავლო გეგმის შედგენა ორწლიანი ფაკულტეტისათვის ისე, რომ არ დარღვეულიყო საბიბლიოთეკო ფაკულტეტების სასწავლო გეგმების ძირითადი სტრუქტურა და ამავე დროს იგი ჩატეულიყო ორი წლის კურსში.

გარდა სპეციალური საგნებისა, სასწავლო გეგმაში შეტანილია ს. წ. საერთო განათლების საგნები. მაგრამ ეს საგნები შერჩეულია ისე, რომ მოგვცენ სპეციალისტი, კარგად შეიარაღებული თავის მომავალ ასპარეზზე მოქმედებისათვის. ამიტომ, სპეციალური და ზოგადსაგანმანათლებლო დისციპლინები ერთმანეთთან მჭიდროდ არიან დაკავშირებულნი.

საბიბლიოთეკო ფაკულტეტის სასწავლო გეგმა შეიცავს შემდეგ საგნებს: მარქსიზმ-ლენინიზმის საფუძვლები, ფსიქოლოგია, პედაგოგიკა, სამხედრო მომზადება, მსოფლიო ისტორიის ზოგადი კურსი, სსრკ ხალხთა ისტორია, ქართული ლიტერატურის ისტორია, რუსული ლიტერატურის ისტორია, მსოფლიო ლიტერატურის ისტორია, რუსული ენა, ინგლისური ენა, სპეციალური საგნების ციკლი: ზოგადი ბიბლიოთეკათმცოდნეობა, ფონდებისა და კატალოგების ორგანიზაცია, ბიბლიოგრაფია და საცნობო-ბიბლიოგრაფიული მუშაობა, მკითხველთა მომსახურების მეთოდიკა.

სპეციალური საგნებისათვის (პრაქტიკიანად) დათმობილი საათები შეადგენს მთელი სასწავლო პროგრამის 40%-ს მაგრამ, როგორც უკვე აღინიშნა, ძნელია საზღვრის დადება სპეციალურ და ზოგადსაგანმანათლებლო საგნების შორის, რადგან ყველა საგანი, შეტანილი სასწავლო გეგმაში, მიზნად ისახავს—მოგვცეს მაღალკვალიფიციური ბიბლიოთეკარი, მომზადებული პოლიტმასობრივი მუშაობისათვის. ის გარემოება, რომ სასწავლო კურსი ორწლიანია, შე-

უძლებელს ხდის საგნების მეტ დიფერენციაციას. ამიტომ არის, რო საგანში „ფონდებისა და კატალოგების ორგანიზაცია“ გაერთიანებუ ლია ორი საბიბლიოთეკათმცოდნეო დისციპლინა: კატალოგოგრაფი და კლასიფიკაცია, თუმცა უფრო მიზანშეწონილად უნდა ჩაითვა ლოს ამ საგნების ცალცალკე სწავლება. ასევე არ არის ცალკე გა მოყოფილი ბავშვთა მომსახურების მეთოდიკა, საბავშვო ლიტერა ტურის ბიბლიოგრაფია და მთელი რიგი სხვა დისციპლინები.

განსაკუთრებული ყურადღება აქვს მიქცეული სტუდენტთა პრაქ ტიკულ ვარჯიშს. მეორე კურსიდან სტუდენტებს ეწყებათ საწარმოო პრაქტიკა. იგი შეიცავს 2 პერიოდს. პირველ პერიოდში, მე-3 სემეს ტრის განმავლობაში, სტუდენტები ჩაბმულნი არიან ე. წ. დაკვირვე ბით პრაქტიკაში. ამ მიზნით სტუდენტები დაყოფილნი არიან ჯგუ ფებად 4-5 კაცის შემადგენლობით და მიმაგრებულნი არიან თბილისი რამდენიმე ბიბლიოთეკაზე. აქ მათ აცნობენ თავის მუშაობას ბიბ ლიოთეკის კვალიფიციური მუშაკები. პრაქტიკას უშუალოდ ხელმ ძღვანელობენ ინსტიტუტის სპეციალური საგნების ლექტორები. პრაქ ტიკის მეორე პერიოდში სტუდენტები სწავლისაგან მოწყვეტილ სხვადასხვა ბიბლიოთეკებში მუშაობენ 2 ექვსდღიურის განმავლობა ში, როგორც მათი მუდმივი თანამშრომლები. ორივე პერიოდში თითოეული სტუდენტის მუშაობა იღებს შეფასებას ნიშნით, რომლი მიხედვითაც იგი დაიშვება შემდგომ მეცადინეობაზე და გამოცდებზე.

უნდა აღინიშნოს ის უაღრესად დიდი მნიშვნელობა, რომელიც აქვს საწარმოო პრაქტიკას თეორიული ცოდნის გაღრმავება-გაფარ თოებისა და დაკონკრეტებისათვის. ამას თვით სტუდენტებიც აღნი შნავენ. ამრიგად, ბიბლიოთეკები, მათი საუკეთესო მუშაკები, აქტიუ რად არიან ჩაბმულნი ახალი კადრების მომზადებაში, გადასცემენ მათ თავის გამოცდილებას და პრაქტიკულად, თვალსაჩინოდ აცნო ბენ მუშაობის ხერხებს, მის მეთოდებს.

1938 წლის სტუდენტთა მიღებისას საბიბლიოთეკო ფაკულტეტ ზე ჩარიცხულ იქნა 30 სტუდენტი. აქედან სამმა სტუდენტმა სხვა დასხვა მიზეზების გამო სწავლა შეწყვიტა. ამრიგად მეორე კურს ზე ირიცხება 27 სტუდენტი. აღსანიშნავია, რომ ამ რიცხვიდან უმაღლეს სასწავლებელში შემოსვლამდე ბიბლიოთეკაში უმუშავია 5 სტუდენტს, ხოლო დამთავრებული აქვს საპოლიტგანმანათლებლო სასწავლებლის ბიბლიოთეკური განყოფილება 7 სტუდენტს. ამრი გად შემადგენლობის თითქმის ნახევარი—პროფესიით ბიბლიოთეკა რებია.

1939 წელში საბიბლიოთეკო ფაკულტეტზე მიღებულია 5

სტუდენტი. აქედან ბიბლიოთეკებში ნამუშევარი არის 4 სტუდენტი, ხოლო საპოლიტგანმანათლებლო სასწავლებლიდან მიღებულია 6 სტუდენტი.

განსაკუთრებულ სირთულეს წარმოადგენს სპეციალური საგნების პროგრამების შედგენა და სწავლების მეთოდიკის გამომუშავება. 1938/39 სასწ. წელში შედგენილი იყო პროგრამები ყველა სპეციალურ დისციპლინებში. გასული სასწავლო წლის გამოცდილების მიხედვით, მიმდინარე წელს, ეს პროგრამები გადამუშავდა და ხელმეორედ დაიბეჭდა. ცხადია, რომ ეს მუშაობა პროგრამების დაზუსტებაზე შემდეგაც გაგრძელდება. რასაკვირველია, მუდმივი შემოწმებისა და გაუმჯობესების პროცესში იქმნება სწავლების მეთოდიკაც.

დიდი მნიშვნელობა აქვს ფაკულტეტის უზრუნველყოფას სასწავლო თვალსაჩინო ხელსაწყოებით და მასალებით. ამისათვის აუცილებელია საბიბლიოთეკათმცოდნეო კაბინეტის ჩამოყალიბება, რაც ჯერჯერობით არ არის მოწყობილი.

ახლო მომავალში ფაკულტეტი უზრუნველყოფილი იქნება ყველა თვალსაჩინო მასალებით და ხელსაწყოებით, მათ რიცხვში შედის კატალოგოგრაფიის ყველა შემთხვევებისათვის სპეციალურად დამზადებული დიდი პლაკატები ბიბლიოთეკური მუშაობის შინაარსისა და ფორმების მეთოდების შესახებ, წიგნის დამუშავების პროცესების, გაწყობის და სხვა ოპერაციების შესახებ, სანიმუშო ავეჯი, კატალოგები, აბონემენტი და სხვ.

უმაღლესი ბიბლიოთეკური განათლების მაღალ საფეხურზე აყვანისათვის ჯერ კიდევ ბევრი რამ არის გასაკეთებელი. როგორც უკვე აღინიშნა, სასწავლო გეგმა საჭიროებს გადამუშავებას და შესწორებებს. აუცილებელია ჩატარდეს საგნების მეტი დიფერენციაცია: საჭიროა კლასიფიკაცია გაემიჯნოს კატალოგოგრაფიას; დაკომპლექტების საკითხებს მეტი ადგილი დაეთმოს ბიბლიოგრაფიის კურსში; საჭიროა ცალკე საგნად გამოიყოს ბავშვთა მომსახურება, რომელსაც დაუკავშირდება ავრეთვე საბავშვო ლიტერატურის საკითხი; ბიბლიოგრაფიის კურსიდან უნდა გამოიყოს წიგნის ისტორია და იკითხებოდეს ცალკე საგნად სათაურით: „ბეჭდვითი სიტყვის ისტორია“, რომელშიც შევა სასტამბო საქმეც.

საჭიროა დაჩქარდეს ბიბლიოთეკათმცოდნეობის კაბინეტის ჩამოყალიბება და მისი ლიტერატურის შევსება, ბიბლიოთეკის მოწყობილობის ნიმუშების დამზადება, პლაკატები და სხვ. მანამ კაბინეტი მოეწყობა, აღნიშნული მასალების მომარაგება შეუძლებელია.

ბიბლიოთეკათმცოდნეობის თითქმის ყველა საკითხზე უკვე არის

ქართულ ენაზე მეცნიერული და მეთოდური ლიტერატურა. მაგრამ ჯერ არ არის მთლიანი სახელმძღვანელოები კლასიფიკაციისა, ბიბლიოგრაფიისა, მომსახურების მეთოდიკისა. არ არის აგრეთვე საკლასიფიკაციო ტაბულები.

აუცილებლივ მნიშვნელოვანია კონტინგენტის საკითხიც, პოლიტიკურ-საგანმანათლებლო დაწესებულებათა მუშაკების ძირითადი კადრი, მუშაკები, რომელთაც რამდენიმე წელიწადია დაამთავრეს საშუალო სკოლა და მუშაობენ ბიბლიოთეკებში, კლუბებში და ქოხსამკითხველოებში, ვერ ახერხებენ მისაღებ გამოცდებზე მისვლას. ამავე დროს აღნიშნული მუშაკები ჩვენთვის ყველაზე უფრო საიმედოა, რადგანაც მათ უკვე აქვთ რამდენიმე წლის პრაქტიკა და სურთ უფრო მეტად დახელოვნდნენ თავის საქმეში—მიიღონ უმაღლესი განათლება. მიზანშეწონილია, რომ მათთვის ყოველწლიურად მოეწყოს მოკლევადიანი მოსამზადებელი კურსები უმაღლეს სასწავლებელში მისაღები გამოცდებისათვის. ეს ღონისძიება საბიბლიოთეკო ფაკულტეტს შესძენს შერჩეულ კონტინგენტს.

საბიბლიოთეკო ფაკულტეტს დაკისრებული აქვს ფრიად სერიოზული ამოცანა: მოამზადოს კვალიფიციური კადრები ბიბლიოთეკებისათვის, რომელთა რიცხვი მე-3 ხუთწლედში თვალსაჩინოთ გაიზრდება, გაიზრდება აგრეთვე მუშაობის მოცულობაც.

ცხადია, რომ ამ ამოცანას ინსტიტუტი შესძლებს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მას დაეხმარება მთელი ბიბლიოთეკური საზოგადოებრიობა, ფართოდ გაუღებს სტუდენტებს ბიბლიოთეკების კარებს პრაქტიკისათვის და გადასცემს მათ იმ დიდ, მდიდარ გამოცდილებას, რომელიც ჩვენ ბიბლიოთეკარებს აქვთ მიღებული თავის ხანგრძლივი სასარგებლო მუშაობიდან.

ვლ. კახიანი

ნარკვევთხრობითი ანოტაცია

1

ანოტაციის საკითხი იყო და რჩება ყველაზე რთული და თავსატეხი პრობლემა ორგანიული ბიბლიოგრაფიის სისტემაში [1]. კულტურის წინსვლამ მეცნიერების და ხელოვნების უაღრესად გადიფერენცირება—სპეციალიზაციამ უდიდესი სიმკვეთრით და გარკვეულობით დააყენა საკითხი ისეთი გზების და საშუალებების დაძებნისა, რაც წიგნის წაუკითხავად გააადვილებს მისი შინაარსის ზოგად კონტურებში გათვალისწინებას.

ანოტაცია საზოგადოთ, როგორი სახითაც არ უნდა გაკეთდეს იგი, რა თქმა უნდა, მაინც უძლურია სისრულით მოიცვას ყველა იმ საკითხების კომპლექსი, რომელიც ჩვეულებრივ წიგნშია წარმოდგენილი. მაგრამ მკითხველს აქვს უფლება მოითხოვოს ანოტაციის ისეთი ფორმის გამომუშავება, რომელიც მას ახლოს გააცნობს წიგნის შინაარსს, უჩვენებს იმ ჩონჩხს, რაც წიგნის არსებით ნაწილს შეადგენს. თეორიულ ბიბლიოგრაფიაში მიუხედავათ მრავალგზისი ცდებისა დაედგინათ ნაჩვენები სახის ანოტაციის ფორმა, რაც ჯეროვნად უპასუხებს მკითხველთა ინტერესებს—ჯერხნობით შეუსრულებელი რჩება. მკითხველს აწვდიან ისეთ ხასიათის ცნობებს, როგორიცაა ავტორის ვინაობის, წიგნის ილუსტრაციების და ნახაზების რაოდენობის წინასიტყვაობის და სხვა მაგვარ ელემენტებზე. გვერდს უვლიან ბიბლიოგრაფიული ანოტაციის ისეთ გადამწყვეტ მნიშვნელობის შემცველ მოვლენებს, რასაც წიგნის შინაარსის ზოგად ხაზებში გამოვლენა-გამომჟღავნება ეწოდება.

ხშირად ბიბლიოგრაფიის თეორეტიკოსები სიტყვიერად არ უარყოფენ წიგნის შინაარსის გადმოცემა-დალაგებას, მაგრამ პრაქტიკაში მხოლოდ თემის ჩვენებით კმაყოფილდებიან და ამრიგად შედეგში დეშიფრაციამდე, ანოტაციის უმარტივეს ფორმამდე და-

[1]) ორგანიულ ბიბლიოგრაფიის შესახებ ჩემი წერილი: „ბიბლიოთეკათმეცნიერების საგანთა სისტემისათვის". იბეჭდება „საქ. სახ. საჯ. ბიბლიოთეკის შრომათა" მე-5 წიგნში.

ყავთ თავიანთი საქმიანობა [1]). დეშიფრაცია, რამდენადაც მას შინაარსთან აქვს საქმე ჩვენ ანოტაციად მიგვაჩნია ისე, როგორც ატომი ფიზიკური სხეულია, მაგრამ ამ შემთხვევაში ვინ არ იცის რომ მათი ღირებულება მათივე სიდიდით არის შეპირობებული.

რა იწვევს მკითხველთა უკმაყოფილებას? ბიბლიოგრაფს რა უშლის ხელს წაიკითხოს მკითხველთა მოთხოვნილებათა შეხვედრაზე?

არსებული გაუგებრობა ორ გარემოებაში უნდა ვეძიოთ. ერთნი გრძნობენ ამოცანის სიძნელეს წესიერი ანოტაციის შედგენის სახით და ამიტომ ბუნებრივად იოლად წასვლის გზას ირჩევენ, თემის ჩვენების თხზულების დასკვნა, დებულებების მოყვანის საშუალებით. მათ ჩინებულად იციან, რომ წიგნის წინასიტყვაობის სარჩევის რეზიუმეს და მასზე არსებული ლიტერატურის სახელდახელო გადათვალიერებით ადვილად, 15—20 წუთის განმავლობაში ამოიკრიფება აღნიშნული ცნობები. სინამდვილეში, ანოტატორს, რომელსაც წარმოდგენა არა აქვს წიგნის შინაარსზე, საეჭვო ღირსების მანიპულიაციებით უძლურია რაიმე ახალი, ღირებული მიაწოდოს მკითხველს.

სრულფასოვანი ანოტაციის შედგენა მართლა საკმაოდ რთული საქმეა. ამ გარემოებას გრძნობენ არამარტო სევერჯი, ფომინი, შამურინი, კიპერმანი და სხ., რომელნიც ახლო იცნობენ ამ საკითხს, არამედ შედარებით სხვა სფეროში მომუშავე ავტორები. „საკმაოდ რთულ საკითხს წარმოადგენს ანოტაციაში ისეთი მასალის შეტანა, რომელიც წიგნის შინაარსს ახასიათებს"—ამბობს მანსუროვი [2]). „რეფერატი მოითხოვს დიდი დროის დახარჯვას და საფუძვლიან ცოდნას იმ საგნისა, რაზედაც რეფერატს ვაკეთებთ ამიტომ მიუცილებლად საჭიროა სიფრთხილე ანოტაციის შედგენის რეფერატიულ მეთოდისადმი" დასძენს ზდობნოვი (იხ. ნ. ვ. ზდობნოვი „სამხარეო ბიბლიოგრაფიის საფუძვლები" მოსკოვი-ლენინგრადი, 1931 გვ. 72) რუს. ენაზე და ა. შ.

ბიბლიოგრაფოს თეორეტიკოსთა მეორე ნაწილი ტყვეობაში ყავს იმ ტრადიციულად განმტკიცებულ ჩვეულებას, თითქოს ანოტატორის მთავარი ამოცანა თხზულების მხოლოდ თემის და დასკვნა დებულებათა ჩვენება იყოს საკმარისი და არა იმ არსებითი ელემენტების გამომჟღავნება, რაც მასშია მოქცეული.

თავდაპირველად ანოტაცია, როდესაც სქედოგრაფიულ კატალოგრაფიულ ნაწილიდან ახლად იყო გამოყოფილი, მართლაც ამ

---

[1]) იხ. ჩემი ნარკვევი: „ანოტაციის საგნის საკითხისათვის" „საქ. სახ. საჯარო ბიბლიოთეკის შრომები" წიგნ. IV ტფ 1938 გვ. 98—112).

[2]) იხ. ჟურნ. „Советск. библ". 1933 № 1-3 გვ. 113.

ამოცანების იქით არ მიდიოდა მისი დანიშნულება. მაგრამ დღეს ამით შემოიფარგლა უკვე არ ეთანხმება მისი განვითარების პირობებს. მეცნიერების თავბრუდამსხმელი სისწრაფით წინსვლამ ანოტაციას ახალი საპატიო მოვალეობა დააკისრა, სახელდობრ იყოს არამარტო გზამკვლევი ურიცხვ ლიტერატურის ლაბირინტში, არამედ მოკლედ აჩვენებდეს იმ შინაარსისა, რაც მის არსს შეადგენს. ანოტატორი, რომელიც გვერდს უვლის ბიბლიოგრაფიის მთავარ ამოცანებს და ზოგად ბრძნობასა და ფილოსოფოსობაში ხედავს თავის საქმიანობას, ამაოდ დამაშვრალობს და ვერაოდეს ვერ მოიპოვებს პატივისცემას, პოპულარობას, მკითხველთა შორის. ანოტაციაში დასკვნა დებულებანი შინაარსთან შედარებით დაახლოებით იმ პროპორციაში უნდა იქნეს წარმოდგენილი, რა მიმართებაშიაც დაცულია ისინი უშუალოდ თვით წიგნში. (პედაგოგიური რეკომენდაციული ანოტაციის გამოკლებით, სადაც გარკვეული მიზანდასახულების გამო ორივე მომენტი: შინაარსი და მასზე არსებული ფარული კრიტიკა თანაბარი ზომით უნდა შეიცვეს).

ლიტერატურის სიმრავლე (სხვადასხვა ენებზე) მათ შინაარსში გარკვევის მოთხოვნილება ბიბლიოგრაფოსისათვის აუცილებელს ხდის ყურადღების ცენტრის შინაარსის გამოვლენისაკენ გადატანას. შინაარსის წინწამოწევა სრულიად არ გულისხმობს უგულვებელყოფას დასკვნა დებულებათა, თემის აკადემიურ თუ სხვა მომენტებისა, პირიქით მათ გარეშე ემპირიული მასალა ბრმაა, ისე როგორც შინაარსის გარეშე ფორმა ცარიელია, მაგრამ მათ შორის აუცილებელი არჩევანის გაკეთების შემთხვევაში სასურველია ფორმის ნაწილობრივ განწირვა შინაარსის შედარებით გადარჩენის მიზნით. ეს მით უფრო, რომ შინაარსის უბრალო გადმოცემაშიაც არ ისპობა შესაძლებლობა მარქსისტულ-ლენინურ მსოფლგაგებით და შეგრძნობით ლოგიკური მახვილები გარკვეული მიმართებით იქნას გადატანილი, გამოხატული და ამგვარად იდეოლოგიურ-კლასობრივი სიფხიზლე ბოლომდე თანმიმდევნოთ შენარჩუნებული. ბიბლიოგრაფოსს ურყევად და მტკიცედ უნდა ქონდეს აღებული ორიენტაცია წიგნის შინაარსზე, თუ არ სურს მას ანოტაციამ დაკარგოს ის ცხოველმყოფელი ძალა, რაც მას, როგორც ერთგვარ შემაერთებელ რგოლს, ევალება დაამყაროს უწყვეტელი კავშირი წიგნსა და მკითხველებს შორის.

2

აღწერითი და რეფერატიული ანოტაცია

მრავალი სახის ანოტაცია არსებობს საზოგადოდ. თვითეულ

ავტორს ანოტაციის ფორმათა რაოდენობა თავისებურად აქვს განსაზღვრული და განმარტებული. მათი სახეთა სიმრავლე ჩვეულებრივ გამოწვეულია საკითხის იმ სირთულით და მრავალსახიანობით, რომელთანაც ანოტაციას საერთოდ აქვს საქმე. გარკვეული თემა და საგანი ადექვატური ფორმის ანოტაციას მოითხოვს. არსებობს ლიტერატურა, სადაც დეშიფრაციული ანოტაცია ადვილად სწყვეტს დასახულ ამოცანას და მის განვრცობას არავითარი პრაქტიკული მნიშვნელობა არა აქვს. აგრეთვე არის სფერო, სადაც 300—600 ბეჭდვურ ნიშანში ადვილად ანოტირდება თხზულება. ამაზე უფრო გაშლა ანოტაციისა სიმოკლაციის და უბრუნველობის დანერგვის საფრთხეს ქმნის მოსწავლე ახალგაზრდობათა შორის. [1])

სპეციალურ სამეცნიერო ლიტერატურაში განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ანოტაციის იმ ფორმას, რომელიც შინაარსის გამომჟღავნებას ისდის თავის მთავარ საგნად. ამ მხრივ ორი სახის—აღწერითი და რეფერატიული ანოტაცია განსაკუთრებით ებრძვის, ეცილება ერთმანეთს. პირველი—თავის ამოცანად თხზულების შინაარსის გადმოცემას აცხადებს ცენტრალურ ამოცანად. მას მოელენათა გადმოცემის ორი გზა გააჩნია. იმ შემთხვევაში, როცა წიგნის შინაარსი ყველგან, თანაბრად ერთნაირი ღირებულების შემცველია ე. წ. უნივერსალური ტიპის აღწერითი ანოტაციას ირჩევენ; პირიქით, როცა თხზულებაში აღძრულ საკითხთა, მხოლოდ ერთი ნაწილი, გარკვეული მხარეა გადმოსაცემი-ე. წ. სპეციალურ თემატიურ დესკრიპციულ ანოტაციას (ე. შამურინი. „ბიბლიოგრაფიული მუშაობის მეთოდიკა". მოსკოვი, 1933, გვ. 209, რუსულ ენაზე).

რეფერატული ანოტაცია აღწერითი თხრობითი მომენტის გვერდით ავტორის მიზანს, საგნის კვლევითი მეთოდს, თხზულების იდეურ მსოფლმხედველობას, აკადემიურ მხარეს, თუ დასკვნა დებულებათა გამორკვევას ანიჭებს წამყვანი ადგილის როლს.

შედარებით მცირე მოცულობაში (შამურინი ამ ზომას 300—400 ბეჭდვურ ნიშნით განსაზღვრავს (?! ვ. კ.) ანოტატორს ევალება ნაჩვენებ ნიშნების მიხედვით არა მარტო აღწეროს თხზულების შინაარსი, არამედ ზუსტად, ლაკონიური მოკვეთილობით, წინადადებათა კომპაქტური აგებით დაალაგოს მისი დედაარსი.

დიდი აზრთმახვილობა არაა საჭირო ადვილად მიეხვდეთ, რომ მოცემულ შემთხვევაში ამოცანა განუხორციელებელი რჩება. ანოტა-

[1]) იხ. ჩემი: „მსოფლიო ლიტერატურის კლასიკოსები" ბიბლიოგრაფიული მაჩვენებელი ანოტაციებით. ტფ., 1937.

ციის ორ მომენტიდან დალაგება და აღწერიდან უკანასკნელი სავსებით იკარგება ანოტაციის სტრუქტურაში და ამრიგად ხელთ გვრჩება უსულო, შინაარსისაგან დაცლილი ცარიელი სქემა, რომლის ღირებულება ძალზე მცირეა.

საილუსტრაციოთ მოვიყვანოთ თვით შამურინის მიერ შედგენილი და სანიმუშოდ მიჩნეული რეფერატი ერთ წიგნზე (ლ. რაევსკის „პეტრაშეველების სოციალური მსოფლმხედველობა"), რომელსაც ავტორი შემდეგნაირად აგებს: „პირველად წყაროებზე დამყარებული, მემუარებსა და სასამართლოს საქმის მასალებზე, მარქსისტული გამოკვლევა ეპოქის ეკონომიკისა, კლასობრივი ფესვებისა, ფილოსოფიური სოციალ-ეკონომიური და პოლიტიკურ მსოფლმხედველობისა. პეტრაშეველების შემდგომ ევოლუციას მიყავს დასკვნამდე, რომ ისინი გამოსულნი არიან 20—40 წლების კრიზისით განადგურებულ წვრილ მემამულე აზნაურთა წრიდან და წვრილი ბურჟუაზიული იდეოლოგები იყვნენ კაპიტალისტური განვითარების გზაზე მდგომი რუსეთისა, რაც სასარგებლო იყო გაღატაკებულ აზნაურთათვის. თანდართულია რიგი დოკუმენტებისა, სახელების მაჩვენებელი". მოცემული ანოტაციის ანალიზის დროს პირველი კითხვა, რომელიც ბუნებრივად იჩენება-ეს არის სურვილი ცოდნისა, თუ სახელდობრ რა მასალის ნიადაგზე აკეთებს რაევსკი აღნიშნულ დასკვნებს. სწორეთ ამ საფუძვლის საცნაურყოფა არის მთავარი მკითხველისათვის და არა იმ დასკვნებისა, რომელიც წიგნის სახელდახელოთ გადათვალიერებით ადვილად მიიღება (წიგნის წინასიტყვაობის და ბოლო დასკვნითი ნაწილიდან). ბიბლიოგრაფოსს აქ პირველ რიგში შინაარსის დამახასიათებელი მომენტების, თუნდაც მარტივი აღრიცხვითი გზით შეეძლო სასარგებლო სამსახური გაეწია მკითხველისათვის, რადგან ნაჩვენები ცნობების მიღება წიგნის დაკვირვებული ჩაკითხვის გარეშე სავსებით წარმოუდგენელია. ბიბლიოგრაფოსის მოვალეობაც ის უნდა იყოს მკითხველს ეფექტურად, რეალურად დაეხმაროს სიძნელეთა დაძლევაში. ბევრი ანოტაციას იმდენად ზოგად განყენებული ფრაზებით აღგენს, რომ ის ათეულ, ასეულ წიგნს შეიძლება მოემსახუროს როგორც უბრალო საერთო რუბრიკი. ანალოგიური მოსაზრებანი ანოტაციების გავრცელება სერიოზულად იწვევს ეჭვებს ანოტაციის საკუთარი გზიდან აცდენა ხომ არ მომდინარეობს მისი ამოცანების მცდარი გაგებიდან. ვერც მშრალად აღწერითი ანოტაციას შეუძლია გადასწყვიტოს არსებული ამოცანა. შინაარსის შედარებით ობიექტური გადმოცემის მეთოდი, რომელსაც ის ემყარება, არ არის საკმარისი. ანოტაციაში დალაგე-

ბითი ელემენტის ელიმინაცია—მხოლოდ ემპირიული მასალის გროვას გვაძლევს და ამგვარად ანოტაცია უსრულო, დაუმთავრებელი რჩება. რა თქმა უნდა არის შემთხვევები, სადაც ანოტაციის ეს ორი სახე სათანადოთ ამართლებს თავის მიზანდასახულებას, მაგრამ თუ წარსულში ასეთ შემთხვევათა რიცხვი თითქმის ზღვარდაუდებელი იყო, დღეს მათი სამოქმედო სფერო საგრძნობლად შემცირდა. შექმნილი მდგომარეობა შინაგანის აუცილებლობით აყენებს საკითხს სათანადო ანოტაციის ფორმის გამომუშავებისა, რომელიც მოქნილად, შედარებით სიზუსტით შეითავსებს ბიბლიოგრაფიისათვის ყველა იმ ელემენტებს, რომელთა დაცვა თანამედროვე მეცნიერების განვითარებით არის ნაკარნახევი. ეჭვს გარეშეა, მდგომარეობისა და საერთოდ კულტურული ვითარების შეცვლასთან დაკავშირებით ბიბლიოგრაფიის ამოცანები მნიშვნელოვანად შეიცვალა. თხზულების შინაარსის, ვერც დედაარსის გარეშე აღწერა და ვერც მარტოოდენ შინაარსს დაცლილი დედაარსი ვერ აკმაყოფილებს ჩვენი საბჭოთა მკითხველის მზარდ კულტურულ მოთხოვნილებას. დასასრულ, ვერც ამ ანოტაციათა ფორმების ეკლექტიკური შეერთება გვაძლევს გასაღებს ახალ გზაზე გამოსასვლელად. იმისათვის, რათა ანოტაციამ დროის მიერ წამოჰრილ მოთხოვნილებებს ჯეროვანად უპასუხოს, საჭიროა სერიოზული მოფიქრებული კვლევითი მუშაობის ჩატარება არსებულ მოთხოვნილებათა და ამოცანათა შესასწავლად.

3

ნარკვევთხრობითი ანოტაცია

მოცემული ანალიზის შემდეგ ჩვენ ვცდით წამოვაყენოთ ორგანიული ბიბლიოგრაფიის ერთი ახალი ფორმა, რომელსაც ნარკვევთხრობითი ანოტაცია გვინდა ვუწოდოთ.

ნარკვევთხრობითი ანოტაცია სპეციალური სამეცნიერო ლიტერატურისადმი გამოიყენება. ის გარკვეული ნიშნის და საზრისის მიხედვით გულისხმობს თხზულების შინაარსის თხრობა-გადმოცემას. საყურადღებო მოვლენების კონკრეტული ფაქტებით გამოვლენას, მეორე ხარისხოვან მოვლენათა, მხოლოდ სათაურებრივი (თეზისური) უბრალო დასახელებათა სახით აღნიშვნას. ანოტაციის სტრუქტურასა და ორგანიულ წყობაში პროჟექტორული სხივი შინაარსის არსებით მომენტებს ეცემა. ნაკლებ მნიშვნელოვანი მოვლენები ამ შემთხვევაში ერთგვარ ჩრდილშია მოქცეული, ისე, რომ მისი არსებობა მაინც იგრძნობა მკითხველთათვის.

ნარკვევთხრობითი ანოტაცია დაახლოებით სამი ათას—ხუთი

ათას ბეჭდვური ნიშნით ისაზღვრება. ის უაღრესად პრაქტიკული გამოყენებითი და ცოცხალ კონკრეტული შინაარსით ივსება. მისი მოცულობის ცხრა მეათედი აღწერითი თხრობითს ფაქტებს უჭირავს; ერთი მეათედი კი ავტორის თვალსაზრისს, მისი შრომის მთავარი დასკვნების იდეოლოგიურ აკადემიურ მხარის დალაგება-კვალიფიკაციას.

თვით კომპოზიტური ტერმინს „ნარკვევთხრობითს“ შემთხვევით არ ვარჩევთ ჩვენს მიერ შემოღებულ ანოტაციას, ნარკვევის ქვეშ ჩვენ მხედველობაში გვაქვს ბიბლიოგრაფოსის უფლება გარკვეულ ასპექტში შინაარსის გამოყოფისა, კომბინირებისა, დალაგებისა. ცნება ნარკვევი ადვილად ითავსებს აგრეთვე დასკვნითი მსოფლმხედველობითი მომენტს, რის გამო ის ამ უკანასკნელზედაც დაუბრკოლებლივ შეგვიძლია განვავრცოთ. რაც შეეხება სიტყვის მეორე ნაწილს „თხრობითს“ ჩვენ მას სპეციფიკური გაგებით ვიღებთ მასში მხოლოდ კონკრეტული ფაქტების და მოვლენების გადმოცემას ვგულისხმობთ, ე.ი. ნარკვევთხრობითი ანოტაცია წარმოადგენს თხზულების შინაარსის გარკვეულ განაკერში კონკრეტული ფაქტების ვრცელს — და ნაკლებ მნიშვნელოვან ნაწილში სათაურებრივ გადმოცემა აღრიცხვას, სათანადო მსოფლმხედველობრივი დასკვნითი ელემენტების შეტანით. ის განსაკუთრებით გამოყოფს მეცნიერული შრომის იმ ნაწილს, რაიც ორიგინალური თავისებურების და აღმრჩენითი სიახლით არის აღბეჭდილი.

ნარკვევთხრობითი ანოტაცია ძირითადად ემორჩილება იმ წერითი ნორმებს, რომელსაც ბიბლიოგრაფიული ანოტაცია დიდი სიმკაცრით და თანმიმდევრობით ატარებს თავის სფეროში (მოკლე, სხარტი, ლაკონიური გამოთქმა აზრისა, წინადადებათა კომპაქტურად აგება. უკუგდება: ფიგურალური და მხატვრული ფრთოვანი გამოთქმებისა, პოლემიკა ავტორთან და სხვა).

მაგრამ ზოგიერთ შემთხვევაში აირჩევს კონკრეტული სინამდვილის შესაბამად თავისუფლად იმოქმედოს. ნარკვევთხრობით ანოტაციას გააჩნია მთელი რიგი პირობით ნიშანთა და გამოთქმათა საშუალება ფარულ კრიტიკულ ფორმაში გადმოსცეს ავტორის მართებული თუ მცდარი შეუსაბამო აზრები. მაგალითად ავტორი ამბობს ასე (sic!) [ლათინური სიტყვაა—ნიშნავს ასეა, (დედანში ასეა წარმოდგენილი)]. პრობლემატიური საკითხისათვის (?), უცნაურ შეუსაბამო აზრისათვის (!!), ავტორის უმართებულო აზრის ციტაციის ან ზუს-

ტად მოთხრობისას გამოთქმები: „ავტორი ფიქრობს“, „ავტორმა იცის ან არ იცის“, „ავტორს გონია“—„მიაჩნია“, „თითქოს“ და მისთანანი. მოცემული ნიშნები სათანადოთ მოუმზადებელ მკითხველისათვის კეთილსაიმედო პაროლებია, რათა ადვილად გაერკვეს, თუ სად იწყება ცთუნების და ფეხის წამოკვრის არე.

ბიბლიოგრაფოსისათვის ასეთი „ფართე“ უფლებების მინიჭება მოვლენებში „თვითნებური ჩარევისა“, ერთი შეხედვით შეიძლება ვისმეს გადაჭარბებად ეჩვენოს. ამიტომ ჩვენ საილუსტრაციოდ მოვიყვანთ რამდენიმე მაგალითს, რათა უკეთ გავერკვეთ, თუ სახელდობრ რა კონკრეტულ შემთხვევებში იჩენს თავს აუცილებლობა ნაჩვენები მიმართულებით, მოძრაობაში მოვიყვანოთ აღნიშნული ინსტრუმენტი.

„თუშებთან შეკითხვაზე, თუ ტომობრივი წარმოშობის მიხედვით ვის ეკუთვნიან ისინი, უკანასკნელნი ალალი გულით თითქოს მოგიგებენ ჩვენ ევროპიდან ვართ მოსულნი“ (sic!) იხ. I. Reineggs Allgemeine historise topographische Beschreibung des Kaukasus. Erst. th. გვ. 181. [1])

ავტორს გონია, რომ იმერულში იმდენი უცხო სიტყვებია შესული, რომ ქართლ-კახელს ძლიერ უძნელდება ან სავსებით ვერ გებულობს მოსაუბრე იმერელის წინადადებათ (!!) იხ. Petzoldt. A. Der Kaukasus Zu Band. გვ. 42, სქოლიო. [მას ფშაველები და თუშები ქართველთა მონათესავე ხალხად მიაჩნია (!) (რატომ არა თვით ქართველებად?! ვ. კ.)] (Stern. Kaukasische Trachten, გვ. 4H).

„მოგზაურ კოხს ძველი ზემო ქართლის პროვინციები: ტაო, ისპირი, დორთომი, პარხალი და სხვა სომხეთად მიაჩნია, კავკასიის სომხეთი ყოფილი ერევნის გუბერნია საქართველოს ნაწილად (!!) იხ. Koch. Reisen pontischen Gebirge und turkischen. Armenien, გვ. 46. მისივე Reise in Grusien am Kaspischen Meere. გვ. 54—55).

კერ პორტერ რობერტს და რაინეგსს კახელები გაქართველებულ ალბანებად მიაჩნია (??!) იხ. Ker Porter Robert. Reisen გვ. 154; Reineggs Allgemeine... გვ. 122 და ა. შ. ზემოდ ხაზგასმული სიტყვები თუ პირობითი ნიშნები თხრობას პოზიტიურ ახრს ართმევს და მათ სისწორეს ეჭვის ან კითხვის ქვეშ აყენებს, ზოგჯერ გადაჭრით აქარწყლებს კიდეც. ყოველივე ეს ხდება ავტორთან პოლემიკის წარმოების გარეშე და ამავე დროს ნაჩვენები ფარული კრი-

[1]) ვაცნობირებ ჩემი დაუბეჭდავ წიგნიდან: „უცხოელები და უცხოური ლიტერატურა საქართველოს შესახებ“, რომელსაც საქართველოს სახელმწიფო საჯარო ბიბლიოთეკა ბეჭდავს.

ტიკული ფორმით მკითხველს მარჯვეთ და მრავალმეტყველად ვანიშნებთ თხზულების საეჭვო ადგილებზე.

ანოტაციის ფორმები.

ანოტაციის ფორმათა გარჩევის დროს ჩემს წერილში: „ანოტაციის საგანთა საკითხისათვის"-ში თავისებური დეფინიციით და განმარტებით მე ორგანიული ბიბლიოგრაფიის ექვს ფორმას ვიღებდი: დეშიფრაციულს, არაუშუალოს, აღწერითს, რეფერატიულს, კრიტიკულს და რეკომენდაციულ ანოტაციებს. მე დაახლოებით განვსაზღვრე, თუ რა კონკრეტულ პირობებსა და შემთხვევებში რომელი ფორმა გამოიყენება. მათ მე ვუმატებ მეშვიდე სახეს, ნარკვევთხრობითი ანოტაციას ტიპოლოგიურად, როგორც ყველაზე მაღალ სრულყოფილ ფორმას არსებულ შესაძლებელ ანოტაციათა შორის.

რამდენადაც მიზანდასახულება, საგანი და პირობები გარკვეულ შემთხვევაში განსხვავებული რჩება—აღნიშნულ ანოტაციებს ვერავინ წაართმევს არსებობის უფლებას.

მე რეფერატის განსაზღვრებაში, ბოლოდ მცირეოდენი დამატებითი შესწორება შემაქვს, სახელდობრ რეფერატის ექვსი მეათედი დესკრიპციულ ნაწილს უნდა წარმოადგენდეს, დანარჩენი ოთხი მეათედი კონცეპციის დალაგებითი მომენტებს. სხვა მხრივ ჯერხნობით ის უცვლელად ინარჩუნებს თავის სტრუქტურას და მოცულობას. ნარკვევთხრობითი ანოტაცია რეფერატთან შედარებით საესებით განსხვავებულ კონსტიტუტიური ნიშნების შემცველია და სულ სხვა საფუძვლებს ემყარება (მათ შორის განსახვავება თავს იჩენს, როგორც მოცულობასა, ასპექტსა, კონსტრუქციასა, ისე ენობრივ სტილისტიურ განასერში).

ერთი შეხედვით ის შეიძლება ვისმეს თხზულების კონსპექტად, რეზუმედ ან რეცენზიად მოეჩვენოს, მაგრამ საკმარისია დაკვირვებით გავსინჯოთ მისი მექანიზმი, რომ მყისვე დავრწმუნდეთ ამ აზრის მცდარობაში. კონსპექტი საზოგადოდ მინიატურულ, დაკუმშულ ფორმაში გვაძლევს დიდ მოცულობაში გაშლილ შინაარსს, რეზუმე კიდევ თავის მხრივ გარკვეულ აზრთა და მოსაზრებათა თავმოყრა დაჯამებებს წარმოადგენს. ის არც რეცენზიაა,—რამდენადაც მოკლებულია ფრთოვან ფიგურალურ გამოთქმათა საშუალებებს ლირიულ გადახვევებს, პოლემიკურ ტონს და სხ. ნარკვევთხრობითი ანოტაციის ზემოდ მოცემულ განმარტებებს თუ მოვიგონებთ ადვილად მივხვდებით, რომ მათ შორის, როგორც რაოდენობით, ისე ხარისხობის მხრივ ზღვარია გარკვეული.

РЕЗЮМЕ

Попытка установить новую форму в органической библиографии—очерково-повествовательную аннотацию.

По своей структуре и конститутивным признакам эта форма аннотации совершенно отличается от всех существующих в настоящее время форм аннотации, а также от рецензии, конспекта и резюме.

Форма очерково-повествовательной аннотации применяется при аннотировании научной литературы и передает конкретными фактами описание существенной части содержания произведения. Менее значительная часть произведения находит свое отражение в виде простого перечня явлений, со включением элемента квалификации и мировоззрения.

Особенно выделяется все оригинальное и новое.

Очерково-повествовательная аннотация лишь в основном подчиняется существующим нормам составления аннотации. Она не критикует явно, и не полемизирует с автором, но при помощи условных знаков и выражений в скрытой форме указывает читателю на сомнительные и слабые места произведения.

$^{9}/_{10}$ очерково-повествовательной аннотации занимает изложение конкретных фактов, $^{1}/_{10}$ уделяется квалификации идейной стороны произведения.

Размер очерково-повествовательной аннотации составляет от 3-х до 5 тысяч печатных знаков. Возникновение очерково-повествовательной аннотации продиктовано чрезвычайным ростом научной литературы и ее специализацией и дифференциацией.

Эта форма аннотации строится на точных, конкретных и живых фактах так, что ограниченный временем читатель может, не читая книги, разобраться в ее содержании. Очерково-повествовательная аннотация представляет из себя высшую и наиболее совершенную из всех возможных форм аннотаций.

შ. დოლაძიძე

ანალიტიკური აღწერილობის ზოგიერთი საკითხი *

ანალიტიკური აღწერილობა მიზნად ისახავს ბეჭდვითი ნაწარმოების დამოუკიდებელი და მნიშვნელოვანი ნაწილის თავისებურების გამოვლინებას. ამდენად იგი ნაწარმოების შინაგანი მხარის (ნაწილების) ფორმალური ელემენტების კანონზომიერი რეგისტრაციაა. ამით არა მარტო სრული სურათი გვაქვს ნაწარმოების შიდა შედგენილობისა, არამედ თავი ეყრება ერთისა და იმავე ავტორის სხვადასხვა კრებულსა, ჟურნალსა თუ გაზეთში გაბნეულ მასალას. ამ უკანასკნელს მეტად დიდი მნიშვნელობა აქვს, როგორც დამხმარე მასალას, მეცნიერულისა, თუ სათვითგანვითარებო მუშაობისათვის. ასეთი ბიბლიოგრაფიული აღწერილობებისა და სისტემატიზაციის გარეშე შეუძლებელია სრული წარმოდგენა ვიქონიოთ საკითხის ლიტერატურაზე. პერიოდული პრესა და კრებულები მრავალმხრივ მასალას შეიცავს და ფართო სურათს წარმოგვიდგენს საზოგადო მოღვაწეთა, სხვადასხვა საგნებისა, საკითხებისა და სხვათა შესახებ.

რამდენად დიდია და მრავალფეროვანი განსაკუთრებით პერიოდული პრესის შინაარსობრივი მხარე, რომელიც სტატიობრივ აღწერილობას საჭიროებს, რამდენად ვრცელია კრებულებისა, შრომებისა, სერიული გამოცემებისა, მრავალტომიანი გამოცემების ფორმა და შინაარსი, იმდენად რთულ ბიბლიოგრაფიულ პროცესს წარმოადგენს ანალიტიკური (სტატიობრივი) აღწერილობა, რომლის მეთოდები და ხერხები ჯერ კიდევ საბოლოოდ ჩამოყალიბებულად არ შეიძლება ჩაითვალოს: არ შეიძლება ითქვას, რომ ასეთი აღწერილობის ელემენტები ლოგიკურის თანამიმდევრობით იყოს დადგენილი და შეწონილ-შეზომილი მისი პრაქტიკულად გამოყენების მოხერხებულობასთან, მკითხველის მოთხოვნილება საროგებლობის სიადვილესთან. ამდენად ბიბლიოგრაფს პერიოდული პრესის სტა-

* იბეჭდება განხილვის წესით.

ტიების აღწერილობისას მოუხდება ანგარიში გაუწიოს ზემოაღნიშნულ მომენტებს, ამასთანავე მასალის შერჩევა და მისი კატალოგიზაცია (ამ სიტყვის ფართო მნიშვნელობით),—კლასიფიკაცია და ანოტაცია თანაბრად განსაზღვრავენ ბიბლიოგრაფის მუშაობის ხერხებსა და მეთოდებს.

საკმარისია გადავათვალიეროთ ანალიტიკურ—სტატიობრივი აღწერილობები სსრკ-ის სხვადასხვა რესპუბლიკებში, იქნება ეს წიგნის პალატების გამოცემებში, თუ ცალკეულ, სპეციალურად გამოცემულ ბიბლიოგრაფიულ წიგნებში, რომ ჩვენთვის საესებით ნათელი იქნეს ის ნაირგვაროვნება, რომელიც ჟურნალებისა, გაზეთებისა, კრებულებისა და სხვ. სტატიობრივი აღწერილობისას იჩენს თავს. ეს გარემოება მით უფრო გამოკვეთილად ჩანს, რომ ხშირად ერთი და იგივე ორგანო ცვლის აღწერილობის წესსა და ხერხებს წლიდან-წლამდის; მაშასადამე, საკმარისად უხეშად ირღვევა აღწერილობის ის ერთობლივობის წესები, რომლებიც დიდი ხნიდან ბიბლიოგრაფიის საოცნებო საგანს წარმოადგენენ. ამით, ერთის მხრივ, ჩრდილი ეფინება ნაწარმოების, როგორც მთლიანისა, და მისი ნაწილის ინდივიდუაციას, ხოლო, მეორის მხრივ, მეტად საგრძნობ გაუგებრობასა და უხერხულობაში ვარდება მისი მომხმარებელი. დასახელებულის ილუსტრაციას წარმოადგენს, მაგალითად, აღწერილობის ელემენტების განაწილება აბზაცებად, ბეჭდილობის ცნობების აღნიშვნა, აღწერილობის ფორმის (ვრცელი და შემოკლებული) გამოყენება, ელემენტების გაწესრიგება შემოკლებული აღწერილობისას, საერთოდ შემოკლებათა საკითხი და სხვა მრავალი. ამიტომ, ბუნებრივად, ვიდრე ანალიტიკური აღწერილობის წესებს, ზოგადად მაინც, ჩამოვაყალიბებდეთ, ამ საკითხებს შევეხებით.

ა) ა ბ ზ ა ც ე ბ ა დ დ ა ყ ო ფ ა. აბზაცებად დაყოფას საერთოდ ცნებათა, ელემენტების დაქვემდებარება უძევს საფუძვლად; პირველხარისხოვანი. როგორც ნაწარმოების სტრუქტურის, ლოგიკურ-შინაარსობრივი თვალსაზრისით, ისე მომხმარებლისათვის, ელემენტები წინ უსწრებს ნაწარმოების მეორეხარისხოვანსა და ა. შ. ბიბლიოგრაფიულ ელემენტებს (ცნობილია, რომ ყოველი ასეთი ელემენტი ნაწარმოების ამა თუ იმ მხარის, მისი თავისებურების კიბურანალიზურ სურათს იძლევა). თითოეული ამ ელემენტთაგანი სათანადო აბზაცში თავსდება თანამიმდევრობით. აბზაცების ამგვარად განაწილებას კიდევ ის მნიშვნელობა აქვს, რომ მომხმარებელი ადვილად გაერკვეს აღწერილობაში, მას, ასე ვსთქვათ, გარკვეული ფსიქოლოგიური საფუძველი აქვს, აბზაცებად დაყოფა თანაბრად

ვრცელდება, როგორც ნაწარმოების მთლიანად, დამოუკიდებლად აღწერილობასა. ისე ანალიტიკურ აღწერილობაზე. ჩვენის აზრით, თუ ასეთი დაყოფა საბიბლიოთეკო კატალოგებისათვის აუცილებელ საჭიროებას წარმოადგენს, დაბეჭდილი ბიბლიოგრაფიული გამოცემებისათვის არა თუ არ წარმოადგენს აუცილებლობას, არამედ იგი შეიძლება არარაციონალურიც იყოს. მართლაც, ბეჭდურ ნაწარმოებში აბზაცების ვიზუალურ ვითარებას სხვადასხვა შრიფტი თავისუფლად ცვლის; ამაეე შრიფტის გონივრულად გამოყენებისას ცნებათა კიბურიც მტკიცედ მყარდება, ხოლო ამ ნიადაგზე ადგილის ეკონომია ფრიად საპატიო ადგილს იკავებს ყოველგვარ პირობებში, თავი რომ დავანებოთ სხვა მოვლენებს.

თუ აღწერილობებს დავუკვირდებით, დავინახავთ, რომ იგი ორი ერთმანეთისაგან მკაფიოდ განსხვავებული ნაწილისაგან შედგება: ცნობები (აღწერილობის საწყისი, ბიბლიოგრაფიული აღწერილობის ტექსტი: სათაური, ქვესათაური, ბეჭდილობის ცნობები, კოლაცია), რომლებიც ნაწარმოების პირდაპირი დამახასიათებელია და ცნობები (ანოტაცია და სხვა), რომლებიც ნაწარმოებს არაპირდაპირ ახასიათებენ; ამის მიხედვით, უმჯობესია აღწერილობის ორ აბზაცად დაყოფა, პირველში მოთავსდეს ცნობათა პირველი რიგი მიყოლებით, ხოლო მეორე აბზაცში—ცნობათა მეორე რიგი.

ბ) ა ნ ა ლ ი ტ ი კ უ რ ი აღ წ ე რ ი ლ ო ბ ი ს ფ ო რ მ ა. როგორც ცნობილია, ანალიტიკური აღწერილობის ორგვარი ფორმა არსებობს: სრული, ანუ გაშლილი და შემოკლებული, ანუ გამარტივებული. სრული აღწერილობის ფორმა შეიცავს შემდეგ ცნობებს: აღწერილობის საწყისი, ბიბლიოგრაფიული აღწერილობის ტექსტი (სათაური, ქვესათაური, სტატიის ადგილმდებარეობა—სად არის იგი მოთავსებული.—სახელწოდებით, ნაწარმოების გამოცემის ადგილი, დაბეჭდვის წელი, რიგითი ნომერი, რიცხვი და თვე), პაგინაცია.

შემოკლებული ფორმა, როგორც სახელწოდება გვიჩვენებს, უფრო მოკლეა ვრცელთან შედარებით; იგი უგულებელყოფს, მაგ., ნაწარმოების გამოცემის ადგილს; ამ უკანასკნელს მხოლოდ მაშინ აღნიშნავს, როდესაც იგი ერთადერთი განმასხვავებელი ნიშანია მსგავსიეე ნაწარმოებისაგან; ნაწარმოების სახელწოდებას ძალზე ამოკლებს; ადგილის შემდეგ იწერება ტომის ან ნომრის სახელწოდება, შემდეგ ორწერტილი დაისმის; გვერდების აღნიშვნისას სიტყვა „გვ." არ იხმარება, თვეების აღნიშვნა კი ინიციალებამდის არის დაყვანილი. წელი მე-20 საუკუნემდის მთლიანად იწერება, ხოლო მეოცე საუკუნე ორი უკანასკნელი ციფრით აღინიშნება, წინ დაეს-

მის აპოსტროფი (ნახე „Расписывание статей периодических изданий". Сост. под руковод. Е. И. Шамурина. М. Гос. центр. книжн. Палата РСФСР. 1932 და ივ. ციციშვილი, „კატალოგრაფია". თბ. 1940, გვ. 213—222).

მიუხედავად „დადგენილი" ფორმებისა, ერთგვაროვნება მაინც არ არის დაცული; გარდა ამისა, შემოკლებული აღწერილობისას ელემენტების განლაგებაც არ არის სწორი. გაშლილი აღწერილობის პრაქტიკა საქ. წიგნის პალატას აქვს წარმოებული. თუმცა მას სხვადასხვა წელში სხვადასხვა გვარად აქვს აღწერილი მასალა, ამასთანავე ელემენტების კოორდინაციაც მხოლოდ ამ ბოლო ხანში გასწორდა. მაგალ.

ორლოვი, პ. წითელი არმიის გმირული გზა [20 წლისთავი წითელი არმიისა] კომუნისტი, № 44, გვ. 2, თებ. 23, 38. (ნახე „გაზეთის სტატიების მატიანე", თბ. 1938. განყ. XIII, გვ. 41, № 979).

იგივე დაწესებულება 1940 წ. შემდეგი სახის აღწერილობაზე გადავიდა:

ბარნოვი, ვ. დიდი მოურავი გიორგი საакაძე (ნაწყვეტი ისტორიული ტრილოგიიდან). ჩვენი თაობა, 1939, № 11, გვ. 5—19. (ნახე „ჟურნალის სტატიების მატიანე", თბ. 1940. განყ, XXIII, გვ. 30).

შემოკლებული ფორმის აღწერილობა შემდეგი იქნება:

ხეთაგური, სვ.

სასკოლო ბაღის მოვლა-პატრონობისათვის. (ახ. სკ-საკენ, 4:19—27,25) (ნახე ივ. ციციშვილი, კატალოგრაფია, თბ. სახელგამი, 1940, გვ. 217).

წარმოდგენილი ნიმუშების გარდა სხვაგვარი აღწერილობებიც გვხვდება. საკვარისია ახლახან მოტანილ ნიმუშებსაც დავაკვირდეთ, რომ ჩვენთვის ნათელი გახდეს შემდეგი: სრული აღწერილობის ფორმები მერყეობა, ცვალებადია; სრული აღწერილობა მხოლოდ მიახლოვებით არის სრული და შემოკლებულ, გამარტივებულ აღწერილობებში ზოგიერთი ელემენტი არალოგიკურად არის განლაგებული. საილუსტრაციოდ აღვნიშნავთ, რომ ვრცელი აღწერილობისას არ არის აღნიშნული პერიოდული გამოცემის გვარეობა: „ჟურნ.", „გაზ." არ არის აღნიშნული გამოცემის ადგილი, პირველ მაგალითში №-ის შემდეგ აღნიშნულია გვერდი, ხოლო შემდეგ თვე, რიცხვი და წელი, არ არის შემოკლება გამოყენებული სათანადო ადგილას და სხვა,

ისევე, როგორც შემოკლებულ აღწერილობაში წელი. გადატანილია ბოლოს.

ვიდრე აღწერილობის ელემენტების თანამიმდევრობას შევეხებოდეთ, მანამდის ორიოდე სიტყვა ფორმათა შერჩევა-გამოყენების შესახებ. რომელია ამ ფორმათაგანი უმჯობესი-გამოვიყენოთ ბიბლიოგრაფიული აღწერილობისას. ეს საკითხი მჭიდროდ არის დაკავშირებული იმ ამოცანებთან, რომლებიც დასმულია აღწერილობის წინაშე-არის ეს განკუთვნილი ეიწრო, სპეციალისტთა ჯგუფისათვის, რომელსაც ხშირად საგნის გარკვეული ბიბლიოგრაფია აინტერესებს, მისი ბიბლიოგრაფიული დეტალები კი-ნაკლებად, თუ იგი დოკუმენტის, როგორც დამოუკიდებელი ღირებულების მქონე კულტურის მოვლენას ასახავს მთელი თავისებურებით. ამის მიხედვით, ჩვენის აზრით, ბიბლიოგრაფიული აღწერილობის ფორმა (განსაკუთრებით სახელმწიფო ბიბლიოგრაფიულ დაწესებულებაში) უემველად ერცელი უნდა იყოს (სიტყვათა შემოკლება სხვა საკითხია), რადგან ერთ ადგილას მაინც დარჩეს ნაწარმოების სრული ინდივიდუალობის შემცველი აღწერილობა, რასაც გარკვეული კულტურულ-ისტორიული მნიშვნელობა აქვს, მან ყოველი „წვრილმანი" უნდა წარმოადგინოს ნაწარმოებისა (მისი ელემენტების შესახებ ნახე ქვემოთ). ამრიგად, ისეთი ბიბლიოგრაფიული დაწესებულებისათვის, როგორიც წიგნის პალატაა, აღწერილობის ერცელი ფორმა უნდა იყოს აუცილებელი, შემოკლებული ფორმა სხვა ხასიათის ბიბლიოგრაფიული აღწერილობებისათვის უნდა იქნეს გამოყენებული—ერცელი ფორმა იქ მიზანშეწონილი არ იქნება თავისი მიზანდასასრულობისა გამო (ამ მომენტს პრინციპული მნიშვნელობა აქვს აღწერილობის მოცულობისას).

საკითხი ისმის, რა ელემენტები და როგორი თანამიმდევრობით შევიტანოთ აღწერილობაში. არსებობს ელემენტთა რიგი, რომლის შესახებ არ შეიძლება აზრთა სხვადასხვაობა; ასეთებია: აღწერილობის საწყისი, აღწერილობის ტექსტი და სხვა. მაგრამ ზოგიერთი ელემენტის დაწერილობის ადგილის გაზიარება (მიღებული პრაქტიკით) საძნელოა. ამ საკითხთაგან გამოვყოფთ შემდეგს:

1. ნაწარმოების (გვარეობითურთ) დასახელება, რომელშიაც მოთავსებულია სტატია;

2. გამოცემის ადგილის აღნიშვნა:

3. რიგითი ნომრის აღნიშვნა;

4. გამოცემის წელი;

5. პაგინაცია;

6. შემოკლებათა საკითხი.

ბიბლიოგრაფიულ პრაქტიკაში ხშირად შევხვდებით ისეთ შემთხვევას, როდესაც პერიოდული გამოცემის აღნიშნისას არ ასახელებენ ჟურნალია იგი, თუ გაზეთი. ზოგ შემთხვევაში კი დიფერენცირებული მიდგომაა ხოლმე გაბატონებული. ამ უკანასკნელის დროს ემყარებიან გულისხმობის მომენტს, ან მხოლოდ განმსგავსებულ შემთხვევისას აღნიშნავენ მას. გულისხმობის შესახებ ის უნდა ითქვას, რომ იგი არ შეიძლება გამოდგეს ბიბლიოგრაფიული მუშაობის საფუძვლად, რადგან იგი ფსიქოლოგიური და არა ბიბლიოგრაფიული მომენტია.

ხშირია მაგალითები, როდესაც ერთი და იგივე სახელწოდების ბეჭდვითი ერთეული ხან ჟურნალია, ხან კიდევ გაზეთი (მაგალითად „ივერია", „ლომისი" და სხვ.). ან და ერთ შემთხვევაში იგი აღნიშნავს გაზეთს, მეორე შემთხვევაში კი კრებულს და სხვა. ამას გარდა, თეორიულად ამათუიმ სახელწოდებას თავისი განმსაზღვრული უნდა ახლდეს, როგორც შემადგენელი კომპონენტი; ისიც მივიღოთ მხედველობაში, რომ ასეთი განმარტება ორგანოს ქვესათაურში ყოველთვის არის მოთავსებული. მართალია, ნაწარმოების დამოუკიდებლად აღწერილობის დროს იგი მითითებულია, მაგრამ ნაწილი უეჭველად იზიარებს მთელის კანონებს, ამასთანავე საჭიროა მომხმარებლის გარკვეულობა, როგორც პრაქტიკული პრინციპი, გათვალისწინებული იქნას. ამგვარად, ანალიტიკური აღწერილობის დროს ნაწარმოების წოდების აღნიშვნისას მოხსენებული უნდა იქნას მისი გვარეობა (თუ კრებულია—კრებ.; ჟურნალი—ჟურ.; გაზეთი—გაზ. და ა. შ.). ეს იმ შემთხვევაში არ არის საჭირო, როდესაც ბიბლიოგრაფიულ ორგანოზე განსაზღვრულია პერიოდული გამოცემის გვარეობა (მაგ. „გაზეთის სტატიების მატიანე"... ბიულეტენი,... მოამბე და სხვ.).

ის, რაც ნაწარმოების გვარეობის დასახელების შესახებ ითქვა, საესებით შეიძლება განმეორდეს გამოცემის ადგილის შესახებაც. ადგილი გამოცემისა უნდა აღინიშნოს თუნდაც იმიტომ, თავი რომ დავანებოთ სხვა, გარკვეულ ბიბლიოგრაფიულ საფუძვლებს, რომ ერთი და იგივე გამოცემა ხშირად, მით უმეტეს ჩვენს დროსა და ჩვენს ქვეყანაში, სხვადასხვა ადგილას იბეჭდება; არის ხოლმე შემთხვევა, რომ ერთი და იგივე პერიოდული ნაწარმოები, ხანდახან ერთდროულადაც, სხვადასხვა ქალაქში იბეჭდება, რაც ზემოდასახელებულ მოსაზრებას დამატებით ამტკიცებს.

პერიოდული გამოცემის სტატიის აღწერილობისას, სპეციფიკურობის გამოსავლენად და მეტი გარკვეულობისათვის, აუცილებლად უნდა დაიწეროს თვე (თუ ასეთი აღნიშნულია გამოცემაზე) და ნომერი, რომელშიაც არის იგი მოთავსებული. ეს იმდენად ელემენტარული რამ არის, რომ შემდგომ დასაბუთებას არ უნდა მოითხოვდეს; ოღონდ ეს კია, რომ ნომრის აღნიშვნისას, თუ პერიოდულ გამოცემას კონკრეტული და საერთო ნომრები ახლავს, ორივე უნდა გამოვლინდეს. შემდგომი საკითხი პაგინაციის საკითხია. მართალია, ზოგადად, მის შესახებ აზრთა დიდი სხვადასხვაობა არ შეიძლება არსებობდეს, მაგრამ აღსანიშნავია, რომ, მაგალითად, გაზეთის აღწერილობისას ზოგიერთი ბიბლიოგრაფიული დაწესებულება გვერდებზე არ მიუთითებს (ასეთია საკავშირო წიგნის პალატის პრაქტიკა). ჩვენის ფიქრით, გვერდი არა მხოლოდ სტატიის თავისებური დეტალია, არამედ მას საორიენტაციო, რაოდენობითი მახასიათებლის როლი აქვს დაკისრებული გაზეთის სტატიისათვისაც, ამიტომ იგი უეჭველად უნდა იქნას აღწერილი, მით უმეტეს, რომ ხშირად სტატია გაზეთის რამდენსამე გვერდს მოიცავს. ამ საკითხზედაც ასე მოკლედ მოვჭრათ და გადავიდეთ ზემოთდასახელებული ელემენტების თანამიმდევრობაზე.

ეს ელემენტები სხვადასხვა დროს სხვადასხვაგვარად განლაგდებოდა. ასეთი განსხვავებულობა არსებობს აღწერილობის ვრცელსა და შემოკლებულ ფორმებში; მაგალითად: ვრცელ ფორმაში, მომეტებული შემთხვევისას, ვთქვათ, მოთავსებულია ჟურნალი, მისი სახელწოდება, გამოცემის წელი, №, თვე, დღის რიცხვი, გვერდთა რიცხვი; შემოკლებულ ფორმაში კი—სახელწოდება, №, გვერდთა რიცხვი, თვე და გამოცემის წელი (ნახე საკავშირო წიგნის პალატის ინსტრუქცია, 1936, გვ. 9; ი. ციციშვილის „კატალოგრაფია“ და საქ. წიგნის პალატის პრაქტიკა—მის გამოცემებში). ამ ცნობების შედარებისას, ნათელია ის ალოგიკურობა, რომელიც ელემენტების განლაგებისას იჩენს თავს. მართლაც და, რა ნიშნის მიხედვით უნდა დაიწეროს, ერთ შემთხვევაში, სახელწოდების შემდეგ წელი, მეორე შემთხვევაში კი სახელწოდების შემდეგ, ნაცვლად წლისა, ნომერი. ასევეა სხვა შემთხვევაშიაც. შემოკლებული ფორმა ხომ იმას არ ნიშნავს, რომ თანამიმდევრობა ელემენტებისა დაირღვეს. შემოკლებული ფორმა ელემენტების გამოშვებასა და შემოკლებას უნდა გულისხმობდეს და არა მათ გადასმას, შეცვლას. აქედან უნდა დავასკვნათ: ელემენტების თანამიმდევრობა ორსავე ფორმაში ერთგვარი უნდა იყოს. როგორ დავალაგოთ იგი? ამისათვის გარკვეული პრინციპით

უნდა ვიხელმძღვანელოთ. ასეთ პრინციპად ჩვენ აღწერილობის ცნობების მნიშვნელოვანება მიგვაჩნია. საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ბეჭდვითი ერთეულის შემადგენელი ნაწილები ერთგვარი ღირებულებისა არ არიან. თითოეულ მათგანს თავისი დანიშნულება აქვს: ზოგს საავტორო, იურიდიული (მაგალ. ავტორი—პერსონალური და კორპორაციული), რომელსაც ნაწარმოების საგნობრივ-შინაარსობრივ ეთარებაში არა აქვს, ასე ვსთქვათ, პირდაპირი მნიშვნელობა (შეადარე ანონიმები); ზოგი ნაწარმოების პირდაპირ სტრუქტურული ელემენტია (სათაური, მაგალითად); ზოგი ნაწარმოების მიზნობრივი ეთარების გამომსახველია (მაგალითად ქვესათაური), ზოგიც ნაწარმოების მოვლენის სადაურობა, როდინდელობას და მისთ. გამოსახავს (ბეჭდილობის ცნობები) და დასასრული,—ზოგიც ნაწარმოებს რაოდენობრივად ახასიათებენ (პაგინაცია და მისთ.). ჩამოთვლილ ცნობათაგან თითოეულს თავისი ფუნქცია აქვს დაკისრებული და მათ ერთურთის შეცვლა არავითარ შემთხვევაში არ ძალუძთ. თითოეული მათგანი ნაწარმოების გარკვეულ მხარეს ახასიათებს. აღნიშნულ ცნობათაგან, ცხადია, პირველმნიშვნელოვანია იურიდიული პირი, რომელიც შემქმნელია ნაწარმოებისა, როგორც „პირველმიზეზი" წიგნის ჩამოყალიბებისა: ნაწარმოები ამ პირის, სუბიექტის აზროვნების, ასახული საგნისადმი დამოკიდებულების ნეოთიერ-სიმბოლიკური გამოსახულებაა. ამდენად, აღწერილობამ პირველ რიგში „ვინ"-ს უნდა გასცეს პასუხი (შეადარე ანბანური კატალოგის—ფართო გაგებით—ამოცანები და მიზნები). მის შემდგომ მიმდინარეობს, უეჭველად, ნაწარმოების სათაურის, როგორც მისი საგნის, თემის, საკითხის შემცველი სიტყვა, ან სიტყვათა ჯგუფი. ხოლო ამ უკანასკნელის ლოგიკურ განმარტებას ქვესათაური წარმოადგენს. ამიტომ ეს სამი ცნობა, მომხმარებლისა და ნაწარმოების ავებულების თვალსაზრისით, პირველი სამი ძირითადი ცნობაა (პირველი ორი—მთავარია). ამ ცნობათა თანამიმდევრობას აქამდის მიჰყვებოდა ე. წ. ბეჭდილობის ცხობები, მაგრამ ამ ბოლო დროს, განსაკუთრებით წიგნის პალატის პრაქტიკაში, ზესათაურმა გაუსწრო მას, ან და სულ სხვა ხასიათის ცნობებმა, რაც, ჩვენის აზრით, საკმაოდ მნიშვნელოვანი შეცთომაა. მაგალითად, აღწერილობა: ჩიქვანაია ა. ბავშვთა აღზრდის ზოგიერთი საკითხი. (საქ. სსრ პროკურორის მოადგილე). კომუნისტი, 1940, № 3, იანვ. 4 (ნახე: საქართველოს სსრ სახელმწიფო წიგნის პალატის, „გაზეთის სტატიების მატიანე"... 1940 წ. № 1 10 იანვარი, აღწერილობა № 122). ამ აღწერილობაში, სრულებით გაუგებარი და უადგილოა მრგვალ

ფრჩხილებში მოთავსებული ცნობა: საქ. სსრ პროკურორის მოადგილე. ეს ცნობა შენიშვნაში უნდა იყოს მოთავსებული, რადგან ბავშვის აღზრდის ზოგიერთ საკითხთან იგი ოდნავადაც არ არის დაკავშირებული, არამედ ავტორის თანამდებობის აღმნიშვნელია. ასეთივე გარემოებაა ე. წ. ზესათაურის, სერიის აღწერილობისას (ნახე „წიგნის მატიანე," 1940, იანვარი, № 1, გვ. 7, აღწერილ. № 11), სადაც ქვესათაურს მრგვალ ფრჩხილებში მოსდევს დაწყ. და საშ. სკოლის სახ. სამეცნიერო-საკვლევო ინსტიტუტი. შემდეგ კი—ადგილი, წელი და სხვა.

ასეთი რამ გაუმართლებლად უნდა ჩაითვალოს. პირველ შემთხვევაში თუ აშკარაა ცთომილება, მეორეში ცოტა სხვაგვარადა გვაქვს საქმე. ზესათაური წიგნის შინაარსობრივ-საგნობრივ მხარეს არ გამოხატავს; იგი მისი რაოდენობრივი მახასიათებელია და ნორმალურ შემთხვევაში საავტორო პრეტენზიებიც კი გააჩნია (შეადარე სერიული აღწერილობა), ამიტომ იგი არც ერთ შემთხვევაში არ უნდა მისდევდეს სათაურს, ან ქვესათაურს, არამედ რაოდენობითი დახასიათების ორბიტში უნდა მოექცეს. აღნიშნულს გარდა, ისიც უნდა ითქვას, რომ ასეთი ხერხი ფსიქოლოგიურ უხერხულობასაც იწვევს (ცნობათა გათიშვა, დაცილება), მით უმეტეს, რომ სერია, ზესათაური საერთოა მრავალი ნაწარმოებისათვის. ახლახან დასახელებული გარემოება, მართალია, ანალიტიკური აღწერილობის ფარგლებს სცილდება, მაგრამ ნაწილობრივ მასზედაც ვრცელდება. ამ აღწერილობის შემდგომ უნდა დაიწეროს პერიოდული გამოცემის გვარეობა, სახელწოდება, ადგილი გამოცემისა, წელი, თვე, დღის რიცხვი, № და გვერდი, იქნება იგი გამოცემა საერთოდ ცნობილი, თუ ნაკლებად ცნობილი. ასეთი უნდა იყოს, ჩვენის აზრით, აღწერილობის ელემენტთა განაწილება-თანამიმდევრობა. პერიოდული გამოცემის წლის აღნიშვნასთან დაკავშირებით ერთი რამ უნდა შევნიშნოთ: აღწერილობისას პერიოდული გამოცემის ის წელი უნდა აღინიშნოს რომელიც უახლესია, რადგან იგი, როგორც პოლიგრაფიული ფაქტი, გარკვეულს წელს იქცა; მისი ადრინდელი თარიღი შენიშვნაში უნდა მიეცეს, როგორც მისი შექმნის პროცესის მაჩვენებელი.

შემდგომი საკითხი, რომელსაც აქ უნდა შევეხოთ, არის რ ე ც ე ნ ზ ი ე ბ ი ს ა ღ წ ე რ ი ლ ო ბ ი ს ს ა კ ი თ ხ ი. მიღებული ინსტრუქციებითა და სახელმძღვანელოებით, აქამდის რეცენზია აღიწერებოდა იმ პირის მიხედვით, რომლის ნაწარმოებსაც განიხილავდა რეცენზენტი (შეადარე: Е. И. Шамурин, „Алфавитный каталог"... М. Гос. центр. книжн. палата РСФСР, 1932, стр. 313; „Распи-

сывание статей периодических изданий". Составлено под руководством К. И. Шамурина... М. Изд-во Всесоюз. Книжн. палаты 1936, стр. 65 და ივ. ციციშვილი, „კატალოგრაფია"... თბ. სახელგამი, სასწ. პედსექტორი, 1940. გვ. 221). ამ ხერხით რეცენზიას დაკარგული ჰქონდა დამოუკიდებელი ღირებულება. ამასაც რომ თავი დავანებოთ, რეცენზია თავისი მოცულობითაც და დანიშნულებით იგივე სტატიაა, ხანდახან მოზრდილ სტატიაზედაც მეტი; არის შემთხვევა, როდესაც რეცენზია, ან მასზე პასუხი, ცალკე ნაკვეთადაც კი გამოდის. აღწერილობის ხერხების ერთობლიობა, რეცენზიის დამოუკიდებელი არსებობის ფაქტი, და საავტორო მოშენტი მოითხოვს რეცენზია აღიწეროს რეცენზენტზე. ამ მხრივ მართებული ნაბიჯი გადადგა საქართველოს სსრ სახელმწიფო წიგნის პალატამ (ნახე მისი „გაზეთის სტატიების მატიანე"... 1940, 10 იანვარი № 1, აღწერილობები №№ 129, 130).

ანალიტიკურ-სტატიობრივი აღწერილობის დროს ანოტაციას-დეშიფრაციას მეტად დიდი მნიშვნელობა აქვს. ეს მნიშვნელობა განისაზღვრება არა მხოლოდ მომხმარებლის გარკვევით სტატიის შინაარსში, არამედ იგი მომავალი თაობისათვისაც ინტერესს შეიცავს. დეშიფრაცია ახსნა-განმარტებას აძლევს ისეთ ცნობას, რომლის შინაარსი მკითხველისათვის თუ მთლიანად არა, ნაწილობრივ მაინც გაუგებარია. დეშიფრაციას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მასალის შერჩევისას, მისი რეკომენდაციისას. მაგალითად, 1940 წლის 12 იანვრის „კომუნისტში" № 10 მოთავსებულია „დოკუმინტები წარსულიდან", მომხმარებლისათვის გაურკვეველია რომელ წარსულსა და წარსულის რა პერიოდს ეხება წერილი (წარსული მეტად ვრცელი ცნებაა!). ამიტომ მას საქართველოს სსრ სახელმწიფო წიგნის პალატამ ასეთი დეშიფრაცია მისცა: ბათუმის მუშათა რევოლუციური მოძრაობის ისტორიიდან. დეშიფრაცია რაკ შეიძლება ფართოდ უნდა იქნეს გამოყენებული. მან ყოველ მცირე საყოყმანო მომენტშიაც უნდა გეზი მისცეს მომხმარებელს საორიენტაციოდ. მაგრამ დაუშვებელია მისი ბოროტად გამოყენება. სხვა შემთხვევაში დეშიფრაცია საჭიროა მოწინავეთა, რეცენზიებისა და მისთ. აღწერილობისას. დეშიფრაცია ტეხილ ფრჩხილებში უნდა მოთავსდეს.

შ ე მ ო კ ლ ე ბ ა ნ ი. შემოკლებათა საკითხი მხოლოდ ანალიტიკური აღწერილობის სარბიელს არ მოიცავს; იგი ვრცელდება აგრეთვე სხვა ტიპის აღწერილობებზედაც. ბიბლიოგრაფიულ პრაქტიკაში ამ მხრივაც არ არის ერთიანობა; ამ შემთხვევაშიაც ორ უკიდურესო-

ბას აქვს ადგილი: ან მეტისმეტად სრულ ფორმებს ღებულობენ იმ სიტყვათა, რომელთა შემოკლება შეიძლება, ან, იმდენად ამოკლებენ, რომ ხშირად სპეციალისტსაც უჭირს მასში გარკვევა (შეადარე საქართველოს სსრ სახელმწიფო წიგნის პალატის სხვადასხვა წლის პროდუქცია). შემოკლება, რასაკვირველია, პირობითი მოვლენაა. იგი პირობითი შემოკლებული აღნიშვნაა ამათუიმ სიტყვისა. ასეთი პირობითი აღნიშვნა ყოველგვარ მეცნიერულ შრომას თან ახლავს. ეს სავსებით გასაგებიცაა. ბუნებრივია, შემოკლება გონებრივი შრომის ორგანიზაციის ელემენტია და ისიც უდავოა, რომ მას ამ და სხვა მიმართებითაც სხვადასხვა ეკონომია ახლავს თან (წერა—ბეჭდვისა, ადგილისა, კითხვისა და სხვა).

ზემოთდასახელებული მოსაზრებით, ჩვენის აზრით, შემოკლებანი უეჭველად გამოყენებული უნდა იქნენ განსაკუთრებით ბიბლიოგრაფიული მუშაობისას. შემოკლება გარკვეულად მნემონიკური უნდა იყოს—მომხმარებელი ადვილად უნდა ერკვეოდეს მასში. ამის მიხედვით, დასაგმობია, როგორც შეუმოკლებლობა, ისე სიტყვათა ძალზე შემოკლება (ამ უკანასკნელს ბოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება გამართლება მიეცეს, თუ ყოველ ნაწარმოებს, რომელშიაც იგი გამოყენებულია, დაერთვის კარგად შედგენილი შემოკლებათა ახსნა, მაგრამ მისი მოხმარების სიადვილეს ვერც ესა სწყვეტს სავსებით. ყოველ შემთხვევაში, ბიბლიოგრაფიულ აღწერილობებში ხმარებული შემოკლებათა ფორმები უეშველად უნდა განსხვავდებოდეს მეცნიერულ შრომებში მიღებული შემოკლებიდან—მათ სხვადასხვა დანიშნულება აქვთ.

ბიბლიოკრაფმა, ჩვენის აზრით, უნდა იხელმძღვანელოს ზევით დასახელებული მოსაზრებებით; მან ამ ორ უკიდურესობაში „საშუალო ხაზი“ უნდა შეარჩიოს. აღწერილობის საწყისსა და სათურში, როგორც წესი, შემოკლება არ არის დასაშვები (ამას მტკიცება არ ესაჭიროება). მაგრამ ე. წ. ქვესათაურსა და სხვა ცნობებში იგი ადვილი და მოსახერხებელია. ამავე დროს დაცული უნდა იქნეს გარკვეული წესი, რომელიც სხვათა შორის, სიტყვათა გავრცელებას უნდა ეყრდნობოდეს. ცნობილია, რომ, ვთქვათ, მრავალ პერიოდულ გამოცემას ორსიტყვიანი სახელწოდება აქვს. მათგან პირველის შემოკლება არ შეიცავს დიდ სიძნელესა და გაუგებრობას: მაგ. საბჭოთა აჭარა, საბჭოთა ოსეთი, საბჭოთა აფხაზეთი, ლიტერატურული საქართველო, ახალგაზრდა კომუნისტი, პარტიული მშენებლობა, ახალგაზრდა ბოლშევიკი და სხვ. მრ. აქედან პირველი სიტყვები თავისუფლად შემოკლდება ისე, რომ აზრი უვნებელი რჩება: საბჭ. აჭარა,

საბჭ. ოსეთი, ახალ. კომუნისტი, პარტ. მშენებლობა, ხოლო: ლიტ. საქართვ. და ა. შ. და მისთ. წლის აღმნიშვნელი რიცხვის შემდგომ წ.-ასო არ უნდა დაიწეროს. ადგილმდებარეობის შემოკლებისას კი საერთო წესი უნდა იქნეს სახელმძღვანელოდ. რესპუბლიკათა ეთნოგრაფიული არსის გამომხატველი სიტყვა (საქართველო, სომხეთი, უკრაინა და სხვა, გარდა რუსეთისა—როგორც საერთოდ გავრცელებული) არ უნდა შეიკვეცოს.

ანალიტიკური აღწერილობის ზოგიერთი საკითხი ამ მოკლე შენიშვნებით უნდა დამთავრდეს. ჩვენ გვგონია, რომ ახლა ნათელია,-ამ აღწერილობაში ყველაფერი რიგზე ვერ არის, ყოველ შემთხვევაში ბევრი რამ გადასასინჯ-დასადგენია. უკვე დროა, შემუშავდეს ანალიტიკურ-სტატიობრივი აღწერილობის სრული ინსტრუქცია, რომელიც უნიფიკაციას მოახდენდა ამ ფრიად მნიშვნელოვანი დარგის წესებისას.

გ. აბაშიძე

საქ. სსრ სახელმწიფო წიგნის პალატის საცნობარო—ბიბლიოგრაფიული მუშაობა

საცნობარო—ბიბლიოგრაფიულ განყოფილების ძირითადი დანიშნულებაა—მოემსახუროს პარტიულ, პროფკავშირულ, სახელმწიფო, სამეურნეო და სამეცნიერო დაწესებულებებს, სპეციალისტებსა და საზოგადოდ მკითხველთა მასას ამომწურავი ცნობების მიწოდებით საქართველოში და რუსეთში გამოსული ლიტერატურის შესახებ, სულერთია რა დარგისაც არ უნდა იყოს ეს ლიტერატურა.

განყოფილება ორგანიზებულ იქნა საქ. სსრ სახკომსაბჭოს მიერ 1937 წ. 31 დეკემბერს დამტკიცებული წიგნის პალატის დებულების საფუძველზე. ამ დებულების თანახმად საქ. წიგნის პალატას დაევალა:

1. „ფართო ბიბლიოგრაფიული ინფორმაციის მიწოდება ბიბლიოთეკებისა და მოსახლეობისათვის იმ ლიტერატურის შესახებ, რომელიც საქართველოს სსრ-ში გამოდის;

2. ბიბლიოგრაფიულ ცოდნისა და წიგნმცოდნეობის პოპულარიზაცია;

3. საქართველოს სსრ და მოკავშირე რესპუბლიკების პარტიული და მთავრობის ორგანოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების მომსახურება ბიბლიოგრაფიულ ცნობათა მიწოდებით;

4. საქართველოს სსრ სამეცნიერო ბიბლიოთეკათა ნაკრები კატალოგებისა და გამოცემათა ბიბლიოგრაფიული რეპერტუარის შედგენა, რომელიც გამოსულია საქართველოს სსრ ტერიტორიაზე ქართულ და სხვა ენებზე წიგნის ბეჭდვის შემოღებიდან;

5. წიგნისა და ბიბლიოგრაფიული ცოდნის პროპაგანდა მკითხველთა ფართო მასებში, გამოფენებისა და ლექციების მოწყობა".

ამ ფრიად საპასუხისმგებლო ამოცანების შესასრულებლად საჭირო იყო წინასწარი მოსამზადებელი მუშაობის ჩატარება, რომელსაც მთელი ორი წელიწადი დასჭირდა. მოკლეთ მოუთხრობთ მკითხველს ამ მუშაობისა და მახლობელი პერსპექტივების შესახებ.

განყოფილებამ „უწინარეს ყოვლისა, შეჰქმნა სპეციალური ბიბლიოთეკა ბიბლიოთეკათმცოდნეობის, ბიბლიოგრაფიულსა და ბიბ-

ლიოლოგიის სხვა დარგებისა. ბიბლიოთეკა შეიცავს აგრეთვე ენციკლოპედიებს, ლექსიკოლოგიურ და საცნობო ლიტერატურას (სულ რამდენიმე ათას ტომს), რაც დამუშავებულია მთლიანად და აქვს სპეციალური კატალოგები. ბიბლიოთეკა მუდმივ ივსება ქართული, რუსული და უცხოური სპეციალური ლიტერატურით ბიბლიოლოგიურ დარგებისა.

საჭირო იყო პირველ რიგში ქართული წიგნის ე. წ. რეპერტუარის შედგენა, ე. ი. ამომწურავად სრული კარტოთეკისა—პირველ წიგნიდან დაწყებული (1629) დღემდე (1940). ამ მიზნით განყოფილებამ შეადგინა:

1. ანბანური და სისტემატური კარტოთეკა საბჭოთა საქართველოში გამოსული წიგნებისა 1921—1940 წ წ.

2. ანბანური და ქრონოლოგიური კარტოთეკა 1629 წლიდან 1921 წლამდე ქართულ ენაზე გამოსულ წიგნებისა.

განყოფილებამ შეადგინა აგრეთვე შემდეგი სპეციალური კარტოთეკები:

1. მარქსიზმის კლასიკოსები ქართულ ენაზე (**მარქსის, ენგელსის, ლენინისა** და **სტალინის** ნაშრომები).

2. „საკავშირო კ. პ. (ბ) ისტორიის მოკლე კურსის" შესწავლასთან დაკავშირებული დამხმარე ლიტერატურის კარტოთეკა, რომელიც სისტემატიზირებულია „საკ. კ. პ. (ბ) ისტორიის მოკლე კურსის" თავებისა და ქვეთავების მიხედვით.

3. საბჭოთა კავშირში 1938—1940 წ წ. გამოსული წიგნების ანბანური კარტოთეკა, რომელიც შეიცავს რუსულის გარდა სხვა ენებზე გამოსული წიგნების აღწერილობებს.

4. სპეციალური კარტოთეკა ბიბლიოთეკონომიური და ბიბლიოგრაფიული ლიტერატურისა, რომელიც გამოსულია სსრკ-ში 1939 წ.

5. თბილისის სამეცნიერო ბიბლიოთეკებში არსებული ბიბლიოგრაფიული, ლექსიკოლოგიური და საცნობო-საინფორმაციო ლიტერატურის შეერთებული კარტოთეკა, რომელშიც შედის უნივერსიტეტის, საჯაროს, სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტისა და ზოგიერთი სხვა სამეცნიერო ბიბლიოთეკის ფონდების აღწერილობა.

6. საქართველოში 1937—1939 წ წ. გამოსულ პერიოდულ გამოცემათა კარტოთეკა. ყველა ეს კარტოთეკები მუდმივ ივსება ახალ-ახალი მასალებით.

გარდა ამისა, განყოფილებას შედგენილი აქვს სერია პატარა სპეციალურ კარტოთეკებისა შემდეგ თემებზე:

1. საქართველოს სამეცნიერო და სახელმწიფო დაწესებულებანი, რომელნიც ბეჭდვითი ორგანოებს სცემენ.

2. საქართველოს სტამბები, ძველი და ახალი (1710—1940 წ წ.).

3. საქართველოს გამომცემლობანი და რამდენიმე სხვა წვრილი თემატური კარტოთეკა.

დღეს, ზემოალნიშნული მოსამზადებელი სამუშაოების ჩატარების შემდეგ, განყოფილებას საშუალება მიეცა ფართოდ გაშალოს ბიბლიოგრაფიული მომსახურეობა. გასულ წელს განყოფილებამ გასცა რამდენიმე ათეული წერილობითი ბიბლიოგრაფიული ცნობა სხვადასხვა სამეცნიერო ბიბლიოთეკებზე, სახელმწიფო ორგანიზაციებზე და სისტემატურად ემსახურებოდა პალატის განყოფილებებს სხვადასხვა ბიბლიოგრაფიული ინფორმაციით. ბიბლიოგრაფიული მომსახურება ამიერიდან უფრო ფართოდ იქნება გაშლილი. განყოფილებას განზრახვა აქვს მჭიდროდ დაუკავშირდეს საქართველოს ყველა სამეცნიერო და რაიონულ ბიბლიოთეკებს, ბიბლიოგრაფიული მუშაობის კოორდინაციისა და ბიბლიოგრაფიული მასალების გაცვლა-გამოცვლის ორგანიზაციის მიზნით. ამ მიმართულებით წიგნის პალატას, როგორც ცენტრალურ ბიბლიოგრაფიულ დაწესებულებას საქართველოში, შეუძლია ფრიად მნიშვნელოვანი და ნაყოფიერი მუშაობა ჩაატაროს სამეცნიერო და სხვაიონო ბიბლიოთეკებთან ერთად. ასე, მაგალითად, პირველ რიგში განზრახულია ბიბლიოგრაფიული და ლექსიკოლოგიური ლიტერატურის შეერთებული კატალოგის გაგრძელება თბილისის მასშტაბით, აგრეთვე 1940 წელშიც, ბიბლიოთეკების დახმარებით, უცხოური პერიოდიკის შეერთებული კატალოგის გამოცემა, ბიბლიოთეკათშორისო საინფორმაციო ბიუროს ორგანიზაცია და სხვა.

ი. ჩხაიძე

საქართველოს წიგნის პროდუქცია 1939 წელს

მესამე სტალინური ხუთწლედის მეორე წელი—1939 წელი ჩვენს ქვეყანაში სოციალიზმისათვის ჩვეული წარმატებებით იქნა დასრულებული. კიდევ უფრო განმტკიცდა და გაძლიერდა სოციალისტური მრეწველობა, სოფლის მეურნეობა, ტრანსპორტი, ქვეყნის თავდაცვითი საქმე, ტექნიკა და მეცნიერება. ბუნებრივია, რომ ამ წინმსვლელობას თან ახლდა ბეჭდვითი პროდუქციის მძლავრი ზრდა. ჩვენში წიგნი განუყრელი მეგობარია ყველა მშრომელის—მუშის, კოლმეურნის, ინტელიგენტის. ფორმით ნაციონალური და შინაარსით სოციალისტური კულტურის ზრდა ნიშნავს იმასაც, რომ მშობლიურ ენაზე ითარგმნება და იცემა მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკოსები, სახელმძღვანელოები, იწერება და იცემა მეცნიერული ნაშრომები, მდიდრდება ნაციონალური კულტურა. ამ მიმართულებით, თავის მოძმე რესპუბლიკებთან ერთად, საქართველომ უდიდესი მიღწევები მოიპოვა. ასე, მაგალითად, საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების დღიდან წიგნის პროდუქციის ზრდა იძლევა შემდეგ მაჩვენებლებს:

ცხრილი № 1

№№ რიგ.	წლების მიხედვით *)	1921	1929	1934	1939	% % წლ. 1939 1934	% % წლ. 1939 1929	% % წლ. 1939 1921
1	დაბეჭდილ ერთეულთა რაოდენობა	159	1273	1433	1622	113,2	127,4	1020,1
2	ტირაჟი (ეკზემპლართა რიცხვი ათასებში)	390,0	3322,9	5984,0	7222,3	120,6	217,3	1851,8
3	დაბეჭდილ ფურცელთა რაოდენობა გამოცემათა მთელ ტირაჟში ათასებში)	1606,0	18031,5	43076,0	41799,6	97,0	231,8	2602,7

*) ციფრობრივი მასალები მოცემულია საქ წიგნის პალატაში დამუშავებული სტატისტიკური მონაცემებიდან—1921, 1929, 1934 წლებში. 1939 წლის მასალა ჩვენ მიერაა დამუშავებული.

როგორც ცხრილი № 1-დან დავინახეთ, წიგნის პროდუქცია 1939 წელს, შედარებით 1921 წელთან, რაოდენობის მხრივ გაიზარდა 10,2 ჯერ, ტირაჟი—18,5 ჯერ, დაბეჭდილ ფურცელთა რაოდენობა გამოცემათა მთელ ტირაჟში—26 ჯერ. თუ ავიღებთ ზრდას პროცენტებში, შემდეგი მდგომარეობა გვაქვს: დაბეჭდილ ერთეულთა რაოდენობა 920,1 %-ით, ტირაჟი 1,751,8 %-ით, დაბეჭდილ ფურცელთა რაოდენობა გამოცემათა მთელ ტირაჟში 2,502,7 %-ით აჭარბებს 1921 წელს გამოცემულ წიგნის პროდუქციას.

თუ შევადარებთ 1939 წლის წიგნის პროდუქციას 1929 წლის წიგნის პროდუქციასთან, დავინახავთ, რომ ერთეულთა რაოდენობის ზრდა უდრის 27,4 %-ს. ტირაჟის—117,3 %-ს, ხოლო დაბეჭდილ ფურცელთა რაოდენობის გამოცემათა მთელ ტირაჟში—131,8 %-ს. ცალკე წლების პროდუქციის შედარება მის მომდევნო წლების პროდუქციასთან გვაძლევს შეუჩერებელი ზრდის სურათს (იხ. ცხრილი № 1). დამახასიათებელია, რომ წიგნების სახელწოდებათა ზრდის პარალელურად და კიდევ უფრო მეტად იზრდება ტირაჟიც; ეს იმას მოწმობს, რომ მშრომელთა ფართო მასებში წიგნზე მოთხოვნილება დღითიდღე იზრდება.

გავეცნოთ 1939 წლის წიგნის პროდუქციას მკითხველთა ჯგუფების, ციკლების (შინაარსის), ენების, გამომცემლობათა, მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკოსების ნაშრომთა, თარგმანების და განმეორებითი გამოცემების მიხედვით. (იხ. ცხრილი № 1ა).

ამ ცხრილში მოცემულია 1939 წლის წიგნის პროდუქცია მკითხველთა ჯგუფების მიხედვით, 8 ძირითად დანაყოფად. შეიძლებოდა ამის დაწვრილებითი სახით წარმოდგენა, მაგალითად, პარტიულ-პოლიტიკური ლიტერატურა დაგვეყო ასე: მასობრივ-პოლიტიკური წიგნები, კრებულები, სამეცნიერო მონოგრაფიები. ამგვარადვე შეიძლება დავყოთ სასწავლო—მეთოდური ლიტერატურა—სასწავლო ლიტერატურად და ცალ-ცალკე დაწყებითი, საშუალო და უმაღლესი სკოლის, ტექნიკუმების სახელმძღვანელოებად, პროგრამებისა და მეთოდური ლიტერატურის გამოყოფით; ავრეთვე დაგვეყო საბავშვო მხატვრული ლიტერატურა ასაკის მიხედვით და სხვ. მაგრამ, ვფიქრობთ, საკმარისია წარმოდგენილი ძირითადი ნიშნების მიხედვით დაყოფა, რომ გარკვეული წარმოდგენა გვექნეს წიგნის პროდუქციაზე მკითხველთა ჯგუფების მიხედვით.

ცხრილი № 1ა-ში აღსანიშნავია სასკოლო სახელმძღვანელო ლიტერატურის ზრდა—ამ დარგის წიგნები 1939 წელს წარმოდგენილია წიგნის მთელი პროდუქციის 44,7 %-ით, ე. ი. 1939 წელს

გამოცემულ 1622 სახელწოდების წიგნიდან სასკოლო სახელმძღვანელო ლიტერატურა შეადგენს 724-ს. ეს კიდევ ერთხელ ნათლად მეტყველებს იმის შესახებ, თუ როგორ დიდია ზრუნვა პარტიისა და მთავრობის, პირადათ დიდი სტალინის, საბჭოთა სკოლისათვის, ჩვენი მოსწავლე ახალგაზრდობისათვის.

ცხრილი № 2-ით (იხ.) წარმოდგენილია 1939 წლის წიგნის პროდუქცია შინაარსის მიხედვით, 24 ძირითადი დანაყოფით. როგორც ცხრილში მოცემული ცალკე დანაყოფები გვიჩვენებს (აქ არ არის შეტანილი საბავშვო მხატვრული ლიტერატურა, რადგანაც ეს მოცემულია მკითხველთა ჯგუფების მიხედვით დანაყოფში და უკანასკნელი პროგრამა—ინსტრუქციის თანახმად ამოღებულია ამ დანაყოფიდან), 1939 წელს მნიშვნელოვანი რაოდენობითაა გამოცემული შემდეგი დარგების ლიტერატურა: ლიტერატურისმცოდნეობა და მხატვრული ლიტერატურა, ბუნებისმეტყველება და ფიზიკომათემატიკური მეცნიერება, სოფლის მეურნეობა, ჯანმრთელობის დაცვა (მედიცინა), სსრკ მეურნეობა და სოციალისტური მშენებლობა.

1939 წლის წიგნის პროდუქცია ენების მიხედვით წარმოდგენილია ცხრილში № 3 (იხ.). აქ წიგნის პროდუქცია ნაჩვენებია მხატვრული ლიტერატურის გამოყოფით. 1939 წელს წიგნის პროდუქცია ქართულ ენაზე შეადგენს 70,5 %-ს, ე. ი. 1622 სახელწოდების წიგნიდან ქართულ ენაზე გამოცემულია 1145 სახელწოდების წიგნი. შემდეგ მოდის გამოცემები რუსულ, აფხაზურ, ოსურ, სომხურ და სხვა ენებზე. (შენიშვნა. აფხაზურ და ოსურ ენაზე გამოცემული ლიტერატურის რაოდენობა არაა დაზუსტებული).

ცხრილში № 4 (იხ.) წარმოდგენილია წიგნის პროდუქცია გაფორმებულ და გაუფორმებელ გამომცემლობათა მიხედვით. უნდა აღინიშნოს, რომ წიგნის პროდუქციის აღრიცხვა გამომცემლობების მიხედვით წარმოებს საქ. სახ. წიგნის პალატაში მისი შემოსვლის კვალობაზე და ამდენად ცხრილში მოცემული მაჩვენებლები შეიძლება ზუსტად არ ემთხვეოდეს გამომცემლობათა მიერ გამოშვებული წიგნების, როგორც სახელწოდებათა რაოდენობას, ისე სხვა მაჩვენებლებს, ვინაიდან ხშირია შემთხვევა, რომ წლის ბოლო თვეში გამოშვებული წიგნი ხვდება გამომცემლობის იმავე წლის ანგარიშში, ხოლო წიგნის პალატაში კი აღირიცხება შემდეგ წელს, როდესაც პალატა ფაქტიურად ღებულობს წიგნს. საერთოდ კი ასეთი შემთხვევა იშვიათია. მაგრამ, კერძოდ, აფხაზეთის ასსრ და სამხრეთ-ოსეთის ავტონომიური ოლქის სახელმწიფო გამომცემლობათა გამოცემები ცხრილში № 4 არ უნდა იყოს სრულად წარმოდგენილი,

ვინაიდან აღნიშნულ გამომცემლობათაგან წიგნების გამოგზავნა არ ხდებოდა დროულად. ცხრილში აღნიშნული გაუფორმებელი გამომცემლობანი წარმოდგენილია წიგნების გამომცემელი ორგანიზაციების სახეობათა მიხედვით, სამეცნიერო დაწესებულებათა და ორგანიზაციათა გამოცემების გამოყოფით.

როგორც ცხრილი № 5-დან ჩანს, (იხ.) მეტად დიდია მოთხოვნილება მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკოსების ნაშრომებზე. აქვე მოცემულია ლიტერატურა კლასიკოსებზე: ქართველი მწერლები ბელადს, სიმღერები და ლექსები დიდ სტალინზე, ლენინი და სტალინი ქართულ პოეტურ ფოლკლორში და სხვ.

ცხრილში № 6 (იხ.) წარმოდგენილია 1939 წლის წიგნის პროდუქცია თარგმანების მიხედვით. როგორც ცხრილიდან ჩანს, პირველ პლანზეა თარგმანი რუსული ენიდან. 1939 წელს ნათარგმნია 379 სახელწოდების წიგნი, აქედან რუსულიდან—298 ანუ 78,6%, შემდეგი ადგილი უჭირავს თარგმანებს ქართული ენიდან, სხვადასხვა ენაზე. მერე მოდის თარგმანები აფხაზური, უკრაინული, სომხური, ფრანგული და სხვა ენებიდან.

შ. დოლაძიძე

კატალოგრაფია თუ კატალოგოგრაფია

(მცირე შენიშვნა)

საკითხი, ამ ჟამად, ფილოლოგიური თვალსაზრისით არის საინტერესო, მისი დასმა გამოწვეულია ამხ. ივანე ციციშვილის წიგნის („კატალოგრაფია"—თბ. სახელგამი 1940) გამოსვლით. აღნიშნულ ნაწარმოების ტერმინების განხილვა სხვა დროს, ახლა კი დასმულ საკითხს შევეხოთ. ესა თუ ის ტერმინი, ცხადია, ხშირად ხელოვნურად არის შექმნილ-ჩამოყალიბებული; იგი გამოწვეულია ამა თუ იმ ენაში სათანადო სიტყვის უქონლობით. ამის გამო ხშირად მთლიანად სესხულობენ ხოლმე (მეცნიერების, საკითხის, საგნისა და სხვა. აღსანიშნავად) სიტყვას სხვა ენისაგან (მათემატიკა, ლოგიკა, დიალექტიკა, მატერიალიზმი, გეოგრაფია და მისთ.), ბევრჯერ კი (მომეტებულ შემთხვევაში) საკუთარი ენის მარაგით სარგებლობენ (ბუნებისმეტყველება, საზოგადოებათმეცნიერება, მემინდვრეობა, მევენახეობა და მრ. სხვა). ტერმინი, ნასესხები იქნება იგი თუ საკუთარი, შეიძლება ერთი სიტყვისაგან შედგებოდეს (მარტივი სიტყვა), შესაძლოა იგი შედგენილი იყოს (კომპოზიტი ტერმინი). ტერმინი, ზომოთდასახელებულის მიხედვით, ცნებაზე მეტია. ტერმინი თავისებური ნეოლოგიზმია, რომელიც მეტად მოფიქრებულად უნდა იქნეს ხმარებული. როგორიც არ უნდა იყოს ტერმინი—სიტყვა, იგი ზუსტად უნდა შეესაბამებოდეს კანონებს იმ ენისა, რომლის წიაღშიაც ჰლამობენ მის დანერგვას. უხეიროდ და შეუფერებლად ნახმარი ტერმინი, თუ უცხო სიტყვა, ამახინჯებს შესაბამისი ენის ბუნებას, ბიბლიოგრაფია და ბიბლიოთეკათმცოდნეობა კი მოწოდებულია ზუსტად დაიცვან ენის ნორმები.

აღნიშნულ საკითხზე რუსეთში მცირეოდენი დავა იყო ა. ი. მელიენსა და ე. ი. შამურინს შორის. (იხილეთ ე. ი. შამურინის წერილი: „Библиографическая каталогизация и каталография"—კრებულში: „Библиографическое дело". М.—Л. ГИЗ 1927. გვ. 129—130). ამ ავტორთაგან პირველი კატალოგოგრაფია-ტერმინს

იცავდა, ხოლო მეორე კატალოგრაფიას. ამ უკანასკნელის მიხედვით ჩვენში ამხ. ივ. ციციშვილმა კატალოგრაფია გამოიყენა. კატალოგრაფია ბერძნული სიტყვაა; იგი შედგება ორი სიტყვისაგან: Katalogos—კატალოგოს (ეს თავისთავად კატალოგოს-ის შენადგენია) და grafia—გრაფია. ს-ბგერის (სახელობითი ბრუნვის შემადგენელი ნაწილი) მოკვეცის ნიადაგზე სხვა სიტყვასთან შეერთებისას ელებულობთ Katalogografia-ს, კატალოგოგრაფია. მაშასადამე, აღნიშნული რთული სიტყვა დგება ბიო-გრაფიის, გეოგრაფიისა და სხვ. მსგავსად. კატალოგოგრაფია-ტერმინის ხმარებისას (ისე, როგორც მსგავსი შედგენილი ტერმინის ხმარების დროს) თითოეულ მის შემადგენელ ნაწილს თავისი მნიშვნელობა დანიშნულება აქვს: კატალოგოს (კატალოგი)-ნუსხა, გრაფია-აღწერილობა; (ასე იწოდება კატალოგიზაციის დარგი, რომლის მიზანია ნაწარმოების აღწერა და ანბანური კატალოგის შედგენა-რამდენადმისაღებია ასეთი გაგება-სხვა საკითხია!). აღნიშნულ სიტყვას „კატალოგ"-ფუძე ყველგან უკველად გაჰყვება: კატალოგ-იზირება, კატალოგ-იზაცია და სხვა. თუ კი მას ფუძისეულ გ-საც ჩამოუაშორებით, იგი სათანადო წარმოდგენას საგანზე ვერ მოგვცემდა ვერც კომპლექსში (ნათლად, გარკვეულად) და, მით უმეტეს, ვერც დამოუკიდებლად („კატალო" არავითარ წარმოდგენას არ იძლევა ნუსხაზე). ეს ამ ტერმინის შინაარსობრივ-ლოგიკური მხარის შესახებ, რაც შეეხება მის, ასე ვთქვათ, ფილოლოგიურ შედგენილობას, მის შემოკლებას, ნათელია, რომ იგი დაუშვებლად უნდა ჩაითვალოს. საქმე ისაა, რომ, როდესაც ამ ტერმინის კატალო-გრაფიად შეკვეცას მოითხოვენ, ე. ი. „გრა"-ნაწილის ჩამოცილებას ამტკიცებენ, მიმართავენ შემდგომ საბუთს (თუ იგი საბუთად შეიძლება ჩაითვალოს!): კატალოგრაფია-ტერმინი გავრცელებულია; კატალოგოგრაფია მსგავსია იდოლოლატრია-ტერმინისა; ამ უკანასკნელში „ლო"-ვარდება, ვღებულობთ იდოლატრიას, მაშასადმე, კატალოგოგრაფია-სიტყვიდანაც „გო"-ამოვარდება, შეიკვეცება და უნდა ვიხმაროთ კატალოგრაფიაო (შამურინი, დასახ. წერილი, იქვე). აღნიშნულის შესახებ შემდეგი უნდა ითქვას: იდოლოლატრია არ არის მსგავსი კატალოგრაფიისა, არც გენეტიკურად და არც ფონეტიკურად (შეადარა ეიდოს, ეიდოლონ, ეიდოლატრია), სადაც ეიდოლონ წარმოებულია ეიდოს სიტყვისაგან, და მას შეიძლება რედუქციის ნიადაგზე, ვთქვათ პირობითად, დაეწეროს „ლატრია". მაგრამ ლექსიკონებში და სხვაგანაც იგი ტერმინი მისი სრული ფორმით იხმარება, ისევე, როგორც ანგელოლატრია, ანგელოლოგია და სხვა. ასე, რომ, „ლო" არ შეიძლება შეიკვეცოს (შეადარე ფილო-ლოგია,

თელეო-ლოგია, ამპელო-ლოგია და სხვა). თუ ასეთ სიტყვებში, სადაც მსგავსი რბილი ბგერებია მეტად ახლო თავმოყრილი, არ ვარდება დასახელებული კომპლექსი, მით უმეტეს არ შეიძლება ამ ოპერაციის (თუ არა ხელოვნური ძალდატანებით) მოხდენა კატალოგო-გრაფია ტერმინში, რომელიც გრაფიასთან საერთო ნორმალურად (სახელობითის გზით) არის შერწყმული და გავრცელებული ქართულში (შეადარე: ბიოლოგია, ზოო-ლოგია, ზოო-გეო-გრაფია, ბიო-გრაფია და მრ. მისთ.). შემდეგ, ერთი სიტყვის ცვლილების მეორეზე, ისიც არა მსგავსზე, გავრცელება, ყოვლად დაუშვებელია.

ამრიგად, ჩვენ საერთო ნათლად მიგვაჩნია, რომ კატალოგო-გრაფია-კატალოგრაფიად არ უნდა შეიცვალოს. სხვათა შორის ამ ტერმინს ახლა აღარც კი მიმართავენ ჩვენი ქვეყნის ბიბლიოგრაფიულ-ბიბლიოთეკათმცოდნეობის დაწესებულებანი და სპეციალისტები. თვით შამურინიც ამ ბოლო ხანებში მის ნაცვლად ანბანურ კატალოგსა ხმარობს, ეს უკანასკნელი, ან წიგნთა აღწერის ცნება-ტერმინით სცვლის, მართებულად, კატალოგოგრაფიას. ასე რომ, მის გავრცელებულობაზე ლაპარაკი, ახლა მაინც. არ შეიძლება, მით უმეტეს ჩვენში. როგორიც არ უნდა იყოს ამ ტერმინის ბედი, სულ ერთია, ერთი ცხადია, იგი მისი სრული ფორმით (კატალოგოგრაფია) უნდა იხმარებოდეს; ასე აქვს ეს მიღებული საქართველოს სსრ სატერმინოლოგიო კომისიასაც (ნახე: ბიბლიოთეკონომიისა და პოლიგრაფწარმოების ტერმინოლოგია). ამას ანგარიში უნდა გაეწიოს.

ს. ყუციშვილი და ნ. ტატიშვილი

„სალიტერატურო ნაწილი ტფილისის უწყებათანი“

1832

ლიტერატურულ-ანოტირებული ბიბლიოგრაფია

წინასიტყვაობით, საძიებლებით და შენიშვნებით

ქართული პერიოდიკა თავის ისტორიას გასული საუკუნის პირველი მეოთხედიდან იწყებს. მეცხრამეტე საუკუნის 20—30-იან წლებში საქართველოს ცხოვრებაში წამოიჭრა მრავალი პრობლემა, რომელიც გადაწყვეტას მოელოდა და რომლითაც დაინტერესებული იყო საზოგადოება. ეს საზოგადოება მოითხოვდა ახსნა-განმარტებებს სოციალურ და პოლიტიკურ ცვლილებებისა და ამით გამოწვეულ ურთიერთობისა.

ქართულ ენაზე პირველად დაბეჭდილი გაზეთები, მართალია, მთავრობის ოფიციალური განკარგულებებისა და კანონების მატარებელ-გამავრცელებლები იყვნენ, მაგრამ მათ შეჰქმნეს საფუძველი, რომ მათთან ერთად გამოსულიყო ისეთი ჟურნალიც, რომელიც ვალად იდებდა გამოხმაურებოდა საქართველოში არსებულ მდგომარეობას და ზოგჯერ დროისთვის მიუღებელი აზრები გამოეთქვა. პირველმა სალიტერატურო ჟურნალმა ბევრის თქმა, რასაკვირველია, ვერ მოახერხა, რადგან მას კრიჭაში ედგა მონარქიული ცენზურა, მაგრამ იმ მასალებშიც კი, რომელიც სულ ხუთიოდე ნომერში დაიბეჭდა, ნათლად ჩანს ტენდენცია საზოგადოების იმ ნაწილისა, ვინც ხელმძღვანელობდა ჟურნალს და ვისთვისაც იყო იგი განკუთვნილი.

„ტფილისის უწყებების“ სალიტერატურო ნაწილმა პირველად, საქვეყნოდ აღიმაღლა ხმა საქართველოს წარსულისა და კულტურის დასაცავად, იგი იბრძოდა ქართული ენის სიწმინდისთვის და ეკამათებოდა საქართველოს ისტორიის ფალსიფიკატორ გორდეევს. ამ ჟურნალშივე დაიბეჭდა ეროვნულ-განმათავისუფლებელი იდეის შემცველი, გიორგი ერისთავის პოემა „ოსური მოთხრობა“ და სხვ.

ამ მცირე ფორმის მქონე ჟურნალისა და მის თანამშრომელთა დაწყებული საქმე საქართველოს განთავისუფლებისა და ეროვნული

თვითშეგნების გაღრმავებისა, შემდეგ, მეცხრამეტე, საუკუნის მეორე ნახევარში, უფრო თამამად და უფრო ძლიერად სხვა ჟურნალ-გაზეთებმა შესძლეს და, სწორედ ამით არის დასაფასებელი სოლომონ დოდაშვილი და მისი ჟურნალი.

ის პერიოდი კი საქართველოს ცხოვრებისა მეტად საინტერესოა, იმ დროს იქედებოდა რუსეთის მონარქიის დასაყრდენი ამიერ-კავკასიაში, ჯერ კიდევ ცოცხალი იყო ხსოვნა საქართველოს წარსულისა, ჯერ კიდევ ცოცხლები იყვნენ ის პირები, რომელთაც ჩამოერთვათ სამეფო და საგვარეულო უფლებები საქართველოს რუსეთთან შეერთებით. ხოლო ჟურნალის ხელმძღვანელი და თანამშრომელნი, ზოგიერთის გამოკლებით, აშკარა მოწინააღმდეგენი იყვნენ არსებული წყობილებისა. შემდეგ ბევრი მათგანი დაისაჯა კიდეც რუსეთის მმართველობის წინააღმდეგ მოწყობილ შეთქმულებაში მონაწილეობისთვის.

„ტფილისის უწყებების“ სალიტერატურო დამატებას გარკვეული მიზნები ჰქონდა, რომლებიც გამოთქვა მისმა ხელმძღვანელმა სოლომონ დოდაშვილმა. ჟურნალს უნდა გაემდიდრებია ქართული ენა, იგი უნდა ყოფილიყო სასარგებლო საქმე „მამულის დიდებისთვის და გონების განათლებისათვის“, „რათამცა ესე გუარსა სასარგებლოსა საქმესა მტკიცე საფუძველი შესაწევნელად განათლებისა განვრცელებისთვის ბუნებითისა ენისა ჩვენისა, მიახლოებისათვის გამობრძნობილთა მცხოვრებთა ევროპიისათა...“ ჟურნალის რედაქტორი სოლომონ დოდაშვილი ევროპული განათლების მქონე ადამიანია. მისი აზრით ერის განვითარების გზა არ უნდა ასცდეს კულტურას და ერთადერთი პირობა წინსვლისათვის გონების განათლება უნდა იყოს. ამით, შესაძლებელია, სოლომონ დოდაშვილი გამოირჩეოდეს კიდეც შეთქმულების სხვა მონაწილეთაგან. თუ სხვებს გაუქრებული სამეფო ტახტის აღდგენა უნდოდათ, რაც გულისხმობდა ძველისკენ დაბრუნებას, სოლომონ დოდაშვილი ცდილობდა ქართული ცხოვრების ევროპულის გვარად გარდაქმნას და სულაც არ არის გასაკვირველი, რომ მას, რამდენადმე რესპუბლიკური იდეები ჰქონოდა, თუმცა ჯერ-ჯერობით ეს აზრი დადასტურებული არ არის.

სოლომონ დოდაშვილის პიროვნება მეტად საინტერესოდ გამოსჩანს ქართული ცხოვრების მეცხრამეტე საუკუნის პირველი ნახევრის ფონზე. იგი რუსეთში გაემგზავრა უმაღლესი ცოდნის მისაღებად, საუკეთესოდ დაამთავრა უნივერსიტეტი, დაწერა ნაშრომი ფილოსოფიაზე. სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ, შეუდგა მი-

ღებული ცოდნის გავრცელებას და თავის სამოღვაწეოდ მან ამოირჩია მეფის ცენზურულ პირობებში ჩაყენებული მძიმე გზა ჟურნალისტისა. სამშობლოსთვის თავდადებამ მიიყვანა სოლომონ დოდაშვილი შეთქმულებამდე, რომლის ერთერთი მთავარი ორგანიზატორიც შეიქმნა და სხვა შეთქმულებთან ერთად და სხვებთან შედარებით უფრო მწარე ბედიც გაიზიარა.

სოლომონ დოდაშვილის საინტერესო პიროვნება ჯერ მთლიანად შესწავლილი არ არის. ნაშრომთა ის სია, რომელიც დოდაშვილს მიეწერება, ჯერ არ დაზუსტებულა, რომ შესაძლებელი გახდეს ამ მოღვაწის მთლიანი პიროვნების დადგენა; მის მიერ შესრულებულ სამუშაოთა ხასიათი კი საინტერესო პიროვნებასთან გვაკავშირებს. მისი პიროვნების მთლიანი პორტრეტის აღდგენისთვის საჭიროა საარქივო მასალა-საბუთების პოვნა, დადგენა და დასაბუთება, მხოლოდ ამის შემდეგ იქნება შესაძლებელი გავითვალისწინოთ განსწავლული და მეცნიერი პიროვნება სოლომონ დოდაშვილისა.

სოლომონი დაბადებულა 1804 წელს სოფ. მაღაროში, აქედან წარმოდგება მისი გაორმაგებული გვარიც—დოდაშვილი-მაღაროელი (რუსული გამოთქმით—დოდაევ-მაგარსკი). იგი 1836 წ. 20 აგვისტოს გარდაიცვალა გადასახლებაში ქალ. ვიატკაში. სამწუხაროა ის ფაქტი, რომ სოლომონ დოდაშვილის შესახებ დაწერილ ნაშრომებში ადგილი არა აქვს მისი ბიოგრაფიის მეცნიერულ შესწავლას. ეს ნაშრომები ჯერ კიდევ ქრონიკალური ხასიათისაა, ამოიწურება საგაზეთო და საჟურნალო წერილებით, ერთი და იგივე ცნობების გამეორებით და ზოგჯერ დაუსაბუთებელი აზრების გამოთქმით. ის მასალა, რომელიც ჯერჯერობით ცნობილ საარქივო დოკუმენტებში გვხვდება, მხოლოდ ნედლეულს წარმოადგენს, იგი მკვლევარს უცდის.

აქ არ ვიძლევით სოლომონ დოდაშვილის ბიოგრაფიას, ამ შემთხვევაში გვაინტერესებს ეს მოღვაწე როგორც ხელმძღვანელი, მხოლოდ მცირე დროის განმავლობაში „ტფილისის უწყებების“ სალიტერატურო დამატებისა. სოლომონ დოდაშვილი გარდა იმისა, რომ რედაქტორობდა „ტფილისის უწყებების“ ქართულ ვარიანტს და მის სალიტერატურო დამატებას, ამავე დროს იყო ამ ჟურნალის მთავარი თანამშრომელიც. სოლომონი არის ორიგინალურ თხზულებათა ავტორი და მთარგმნელი, იგი არის ტონის მიმცემი, წამახალისებელი და შემფასებელი ჟურნალის წერილებისა; მის კალამს ეკუთვნის „მოკლე განხილვა ქართულისა ლიტერატურისა“, სადაც განხილულია ქართული ანბანისა და მწერლობის დასაბამთან დაკავში-

რებული საკითხები, მოცემულია კრიტიკა ქართულ ენაში შესული ბარბარიზმების წინააღმდეგ, მოხაზულია ქართული მწერლობის განვითარების გზა, რომელმაც შეჰქმნა შოთა რუსთველი, სოლომონისაა მცირე წინასიტყვაობა, დაწერილი გიორგი ერისთავის „ოსური მოთხრობისა“ და ა...-ს (ალექსანდრე ჭავჭავაძე?) ლექსის „მთვარე“-სთვის, მასვეა „[წერილი] მოწერილი ს. პეტერბურგიდამ ტფილისს ძმასთან“ და ამ წერილის პასუხი, „მეფობა ირაკლის მეორისა“, „შენიშვნა დამარხვის წესსა ზედა...“ კრიტიკული წერილი, მიმართული კორდეევის წინააღმდეგ, ამ უკანასკნელის მიერ ქართული ისტორიის ცოდნაში უვიცობის გამოჩენის გამო, დოდაშვილისავეა ქართული, ორიგინალური თხზულება „ელენა“. სარედაქციო განცხადებანი და სხვა. მაგრამ ამ ჟურნალში სოლომონ დოდაშვილის სახელით ცნობილი ლიტერატურული მემკვიდრეობა შედარებით მცირეა, იმ რიცხვთან, რომელიც ცნობილია გადმოცემის მიხედვით. სოლომონ დოდაშვილი მეტად პროდუქტიული ყოფილა, და ეს მით უფროა დასაფასებელი, რომ იგი სულ ახალგაზრდა და ენერგიით სავსე მოაშორეს მისთვის საყვარელ და საინტერესო საქმეს.

სოლომონ დოდაშვილის „ლოგიკის სახელმძღვანელო“ თავის დროისთვის საინტერესო ნაშრომი იყო და როგორც ერთი, შეთქმულების საქმეებში დაცული კერძო წერილიდანა ჩანს, „როგორც თავისი შინაარსით, ისე მოთხრობის ხერხით განსაკუთრებული ყურადღების ღირსია.“ სოლომონ დოდაშვილი პირველი ქართველი მეცნიერი იყო, რომელმაც სისტემატური გამოკვლევა მოგვცა პლატონის, არისტოტელის, კანტის, ჰეგელის და სხვათა ფილოსოფიურ მოძღვრებათა შესახებ, ხოლო მისმა ქართული ენის გრამატიკამ პროფ. ცაგარელს 1873 წელს ათქმევინა: язык грамматики довольно обработанный и легко доступный всякому... определяя грамматические категории и технические термины, более сближены с разговорным языком...“

„სალიტერატურონი ნაწილნი ტფილისის უწყებათანი“, დამატება გაზეთისა „ტფილისის უწყებანი“, გამოდიოდა 1832 წლის იანვრიდან, თვეში ორი ნომერი, თვის პირველსა და თხუთმეტ რიცხვებში, მაგრამ შემდეგ, ჟურნალში განცხადებულის თანახმად, აღნიშნული დღეები შეუცვლიათ, რადგან ის სტამ-

ბა, სადაც ეს ჟურნალი იბეჭდებოდა, ვერ ასდიოდა ყველა მასალის ერთად ბეჭდვას, მით უმეტეს, რომ ამ დროიდანვე, რუსულ და ქართულ გაზეთებთან ერთად დაიწყო ბეჭდვა „თათრულსა ენასაცა ზედა, ამისთვის სტამბასა შინა იქმნა დაბრკოლება. ქართულსა ენასა ზედა ყოველთვის გამოვა იგი ხუთსა და ოცსა რიცხვებსა შინა“...

ჟურნალის სულ ხუთი ნომერი დაიბეჭდა, პაგინაცია იწყება პირველი ნომრიდან და გრძელდება ყველა ნომერში. ზომით ყველა ნომერი თანატოლია და თვითეულში 24 გვერდია. გაზეთთან ერთად ჟურნალზე „წელიწადში... დადებულ არს რვა მანეთი თეთრი ფული“. ჟურნალის წერილების ტექსტი იწყება პირველსავე გვერდზე ტიტულის შემდეგ, დაბეჭდილია სქელ, მონაცრისფერო ქაღალდზე, ანაწყობის ზომა 11×15,5 სმ-ია (კარგად შენახული კომპლექტი ინახება საქართველოს ცენტრალურ არქივში, № 103—107). ჟურნალში მოთავსებული მასალა დაყოფილია განყოფილებებად: აღმოსავლეთის ლიტერატურა, სტიხთქმნილება, კრიტიკა, ქართული ისტორია, ანეკდოტნი ანუ ღირსსახსოვარი შემთხვეულება. როგორც აღინიშნა, ფითქმის ყველა განყოფილებაში მოთავსებულია სოლომონ დოდაშვილის წერილები. ჟურნალის თვითეულ ნომერს აქვს ცენზურის ვიზა, მოთავსებული უკანასკნელ გვერდზე სულ დაბლა, ხაზს ქვემოთ. უკანასკნელი ნებართვა მიუღია „მარტის 15-ს 1832-სა წელსა...“

პუშკინის პოეზიით ქართული საზოგადოება მაშინაც დაინტერესებული იყო და პირველ სალიტერატურო ჟურნალში მოცემულია ამ დიდი რუსი პოეტის თხზულებათა თარგმანები, შესრულებული სოლომონ რაზმაძის მიერ, აქ დაიბეჭდა პუშკინის ორი ლექსი, ერთი უსათაურო „ესპანურ სიმღერად“ ცნობილი და მეორე „Пир“ (და არა „Сон“, როგორც ეს ნაჩვენები აქვს ი. ენიკოლოპოვს წიგნში „Пушкин на Кавказе“, გვ. 81). აქვე დაიბეჭდა გიორგი დავითის-ძე ერისთავის „ოსური მოთხრობა“ (მისი გაგრძელება დაიბეჭდა „ცისკარში“), სენატორი გიორგი ევსევის-ძე ერისთავის „მოწოდება ივერთა“... და სხვ.

„სალიტერატურონი ნაწილნი“ თავის მასალით აუცილებლად ეხმაურებოდა იმ აზრებს, რომლითაც დაინტერესებული იყო იმ დროს ქართველი ინტელიგენცია. ჟურნალში შეიძლება მკრთალი გამოძახილის მონახვა (ცენზურული პირობების გამო) იმ იდეებისა, რომელიც 1832 წლის დეკემბერში გამომძღავნდა. ინტერესს არ

არის მოკლებული ამ მხრივ სენატორ გ. ე. ერისთავის ლექსი „მოწოდება ივერთა...“ რომელიც თითქოს გაფრთხილებასა ჰგავს:

„ჩემნო ძმანო შემოკრბით, სიყვარული მოიგეთ,
შურნი და მტერობანი, ჰსდევნეთ, ჰსცანით, გაივეთ,
მთავრობის ბრძანებანი ვითა სჯული დაიდეთ.

—

მიიღეთ გულის ხმა ჰყავთ ესე ჩემი მცნებანი,
ვაქო თქვენი გონება, მსურდეს მარად ხლებანი,
ყოვლის ცუდის საქმისა, გაქვნდეთ დავიწყებანი
იქმნას შვება დიდება, ურა მრავალხმობანი...
მე თქვენ გთხოვთ ჩემნო ძმანო მსახურეთ იმპერატორს...“

და სხვ. მაგრამ შეთქმულნი თავის საქმეს მაინც აგრძელებდნენ, შეკრული პირობა უნდოდათ ბოლომდე მიეყვანათ და საქართველო გაეთავისუფლებიათ... საქმე კი სხვაგვარად დატრიალდა. შეთქმულების ფინალი მეტად სამწუხარო შეიქმნა მის მონაწილეთათვის. იმპერატორმა, რომელიც სენატორ ერისთავის მიერ მღვთის აჩრდილს არის შედარებული, შეთქმულების ყველა მონაწილეს სასტიკად მიუზღო. მთავარი მონაწილენი გადაასახლეს... ზოგი კვლავ დაბრუნდა სამშობლოში... ზოგნი კი ჩრდილოეთში ლევდნენ უკანასკნელ დღეებს. შეთქმულების ერთერთი მთავარი მონაწილე და „სალიტერატურონი ნაწილნის“ რედაქტორი სოლომონ დოდაშვილი კი ვიატკაში სიკვდილს ებრძოდა და მთავრობის მოხელეთ ეხვეწებოდა: „ყოველთვის მიმსახურნია ბეჯითად და ერთგულად და ჩემი ჯანმრთელობა თითქმის სამსახურს შევწირე; რის გამოც ვბედავ ყოვლად უმორჩილესად ვთხოვო თქვენს აღმატებულებას შეხვიდეთ ჩემს მდგომარეობაში და თქვენი შუამდგომლობით გამოითხოვოთ მოწყალე ხელმწიფისაგან... გადაყვანა ჩემი აქედან სამხრეთის რომელიმე თბილ გუბერნიაში ჩემი ჯანმრთელობის გასაუმჯობესებლად თბილ ჰავაზე...“

სამხედრო მინისტრმა ჩერნიშოვმა ბედნიერებად ჩასთვალა ის, რომ ხელმწიფე იმპერატორს წარუდგა, მოახსენა სოლომონ დოდაშვილის უმწეო მდგომარეობა და თხოვნა, მაგრამ „დოდაევის ზემოაღნიშნული თხოვნის დაკმაყოფილება მისმა უზენაესობამ, ხელმწიფე იმპერატორმა არ ინება...“

1836 წელს 20 აგვისტოს (ძვ. სტ.) სოლომონ დოდაშვილი ვიატკაში ჭლექით გარდაიცვალა...

ქრონოლოგიური დალაგება. ანოტაციები

1832

№ 1—იანვარი

1. ჟინევრა—

2. დოდაშვილი სოლომონ—მოკლე განხილვა ქართულისა ლიტერატურისა (ანუ სიტყვიერებისა)

კამათი ქართული ენისა და ლიტერატურის ტრადიციების უარმყოფელთა წინააღმდეგ. სომხური და ქართული ანბანისა და ენის დაპირისპირება. ძველი ქართველი მწერალ-ფილოსოფოსნი. ქართველ მეფეთა მიერ ნიჭიერ ახალგაზრდათა ათინაში გზავნა, განსწავლულთა დაბრუნება და მოღვაწეობა სამშობლოში.

№ 2—იანვარი

1. დოდაშვილი სოლომონ—მოკლე განხილვა ქართულისა ლიტერატურისა (ანუ სიტყვიერებისა).

იოანე პეტრიწის მოღვაწეობა, მისი ქება ანტონ კათოლიკოსის მიერ. მიმოხილვა „ოქროს ხანის“ ქართული ლიტერატურისა: მოსე ხონელი, თმოგველი, ჩახრუხაძე, რუსთველი. ქართული სიტყვიერების მშვენვალი—ვეფხვის-ტყაოსანი. ქართული მწერლობის დაქვეითება, მონღოლთა შემოსევის გამო, მეცამეტე საუკუნიდან. აღორძინების ხანის მიმოხილვა. ანტონ კათოლიკოსის ლიტერატურული მოღვაწეობა.

2. ანეკდოტი ანუ ღირსსახსოვარი შემთხვევულება—

ხელმწიფისა და მისი ვეზირის და ბაბილონის მეფის ჰარუნ ალ-რაშიდისა და მოხუცი კაცის იგავი.

3. ა..—მთოვარე.

4. ერისთავი გიორგი დავითის-ძე--ოსური მოთხრობა.

5. დოდაშვილი სოლომონ—

ა. [წერილი] მოწერილი ს. პეტერბურღიდამ ტფილისს ძმასთან პეტერბურგის მშვენიერებისა და სიმდიდრის აღწერა.

ბ. პასუხი ტფილისიდამ

ქართველთა გონებრივი და ფიზიკური თვისებანი, მეფის მზრუნველობა და ტფილისის გამოცოცხლება. ახალგაზრდათა გატაცება მწერლობით. განათლების მნიშვნელობა, განათლება—საერო კეთილმოქმედების სათავე. ტფილისში გამართული წარმოდგენის შესახებ.

6. განცხადება—

„სალიტერატურონი ნაწილნის“ გამოცემის დღეების შეცვლის შესახებ, ნაცვლად თვის—პირველი და თხუთმეტი რიცხვისა, ყოველი თვის ხუთსა და ოცდახუთ რიცხვებში.

№ 3—თებერვალი

1. დოდაშვილი სოლომონ—მეფობა ირაკლის მეორისა.

საქართველოს მდგომარეობა მეფე თეიმურაზ მეორის დროს. ირაკლის დაბადება, აღზრდა. ირაკლი სპარსეთის მეფის კარზე, დაბრუნება საქართველოში და მოღვაწეობა.

2. ერისთავი გიორგი ევსევისძე-მოწოდება ივერთა მამულის დაცვისათვის დროსა სპარსთა შემოსვლისასა საქართველოს სამძღვართა შინა.

3. ერისთავი გიორგი დავითისძე—ოსური მოთხრა.

4. დოდაშვილი სოლომონ—შენიშვნა დამარხვის წესსა ზედა უკანასკნელთა მეფეთა საქართველოისათა. რომელიცა დაბეჭდილ იყო პირველსა ნომერსა შინა რუსულთა გაზეთთასა 1832-სა ამას წელსა.

კამათი გორდეევთან, მის მიერ რუსულ გაზეთში დაბეჭდილ ქართველ მეფეთა დამარხვის წესის არასწორად გადმოცემის შესახებ.

5. [ნარევი]—

№ 4—თებერვალი

1. დოდაშვილი სოლომონ—მეფობა ირაკლის მეორისა.

ირაკლისა და თეიმურაზის ლაშქრობა შაქისა და შირვანის დასაპყრობად. აზათ-ხანის მოკვლა. ირაკლის გამარჯვება და თბილისში დაბრუნება.

2. დოდაშვილი სოლომონ—ელენა.
3. მაჩაბელი დავით ბარძიმისძე—თოვლი.
4. ერისთავი ვიორგი დავითისძე—ოსური მოთხრობა.
5. ყრმებრიეი უმანკოება—

№ 5—მარტი

1. დოდაშვილი სოლომონ—ელენა
2. სამი ინდის ხურმა—
3. ყრმებრიეი უმანკოება—
4. პუშკინი—დიშპანური სიმღერა
5. პუშკინი—ლხინი
6. გურამიშვილი თ[ადეოზ]—საყვარელო მამულო
7. უმანკოება—
8. დოდაშვილი სოლომონ—განცხადება.

მიმართვა საზოგადოებისადმი ჟურნალზე ხელის მოწერის შესახებ.

ავტორთა საძიებელი*)

ა...—II, 38.
გურამიშვილი თ.—V, 116.
დოდაშვილი სოლომონ—I—19; II—25, 42, 48; III—49, 68; IV—73, 80; V—97.
ერისთავი გიორგი დავითისძე—II—39; III—64; IV—90.
ერისთავი გიორგი ევსევისძე—III—58.
მაჩაბელი დავით—IV—81.
პუშკინი—V—114.

მთარგმნელები

დოდაშვილი სოლომონ—I ჟინევრა (ფრანგულიდან).
მაჩაბელი დავით—IV, V ყრმებრივი უმანკოება (რუსულიდან).
რაზმაძე სოლომონ—V ღიშპანური სიმღერა. ლხინი (რუსულიდან).

ხელმოუწერელი

ჟინევრა—I
ანეკდოტი ანუ ღირსსახსოვარი შემთხვეულება—II
განცხადება—II
[ნარევი]—III
ყრმებრივი უმანკოება—IV, V
სამი ინდის ხურმა—V
უმანკოება—V.

*) რომაული რიცხვი ჟურნალის ნომერია, არაბული გვერდის

წერილებში დასახელებულ პირთა საძიებელი*)

აბდულ ბეგი, იესე მეფისძე—53, 54,
ადამი—22.
ადარნასე მეფე—23.
აზათ-ხანი—74, 74, 76, 78, 79.
ალავერდა, ერევნელი თათარი—77, 79.
ალი ყული ხან resp. ადილ შაჰ—53.
ამილახვარი გივი—52.
ანტონ კათოლიკოსი—25, 33, 49.
არსენი იყალთოელი—23.
ასტრონომოსი—27.
აჯი-ჩალაბ, ნუხის ხანი—56, 73, 74.

ბაგრატ მეფე—23.
ბაუმეისტერი—33.

გაიოსი, ყოვლად სამღვდელო—34.
გიორგი მეფე—77.
გრიგორი ღვთისმეტყველი—26.

დავით აღმაშენებელი—23.
დიოდოხოსე პროკლე—27, 28.

ეფთიმე, მამა—23.
ერისთავი იასე—34.
ეფრემ მცირე—23.

*)მითითებულია ჟურნალის გვერდები. პაგინაცია ამ ჟურნალში საერთოა, იწყება ერთიდან და გრძელდება ბოლომდე. თვითეულ ნომერს 24 გვერდი აქვს.

ვახტანგ მეხუთე—32.
ვახტანგ მეფის ძე—68, 69, 70, 71.
ვახუშტი, ისტორიკოსი—34, 67.

ზაქარია მღვდელი—41.

თამარ მეფე—29, 31.
თარგამოსი—21.
თეიმურაზ მეფე [პირველი]—32.
თეიმურაზ მეორე—50, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 73, 75.
თეოფილე—23.
თმოგველი სარგის—30.

იბრაიმ-შაჰა—55.
ივანე ტარიჭისძე—23.
ილარიონ ქართველი—23.
იოანე მამა, წმინდა—23.
იოანე პატრიკ ყოფილი ფილოსოფოსი, პეტრიწად ზედწოდებული—21, 24, 25, 26, 28.
ირაკლი [მეორე]—33, 34, 49, 50, 51, 52, 54, 55—58, 73, 75, 76, 78—80.

მამად ხანი, მართებელი ადრიბეჟანისა—55, 56.
მანსურ მეფე—36.
მიხითარი—33.
მუსა ხანი—74, 75.

ნიკოლოზ პირველი, იმპერატორი—116.

ორბელიანი სულხან—34.
ორბელიანი ვახტანგ—34.
ორბელიანი დიმიტრი—34.

პლატონი—28.

რუსთველი—30, 31.

სტეფანე—23.
სუმბათ მეფე—23.

შანა, ყარაბახის ხანი—56, 57.
ფარნაოზ პირველი, მეფე—21

ძართლოსი—21.

ღარდიეევი—68, 69, 70, 71, 72.

ყოჯახ, დაღესტნის ბელადი—54.

შავერდი, განჯის ხანი—56.
შაჰნადირი—50, 51, 52, 53.

ჩახრუხაძე—30, 31.

ციციანოვი დიმიტრი—34.

ხონელი მოსე—30.

ჰაოსი—21.
ჰარუნ ალ-რაშიდი—36, 37.

საგნობრივი საძიებელი

ა—ლექსები, პოემები, მოთხრობები

1. ელენა, მოთხრობა—დოდაშვილი სოლომონ, IV, V.
2. თოვლი, ლექსი—მაჩაბელი დავით, IV.
3. ლხინი, ლექსი—პუშკინი, მთარგმ. რაზმაძე სოლომონ, V.
4. მთოვარე, ლექსი—ა...,II.
5. მოწოდება ივერთა მამულის დაცვისთვის დროსა სპარსთა შემოსვლისასა საქართველოს სამძღვართა შინა, ლექსი—ერისთავი გიორგი ევსევის ძე, III.
6. ოსური მოთხრობა, პოემა—ერისთავი გიორგი დავითის ძე II, III, IV.
7. სამი ინდის ხურმა, მოთხრობა—V.
8. საყვარელო მამულო, ლექსი—გურამიშვილი თადეოზ, V.
9. უმანკოება—V.
10. ჟინევრა—I.
11. ღიშპანური სიმღერა—პუშკინი, მთარგმ. რაზმაძე სოლომონ, V.
12. ყრმებრივი უმანკოება—IV, V.

ბ—ისტორია საქართველოსი და ქართული ლიტერატურისა

1. მეფობა ირაკლის მეორისა—დოდაშვილი სოლომონ, III, IV.
2. მოკლე განხილვა ქართულისა ლიტერატურისა (ანუ სიტყვიერებისა)—დოდაშვილი სოლომონ, I, II.

გ—კრიტიკა

1. შენიშვნა დამარხვის წესსა ზედა უკანასკნელთა მეფეთა საქართველოისათა, რომელიცა დაბეჭდილ იყო პირველსა ნომერსა შინა რუსულთა გაზეთთასა 1832-სა ამას წელსა—დოდაშვილი სოლომონ, III.

დ—სარედაქციო წერილები

1. განცხადება—II.
2. განცხადება—V.

ე—სხვა და სხვა

1. ანეკდოტნი ანუ ღირსსახსოვარი შემთხვეულება—II.
2. [წერილი] მოწერილი ს. პეტერბურგიდამ ტფილისს ძმასთან, პასუხი ტფილისიდან—დოდაშვილი სოლომონ, II.
3. [ნარევი]—III.

შენიშვნები

1. ჟინევრა—(გვ. 1—19). № 1—იანვარი

მოთხრობას ხელმოწერა არა აქვს. აღწერილია 1396 წელს იტალიაში მომხდარი ამბავი. ეს მოთხრობა ევროპული წარმოშობისაა. პროფ. ალ. ხახანაშვილის ცნობით, იგი ს. დოდაშვილს ფრანგული ენიდან უთარგმნია (იხ. Очерки... IV, стр. 36). ესევე მოთხრობა ივანე კერესელიძემაც ი. კ.-ს ხელმოწერით დაბეჭდა 1858 წლის ოქტომბრის „ცისკარში", სათაურით „ინჯერვა", მაგრამ ი. კერესელიძის მიერ დაბეჭდილი ტექსტი შეცვლილია და ზოგან განვრცობილიც. პროფ. ალ. ხახანაშვილს ამ მოთხრობის პირველად დაბეჭდვის თარიღად ნაჩვენები აქვს 1857 წელი („ცისკარი"), მაგრამ ეს შეცდომაა. ხახანაშვილს, ალბათ, არ უნახავს „სალიტერატურონი ნაწილნი..." სადაც ეს მოთხრობა პირველად დაიბეჭდა, თუმცა იგი მთარგმნელის გვარს (დოდაშვილს) სწორად აღნიშნავს მაშინ, როცა მის მიერ მითითებულ „ცისკარში" **ი[ვანე] კ[ერესელიძე]** წერია. ალ. ხახანაშვილს „ცისკარში" დაბეჭდვის წელიწადიც შეცდომით, 1858 ნაცვლად 1857, აქვს ნაჩვენები.

დ. კარიჭაშვილი „ჟინევრას" შესახებ წერდა: „საინტერესოა ამ მოთხრობის ისტორია რუსულ-ქართულ მწერლობაში. მოთხრობა ქართულად, უეჭველია, რუსულიდან არის გადმოღებული, რუსულად კი ალბად ერთერთი ევროპიული ენიდან არის ნათარგმნი... ხოლო ამ საუკუნეში ჩვენ შეგვხდა ეს მოთხრობა რუსულ ენაზედ დაბეჭდილი მერეჟკოვსკის თხზულებათა შორის, სახელწოდებით „Любовь сильнее смерти" (იხ. „წიგნის მეგობარი", 1925, № 1—2). ეს რუსული თხზულება ქართულად თარგმნილი დაიბეჭდა 1915 წ. „სახალხო ფურცლის" სურათ. დამატებაში სათაურით „სიყვარული სიკვდილზე უძლიერესია".

ლენინგრადის სალტიკოვ-შჩედრინის საჯარო ბიბლიოთეკის ხელნაწერთა განყოფილებაში, იოანე ბატონიშვილის ფონდში დაცულია „ჟინევრას" ხელნაწერი.

2. მოკლე განხილვა ქართულისა ლიტერატურისა (ანუ სიტყვიერებისა) დაიბეჭდა პირველ (გვ. 19—24) **და მეორე** (გვ. 25—34) **ნომრებში.** ავტორის ხელმოწერა მეორე ნომერშია.

წერილი გამოწვეულია ქართული ენისა და ლიტერატურის წინააღმდეგ გალაშქრებით. ავტორი, ლიტერატურული მემკვიდრეობის გამოყენებით ამტკიცებს, რომ ქართული ენა და ლიტერატურა ძველთაგანვე დამოუკიდებელი გზით მოდიოდა და განვითარების გზაზე წარმოშვენენ ისეთი კორიფეები, როგორიც იყვნენ: არსენ იყალთოელი, იოანე პეტრიწონელი, ჩახრუხაძე, მოსე ხონელი, შოთა რუსთველი და სხვ.

№ 2 იანვარი

1. **მოკლე განხილვა ქართულისა ლიტერატურისა ანუ სიტყვიერებისა** (გვ. 25—34). იხ. წინა შენიშვნა.

2. **„ლირსსახსოვარ შემთხვეულობებში“** (გვ. 34—37) ორი ამბავია აღმოსავლეთის ხალხთა ცხოვრებიდან და განყოფილებასაც ჟურნალში ამისთვის ჰქვია—აღმოსავლეთის ლიტერატურა.

3. **მთოვარე** (გვ. 38—39) ლექსია, ხელმოწერილია: ა... შესაძლებელია ამ ლექსის ავტორი ალექსანდრე ჭავჭავაძე იყოს. მას წინ უძღვის რედაქტორის, სოლომონ დოდაშვილის წინასიტყვაობა (ეს წინასიტყვაობა ეხება „ოსურ მოთხრობასაც“): „გამომცემელი ვალად ჰრაცხს განუცხადოს მკითხველთა (?) მადლობა შემდგომთა ლექსთათვის, რომელნიც აქა წარმოუდგებიან მსჯელობასა მკითხველთა ჩვენთასა. ღმერთმან ინებოს, რათა იხელოვნონ თხზულებათა შინა მრავალ გვართა სტიხთათა და სასიამოვნო არს, რათა საშუალ მემამულეთა ჩვენთასა გამოჩნდნენ სხვანიცა მბაძველნი ესრეთთა კეთილთა საქმეთანი“.

4. **ოსური მოთხრობა** (გვ. 39—42) დაიბეჭდა მეორე, მესამე და მეოთხე ნომრებში, არ დასრულებულა, მაგრამ გაგრძელება მეხუთე ნომერში აღარ არის. ამ ჟურნალში დაიბეჭდა მხოლოდ ნაწილი პირველი (იხ. გ. ერისთავი, 1936 წ., გვ. 81—84), ოღონდ პირველ ნაბეჭდსა და აღნიშნულ გამოცემას შორის განსხვავება მეტად მნიშვნელოვანია. ეს განსხვავება ე. ი. ვარიანტული ხასიათისა,

გამომცემელთ მოცემული არა აქვთ. ამ ჟურნალში დაბეჭდილი ტექსტი, რომელიც გიორგი ერისთავის არც ერთ თხზულებაში არ შეგვიდა, შემდეგია:

„...და მუნ მცხოვრებნი ოსნი მთათა ზედა მდგომარნი,
რად გიკვირსთ იყვნენ, სხვაგვარ სჯულდს კცევის მქონარნი,
ძნელი არის მათში გლახ სიკვდილი მათს კაცისა
მისი უმეტეს ვინც არის დიდის გვარისა,
მიუხდებიან მოყვარენი იმა მკვდრისანი
სისხლსა უზღამენ ნათესავნი მის მკელელისანი:
თუ არა უზღეს შეიქმნების ომი ფიცხელი,
ანუ ერთ გზის თოფს ასროლინებს იგიცა მკვლელი,
ეს გვარ საქმითა შეიქმნება მათში მტერობა
ჰსწყვეტენ ურთიერთს და ექნებათ სისხლის მღერელობა.
ამ მიზეზებით ჰსჭირთ კეთილი და ერთ პირობა
რომ აქვსთ. უზომოდ ნათესავთა მოყვარულობა
ნატრიან სტუმართ, ფრიადებით პატივთ მცემარნი:
თუმცა აქვთ პიწი, რომ არიან მცირედ მთხოვარნი,
გარნა მეგობართ საჩუქარი მათცა იციან
სტუმრის პატივი ვინც არ იცის მას დასცინიან
გააცილებენ ვიდრე განვლონ მათი სამძღვარი
რომ კაცი გზაზედ არ შეემთხვათ მათ მავნებარი.
ველისა დაბა მაღალს ველსა ზედან მდგომარე
რომელს აშენებს სიტკბოებით წყარო, მცენარე
რა მზე ჯერ დილით დაცაიწყებს მცირედ ელვასა
ვნატროთ უჭვრეტდეთ ამ არის გლახ შვენებასა".

ამას მოსდევს ექვსი სტრიქონი (იხ. 1936 წლის გამოცემა, გვ. 81, სტრ. 13—18 ზევიდან), შემდეგ კი გამოცემებში არშესული ტექსტია:

„გამოვლენ გარე მერე ქიზგანი (ავტ. შენ.: ქიზგა
ოსურად ქალსა ჰქვიან)
ზურგზედან თვისსა კასრთა მტვირთავნი,
წყაროზედ მივლენ, იბანენ პირსა
ზოგნი თმას იწვნენ მკერთ გარდაშლილსა,
მუნით მოყმენი ბანით მჭვრეტელნი
არიან ეშხით მათზედ მტრფობელნი,
მოვალს საღამო, მზე რა მთებსა მოეფინების
მუნითგანვე ჰსჩანს, ვითა ბორცვები გამობრწყვინდების
მაშინ მდელონი სხვა და სხვა გვარ იხილვებიან

კაცთ თვალთ მისტაცენ, ესრედ ტურფად ელვარდებიან
შემდგომ ტყით გამო მწყემსებიცა გამოჰსჩნდებიან
კვალად ბინებზედ სრულებითა შემოკრბებიან
თამაშითა და სიმღერითა შეექცეევიან
რა მზე დაცავა ურთიერთსა განშორდებიან.

საშუალ სახლის ცეცხლი მგზნებარე
სად ახევიან ჭიზგანი გარე,
შიშველ მკლავებით აცხობენ პურთა
ზოგნი ბოსელში მოსწველენ ფურთა,
მუნ დგას კაბიჩა, წევს ბერი ხიმი (ავტ. შენ.: ხიმი არის სახელი)

პირისპირ მისა დგას ერთი სკამი
მაზედ ყანიმათ თოფის მწმენდელი
უძახის ხიმი! გიხმობს მშობელი
მოიდგი სკამი, მომიგდე ყური
შენ აწ არღა ხარ ყმა უსუსური."

მესამე ნომერში დაბეჭდილი ტექსტი სულ მცირედი სხვაობით (სიტყვებია შეცვლილი ან გადასმული) მიჰყვება 1936 წლის გამოცემას, გვ. 81 – მოთხრობა მოხუცის ოსიზა, ვიდრე გვ. 83, 15 სტრიქონის ჩათვლით ზევიდან. ხოლო მეოთხე ნომრის ტექსტი კვლავ განსხვავდება აღნიშნული გამოცემისგან, კერძოდ, გვ. 84, სიტყვებს: „თუ ვერ განდევნით ჩვენის საზღვრით მამულის მტერთა"—მოსდევს ერთი სტროფი:

„შვილო არ უწყი ესრეთ არის ძნელი,
ამბავი ესე ძნიად სათქმელი
ენა ვერ იტყვის მათ მხნეობასა.
იტყვიან თათართ ტანჯულებასა..."

ხოლო სტრიქონს: „ჰსუროდათ მათთვის მუსულმანობა",—მოსდევს „ვაიმე ჩემდა! რა მხამს სათქმელად...
მოჰყავთ ჰაბუკნი მათ სატანჯველად". 1936 წლის გამოცემის 84 გვერდზე სულ ბოლო სტრიქონს მიჰყვება:

„მშვიდობით ივერთ მაშვენებელნო,
მამულისათვის თავ შემწირველნო", და ორი სტრიქონიც პუნქტირით, ცენზურისაგან დაკავებული, შემდეგ:

„თუ მივბაძათ ჩვენთა ივერთა,
ვით ვერ განჰყრიდნენ თვისთა თათართა!
აწ ვიწყებ ჰანბავს თუმც სანწუხაროს
განცვიფრდე, შეკრთე, გესაოცაროს",

ამაზე დასრულდა ტექსტის ბეჭდვა, მიუხედავად იმისა, რომ ბოლოს ეწერა: დასრულება შემდგომს ნომერშიო.

შემდეგი ნაწილი დაიბეჭდა 1853 წლის აპრილის „ცისკარში", სათაურით „ზარე და ყანიმათ".

5. **სოლომონ დოდაშვილის წერილი, ორი ნაწილისგან შედგება: მოწერილი ს. პეტერბურღიდამ ტფილისს ძმასთან (გვ. 42—44) და პასუხი ტფილისიდამ (გვ. 44—47).** წერილი თავდება ხელმოწერით: შენი ძმა ს...

შესანიშნავი წერილია თავისი შინაარსით და სხვადასხვაგვარი ცნობებით, მათ შორის წარმოდგენის გამართვის შესახებ.

6. **განცხადება (გვ. 48).** გაზ. „ტფილისის უწყებანის" ნომრებში განცხადებულის თანახმად „სალიტერატურონი ნაწილნი" უნდა თვეში ორჯერ, პირველსა და თხუთმეტ რიცხვებში გამოცემულიყო, მაგრამ, მთავრობის დადგენილებით, გარდა ქართული ჟურნალისა, თბილისში იბეჭდებოდა რუსული და თათრული გაზეთებიც და, რადგან მაშინდელი სტამბა ამდენ სამუშაოს ვერ აუვიდოდა, ქართული ჟურნალის დაბეჭდვის ვადები რედაქციას ძალაუნებურად შეუცვლია. რედაქცია აცხადებს, რომ „ამისთვის სტამბასა შინა იქმნა დაბრკოლება. ქართულსა ენასა ზედა ყოველთვის გამოვა იგი ხუთსა და ოცსა რიცხვებსა შინა..."

სოლომონ დოდაშვილი დამოკიდებული ხელის მომწერთა რაოდენობაზე, მიმართავს მკითხველ საზოგადოებას დახმარებისათვის, „უკეთუ საზოგადოობა მან მოაქცია კეთილმიდრეკილებითა ყურადღება სასარგებლოსა ამა გამოცემასა ზედა და ისურვა ხელის მოწერა, მაშინ მიუცილებლად განგრძელდება გამოცემა და აღსრულდება ყოველი აღთქმული"-ო.

სოლომონ დოდაშვილი გარდა ამისა, თხოვნის წერილებს ნაცნობებსაც წერდა. „ჰსხვათაცა ჰსთხოვე,—სწერს სოლომონი ფილადელფოს კაკნაძეს,—და კიდეც ეცადევი რათა ხელი მოაწერონ, მე ფრიად დამავალებთ, ამისთვის რომელ ცოტანი არიან ხელის მომწერნი და ხარჯი მრავალი უნდა, თუ დადგეს დაბეჭდვა მთავრობისაგან, ქართველთათვის სირცხვილია..." (ცენტრარქივი, შეთქმულთა საქმეები; ჰ. გუგუშვილი—„ქართული ჟურნალისტიკის საუკუნეებთან"). ასევე მიმართავდა ს. დოდაშვილი იონა ხელაშვილს რუსეთში მცხოვრებ ბატონიშვილების და ბატონის რძლების მიმართ წერილით, რათა მათაც შორიდან შემწეობა აღმოეჩინათ ჟურნალ-გაზეთისთვის ხელის მოწერით (იხ. „ივერია", 1887, № 227—„საბიბლიოგრაფიო წერილი", წერილი იონა ხელაშვილისადმი 1831 წლის 15 იანვრის თარიღით).

1. **მეფობა ირაკლის მეორისა** (გვ. 49—58) დაიბეჭდა მესამე და მეოთხე ნომრებში, მეოთხე ნომერს აქვს ხელმოწერა ს. დ.=სოლომონ დოდაშვილი.

2. **„მოწოდები ივერთა..."** (გვ. 58—64) ლექსი ღენერალ-ლეიტენანტის, სენატორის გიორგი ევსევის ძის ერისთავისა. შედგება 18 სუთსტრიქონიანი სტროფისაგან. თვითეულ სტროფში მეხუთე სტრიქონი ლექსის მთელ სიგრძეზე მეორდება. ლექსით, მაშინ უკვე მოხუცი ავტორი მიმართავს „იველიის შვილთ", რათა მათ ისმინონ „მოხუცის თხრობანი" და რუსეთის იმპერატორს, რომელიც ღმერთის აჩრდილია, უმადღონ კეთილი ცხოვრებისთვის. თითქოს ეს ნაწარმოები წარმოადგენს პასუხს იმ მიზნებისას, რომლითაც ამ დროს განმსჭვალული იყო ქართველი ახალგაზრდობის ერთი, მოწინავე ნაწილი.

ეს ლექსი ხელმეორედ დაიბეჭდა 1875 წელს „დროებაში", რედაქციის შენიშვნით: „ეს ლექსი ჩვენ გადმოვბეჭდეთ სოლომონ დოდაევის ჟურნალიდამ, რომელიც 1833 (sic) წელს გამოდიოდა. გაზეთს გარდა დოდაევი ჰბეჭდავდა მაშინ აგრეთვე ჟურნალსაცა, რომელსაც სახელად ერქვა „სალიტერატურონი ნაწილნი ტფილისის უწყებათა" („დროება", 1875, № 134). ოღონდ „დროებაში" დაბეჭდილი ტექსტი სამგან, სახელდობრ,—მეცხრე, მეთერთმეტე და მეცამეტე სტროფებში თითო სტრიქონს აკლებს შედარებით პირველ ნაბეჭდთან.

გიორგი ევსევის ძე ერისთავი (დაიბადა 1759 წელს) სამხედრო მოღვაწე იყო, მისსამინაწილეობით მოეწყო პასკევიჩის ცნობილი ექსპედიცია სპარსეთში. ერისთავმა აიღო ქალ. თავრიზი, ამ დაწსახურებისათვის იგი დაჯილდოებულიც იყო რამდენიმე ორდენით. იგი დიდი მემამულეც ყოფილა, მოიხსენიება, როგორც командир Кавказской резервной гренадерской бригады и окружной начальник в Кахетии და აგრეთვე один из значительнейших помещиков Грузии. 1817 წელს გაილაშქრა ოსების დასაპყრობად 400 კაციანი რაზმით, მაგრამ, როგორც ოფიციალური მიმართვიდანა ჩანს, ეს რაზმი მთლად გაუწყვეტიათ ოსებს და ერისთავიც, „один из главных домогающихся... возвратился без успеха..." (იხ. Акты... том VII, გვ. 382).

გიორგი ევსევის ძე ერისთავი მომკვდარა 1864 წელს ასზე მეტი წლისა (იხ. Словарь кавказских деятелей). მას „ცისკარშიცა“ აქვს დაბეჭდილი ერთი დიდაქტიკური თხზულება, გაჟღენთილი მორალურ-მონარქიული სულით—„მამისაგან შვილის დარიგება“, („ცისკარი“, 1862 წ., № 10).

ერისთავის შემოქმედება მჭიდრო კავშირშია მის ცხოვრებასთან. „მოწოდება ივერთა...“, რომელიც საქართველოს ბრწყინვალე წარსულის, გორგასლან, თამარ და ირაკლის გახსენებით იწყება, თავდება მოწოდებით, რომ:

„ჩრდილოეთის მზე ნათობს, თქვენ დაგირულავთ თვალი,
ოხრავთ, ჰწუხართ, იტანჯვით, გედებათ ცეცხლის ალი
სიყვარული მოიგეთ, ვით მაშვრალს გწყურდეთ წყალი
მაშინ დაეცეს მტერი, მიიღოს დამბობანი...
აი დრო ოქროვანი, გფარავთ იმპერატორი,
ზემო თქმულნი მეფენი, აროდეს თანასწორი
თქვენნი მტერნი დაეცნენ, მახლობელნი თუ შორნი.
აჰა, შვილთა დიდება, ჰსწავლა აღზრდილობანი...
ჩემო ძმანო შემოკრბით, სიყვარული მოიგეთ
შურნი და ბრძოლობანი, ჰსდევნეთ, ჰსცანით, გაიგეთ
მთაგრობათ ბრძანებანი ვითა სჯული დაიდეთ
მაშინ იქმნას დიდება, თქვენნი განსვენებანი“... და სხვ.

მთელი ეს ნაწარმოები ამგვარი სულისკვეთების მატარებელია.

უკვე სიკვდილს და ას წელს მიახლოებული გიორგი ერისთავი 1855 წელს მურავიოვს ეხვეწებოდა, ჩამრიცხე ჯარშიო. „Желаю и теперь для отечества быть в рядах храбрых наших Русских воинов и пролить кровь до последней жизни; но только не командовать корпусом, дивизиею или бригадою, а только, стоя между солдатами около знамени, ободрять словесно Русского воина“... ეს არის უქვეშევრდომესი განცხადება გენერალ მურავიოვისადმი იმ პოეტისა, რომელიც ადრე ქართველ საზოგადოებას მოუწოდებდა, დამორჩილებოდა ნიკოლოზ პირველის რეჟიმს, ხოლო რამდენიმე ხნის შემდეგ „შვილს„ არიგებდა და მოუწოდებდა სიმშვიდისა და განუსჯელობისკენ. გენერალმა მურავიოვმა ღრმად მოხუცს თხოვნა არ შეუსრულა და წერილით უარი უთხრა. ამ საპასუხო წერილში ბევრგანაა ნახმარი სიტყვები: служить царю, пример известной храбрости, самоотверженность და ამგვარები: „Было время,—ათავებს წერილს მურავიოვი,—когда вы принесли должную жертву отечеству. Оно уже внесло ваше имя в летопись Кавказа и теперь ожидает от нас, учеников вашей свет-

лости, возобновления тех-же славных времен, в которые военными вашими дарованиями вы содействовали успеху против врагов наших (იხ. Акты... ტ. XI, გვ. 412—13).

გიორგი ევსევის ძე ერისთავი, როგორც შეთქმულთა საქმეებიდანა ჩანს, თითქოს საიდუმლოს მცოდნე და შეთქმულების მონაწილეც ყოფილა. მას არა ერთხელ იხსენიებს ერთი შეთქმულთაგანი, ელიზბარ ერისთავი. ზაქარია ჩოლოყაშვილის ჩვენებით, ელიზბარ ერისთავს ერთხელ უთქვამს მისთვის: „თქვენ ნუ გგონიათ, რომ ჩვენ ამას (ე. ი. შეთქმულებისათვის სამზადისს) ჩვენთავად გეუბნებით, არა მეგობარო, ჩვენ არაფერს წარმოვადგენთ—უნდა იცოდე ჩვენი საშუალებით ვინ გთხოვს შენ, რომ ამ წმინდა საქმეში დაგვეთანხმო—ესენი არიან: პირველ ყოვლისა ბიძა ჩემი თ. ერისთოვი, გენერალ-ლეიტენანტი“ და სხვ. ელიზბარ ერისთავი გიორგი ევსევის ძეს სხვაგანაც იხსენიებს თავის ბიძად, კერძოდ: სადილზე, რომელსაც დაესწრნენ ალთანდილაშვილი, დიმიტრი ყიფიანი, ვახტანგ ორბელიანი, სოლომონ დოდაშვილი და სხვანი. იქ ელიზბარმა დოდაშვილს უთხრა: „ბატონ ბიძა ჩემის სენატორის ლექსები რომ დაბეჭდე, პასუხს აგებ თუ არაო“ (იხ. მემუარები—დიმ. ყიფიანისა, გვ. 140). ელიზბარ ერისთავს შეთქმულთათვის არა ერთხელ უთქვამს, რომ ალ. ჰავჰავაძესთან ერთად „ნაჩალნიკად“ ღენერალ-ლეიტენანტი გ. ერისთავიც იქნებაო და სხვ. იმ პირთა სიაში—კი, რომელთაც რაიმე სასჯელი მისცეს, გიორგი ევსევის ძე არ იხსენიება. ამრიგად, ის შეიძლება გამოყენებული იყო შეთქმულთაგან, როგორც დიდი ჩინოსანი—სახელისთვის და არა რაიმე მოქმედებისთვის. ყოველ შემთხვევაში მისი შემოქმედების ნიმუშები „სალიტერატურო ნაწილში“ და „ცისკარში“ არაფერს არ ლაპარაკობს რუსეთის მეფის საწინააღმდეგოს.

საინტერესოა ის, თუ როგორ მოხდა გიორგი ევსევის ძე ერისთავის ეს თხზულება სოლომონ დოდაშვილის ჟურნალში, ალბათ, იმ დიდი გავლენის გამო რაც ამ სენატორს ჰქონდა მაშინდელ მთავრობასა და საზოგადოებაში. აზრით რომ შეთქმულთა ან უკეთ სოლომონ დოდაშვილის მისწრაფებებს არ უდგება, ეს ცხადია.

გიორგი ერისთავს გარდა გამოქვეყნებული ლექსებისა სხვებიც ჰქონია. რამდენიმე მათგანი საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ხელნაწერების განყოფილებაშია დაცული. ზოგი ავტოგრაფია. ხელო ზოგიც სხვადასხვა პირთაგან გაღაწერელი და სალექსო ალბომებში შეტანლი (მაგ. სახ. მუზ. ფონდი Q, № 27 და სხვანი).

3. **ოსური მოთხრობა** (გვ. 64—67), იხ. შენიშვნა № 4, გვ. 81.

4. **შენიშვნა დამარხვის წესსა ზედა უკანასკნელთა მეფეთა საქართველოისათა, რომელიცა დაბეჭდილ იყო პირველსა ნომერსა შინა რუსულთა გაზეთთასა 1832-სა ამას წელსა**—(გვ. 67—72) **სოლომონ დოდაშვილი.**.

ხელმოწერილია მხოლოდ ინიციალებით ს. დ... ეს საპასუხო წერილია რუსის მოხელის გორდეევის წინააღმდეგ, რომელმაც „Тифлисские ведомости"-ს 1832 წლის პირველ ნომერში დაბეჭდა „საქართველოს უკანასკნელ მეფეთა დამარხვის წესები", სადაც ამახინჯებდა ისტორიულ ფაქტებს. სწორედ ამ დამახინჯების წინააღმდეგ არის მიმართული დოდაშვილის ეს წერილი, რითაც ეგი რუსული გაზეთის წერილის ავტორს უვიცობას და სიცრუეს უკიჟინებდა.

5. [ნარევი]—(გვ. 72) ორი პატარა ამბავია, პ ი რ ვ ე ლ ი: „ერთმან მიიღო მკურნალისაგან ნება, რათა ღვინო დალიოს მხოლოდ მაშინ, ოდესაც ჰზის სადილათ, მან ჰეშმარიტებით აღასრულა სიტყვა მკურნალისა: დილით საღამომდი იჯდა სადილათ და ჰსვამდა ღვინოს".

მ ე ო რ ე: „იცი, რომელ იმ კაცს წარსულს კვირას სტაქანს ღვინოში დაუკარგავს გონება, ახლა ეძებს და ვერ უპოვია".

ორივე ეს ამბავი უსათაუროა. ნარევი—კუთხოვან ფრჩხილებში, ჩვენი გაკეთებულია.

№ 4 თებერვალი.

1. **მეფობა ირაკლი მეორისა**—(გვ. 73—80), იხ. შენიშვნა 1, გვ. 85.

2. **ელენა**—გვ. (80—88), ხელმოწერა აქვს არაბული ნაშანი—„4". დაიბეჭდა მეოთხე და მეხუთე ნომერში. ორიგინალური მოთხრობაა და არა ნათარგმნი, როგორც ეს ნაჩვენები აქვს პ. გუგუშვილს წერილში „ქართული ჟურნალისტიკის სათავეებთან". მოთხრობის ქარგა მეთვრამეტე საუკუნეა, ქართული ცხოვრება, ქართუ-

ლი სახელებითა და გმირებით. ეს მოთხრობა თითქოს პროტესტია ოჯახის ტრადიციული წესების წინააღმდეგ.

ხელმოწერის შესახებ: არაბული რიცხვი „4“ სოლომონ დოდაშვილის ფსევდონიმია, ეს ირკვევა შემდეგიდან: ამ ჟურნალის მეხუთე ნომერში დაბეჭდილია თ. გურამოვის წერილი „საყვარელო მამულო“, რომელიც ორსტროფიანი ლექსით მთავრდება. თ. გურამოვის წერილი პოლემიკაა ვინმე გ...სთან. წერილის ბოლოს ლექსის უკანასკნელი სტრიქონი ასეთია; „...მას უბედურ ა, მალ პასუხსუგებს ჩვენი ს... 4...ია“. თ. გურამოვის ეს წერილი მეორედ დაბეჭდილია გაზ. „დროებაში“, სადაც ეს ინიციალები გახსნილია და წერია: „...ჩვენი სოლომონ დოდაევია“. („დროება“, 1875, № 73), ასევე გახსნილია ეს ინიციალები ზაქარია ჭიჭინაძის წიგნაკში „სოლომონ დოდაშვილი“, გამოცემულს 1893 წელს. უნდა აღინიშნოს, რომ „დროებას“ რედაქციაც და ზაქარია ჭიჭინაძეც ამ წერილს აკუთვნებენ თვით სოლომონ დოდაშვილს, მაგრამ, როგორცა ჩანს, მათ, არც ერთსა და არც მეორეს პირველნაბეჭდი არ უნახავთ. ზაქარია ჭიჭინაძეს კი თავის წიგნაკში ეს წერილი აუცილებლად „დროებადან“ გადაუბეჭდია და ამრიგად გაუმეორებია გაზეთის შეცდომა (ამის შესახებ ქვევით).

არაბული რიცხვი „4“ არის თვით რედაქტორის გვარის პირველი ასოს რიცხვითი გამოხატულება, ქართული სათვალავით 4-დ.

3. **თოვლი** (გვ. 80—82)—ლექსი. ხელმოწერის ადგილზე: ტფ...[ილისის] ღიმ.[ნაზიის] მოწ[აფე]დ—მა... [დავით მაჩაბელი]. ეს დავით მაჩაბელი მოხსენებულია 1832 წლის შეთქმულების საქმეებში რამდენჯერმე, როგორც ნიჭიერი მოწაფე, რომლის სასწავლებლად გაგზავნას აპირებდნენ სხვებთან ერთად რუსეთში. მისი ლექსები მაშინვე, მიუხედავად ავტორის მცირეწლოვანებისა, შეთქმულთათვის სასიამოვნო საკითხავი ყოფილა. „ჩვენ აქ (სოლომონ დოდაშვილის ვახშამზე) წავიკითხეთ მოწაფე მაჩაბელოვის თხზულებანი და ემსჯელობდით...“ (1832 წლის შეთქმულება“, გვ. 177).

დავით მაჩაბელი დაიბადა 1813 წელს და სრულიად შესაძლებელია, რომ იგი შეთქმულთა საქმიანობის კურსში ყოფილიყო, თუმცა დასჯილთა სიაში იგი მოხსენებული არ არის. მაჩაბელს გიმნაზიის კურსი 1835 წელს დაუმთავრებია, უმსახურია თბილისის „გლავნი უპრავლენიაში“, შემდეგ იყო სამხედრო სამსახურში და მიღებული ჰქონდა სტანისლავის ნიშანი. დავითს ცოლად ჰყოლია ელისა-

ბედ სვიმონ წერეთლის ასული, ჰყავდა შვილი—აბესალომ, ავრეთვე მწერალი და მცირე რანგის მოღვაწე. თვით დავით მაჩაბელი, გარდა „სალიტერატურონი ნაწილისა“, მონაწილეობას იღებდა „ცისკარში“, დაბეჭდილი აქვს რამდენიმე ლექსი—„ვარდი“, „ჩემი ლოცვა“, „ქართლი“ და სხვ. სამსახურის შემდეგ დავითს გამყდმებით თავის სოფელში—თამარაშენში უცხოვრია და, როგორც იოსებ ელიოზიშვილი წერდა: „არ უყვარდა სიარული, წიგნები ყოველთვის ჰქონდა და მათ კითხულობდა“ („ცისკარი“,1873, ბოლონდელი ნომერი).

დავით მაჩაბელი მოუკლავთ ყაჩაღებს 1873 წელს 10 ოქტომბერს. მისი სიკვდილის გამო ნეკროლოგები დაიბეჭდა „დროებაში“ (1873, № 44) და „ცისკარში“. პირველი წერდა: „განსვენებული ბეჭდავდა თავის შრომებს ცისკარში. ლექსები ზოგიერთნი სწორედ მოსაწონნი არიან და გვიჩვენებენ, რომ თ. დავით პოეტური გრძნობა ნიჭებული ყოფილა“-ო. „ცისკარი“-კი ასე ახასიათებდა მაჩაბელს: „ეს დავით მაჩაბელი რუსულს ენაზედ კარგად მცოდინარე და ქართველებისა პოეტი, ლექსთ თხზულებანი მისნი სასიამოვნო გემოვანნი და შეწყობილნი კარგის ხელოვნებითა, რომელთაგანნი მრავალნი არიან დაბეჭდილნი ჟურნალს ცისკარში“-ო.

ლექსში „თოვლი“, აუცილებლად ის იდეები ჩანს, რომლითაც დაინტერესებულ იყვნენ ჩვენი შეთქმულები 1832 წელს:

„ძლიერი მძლავრობს, მას ზედა, ვისოდენ თვით მოერევის,
მაღალს სხვა მაღლობს, თანდისთან ზედ მოდის ცაში ერევის,
მუნ ღვთისა სწორი არავინ არის, ძალუძს მეტობა მერე ვის?
ეგრეთ ამ მძლავრსაც სხვა მძლავრობს, სხვა უმეტესი ერევის“...

დავით მაჩაბლის ლექსები ზოგიერთი ხელნაწერებში დაცული და ინახება საქართველოს მუზეუმში. მათ შორის საინტერესოა მაჯამურად დაწერილი „თქმული დავით მაჩაბლისაგან ბარძიმის შვილისა“ (მუზეუმის H ფონდი, № 2056, გვ. 136):

„ჩემსა სატრფოსა არც ვარდი ჰგავს არ ია
ანგელოზი ანუ ღმერთი არია
გასაოცრად მან დამღერა არია
ქნარი ჩემი მისგან ხმამან არია“... და სხვა.

4. **ოსური მოთხრობა** (გვ. 83—95), იხ. შენიშვნა 4, გვ. 81.

5. **ყრმებრივი უმანკოება** (გვ. 96)—თარგმნილია რუსულიდან დავით ბარძიმის-ძე მაჩაბლის მიერ. დაიბეჭდა მეოთხე და მეხუთე ნომრებში.

№ 5—მარტი

1. **ელენა** (გვ. 97—104), იხ. შენიშვნა 2, გვ. 88.

2. **სამი ინდის ხურმა** (გვ. 104—109), აღმოსავლური წარმოშობის არაკია ხალიფა მამუნისთვის თქმული მონის მიერ.

3. **ყრმებრივი უმანკოება** (გვ. 109—114) იხ. შენიშვნა 5, ზევით.

4. **ღიშპანური სიმღერა [პუშკინი]** (გვ. 114) რუსულიდან თარგმნილი სოლომონ რაზმაძის მიერ. ლექსი პუშკინისაა და დაწერილია 1824 წელს, 13 ნოემბერს. სოლომონ რაზმაძეს, ალბათ, რუსეთში ყოფნისას აქვს თარგმნილი (იგი დიდხანს ცხოვრობდა რუსეთში), უფრო კი „გადმოლექსულნი“, როგორც თავის დროზე მიუწერიათ ს. რაზმაძის ლექსთა თარგმნებისათვის. ეს „გადმოლექსულება“ აძლევს საბაბს ს. რაზმაძეს, შეასწოროს და გადააკეთოს თარგმანი. ერთ-ერთი ასე გადაკეთებული არის ეს ლექსიც, რომელსაც რუსულში სათაური არა აქვს, ქართულად კი ჰქვია—„მელოდია—ღიშპანური სიმღერა“.

მთარგმნელის ხელმოწერა ამ ლექსს არა აქვს.

სოლომონ ივანეს-ძე რაზმაძე ერთერთი საინტერესო ფიგურაა ქართული კულტურისა და ლიტერატურის ისტორიაში. უბრალო გვარის ჩამომავალი მოხვედრილა ქართველი ბატონიშვილების წრეში და ოცდაორი წელიწადი გაუტარებია პეტერბურგში, სადაც მაშინ მრავალად იყვნენ ძალით თუ ნებით გადახვეწილნი საქართველოს სამეფოს პირდაპირი და არაპირდაპირი მემკვიდრენი და დიდგვაროვანნი.

სოლომონ რაზმაძის მამა ივანე (იგივე გივი), იმერეთიდან გადმოსახლებულა და ერეკლე მეორის დროს შემთხვევით აზნაურობა

უმოვია, მაგრამ, როგორცა ჩანს, ეს გვარიშვილობა მეტად არამყარი ყოფილა, რადგან მისი შვილი, რუსეთს გადასახლების შემდეგ, დიდხანს თურმე არ მიიღეს სამსახურში „უგვარობის“ გამო, მაგრამ მერე სოლომონს ნაცნობმა ბატონიშვილებმა და ბატონის რძლებმა უმოწმეს და ამრიგად, ერეკლეს მიერ მისი მამისთვის ნაბოძები და შემდეგ დაკარგული აზნაურობა, 1840 წელს თურმე აღიდგინა. სოლომონ რაზმაძე დაბადებულა 1798 წელს, ხოლო 1811 წლიდან 1831 წლამდე მას რუსეთში გაუტარებია თეიმურაზ ბატონიშვილის მფარველობით და, როგორც განსვენებული .სიმონ ხუნდაძე წერდა, ცხადია, ეს სამშობლოს მოცილებული ბატონიშვილი, როგორ აზრებს ჩაუნერგავდა მას. 1831 წელს სიმონიჩის რუსეთის ელჩად სპარსეთში დანიშვნის შემდეგ, სოლომონი ელჩისთვის თან გამოუყოლებიათ, როგორც მცოდნე აღმოსავლური ენებისა. სოლომონი თბილისში გზად შეჩერებულა და ამ ხნის განმავლობაში მიუღია კიდეც რამდენიმე დავალება შეთქმულთაგან, კერძოდ, სპარსეთში გადავარდნილ ალექსანდრე ბატონიშვილსა და უცხო სახელმწიფოთა წარმომადგენლებთან მოლაპარაკება რუსეთის წინააღმდეგ ამბოხების დახმარებაში. შეთქმულების გაცემისთანავე, 1833 წელს სპეციალურად სოლომონ რაზმაძისთვის თავრიზში გაგზავნილ კაცს იგი ჩამოუყვანია თბილისს, სადაც დააპატიმრეს, გაასამართლეს და 1834 წლის 24 ივნისს გადაასახლეს ქ. პენზაში, სადაც გარდაიცვალა 1862 წელს.

სოლომონი, მართალია, თავის ჩვენებაში წერდა, რომ „я получил весьма малое свое воспитание в Петербурге“-ო, მაგრამ, როგორც საბუთებიდანა ჩანს, მას ბევრი რამე გაუკეთებია და, ალბათ, მეტსაც გააკეთებდა, უდროოდ რომ არ ჩაეკლათ მისი გონება

„...უცხოთა ადგილთა ცივთა
სადა ვლასლასებ აჩრდილის დარად...“

იმ მასალების მიხედვითაც კი, რომელნიც დღემდე არიან ცნობილნი სოლომონ რაზმაძის შემოქმედების შესახებ, გარკვეულად გამოჩანს პეტერბურგში მიღებული ცოდნა მეცხრამეტე საუკუნის პირველი მეოთხედის ქართველისა, რომლისთვისაც სამშობლოს სიყვარული და მისი კეთილდღეობისთვის, მისი ეროვნული დამოუკიდებლობისთვის ბრძოლა წინა პლანზეა წამოწეული. სოლომონ რაზმაძე მსგავსად სოლომონ დოდაშვილისა დიდი ნიჭისა და ენერგიის მატარებელია.

სოლომონ რაზმაძის ზოგიერთი ლექსი ჯერ კიდევ „დროებაში“ იყო გამოქვეყნებული პოლ. კარბელაშვილის მიერ („დროება“, 1882 წ., № 259, „სოლომონ ივანეს-ძე რაზმაძე“), რომლითაც უსარგებლია სიმონ ხუნდაძეს (იხ. მისი—„სოლომონ რაზმაძე და მისი ლიტერატურული მოღვაწეობა“--„ლიტერატურული გაზეთი“, 1935 წ.). რაზმაძის მიერ თარგმნილი მიცკევიჩის „ფარისი“ გამოაქვეყნა პროფ. მიხ. ზანდუკელმა, იოსებ გრიშაშვილს კი ეკუთვნის ლენინგრადის ყოფ. სააზიო მუზეუმის ფონდში დაცული „სტიხნი სოლომონ რაზმაძისაგან რუსული ენით გადმოლექსულნი“-ს ხუთი ლექსის გამოქვეყნება (იხ. „კომუნისტი“, 1935, № 229 და „ლიტერატურული საქართველო“, 1937, № 4). გ. გოზალიშვილმა-კი გამოაქვეყნა არაკი „დათვი და ცხვარი“ („1832 წლის შეთქმულება“, გვ. 98. იხ. აგრ. „მნათობი“, 1926, VII).

სოლომონ რაზმაძე ნაბეჭდ ლიტერატურაში ჯერჯერობით მეტწილად თარგმანებით არის წარმოდგენილი, თუმცა, უნდა აღინიშნოს, იგი არ არის პირდაპირი მთარგმნელი, მას ამ საქმეში თავისი წვლილიც შეაქვს და თარგმანს თავისებურად აკეთებს.

ის აზრები, რომელიც სოლომონს პეტერბურგის ქართველ წარჩინებულთა წრეში ჩაესახა, გამოთქმული აქვს ერთი თარგმანის ლექსითი წინასიტყვაობაში (გამოაქვეყნა ს. გრიშაშვილმა):

„ვინა ვალია
თავის დადება
მამულისათვის
ყოველის კაცისგან,
მის გამო მეცა
კადნიერქმნილმან
ვსთარგმნე ეს წიგნი
რუსთა ენისგან,
დაბეჭდვასაცა
არარა მრიდა
რომ ივერიელთ
ისწავლონ მისგან
და მით მწე ექმნან
მამულსა თჳისსა
და თავი იხსნან
სკვით დესპოტისგან“.

ხოლო არაკში „დათვი და ცხვარი“ ალეგორიებში მოცემულია დამპყრობელი და დაპყრობილი, რუსეთის კოლონიალური პოლიტიკა მეცხრამეტე საუკუნეში და საქართველო.

სოლომონ რაზმაძეს ურთიერთობა და მიწერ-მოწერა ჰქონდა გრ. ორბელიანთან. სოლომონმა მას გაუგზავნა მიცკევიჩიდან თარგმნილი „ფარისი“—გადასახედად; ცენტრარქივში დაცულია წერილი რაზმაძისა გრ. ორბელიანისადმი: „ბრწყინვალეო კნიაზო გრიგოლ, პეველი განსაკუთრებით დაბეჭდილი არა მაქვს და ამ სამს ტომში რაც რომ 1824-მდინ დაუთხზავს, სუყველა არის“. ეს პასუხია გრ. ორბელიანისადმი, ამ უკანასკნელისგან ჟუკოვსკის „Певец во стане русских воинов“-ის თხოვნაზე (ცენტრარქივი, საქმე № 171).

სოლომონ რაზმაძე შეთქმულების გაცემამდე ფართო საზოგადოებრივი საქმიანობით არის დაინტერესებული, მას რუსულიდან უთარგმნია წიგნი ივერიელთა სასწავლებლად, იგი დიდი სიამოვნებით იღებს დავალებას ალექსანდრე ბატონიშვილსა და უცხოელებთან მოლაპარაკების შესახებ, თავის თარგმანებს და ლექსებს კითხულობს შეთქმულთა შეკრებებზე, მაგრამ, როცა იგი დააპატიმრეს და გადაასახლეს, მაშინ მისი ტონიც იცვლება, ჭმუნვა-სევდით არის მოცული, ნაძალადევად სამშობლოს მოშორებულს (თორემ 22 წელიწადი მან რუსეთში გაატარა) ავონდება ნაცნობნი ბორცვნი, ნათელნი ველნი და სხვა სურათები, გრძნობს დიდ ძალას, რომელსაც ველარ შეებრძოლება, რომლისგანაც უნდა დაიღუპოს და ამისთვისაა, რომ მისი შემოქმედება მარტოოდენ ცრემლი და ტირილია ამ დროს. ეს შემოქმედება უიმედო, ცრემლიანი პოეზიის მშვენიერი დამახასიათებელია:

„ნეტამც, მამულო, არ მომდებოდა
შენის ხელვისა სურვილის ალი
ურვის სახმილში არ დადნებოდა
ეს ჩემი გული, მომაკლდა ძალი...
ეჰა მამულო! ეჰა მამულო!
მარტო მტირალად არ დავაგდებდი
დედას საბრალოს ჩემს სიცოცხლესა,
არც შვების დღესა დავუბნელებდი
არ გარდვუქცევდი მას ბნელად მზესა,
ვაიმე დედავ, ვაიმე დედავ
ვგოდებ ნიადაგ, რომ ვერა გხედავ“...

უცხო ქვეყანაში, მარტოდმარტო, საზოგადოებაში ყოფნას და ტრიალს ჩვეული, მომაკვდინებელ მარტოობას გრძნობს, მისთვის სიცოცხლეს ფასი აღარა აქვს, სინათლე გულს ველარ ახარებს, ამაოდ მზერს და ატარებს ხედვას მთასა და ველზე. განსაკუთრებით მტკივნეულობით განიცდის დედის დაშორებას, რომლის ცქერითაც ვერ გაძღა (მხოლოდ სამიოდე თვე იყო საქართველოში, დანარჩენი დრო რუსეთში გაატარა). მისი არსება მთლად შერყეულია და ფიქრობს, რომ კავკასიის გრილი ნიავიც კი ველარ გაუმთელებს სულს. რომანტიკოსებისთვის ჩვეული და საყვარელი ატრიბუტებიც კი უარუყვია პოეტს, „შენცა უფსკრულო, ღამის სიბნელევ... მომშორდი შენცა...“, იმისთვის, რომ ხვედრი განკუთვნილია მისთვის

“დაცარიელდა ჩემთვის საწუთრო
სისხლისა ცრემლნი სიკვდიდმდე ვღვარო
ეს ხვედრი ჩემი ვერ ვინ შესცვალოს
გულზედა მაწევს ურვა ვით ლოდი,
მისმან მახვილმან მგმიროს და მგმიროს
ჰოი, სიკვდილო, რას ჰლამი, მოდი“.

სოლომონ რაზმაძეს მართლაც ველარ ელირსა მცირედი გაღიმებაც კი ბედისა. მაშინ, როცა მას ნება დართეს პეტერბურგში გადასახლებულიყო, სოლომონი ოკვე მკვდარი იყო.

სოლომონ რაზმაძე პუშკინის პატივისმცემელია, მისი შემოქმედება ძლიერ ჰყვარებია და ამისთვის ბევრიც უთარგმნია: „წინასწარმეტყველი“, „დემონი“, „ევგენი ონეგინიდან“, „ლხინი“ და სხვა. მისი მონაწილეობა 1832 წლის შეთქმულებაში პირადი ცხოვრებისა და მოღვაწეობის დამატებით—მთლიანად ხატავს სოლომონის საინტერესო ფიგურას, რომელსაც ჯერ კიდევ დეტალური შესწავლა სჭირდება.

სოლომონ რაზმაძემ რუსეთში იქორწინა, ცოლად ჰყავდა რუსი ქალი. 1845 წელს შეეძინა ვაჟი—ალექსანდრე, რომელიც შემდეგში ცნობილი კომპოზიტორი იყო. მან დასწერა „ნარკვევები მუსიკის ისტორიიდან“ (1888 წ.). იგი ავტორია მრავალ მუსიკალურ ნაწარმოებისა და ოც წელზე მეტი ითვლებოდა „Музыкальный Вестник“-ის რედაქტორად.

სოლომონ რაზმაძის ორიგინალური ლექსები, ზოგიერთ თარგმანებთან ერთად, დაცულია საქ. სახ. მუზეუმის ხელნაწერთა განყოფილებაში.

5. **ლხინი** (გვ. 115)—პუშკინის ლექსია, გადმოთარგმნილი სოლომონ რაზმაძის მიერ. ორიგინალის ავტორი არ წერია. ლექსი თარგმნილია და არა ორიგინალური, როგორც ჰფიქრობდა განსვენებული პროფესორი ს. ხუნდაძე (იხ. წერილი „სოლომონ რაზმაძე და მისი ლიტერატურული მოღვაწეობა"—იგი წერდა—„ტფილისის უწყების სალიტერატურო ნაწილის უკანასკნელ მარტის ნომერში მან მოათავსა „ისპანური სიმღერის" თარგმანი და ორიგინალური ლექსი—„ლხინი").

ორიგინალთან სიახლოვის თვალსაზრისით სოლომონ რაზმაძის თარგმანი უფრო ახლოა, ვიდრე ამავე ლექსის გრ. ორბელიანისეული თარგმანი.

პუშკინს ეს ლექსი („Пир") დაწერილი აქვს 1819 წელს, პირველად დაიბეჭდა კუხელბეკერის მიერ გამოცემულ ალმანახში—„მნემოზინა", 1824 წელს. ეს ლექსი რუსულად ასე იკითხება:

„Я люблю вечерный пир
Где веселье председатель,
А свобода, мой кумир
За столом законодатель,
Где до утра слово пей
Заглушает крики песен,
Где просторен круг гостей
А кружок бутылок тесен".

იმ ხანებშივე ეს ლექსი ორჯერ ითარგმნა ქართულად და პირველი თარგმანი სოლომონ რაზმაძეს ეკუთვნის, პირველად მისი ნახელავი დაიბეჭდა:

„ვეტრფი საღამოს ხადილობასა,
სადაცა სუფევს მხიარულება,
სადაცა მოჰფენს ამოვნებასა
ჩემი მიჯნური თავისუფლება.
სადა სამს დღესა ვერვინ ისარგოს
სადაცა სიტყვა,—შესვი, შეგარგოს,
და ჯახა-ჯუხი ჯამთა ჯიხვებთა
აღმატების სიმღერისა ზარს,
სადა ხალვათ არს სიმრგვალე მღლეველთა
და ჩაფებითა სუფრა სავსე არს".

მეორე მაშინდელი თარგმანი გრ. ორბელიანს ეკუთვნის, მას ეს შეუსრულებია იმავე 1832 წელს, პეტერბურგში, სათაურით „ლხინი", რომელსაც ფრჩხილებში უწერია—მიბაძვა პუშკინისა. იგი მარ-

თლაც მიბაძვაა, ძლიერ დაცილებულია დედანს და, თუ რაზმაძის ნათარგმნი ზომით უდგებოდა დედანს, ორბელიანისეული უფრო განვრცობილია.

6. **საყვარელო მამულო** (გვ. 116—117)—თ. გურამოვისა. ეს წერილი, მიმართვა სამშობლოსადმი, რომელიც ლექსით მთავრდება, მყორედ დაიბეჭდა „დროებაში“ 1875 წლის 29 თიბათვეს. ამ გაზეთის რედაქციამ იგი სოლომონ დოდაშვილს მიაკუთვნა, რადგან სულ უკანასკნელი სიტყვები თხზულებისა მისი სახელითა და გვარით მთავრდება. აქედან გადაბეჭდილი ზაქარია ჭიჭინაძემაც აგრეთვე დოდაშვილს მიაკუთვნა იგი. როგორცა ჩანს, არც „დროებას“ და არც ზაქარია ჭიჭინაძეს „სალიტერატურონი ნაწილნი“-ს ეს, მეხუთე ნომერი არ უნახავთ, თორემ იქ სრულიად გარკვეული ხელმოწერაა—**თ. გურამოვი.**

ეს თ. გურამოვი უნდა იყოს თადეოზ გურამიშვილი, საგურამოელი თავადი და მემამულე, მამა ილია ჭავჭავაძის მეუღლისა—ოლღა ი. 1875 წელს „დროებაში“ დაბეჭდილ ტექსტს რედაქცია მცირე შენიშვნას უკეთებს. იქ წერია: „უფ. ი. ჭავჭავაძემ გადმოგვცა შემდეგი ნაწერი სოლომონ დოდაევისა და რადგან ამ კაცის (დოდაშვილის) ყოველი ნაწერი, სხვა არა იყოს რა, ჩვენი ლიტერატურის ისტორიისთვის მაინც უნდა იყოს საინტერესო, ამიტომ აქ ვბეჭდავთ“. მაშასადამე, ილია ჭავჭავაძეს, თავის სიმამრის სახლში უნახავს ეს თხზულება და გადაუცია რედაქციისთვის გამოსაქვეყნებლად. სრულიად შესაძლებელია, რომ ილია ჭავჭავაძეს არ სცოდნოდა „საყვარელო მამულოს“ დაბეჭდვა, რადგან „სალიტერატურონი ნაწილნი“ იშვიათი იყო და „დროებაც“, როგორც უნიკუმს, ისე ბეჭდავდა იმ ჟურნალისა და გაზეთის მთლიან ტექსტს.

სამწუხაროდ, თადეოზ გურამიშვილის შესახებ ცნობები ბევრი არ მოიპოვება. 1867 წელს იგი ჯერ ცოცხალია (მოხსენებულია „ცისკრის“ ხელისმომწერთა სიაში). უფრო გვიანაც, დაახლოვებით 1869—70 წლებში იგი „უკვე ღრმად მოხუცებული იყო, სიბერეს წელში კარგად მოეღუნა. თეთრი გრძელი ულვაშები თითქმის მხრებზე სცემდა, ტახტზე იჯდა, მუთაქაზე ნახევრად წამოწოლილი; გვერდზე გრძელი ჩიბუხი ედო, ისეთი გრძელი, რომ თავი რომ აქ იდო, ტარი თითქმის ნახევარ ოთახს სწვდებოდა... ლაპარაკობდა დინჯად, დარბაისლურად, აუჩქარებლად...“ (იხ. ი. მანსვეტაშვილი—მოგონებანი, გვ. 158). მანსვეტაშვილის მოგონებები ეხება სწორედ

ზემონახსენებ წლებს, როცა მემუარების ავტორი ყოფილა 14—15 წლისა (მანსვეტაშვილი დაბადებულია 1855 წ.).

„საყვარელო მამულო“ შეეხება იმ კამათს, რომელიც სოლომონ დოდაშვილსა ჰქონდა გამართული ვინმე გორდეევთან „ქართველ მეფეთა დამარხვის წესების შესახებ“. რუსი ჩინოვნიკი გორდეევი, სოლომონ დოდაშვილის თქმით, „არა მცოდნეა ქართულისა ენისა, ჰსწერს მრავალსა ტყუილსა და გამოჩენილსა სიცრუესა... უსვინდისოთ გარდმოუწერია უფალს ღარდეიევს...“—ეს წერილი სწორედ ამ კამათს შეეხება, რითაც თადეოზ გურამიშვილი სოლომონის მხარეზე დგას და თავისებურად ეკამათება ქართული ისტორიული სინამდვილის დამმახინჯებელს—რუს ჩინოვნიკს—გორდეევს.

თ. გურამიშვილის მიმართვა მამულისადმი ლექსითა მთავრდება:

„ძენი შენია, ვითა გშვენია, ყოვლნი გაქებენ სიბრძნისა ხლაპით.
შენთა მოშურნეთ, ჩვენ მოვეშურნეთ სირცხვილეულ ვჰყოთ
გაებანოთ ტლაპით,
ქება შენია, არ მარტო ვსთქვია; მოსთქმენ იანგნი,
ფრინველიც ღლაპით.
ოსმალნი, სპარსნი, ბერძენთა დასნი; და ევროპელნი
მოხდილის შლაპით.
თუ იტყვის ნაკლებს, თავის თავს აკლებს, იგი უფალი
გ[ორდეევ]ია
ვისგან ქებაცა, არის ვნებაცა, არც ვისგან კარგათ
შესამჩნევია
ვერც იცნობს თავსა, ამბობს სხვის ავსა, ჰგონებს
რომ იყოს შესაქცევია
მას უბედურსა, მალ პასუხს აგებს ჩვენი **ს[ოლომონ]**
4 **[დოდაევ]ია**

კუთხოვან ფრჩხილებში ჩასმული გაშიფრვა ჩვენია, იგი სრულიად უდგება ლექსის ზომას და რითმასაც.

თ. გურამოვის ამ ლექსის ავტოგრაფი ინახება საქ. მუზეუმში.

7. **უმანკოება** (გვ. 118)—სენტენციური რამ უმანკოებაზე, რომელიც პირველი ცოდვის შემდეგ წავიდა ზეცას და ქვეყნად იშვიათად ჩნდება.

8. **განცხადება** (გვ. 119—120)—ხელმოუწერელია, ეკუთვნის სოლომონ დოდაშვილს, მიმართვაა ქართველი საზოგადოებისადმი ჟურნალზე და გაზეთზე ხელის მოწერით დახმარების გაწევის შესახებ.

1938. თბილისი.

ლ. მელიქსეთ-ბეგი

აკადემიკოსი ივანე ჯავახიშვილი და მისი შრომები *

(ქრონოლოგიური ბიბლიოგრაფია)

მეტად ფართოა და საინტერესო აკადემიკოსი ივანე ჯავახიშვილის მოღვაწეობის ასპარეზი. გამოჩენილი მეცნიერი 40 წლის დაუღალავი მუშაობის განმავლობაში საქართველოს წარსულის შესწავლაში, პირველი ნაშრომების გამოქვეყნებიდანვე, განსაკუთრებულ გულისყურს და დიდ ცოდნას იჩენდა, რაც მრავალი წლის განმავლობაში გამოქვეყნებულ თხზულებებში გარკვეულად გამოსთქვა და ჩამოაყალიბა.

პირველი მეცნიერული ნაშრომი აკად. ივანე ჯავახიშვილმა ჯერ კიდევ სტუდენტობის დროს (1897 წ.) დასწერა და ამის შემდეგ მისი კალამი არ შეჩერებულა. იგი მუშაობდა და მუშაობს, იბრძოდა და იბრძვის თავისი ხალხის კეთილდღეობისათვის, მისი წინსვლისათვის და გონებრივი ჰორიზონტის გაფართოებისთვის. აკად. ივანე ჯავახიშვილი, დაუღალავი სამეცნიერო მუშაობის პარალელურად, ყოველთვის აწარმოებდა პედაგოგიურსა და საზოგადოებრივ მუშაობასაც და როგორც საქართველოს წარსულის შესწავლის საქმეში, ისე ამ დარგებშიც დიდ წარმატებას აღწევდა.

პირველსავე მეცნიერულ ნაშრომში აკად. ივანე ჯავახიშვილმა უაღრესად მნიშვნელოვანი საკითხები წამოაყენა, რომელიც საქართველოს ისტორიის შესწავლის მეცნიერულ საფუძვლებს გულისხმობდა. ეს საკითხები შეეხებოდა ისეთ მნიშვნელოვან ამოცანას, როგორიც ისტორიის წყაროების კრიტიკული შესწავლა არის. ამ ნაბიჯით აკად. ივანე ჯავახიშვილმა სრულიად გასწყვიტა კავშირი იმ სკოლასთან, რომელიც საქართველოს ისტორიას და ისტორიულ ძეგლებს გულუბრყვილო მოწიწებით ეკიდებოდა, რომელსაც წარსულის ყოველივე დანატოვარი უანგაროდ და უნაკლოდ მიაჩნდა. გაბედული ნაბიჯი სახელოვანი მეცნიერისა, საქართველოს ისტორიის კვლევა—წყაროთა კრიტიკული შესწავლა-დადგენის საფუძველზე და ისტორიულ-მეთოდოლოგიური ინტერესი, ჩამოყალიბდა

* შედგენილია 1939 წ.

შრომაში „ისტორიის მიზანი, წყაროები და მეთოდები წინად და ახლა“, რომელიც რამდენიმე წიგნს შეიცავს და რომლებშიც განხილულია ისტორიის შესწავლისათვის აუცილებელი სხვადასხვა დარგი: ძველი ქართული საისტორიო მწერლობა, ქართული საფასსაზომთა მცოდნეობა (ნუმიზმატიკა-მეტროლოგია), ქართული დამწერლობათა-მცოდნეობა (პალეოგრაფია), ქართული სიგელთმცოდნეობა (დიპლომატიკა) და სხვა. აკად. ივანე ჯავახიშვილის ეს ნაშრომები წარმოადგენს საფუძველს, რომელზედაც დაყრდნობილია საქართველოს ისტორიის შესწავლა.

აკად. ივანე ჯავახიშვილის მიერ შექმნილი მეორე სერია ნაშრომებისა—„ქართველი ერის ისტორიის შესავალი“—არა ნაკლები მნიშვნელობის მქონეა. ამ ნაშრომთაგან ჯერჯერობით მხოლოდ ერთი კაპიტალური წიგნია გამოქვეყნებული (წიგნი მეორე: ქართული და კავკასიური ენების თავდაპირველი ბუნება და ნათესაობა). ეს ნაშრომები მიზნად ისახავენ „ქართველთა უუძველესი ხანის ენისა და კულტურის მთავარი საკითხები“-ს განხილვა-გაშუქებას. პირველ წიგნში განხილული იქნება პრობლემები, დაკავშირებული საქართველოს, იმიერ და ამიერკავკასიისა და მახლობელი აღმოსავლეთის კულტურის ისტორიასთან, მეორე წიგნი (გამოქვეყნებული—ტფილისი 1937, სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის გამოცემა) „ქართულ-ქართველური და ე. წ. კავკასიური ენების თავდაპირველი ბუნების, აგებულებისა და ნათესაობის საკითხის გამორკვევას შეადგენს. აქ, მაშასადამე, პრობლემის ენათმეცნიერული თვალსაზრისით განხილვისა და გადაჭრის ცდაა“, „მესამე წიგნში ქართველთა და კავკასიელთა უუძველესი ხანის კულტურული ვითარებისა და ისტორიის ზოგადი მონახაზი იქმნება წარმოდგენილი ენისა, ზნეჩვეულებათა ანალიზისა და ნივთიერი კულტურის არქეოლოგიური ძეგლების მარაგის მიხედვით“.

ასეთი ნაშრომების შექმნა გამოიწვია დაუღალავმა მუშაობამ „ქართველი ერის ისტორიის“ ხელახლად, მესამედ გადასამუშავებლად.

აკად. ივანე ჯავახიშვილმა გარკვეულად დააყენა აგრეთვე საკითხი არაქართულ ისტორიულ წყაროთა შესასწავლად: რადგან წარსულში საქართველოს მრავალ ერებთან ჰქონდა ურთიერთობა პოლიტიკური თუ კულტურულ-ეკონომიური, ამიტომ მეზობელ ხალხებისა და ქვეყნების ისტორიულ წყაროებშიც უამრავი ცნობებია თავმოყრილი საქართველოს მათთან ურთიერთობისა და წარსულის შესახებ. ამგვარი მუშაობის შედეგია „ძველი სომხური საისტორიო მწერლობის“ პირველი წიგნი (ტფილისი 1935 წ.).

შესანიშნავია და უბადლო აგრეთვე სხვა კაპიტალური ნაშრომები აკად. ივანე ჯავახიშვილისა, მაგ.: საქართველოს ეკონომიური ისტორია, ქართული სამართლის ისტორია, ქართული მუსიკის ისტორიის ძირითადი საკითხები, და მრავალი სხვა.

ფართე მეცნიერულ მუშაობასთან ერთად აკად. ივანე ჯავახიშვილი ეწეოდა და ეწევა საზოგადოებრივ მუშაობასაც, კერძოდ კადრების აღზრდა-მომზადების დარგში. მარტო ის ფაქტი, რომ ივანე ჯავახიშვილი ერთი მეთაურთაგანი იყო თბილისში ქართული უნივერსიტეტის დაარსებისა, ნათელსა ჰხდის მის მუშაობას, როგორც პედაგოგიურ ასპარეზზე, ისე ქართული ნაციონალური კულტურის შექმნის საქმეში.

ორმოცი წლის მუშაობის შედეგად აკად. ივანე ჯავახიშვილმა მრავალი დიდმნიშვნელოვანი ნაშრომი დაწერა, უმთავრესად ქართულ, რუსულ და სხვა ენებზე, რომელთა ბიბლიოგრაფია წარმოდგენილია აქვე. ქვემოდმოყვანილი ნაშრომთა სია აკად. ივანე ჯავახიშვილისა ნათელ წარმოდგენას ჰქმნის იმ ადამიანის პროდუქტიული და უბადლო მუშაობის შესახებ, რომლის მოღვაწეობა დიად სტალინურ ეპოქაში ღირსეულადაა დაფასებული.

* * *

1. Мудрость Балавара,—„Записки Вост. Отд. Рус. Археол. О-ва“, т. IX, в. 1—4, 1899, стр. 1—48.

2. საქართველოს სამეფო ტახტის მემკვიდრეები, მეფის-ძე დავით და ბატონიშვილი იულონ,—„მოამბე“ 1900 წ. № IV, გვ. 1—27; აგრეთვე—ცალკე ამონაბეჭდი, ტფ. 1900.

3. ანდრია მოციქულის და წმ. ნინოს მოღვაწეობა საქართველოში,—„მოამბე“ 1900 წ. №№ V, გვ. 55—70, და VI, გვ. 18—50; აგრეთვე ცალკე ამონაბეჭდი, ტფ. 1900.

4. Проповедническая деятельность св. Нины и апостола Андрея,—„Журн. Мин. Нар. Просв.“ 1901 г., январь, стр. 77—113.

5. ხალხის აღწერის და შემოსავლის დავთრები საქართველოში,—„მოამბე“ 1901 წ. № IV, გვ. 1—17; აგრეთვე ცალკე ამონაბეჭდი, ტფ. 1901.

6. Народные переписи в Грузии,—„Записки Вост. Отд. Рус. Арх. О-ва“, т. XIV, в. 1, 1901, стр. 01—014; აგრეთვე ცალკე ამონაბეჭდი, Спб. 1901.

7. Das Martyrium des heiligen Eustatius von Mzchetha,—«Jahresberichte der Königl. Preus. Akad. der Wissenschaften zu Berlin», t. XXXVIII, 1902, S. 875—902.

8. მამულიშვილობა და მეცნიერება,—„ცნობის ფურცელი“ 1904 წ. №№ 2453, 2457, 2460, 2665—2667; აგრეთვე ცალკე ამონაბეჭდი, ტფ. 1904, 52 გვ.

9. Грузия [ბიბლიოგრაფიული წერილები, რეცენზიები და შენიშვნები, 30-იოდე],—„Византийский Временник“, т. XI, в. 1—2, 1904, стр. 323—352.

10. Грузия [იგივე, 21-იოდე],—ibid., т. XI, в. 3—4, 1904, стр. 751—785.

11. К истории церковных реформ в древней Грузии (Георгий Афонский). I,—„Журн. Мин. Нар. Просв.“ 1904 г., февраль, стр. 358—372.

12. საქართველოს მეფე და მისი უფლების ისტორია,—„ცნობის ფურცელი“ 1905 წ. №№ 2856, 2859—2860, 2862, 2866; აგრეთვე ცალკე ამონაბეჭდი, ტფ. 1905, 90+II გვ.

13. Государственный строй древней Грузии и древней Армении, т. I [„Тексты и Разыскания по армяно-грузинской филологии“, кн. VIII], Спб. 1905, 148 стр.

14. Политическое и социальное движение в Грузии в XIX в., изд. Книгоиздательства „Сакартвело“, Спб. 1906, 45 стр.

15. Грузия [ბიბლიოგრაფიული წერილები და სხვა, 19-იოდე],—„Византийский Временник“, т. XII, в. 1—4, 1906, стр. 426—445.

16. კულტურის ისტორია საქართველოში. ლექცია,—„ისარი“ 1907 წ. №№ 138 და 139.

17. საქართველოს ეკონომიური ისტორია. წიგნი პირველი. ტფ. 1907, 110+6+II გვ.

18. Автокефалия,—„Политическая энциклопедия“, под ред. Я. З. Сионимского, т. I, Спб. 1907.

19. საისტორიო მასალები. პასუხი მ. ჯანაშვილს,—„საქართველო“ 1908 წ. № 10.

20. რეფერატი—„საქართველოს ისტორიკოსთა ფილოსოფიურ და მეთოდოლოგიურ შეხედულების განვითარება მე-8—12 საუკუნეთა განმავლობაში“,—„ამირანი“ 1908 წ. № 86.

21. История церковного разрыва между Грузией и Арменией в начале VII века,—„Известия Академии Наук“, VI серия, 1908 г., стр. 433—446, 511—536.

22. Обзор теорий и литературы о происхождении грузинского языка,—„Журнал Мин. Нар. Просв.“ 1908 г., август, стр. 241—258.

23. ქართველ ერის ისტორია. წიგნი პირველი. თ. პ. ი. თუმანიშვილის გამოცემა, ტფ. 1908, X+189 გვ.

24. კონსპექტი ლექციისა „ქართული სამართლის ისტორია". ორი ლექცია 27 და 28 მაისს 1909 წ., ტფ. 1909, 8 გვ.

25. ქართული სამართლის ისტორია,—„ერი" 1909 წ. № 2; „ჩვენი ერი" 1909 წ. №№ 1 და 2; „საქართველოს მოამბე" 1909 წ. №№ 1, 2 და 3.

26. Материалы для истории грузинской патристической литературы. А. Переводная литература,—„Христианский Восток", т. I, в. 1, 1912, стр. 6—29.

27. Рецензия: [Е. Такайшвили]. Материалы по археологии Кавказа etc., XII вып.,—ibid., стр. 99—104.

28. То-же: Е. А. Пахомов. Монеты Грузии, часть I etc., ibid., стр. 104—114.

29. К вопросу о времени построения грузинского храма в Атене по вновь обследованным эпиграфическим памятникам,—ibid., т. I, в. 3, 1913, стр. 277—297.

30. Грузия. История,—„Энциклопедический Словарь", изд. т-ва бр. Гранат, т. XVII, 1913, стлб. 192—231.

31. Грузинское право.—ibid., стлб. 231—234.

32. Грузинский язык,—ibid., стлб. 234—237.

33. Грузинская литература. I. Древн. период,—ibid., стлб. 237--251.

34. ქართველ ერის ისტორია. წიგნი პირველი. მეორე გამოცემა „სახალხო ფურცლისა", ტფ. 1913, V+III+248 გვ.

35. ქართველ ერის ისტორია. წიგნი მეორე. [გამ. იგივე]. ტფ. 1914, 249—708 გვ.+1 ტაბ.

36. Слово св. Иоанна Златоуста „о врожденном и предопределенном добре и зле" в древнегрузинском переводе,—„Христ. Восток", т. II, в. 3, 1914, стр. 275—280.

37. Термины искусств и главнейшие сведения о памятниках искусств и материальной культуры в древне-грузинской литературе,—ibid, т. III, в. 1, 1914, стр. 17—31.

38. იძულებითი განმარტება ბ. ს. კაკაბაძის უკანასკნელი წერილების გამო,—„სახალხო ფურცელი" 1915 წ. №№ 277 და 278.

39. ძველი ქართული საისტორიო მწერლობა (V—XVIII ს. ს.), ტფ. 1916, XXXVI+338+XXV გვ.

40. О знаках препинания при изданиии древне-грузинских

текстов [„Пособия для работ по армяно-грузинской филологии", III], Пгр. 1916, 11 стр.

41. [წერილი რედაქციის მიმართ, ს. კაკაბაძის გამოსვლის გამო].—„სახალხო ფურცელი" 1916 წ. № 709.

42. Об одном анонимном грузинском историке XIV века, —„Известия Акад. Наук", VI серия, 1917 г., стр. 1483—1486.

43. ქართველი ერის მოკლე ისტორია. წიგნი პირველი. უძველეს დროითგან I ს-მდე ქ. შ., გამოცემა „განათლების" ამხანაგობისა, ქუთაისი 1917, 183 გვ.

44. ქალაქები, საქალაქო წესწყობილება და ცხოვრების ვითარება საქართველოში XVII—XVIII ს.ს.,—„პრომეთე" 1918 წ. № 1, გვ. 35—61.

45. ქართული სამართლის ისტორია. წიგნი I, თ. მთავრიშვილის ამხანაგობის გამოცემა, ქუთაისი 1919, 218+II გვ.

46. საქართველოს საზღვრები ისტორიულად და თანამედროვე თვალსაზრისით განხილული, წერა-კითხვის გამავრც. საზოგადოების გამოცემა № 160, ტფ. 1919, 56 გვ.

47. დამოკიდებულება რუსეთსა და საქართველოს შორის მე-XVIII-ე საუკუნეში. ქართული კლუბის გამოცემა, ტფ. 1919, 64 გვ.

48. ძველი ქართული საისტორიო მწერლობა (V—XVIII ს.ს.), მეორე შევსებული გამოცემა [დაუსრულებელია], წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების გამოცემა № 210, ტფ. 1921, XL+224 გვ.

49. გლეხთა მოძრაობის ისტორიის ერთი ფურცელი ძველ სომხეთში,—„ტფილისის უნივერსიტეტის მოამბე", II, 1922—1923, გვ. 247—261; აგრეთვე ცალკე ამონაბეჭდი.

50. ახლად აღმოჩენილი უძველესი ქართული ხელნაწერები და მათი მნიშვნელობა მეცნიერებისათვის (წინასწარი მოხსენება ნიმუშებისა და სურათების დართვით),—ibid., გვ. 313—391; აგრეთვე ცალკე ამონაბეჭდი.

51. ახლად აღმოჩენილი ქართლის ცხოვრება და თამარ მეფის მეორე აქამდე უცნობი ისტორიკოსის თხზულება,—ibid, III, 1923, გვ. 186—216; აგრეთვე ცალკე ამონაბეჭდი.

52. ქართველი ერის ისტორია. მეოთხე წიგნი. I ნაწილი (XV საუკუნე),—„ჩვენი მეცნიერება" 1923—1924 წ. წ. № 4—5, გვ. 58—102; № 6—7, გვ. 48—79; № 8, გვ. 24—46; № 9—10, გვ. 14—56; № 11—12, გვ. 15—79; აგრეთვე ცალკე, ამონაბეჭდი ტფ. 1924, VIII+231 გვ.

53. ქართული საფას-საზომთა მცოდნეობა ანუ ნუმიზმატიკა-მეტროლოგია,—„ჩვენი მეცნიერება“ 1924—1925 წ. № 13, გვ. 133—176; № 14, გვ. 17—64; № 3—4, გვ. 17—64; აგრეთვე ცალკე ამონაბეჭდი, ტფ. 1925, VI+171 გვ.

54. ქართული დამწერლობათმცოდნეობა ანუ პალეოგრაფია,—„ახალი კავკასიონი“ 1925 წ. № 1—2, გვ. 55—99 (დაუსრულებელია).

55. ქართული დამწერლობათა-მცოდნეობა ანუ პალეოგრაფია. გამომცემლობა „ქართული წიგნი“, ტფ. 1926, XIV+240 გვ.+2 ტაბ.

56. ქართული სიგელთმცოდნეობის ანუ დიპლომატიკის ისტორია,—„ჩვენი მეცნიერება“ 1925 წ. № 15—16, გვ. 87—110.

57. ქართული საბუთების აღმნიშვნელი ტერმინები,—„მიმომხილველი“, საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ორგანო, I, ტფ. 1926, გვ. 69—98.

58. ქართული სიგელთა-მცოდნეობა ანუ დიპლომატიკა, ტფილისის უნივერსიტეტის გამოცემა, ტფ. 1926, VI+200 გვ.

59. ლაშა-გიორგის დროინდელი მემატიანე [„ქართული ძეგლები“. III. საისტორიო მწერლობა. № 2], ტფილისის უნივერსიტეტის გამოცემა, ტფ. 1927, 23 გვ.

60. ქართველი ერის ისტორია. წიგნი პირველი. მესამე შევსებული და გადამუშავებული გამოცემა 14 ნახაზითა და 9 სურათით, ს. თ... გამოცემა, ტფ. 1928, X+376 გვ.

61. ქართული სამართლის ისტორია. წიგნი პირველი. ტფილისის უნივერსიტეტის გამოცემა, ტფ. 1928, X+221 გვ.

62. ქართული სამართლის ისტორია. წიგნი მეორე. ნაკვეთი პირველი, ტფილისის უნივერსიტეტის გამოცემა, ტფ. 1928, VIII+234 გვ.

63. ქართული სამართლის ისტორია. წიგნი მეორე. ნაკვეთი მეორე. ტფილისის უნივერსიტეტის გამოცემა, ტფ. 1929, XVI+533 გვ.

64. საქართველოს ეკონომიური ისტორია. წიგნი პირველი. მეორე, ახლად დაწერილი გამოცემა, 21 სურათით და 1 რუკით. გამომცემლობა „ქართული წიგნი“, ტფ. 1930, VII+429 გვ.

65. საქართველოს ეკონომიური ისტორია. წიგნი მეორე, მეორე ახლად დაწერილი გამოცემა სურათებით. „ფედერაცია“, ტფ. 1934, XX+708 გვ.

66. სოციალური ბრძოლის ისტორია საქართველოში IX—XIII საუკუნეებში, სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, ტფ. 1934, II+57 გვ.

67. აკად. ნიკო მარრის ხსოვნას,—„ბოლშევიკური კადრებისათვის“ 1934 წ. № 21.

68. ძველი სომხური საისტორიო მწერლობა, წიგნი პირველი. სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, ტფ. 1935, XV+216 გვ.

69. *Նյութեր Հայաստանի սոցիալական շարժումների պատմության համար X-դ. և XIII դ. սկզբներին. Թարգմանությունը վրացերենից՝ առաջաբանով և ծանոթություններով հանդերձ պրոֆ Լ. Մելիքսեթ-Բեկի, Յերեվան, ՀՍՍՀ Լուսժողկոմատ.* 1936 (1937), 42 გვ.

70. შოთა რუსთაველისა და მისი ეპოქის გამოფენა,—„კომუნისტი“, 1937 წ. 9. III, № 55.

71. ილია ჭავჭავაძე და საქართველოს ისტორია,—ibid., 1937 წ. 6. VI, № 153.

72. რუსთაველის ეპოქის სოციალური კულტურა და პოემა „ვეფხის ტყაოსანი“,—ibid., 1937 წ. 29. XII, № 298.

73. ჩვენი ამოცანები ენათმეცნიერებისა და კულტურის ისტორიის სფეროში,—„ენიმკის მოამბე“, ტ. I, ტფ. 1937, გვ. 1—8.

74. ილია ჭავჭავაძე და საქართველოს ისტორია,—ibid., ტ. II, ნაკვეთი I, 1937, გვ. 1—14; აგრეთვე ცალკე ამონაბეჭდი, ტფ. 1937, 16 გვ.

75. ქართველი ერის ისტორიის შესავალი. წიგნი მეორე. ქართული და კავკასიური ენების თავდაპირველი ბუნება და ნათესაობა. სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის გამომცემლობა, ტფ. 1937. XVI+756 გვ.

76. ქართული ძველი წარმართული, საერო და შემდეგ გაჩენილი საეკლესიო მუსიკა და ბრძოლა მათ შორის,—„მნათობი“ 1938 წ. № 6, გვ. 133—340.

77. ქართული მუსიკის ისტორიის ძირითადი საკითხები, „ფედერაცია“, ტფ. 1938, 381 გვ. სურათებით.

78. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დაარსების ოცი წლის თავისათვის,—„კომუნისტი“ 1938 წ., 30 V, № 122.

74. Эпос „Давид Сасунский“ близок и родственен всем народам СССР,—„Коммунист“ (Ереван), 1938 г., 14. XII, № 285.

80. Археологическая экспедиция в Мцхета-Самтавро,—„Заря Востока“ 1938 г., 22. XII, № 291.

81. მცხეთა-სამთავროს არქეოლოგიური ექსპედიციის მუშაობა,—„კომუნისტი“ 1938 წ., 23. XII, № 292.

82. Отражение истории в народном эпосе и народного

эпоса в истории,—газ. „Коммунист" (Ереван) 1939 г., 16. IX, № 214.

83. *Պատմության պրոպոզիտիվը ժողովրդական եպոսի մեջ և ժողովրդական եպոսի պատմության մեջ,*—«Դրական թերթ» 1939 թ. 15.IX, № 25.

84. Основные историко-этнологические проблемы истории Грузии, Кавказа и Ближнего Востока древнейшей эпохи,—„Вестник древней истории", 1939 г. № 4 (9), стр. 30—49.

* * *

გარდა ამისა, ივ. ჯავახიშვილის რედაქციით, თანამშრომლობითა და მონაწილეობით გამოცემულია შემდეგი:

1. K. Schultze-ს Das Martyrium des heiligen Abo von Tiflis [Texte und Untersuchungen], Leipzig 1905.

2. „ქართული ბიბლიოგრაფია" [იოსებ ყიფშიძის რედაქციით]. აქ შეტანილია მის მიერ შედგენილი ბიბლიოგრაფია გაზ. „ივერიისა" 1886—1896 წ.წ.

3. პეტერბურგის უნივერსიტეტის ქართველ სტუდენტთა სამეცნიერო წრის კრებული. ტფ. 1915, მისი წინასიტყვაობით, I—VII გვ., და რედაქციით.

4. რუსულ-ქართული იურიდიული ლექსიკონი (მისი და იოსებ ყიფშიძის მონაწილეობით). ტფ. 1920.

5. სხვადასხვა ლექსიკონები: ნორმალური ანატომიის ტერმინოლოგია. ტფ. 1930, და სხვა, მისი მონაწილეობით.

6. საქართველოს ისტორიული რუკა. შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის გამოცემა, 1923. შედგენილი შ. ს. ს. კ. ტოპოგრაფ ევ. ბარამიძის მიერ პროფ. ივ. ჯავახიშვილის რედაქტორობით.

7. Большая Советская Энциклопедия, т. XIX, M. 1930, стлб. 558—568: Грузинская ССР. VIII. Исторический очерк. С древнейших времен до присоединения к России (შენიშვნაში 558 გვერდზე აღნიშნულია: Исторический очерк составлен И. Джавахишвили, Ф. Махарадзе, С. Какабадзе и С. Хундадзе под общей редакцией Ф. Махарадзе).

8. კრებული „შოთა რუსთაველის ეპოქის მატერიალური კულტურა" (Материальная культура эпохи Шота Руставели), მისი წინასიტყვაობით, V—VIII გვ., და რედაქციით.

9. სვიმონ ჯანაშიას ნაშრომი „ცხოვრებაჲ საბა ასურისჲ“ („არილი“ 1925, გვ. 1—24) არხებითად ივ. ჯავახიშვილის მასალებზეა აგებული).

10. რუსეთის საარქეოლოგიო საზოგადოების აღმოსავლურ განყოფილების სხდომებზე წაკითხულ მოხსენებათა რეზიუმეები იხ. Записки Вост. Отд. Рус. Арх. О-ва, т. XIV, გვ. V; т. XVI, გვ. XXIX, XL—XLiI; т. XIX; გვ., XIII, XXIII—XXV.

დოც. შ. ძიძიგური

ქართული საენათმეცნიერო ლიტერატურა

(მიმოხილვა)

ქართველური ენების შესწავლა ერთი მნიშვნელოვანი რგოლია საენათმეცნიერო კვლევა-ძიების იმ წყებაში, რომელიც შეიცავს კავკასიურ და მცირე აზიის გადაშენებულ კულტურულ ენათა სინამდვილეს. ქართული, როგორც მრავალსაუკუნოვანი ისტორიის მქონე ენა, ამ გარემოში ცენტრალურ ადგილს იჭერს.

ქვემოგანხილული შრომები ქართველური ენათმეცნიერების მიღწევათა ერთი დიდი ნაწილია ამ უკანასკნელ წლებში გამოქვეყნებულ ნაშრომთაგან. დანარჩენები განხილული იქნება ამ ჟურნალის მორიგ ნომრებში.

რეცენზირებული ნაშრომები შეიცავენ სხადასხვა მხარეს ჩვენი ენების შესწავლის სფეროდან: ფონეტიკას, ლექსიკას, სტრუქტურას, შედარებით ანალიზს, გენეტიკურ ძიებებს...

უეჭველია, რომ გათვალისწინებული ნაშრომები დიდი შენაძენია საბჭოთა მეცნიერების სინამდვილეში და ამითაც თბილისის საენათმეცნიერო სკოლას მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს საერთაშორისო მეცნიერების საგანძურში.

არნ. ჩიქობავა. ჰანურ-მეგრულ-ქართული შედარებითი ლექსიკონი. სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქართვ. ფილიალი. ნ. მარის სახ. ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტი. 1938, ტფილისი. 62×94, ბეჭდვ. ფ. 33.

განხილულია: 1. ნათესაური ურთიერთობის აღმნიშვნელი სახელები, 2. ადამიანის სხეულის ნაწილთა სახელები, 3. ცხოველების, ფრინველების, ქვეწარმავალთა და სხვ. სახელები, 4. მცენარეულობა, 5. შენობები... სამუშაო იარაღები... ჭურჭლეულობა... საჭმელები... ტანისამოსი... 6. ზღვა... მიწა... ქვა... თოვლი... წვიმა... 7. დღე... ღამე... მნათობები... დღეების სახელი... 8 რიცხვის სახელ., 9. ნაცვალსახელები და წარმოების მიხედვით მათთან დაკავ-

შირებული სიტყვები, 10. ატრიბუტივები (ზედსართავი სახელ.), 11. ზმნები. დართულია: წინასიტყვაობა (ქართ. და რუს.), შესავალი, დასკვნითი დებულებები (ქართ., რუს., ფრანგ.) სატრანსკრიფციო ნიშნები, საძიებლები (პირთა, სიტყვათა, ფუძეთა და ძირთა).

ავტორისათვის ამოსავალია დებულება: მეგრული და ჭანური ერთმანეთის მიმართ კილოებია ზანური ენისა, დამტკიცებული მის მიერვე გამოკვლევაში: „ჭანურის გრამატიკული ანალიზი“ (1936). თუ ამ უკანასკნელში ჭანური გრამატიკა განხილულია მეგრულ-ქართულთან შეპირისპირებით, სარეცენზიო წიგნში ჭანური ლექსიკაა წარმოდგენილი იმავე წესით. ამგვარად, „შედარებითი ლექსიკონი“ მჭიდროდ უკავშირდება ავტორისავე „ჭანურის გრამატიკულ ანალიზს“, მის ერთგვარ გაგრძელებას წარმოადგენს. წიგნში შეტანილია საერთო ლექსიკური მონაცემებიც. ამას მნიშვნელობა აქვს ქართველურ ენათა ისტორიული ურთიერთობის გასათვალისწინებლად. მაშასადამე, სარეცენზიო წიგნი მხოლოდ შედარებითი ლექსიკონი კი არ არის, არამედ მასში თვალსაჩინო დოზითაა შესული ისტორიული ლექსიკონის ფაქტებიც.

საერთოდ შედარებითი ლექსიკონის წინაპირობაა: შესადარებელი ერთეულების ფონეტიკურ შესატყვისობათა გარკვევა, დოკუმენტირებული, დიალექტური და ისტორიული ლექსიკონები. ავტორი ძირითადად ეყრდნობა ქართვ. ენათა ფონეტიკურ შესატყვისობათა სისტემას, გამომუშავებულს ცაგარელისა და მარის მიერ, ოღონდ 1. წამოყენებულია და გამოყენებული დებულება, რომ ძირის კანონზომიერი შესატყვისობა არ ნიშნავს აფიქსების შესატყვისობასაც, 2. ძირეულად მიჩნეულ მასალში მრავალ შემთხვევაში გამოყოფილია ფუძის დეტერმინატი, 3. თავსართებში საგანგებო ყურადღება ექცევა ნივთის კატეგორიის მაჩვენებელ ფორმანტებს, 4. ზანური მიჩნეულია ქართულის დიფერენციაციის შედეგად. ხოლო თუ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებას, რომ ქართველურ ენათა დოკუმენტირებული, დიალექტური (ორიოდეს გარდა) და ისტორიული ლექსიკონები არ მოგვეპოვება, თვალსაჩინო გახდება სიძნელე, რომელიც ასე ბრწყინვალედ გადაულახავს ავტორს: ჭანურის ძირითადი ლექსიკური ფონდი გაანალიზებულია მეგრულ-ქართულთან შედარების ფონზე.

ლექსიკის შედარებითი ძიება შემდეგ ძირითად დასკვნებს იძლევა: 1) ქართველურ ენათა შორის ზანური ყველაზე მონოლითურია, 2) ჭანურის ლექსიკამ განიცადა შეტი ცვლილება, ვიდრე მეგრულისამ, 3) ავტორის კონცეფცია ზანური ენის შესახებ კიდევ უფრო თვალსაჩინოდ დასტურდება ლექსიკის ფარგალში, ვიდრე

გრამატიკის სფეროში, 4) ჰანურ ლექსიკას შეხვედრის წერტილები აქვს მთის კავკასიის ზოგიერთ ენასთან.

გურული, ზემოიმერული და ლეჩხუმური ლექსიკონები. ქართველურ ენათა ლექსიკა. 1. სსრკ მეცნიერებათა აკადემია—საქართველოს ფილიალი აკად. ნ. მარის სახ. ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტი. ტფილისი. 1938 წ. 6×10. 11 ფ.

გურული ეკუთვნის გიგო შარაშიძეს, ზემოიმერული-ბარბ. წერეთელს, ლეჩხუმური—მიხ. ალავიძეს.

დიალექტების ლექსიკური ფონდის შესწავლას დიდი მნიშვნელობა აქვს სალიტერატურო ენის ქმნადობა-ჩამოყალიბებისათვის. ქართული დიალექტოლოგიური ლექსიკოლოგია ღარიბია შესაფერისი ლიტერატურით. სხვადასხვა დროს გამოქვეყნებულ სალექსიკონო მასალათაგან ორიოდე თუ აკმაყოფილებს აკადემიურ მოთხოვნილებებს. ნ. მარის სახ. ინსტ. სალექსიკოლოგიო განყოფილებამ (გამგე—პროფ. ვ. თოფურია) თავს იდვა დიალექტ. ლექსიკონთა დამუშავებაც. ამგვარ ლექსიკონთა შედგენილობა-აგებულება შეფარდებულია განყოფილების გენერალურ მიზანთან: შეამზადოს ნიადაგი დიდი ქართ. განმარტებითი ლექსიკონისათვის. ამიტომ: 1) გათვალისწინებულია არა სრული ფონდი დიალექტისა, არამედ არსებულ ლექსიკონებში არ-შესული მასალა, საოანადო სახით სრულიად უცნობი, 2) სიტყვის მომდინარეობა-ეტიმოლოგია არაა ნაჩვენები. მაშასადამე, ამ ტიპის დიალექტ. ლექსიკონი მ ა ს ა ლ ა ა მხოლოდ. სარეცენზიო წიგნში შესულია 3600-მდე სიტყვა. შიგადაშიგ მოცემულია ფრაზეოლოგია. განმარტებანი ხუსტია და ნათელი. მასალის დიდმნიშვნელოვანებას ისიც ჰმოწმობს, რომ სათანადო ტერმინოლოგიურ ლექსიკონებში აქედან უკვე შევიდა რიგი სიტყვებისა, როგორც საყოველთაო ტერმინები (მაგალ., გართვა, გასანახავი, ახალპირი, გაღვერვა, პირხვეული, ბრელო, მადგინო და სხვა). დიდი მუშაობა ჩაუტარებია რედაქციას, რათა სხვადასხვა პირის ლექსიკონთათვის საერთო ლექსიკონური სტილი მიენიჭებია და აკადემიურად გაეჩალხა.

სერგი ჟღენტი. ჰანური ტექსტები, არქაბული კილოკავი. სსრკ მეცნ. აკადემია—საქართვ. ფილიალი. აკად. ნ. მარის სახ. ენის, ისტორიისა და მატ. კულტ. ინსტიტუტი. ტფილისი. 1938. 6×10. ბეჭდვ. ფ. 16.

ჰანურის, როგორც ზანური ენის ერთერთი დიალექტის, შესწავლას დიდი მნიშვნელობა აქვს ქართველურ ენათმეცნიერებისა-

თვის. ლიტერატურაში იგი ცნობილია როზენის, მარის, ყიფშიძის, ჩიქობავას მნიშვნელოვანი ნაშრომებით. ა. ჩიქობავას გრამატიკულმა ანალიზმა (1936) საბოლოოდ გამოარკვია ჭანურის პროფილი: იგი დიალექტია, მეგრულთან ერთად, ზანური ენისა. გადაუდებელი ამოცანაა ტექსტების შეგროვება, რადგანაც ჭანური მეტყველება კატასტროფიულ მდგომარეობაში იმყოფება: დღითიდღე შთანთქმას უქადის მას თურქული. გამოქვეყნებულ სანდო ტექსტთა მწკრივში (მარი, ყიფშიძე, ჩიქობავა) სარეცენზიო წიგნი გარკვეულ ადგილს იჭერს: იგი არქაბულ კილოკავს ეხება (არქაბული მასალები მცირეოდენია გამოქვეყნებული წინამორბედთაგან). დართული აქვს ლექსიკონი (177—219 გვ.) ისეთ სიტყვათა, რომელნიც არაა შესული მარისა და ყიფშიძის ლექსიკონებში. ნაჩვენებია უცხო სიტყვების წარმოშობაც. შესავალში აღნიშნულია აქამდის სათანადოდ გაუთვალისწინებელი ენობრივი მოვლენები (ამათში ყურადღებას იქცევს ბგერათგადაწევის მოვლენა—Lautverschiebung). მასალები საინტერესოა ფოლკლორულადაც: პარალელები დაიძებნება ქართულ სუჟეტებთან. განსაკუთრებით აღსანიშნავია „გველის მჭამელის", ნაცარქექიას და სხ. ვარიანტები. წიგნი რედაქტირებულია არნ. ჩიქობავას მიერ.

რუსულ-ქართული ლექსიკონი. არასრული საშუალო და საშუალო სკოლისათვის. ვ. თოფურიას რედაქციით. სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალი. ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტი აკად. ნ. მარის სახ. სალექსიკოლოგიო განყოფილება. სასკოლო ლექსიკონთა სერია. 1. სახელმწ. გამომცემლობა. 1938. $6^1/_4 \times 10^1/_2$. 24 ფ.

ლექსიკონი განკუთვნილია მოსწავლე ახალგაზრდობისათვის. მოცეულია 11800 სიტყვა. ფრაზეოლოგიაში წარმოდგენილია სოციალ-ეკონომიური და პოლიტიკური ხასიათის თქმები და იდიომატური გამოთქმები, გამოყენებული ჩვეულებრივ სალაპარაკო ენაში, ლიტერატურაში, პრესაში. არქაიზმები და ვიწრო სპეციალობის ტერმინები არ არის საერთოდ შესული. ყოველი სიტყვა ცალკეა გამოტანილი და თან ახლავს გრამატიკული დახასიათება. ამ მხრივ რედაქტორს გარკვეული სიძნელის გადალახვა მოუხდენია: სიტყვათა თარგმნისა და გრამატიკული დახასიათების მხრივ წყაროებში ზოგჯერ სხვადასხვაობა იჩენს თავს. ამ შემთხვევაში რედაქტორს საყრდენად გამოუყენებია ცოცხალი მეტყველების ჩვენებანი. განმარტებათა სიზუსტისა, გრამატიკ. დახასიათებისა, ლაკონიურობისა და, საზოგადოდ, აღნაგობის მიხედვით ეს ლექსიკონი წინამორბედ რუსულ-ქართულ ლექსიკონებზე მაღლა დგას.

მაკარ ხუბუა. მეგრული ტექსტები. სსრკ მეცნიერებათა აკადემია—საქართველოს ფილიალი. ნ. მარის სახ. ენის, ისტორიისა და მატერ. კულტურის ინსტიტუტი. 1937. 6 ¹/₂×10. გვ. 361.

პროფ. ი. ყიფშიძის მიერ გამოქვეყნებული მეგრული ტექსტების შემდეგ—ეს პირველი სანდო მასალაა, შეკრებილი ავტორის მიერ სპეციალურ—ენათმეცნიერული მიზნებით სხვადასხვა დროს და სხვადასხვა რაიონში: ცენტრალურ სამეგრელოში (1921 წ.), მთიან სამეგრელოსა და ზუგდიდის რაიონში (1923 წ.), სამურზაყანოში (1932 წ.) და აფხაზეთში (1933 წ.). წიგნში შესულია ვლ. ფანჩვიძის მიერ შენაკრები მასალაც. დართულია წინასიტყვაობა. სამწუხაროა, რომ წიგნს ლექსიკონი არ ახლავს. რადგანაც ეს ტექსტები ფოლკლორისტიკისათვისაც გამოსაყენებელია,—უნდა დართვოდა მთქმელების შესახები დაწვრილებითი ცნობები, როგორც ეს შეჰფერის ამგვარი ხასიათის მასალის აკადემიურ გამოცემებს. ეს პირობა უცილობელია ენათმეცნიერული თვალსაზრისითაც (შდრ., მაგალ., აპარატურის მხრივ: ა. შანიძე, „ხალხური პოეზია", 1.). მასალის დალაგება დავას იწვევს: წიგნი ორ განყოფილებადაა მოცემული: I ზღაპრები, II ლექსები. სასურველი იყო ენათმეცნიერული რაიონების (თქმების) მიხედვით დაელაგებინა ავტორს ტექსტები (ამის კომპენსაციაა თითქოს საგანგებო სარჩევი: „პროზული მასალის დაჯგუფება თქმების მიხედვით"). თუ დიალექტოლოგიური ორიენტაცია დაკისრებული აქვს სარჩევში მოცემულ მითითებას, მაშინ მასალა თემატიკურად მაინც უნდა ყოფილიყო დაჯგუფებული. ამ ტექნიკური ხასიათის ნაკლისდა მიუხედავად, წიგნი ძვირფასი განძია მეგრული ენის შესასწავლად. ენობრივ თავისებურებათაგან ჯერჯერობით აღსანიშნავია: 1. „ვა" ნაწილაკის ხმარებასთან დაკავშირებული საკითხები, 2. რთული პრევერბების გამოყენება, 3. ე. წ. გრძელი ხმოვნები, 4. ნამყო წყვეტილის მხოლ. რ. 3 პ. სუფიქსის სახეობანი.

ნ. მარრი. ქართული ენათმეცნიერებაში. „თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები". VI, 1937, გვ. 303—328.

ეს ნაშრომი ავტორის მიერ წაკითხულია მოხსენებად 1911 წ. ქუთაისში. დახასიათებულია ზოგადად ქართული ენის შესწავლის ისტორია. შედარებით ვრცლადაა მოთხრობილი ქართულ-სემიტური თეორიის შესახებ. განმეორებულია, აგრეთვე, ადრე გამოთქმული შეხედულება ქართული სამღვთო წერილის თავდაპირველი თარგმანის სომხურიდან მომდინარეობის შესახებ. მითითებულია სვანუ-

რის დიდმნიშვნელოვანობაზე კლასიკური ქართულის ლექსიკური შედგენილობის გასაგებად. სვანურ ხალხურ შემოქმედებითს ნიმუშებში ავტორი ხედავს „სალიტერატურო ენის“, ე. ი. ყველა დიალექტის გამაერთიანებელ, უნიფიცირებულ მეტყველებითს ფორმებს. სალიტერატურო ქართულის ფართო და ინტენსიური გავრცელებით ხსნის ავტორი ქართული დიალექტების არამკვეთრი დიფერენციაციის ფაქტს („გამწვინვრებული არიან... დიალექტები კილოებად შექმნილან“). ავტორი ხაზს უსვამს ქართული ენის დიდბუნებოვანებას, სახელდობრ რუსთაველის ენას („თავისი თვისებებით იგი უკვე მსოფლიო ენა არის“). სომხეთის ლურსმული წარწერების გასაღებად ავტორი ქართველურ ენებს, კერძოდ სვანურს, ძიებნევს. განხილულ დებულებათაგან დაუსაბუთებელი და მიუღებულია: ქართულ-სემიტური თეორია (შემდეგში უკუგდებული ავტორისავე მიერ), სამღვთო წერილის თავდაპირველი ქართული თარგმანის მომდინარეობის ვარაუდი; სვანების პირვანდელი აბორიგენობის საკითხი.

ივ. ჯავახიშვილი. ქართული და კავკასიური ენების თავდაპირველი ბუნება და ნათესაობა (ქართველი ერის ისტორიის შესავალი: წიგნი მეორე). სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის გამომცემლობა. ტფილისი. 1937.

წიგნი ექვსი კარისაგან შედგება. პირველში მოცემულია ქართულ—ქართველურისა და ე. წ. კავკასიის ენების შესახები მწერლობის მოკლე მიმოხილვა, მეორეში—დასახული მიზანი და მეთოდოლოგია, მესამეში—ე. წ. კავკასიური ენებისა და ქართულ-ქართველური მორფოლოგიის ძირითადი საკითხები, მეოთხეში—რიცხვითი სახელები, მათი წინანდელი და თავდაპირველი სახე, აგებულება და სხვადასხვა სისტემა, მეხუთეში—ქართველურ-სინდურ-ღილღურ-ლეგურ-ალბანური ნაცვალსახელები, მეექვსეში—ზმნა, სიტყვათა ძირების ნათესაობა, დასკვნა. დართული აქვს წინასიტყვაობა და საძიებლები.

წიგნის მიზანია გამოარკვიოს ქართულისა და კავკასიური ენების თავდაპირველი ბუნებისა და მონათესაეობის საკითხი, გამოყენებულია და კრიტიკულად დაფასებული საგნის სრული ლიტერატურა. საკვლევაძიებო ორბიტაში ჩათრეულია 35-ზე მეტი ენობრივი ერთეული. ჩრდილო-დასაელური ენები—აფხაზური, უბიხური, ადიღეური ანუ ჩერქეზული და ყაბარდოული სინდურ ენებად იგულისხმებიან; ენათა მეორე ჯგუფი—ჩაჩნური, ქისტური და წოვუური-ღილღურის სახელითაა მონათლული; დაღისტნის ენებისათვის—

ლეგების სახელწოდებაა გამოყენებული. სინდურ, ღილღური, ლეგური და ალბანური ენებისათვის შარომატების ანუ საუროматების სახელია მიკუთვნებული. აქედან: შარომატული ენათმეცნიერება. შედარებულია ენათა ძირითადი მორფოლოგიური კატეგორიები (სქეს-კატეგორიები, რიცხვითი სახელები, ნაცვალსახელები, ზმნის აგებულების ზოგადი პრინციპები) და ლექსიკური ფონდის უძველესი ტიპები. ამ საკითხების საფუძვლიანი და მრავალმხრივი ანალიზის შედეგად მიღებულია დასკვნა, რომ ქართულ-ქართველური და კავკასიის ენები გენეტიურად მონათესავენი არიან; საუკუნთა განმავლობაში ამ ენების თავდაპირველი აგებულება და საგანძური ძალზე შეცვლილა და ამჟამად „დამოუკიდებელ, გარეგნულად უცხო ჯგუფებად“ ქცეულან. ეს უძველესი ენობრივი ნათესაობა მათი ტომობრივი ნათესაობის მომასწავებელია; ამ ეთნიურ კრებადობას ერთი საერთო ენაც უნდა ჰქონოდა. ავტორით, ქართველ-სინდ-ღლიღვ-ლეგ-ალბანელთა თავდაპირველი ნათესაობა მარტოოდენ ენათმეცნიერული საბუთებით კი არ მტკიცდება, არამედ უძველესი ისტორიულ—გეოგრაფიული და ეთნოლოგიური ცნობებითაც.

ნაშრომის ერთი ძირითადი დასკვნათაგანია შემდეგი: ქართველური ენების (საკუთრივ ქართულის, მეგრულ-ჭანურის და სვანურის) განვითარების ისტორიაში ორი დიდი ხანაა სავარაუდებელი: „პირველი და უძველესი ის ხანაა, როდესაც გრამატიკული სქეს-კატეგორიები ამ ენათა ძირითადს დამახასიათებელ თვისებას შეადგენდა, მეორე, მომდევნო ხანა კი იმ დროითგან იწყება, როდესაც გრამატიკული სქეს-კატეგორიები გაქრა და, ღრმა ცვლილებასთან დაკავშირებით, ქართულ-ქართველურის სახე ჩამოინაქვთა“ (გვ. 623).

გ. აბვლედიანი. ზოგადი და ქართული ენის ფონეტიკის საკითხები. I. სახ. უნივერსიტეტის გამომცემლობა. თბილისი. 1938.

შესავალი შეიცავს ფონეტიკის საგნისა და მეთოდების ანალიზს. წიგნის პირველ ნაწილში მოცემულია ფონეტიკური ანატომია, ფონეტიკური ფიზიოლოგია, ფონეტიკური აკუსტიკა.—მეორე ნაწილში—სოციალური ფონეტიკა, რომელიც სამ თავადაა განხილული: სამეტყველო ბგერა და წერა, ბგერათშეერთებანი, ქართული ენის ბგერათა კლასიფიკაცია. დამატების სახით მოცემულია შენიშვნები რუსული, ფრანგული, ინგლისური და გერმანული ენების ფონეტიკური შედგენილობის შესახებ—ქართულთან შედარებით. შიგადაშიგ ავტორი აკრიტიკებს ქართული ბგერების შესახებ დამკვიდრებულ

შეხედულებებს და მათ ნაცვლად იძლევა ახალ თვალსაზრისს. უაღრესად საგულისხმოა ბგერათშეერთების ორ ჯგუფად დაყოფა: ბგერათშერთვა და ბგერათშერწყმა. დაწვრილებითაა მიმოხილული ამათი მოვლენები, წესები. დასკვნილია, რომ ქართულს ბგერათშერწყმა ნაკლებად ახასიათებდა, ვიდრე ბგერათშერთვა. აგრეთვე უაღრესად ანგარიშგასაწევია მიმოხილვა ქართულში აფრიკატიზაციისა და აფრიკატებისა. ავტორი არ იღებს ქართული აფრიკატების გაგებას ანალიტიკური ანბანის მიხედვით. აფრიკატებად მიჩნეულია ძ ტ წ ჯ ჩ ჭ. გამორკვეულია მათი გენეზისი. უარყოფილია იაფეტიდოლოგიურ ანბანში ღ ხ ყ პ ს აფრიკატებად მიჩნევა. ეს დასაბუთებულია ექსპერიმენტულადაც (დაახლოებით ამასთან თანხვდენილია Selmer'-ის გამოანგარიშებაც.). დიდად მნიშვნელოვანია იმ ფარინგალი ბგერის აღდგენა, რომელიც აკლია მეგრულთა რიგს: პ—ყ. მოცემულია სრულიად ახალი შეხედულება მ ა რ ც ვ ლ ი ს გაგებაში. ეს გაგება ემყარება სონორობის პრინციპს და მეორე მხრით ითვალისწინებს ბგერათშეერთებაში ბგერათა შემართვა-დამართვის ურთიერთობას. მარცვალთ-გასაყარის (განსაკუთრებით თანხმოვანთა შუა) სფეროში წამოყენებულია ორიგინალური თეორია, რომლის გამოყენებით ენებში ბგერათცვლილებანი ახალი მიდგომით განიხილება. ქართული ბგერების ზუსტი და სრული კლასიფიკაცია, წარმოდგენილი წიგნში, უმნიშვნელოვანესი შენაძენია ქართულ ფონეტიკურ ლიტერატურაში... საერთოდ აღსანიშნავია, რომ სარეცენზიო წიგნი მასალობრივად და ზოგადი საკითხების ორიგინალური გადაწყვეტით შეიძლება ჩაითვალოს ერთერთ ბრწყინვალე მონოგრაფიულ ხასიათის სახელმძღვანელოდ საერთაშორისო ფონეტიკურ ლიტერატურაში.

Ш. В. ДЗИДЗИГУРИ. К характеристике нижне-имеретского говора грузинского языка. კრებულში: Памяти академика Н. Я. Марра (1864—1934). 1938. Москва—Ленинград. გვ. 83-116—133.

მოცემულია იმერული კილოს შესწავლის ისტორია. დახასიათებულია დიალექტის ფონეტიკური, მორფოლოგიური და სინტაქსური თავისებურებანი. გამოყოფილია ქვემოიმერულის სპეციფიკური ნიშნები. შიგადაშიგ გატარებულია პარალელები სხვა დიალექტიურ მონაცემებთან. ესაა ბეჭდვურ ლიტერატურაში პირველი ცდა იმერული დიალექტის მთავარი თავისებურებების მიმოხილვისა. სადაეთა „ძმანები, დანები!" გაგება ორმაგ მრავლობითობად (გვ. 129),

„დგანან“-ში ნ=S_3, ხოლო 1 და 2 პ. იგი 3' დან გადმოსულად უნდა მიეჩნიოთ (გვ. 131).

ქ. ლომთათიძე. ნაშთები მესამე პირის ობიექტური პრეფიქსისა გურულსა და აჭარულში. „თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები“, VI, 1937. გვ. გვ. 123—138.

ნაჩვენებია, რომ გურულ კილოში დაცულია, როგორც გარდმონაშთი, მესამე პირის ობიექტური პრეფიქსი. ძირითადი, ამოსავალი მასალაა ჰ,ს, რომელთა ზმნის თემის თავკიდურებთან შეხვედრის ნიადაგზე წარმომდგარია შემდეგი სახეობანი: ხ, ღ (ჰ'ს ხაზით), ს, ზ, შ, ჟ, (ს'ს ხაზით). ჰ თავის მხრივ ცვლილებებს იწვევს ზმნის თემის თავკიდურებში. პრეფიქსი იხმარება, როცა ზმნა ირიბ ობიექტს იგუებს (იშვიათად მაშინაც, როცა პირდაპირი ობიექტია) და სპორადულად სტატიკურ ვნებითთანაც. ირიბი ობიექტის პრეფიქსი ზოგჯერ გაინფიქსებულია. გატარებულია პარალელი ხევსურულთან. ანალოგიური ფაქტები დადასტურებულია აჭარულში. S_3—O_3' ის ევოლუციის გასათვალისწინებლად სარეცენზიო შრომა მნიშვნელოვანია.

პროფ. არნოლდ ჩიქობავა. ზოგადი ენათმეცნიერება. 1. პროპედევტიკული ნაწილი. მეორე, შევსებული გამოცემა. სტალინის სახ. თბილისის სახ. უნივერსიტეტის გამომცემლობა. 1939.

წიგნში განხილულია შემდეგი საკვანძო საკითხები: ენათმეცნიერული გრამატიკის დარგები, აფიქსთა კლასიფიკაცია, კვალიფიკაცია და წარმოშობა, ენათა მორფოლოგიური და გენეალოგიური კლასიფიკაციები, მეტყველების ნაწილები, ძირითადი მორფოლოგიური კატეგორიები, სინტაქსი, სემასიოლოგია და ეტიმოლოგია, სტილისტიკა, როგორც ენათმეცნიერების დარგი, ენათმეცნიერების ადგილი სხვა მეცნიერებათა შორის, ენათმეცნიერების გამოყენებითი მნიშვნელობა. შესავალში მოცემულია ენათმეცნიერების მოკლე ისტორია... ავტორი მიზნად ისახავს წარმოგვიდგინოს ენათმეცნიერების ძირითად ცნებათა სისტემატური ანალიზი, რაც შეიძლება მარტივი სახით. ანალოგიურ ცნობილ კურსებისაგან სარეცენზიო წიგნი არსებითად განსხვავდება, როგორც მასალობრივად (საილუსტრაციო მასალად ძირითადად გამოყენებულია ქართული ენის მონაცემები), ისე მ ე თ ო დ ო ლ ო გ ი უ რ ა დ: იგი პირველი პროპედევტიკული კურსია ენათმეცნიერებისა, რომელშიც გატარებულია დიალექტიკური მატერიალიზმის პრინციპები ენათმეცნიერე-

ბის ფუძემდებელი თეორიული საკითხების გარკვევისას. ხაზგასასმელია სემასიოლოგიისათვის მნიშვნელოვანი ადგილის მიჩენა: ა) სიტყვის მნიშვნელობის განმსაზღვრელად აღიარებულია ობიექტური ვითარება, რეალური კონტექსტი და არა „წარმოდგენები“, ბ) ფუძეთა წარმოება მაჩნეულია სემასიოლოგიის საგნად, გ) სიტყვის ანალიზისას ამოსავლად მიღებულია მნიშვნელობა, დ) სემასიოლოგია დასახულია მეცნიერული გრამატიკის შემადგენელ ნაწილად. შიგადაშიგ მოცემულია დასაბუთებული კრიტიკა იაფეტიდოლოგიის ძირითადი პრინციპებისა მარქსიზმის კლასიკოსების საენათმეცნიერო ნააზრევზე დაყრდნობით (ხელის ენის პრობლემა და სხვ.). ამ გამოცემაში მეტია წინასთან შედარებით შესავალი და „ენის წარმოშობა“; ზოგ ნაწილში შეტანილია მცირეოდენი რედაქციული ცვლილებები... წიგნი დაწერილია რაც შეიძლება მარტივად, სხარტად და ამით იგი მისაწვდომია ფართო მოსწავლე ახალგაზრდობისათვის.

გ. ბაძრაძე

ქართული ლექსიკოლოგიური ლიტერატურა

1823-1939 წ.*

წინასიტყვაობა

ქართული ლექსიკოლოგიური ლიტერატურა ამ 10—15 წლის განმავლობაში უმაგალითოდ გაიზარდა და გამდიდრდა. მაგრამ ის ისე გაბნეულია მონოგრაფიულ, პერიოდულ, სერიულ და სხვა გამოცემებში, რომ მისი მოძებნა მეტისმეტად ძნელი გახდა, როგორც ჩვეულებრივი მკითხველისათვის, რომელიც ენას გაღრმავებით სწავლობს, ისე ლიტერატურული შრომის ავტორისათვის, რომელსაც ყოველი ნაბიჯის გადადგმაზე სჭირდება ესათუის ლექსიკური წყარო. ამ მიზნით, ე. ი. ლექსიკოლოგიური ლიტერატურის მონახვის გასაადვილებლად, ჩვენ ცნობაში მივიყვანეთ მთელი ეს ლიტერატურა და თავი მოვუყარეთ მას ამ სისტემატიზირებულ ბიბლიოგრაფიულ საცნობარში.

საცნობარის საფუძვლად დაედო ჩემი ბიბლიოგრაფიული წერილები, რომელიც ამ 14 წლის წინათ იბეჭდებოდა ჟურნალ „საქართველოს განათლების მუშაკში", სათაურით „ქართული სამეცნიერო ტერმინოლოგია" (იხ. „საქ. განათლ. მუშაკი", 1925 წ. № 3, № 5, № 8 და 1926 წ. № 9) და რომელიც შეიცავს უმთავრესად ტერმინოლოგიური შინაარსის წყაროების აღწერილობას (დაახლოებით 80 სახელწოდებას). ამ ახლადშედგენილ და შევსებულ საცნობარში შესულია არა მარტო ტერმინოლოგიური, არამედ ყველა ტიპის ქართული ლექსიკონები და ლექსიკოლოგიური მასალები, რომელიც კი 1823—1939 წლებში გამოვიდა. სულ ჩვენს საცნობარში 285 წყაროა (იყო 80), რომელიც შემდეგნაირად გვაქვს დალაგებული: პირველ რიგში მოგვყავს ის ლექსიკონები, რომელიც ქართული ენის ძირითად საგანძურს შეიცავენ—განმარტებითი (I) (მათთან ერთად ძველ ტექსტებთან დართული გლოსარები, რომელნიც იმავე განმარტებითს ლექსიკონებს წარმოადგენენ), დიალექტოლოგიური (II) და ონომასტიკური (III) ლექსიკონები. შემდეგ კი აღნიშნულია ლექსიკონები იმ სიტყვებისა, რომელიც ემატება ენას მისი ზრდა-განვითარების

*) იბეჭდება კ. მარქსის სახ. საქ. სახელმწიფო საჯარო ბიბლიოთეკის დაკვეთით.

შემდგომ პერიოდებში, ე. ი. ტერმინოლოგიური (IV) და უცხო სიტყვათა ლექსიკონები (V). ამას მოსდევენ ის ლექსიკოლოგიური წყაროები, რომელიც გვასწავლიან ყველა (ძველი და ახლადშეძენილი) სიტყვების მართლწერას (VI) და მხოლოდ ამათ შემდეგ აღვნიშნავთ თარგმნითსა (VII) და ისტორიულ-შედარებით (VIII) ლექსიკონებს. სულ ბოლოს დასახელებულია აგრეთვე ენციკლოპედიური ლექსიკონები (IX), რომელიც არ უნდა შემეტანა ამ წმინდა ენობრივ ლექსიკონების სიაში, მაგრამ შევიტანე ენათმეცნიერის რჩევით.

სამწუხაროდ ამ საცნობოს ზოგიერთი ნაკლი თან დაჰყვა. ჯერ ერთი, მე თავი ვერ მოუყარე ყველა ლიტერატურულ ძეგლს, რომელიც კი უკანასკნელი 50—60 წლის განმავლობაში გამოქვეყნდა. შემდეგ, ტერმინოლოგიურ ლექსიკონებთან ერთად მე მომყავს (მგონია ამომწურავად) ის დიდი და პატარა ლექსიკონებიც, რომლებიც დართული აქვთ სპეციალურ შრომებს. მაგრამ მე მოვერიდე და არ შევიტანე ამ საცნობოში ქართულად გამოსული ბევრი კაპიტალური სპეციალური შრომა და გამოკვლევა, რომელიც (თუმცა მოკლებულია თანდართულ ლექსიკონს) შეიცავს უმდიდრეს ტერმინოლოგიურ მასალას, როგორც, მაგალითად: ა. ბროდსკის „ფიზიკური ქიმია" (1937 წ.), პროფ. ალ. ნათიშვილის „ანატომიის სახელმძღვანელოს" მე-5 გამოცემა (1937), ბელაევის „ევოლუციონური მოძღვრების საფუძვლები" (1934), „ფეხი და კალაპოტი" (1937),—ფეხსაცმელეობის ახალი ფაბრიკის გამოცემა, გ. ხახანაშვილის „ტრაქტორი" (1938), პროფ. ა. ბენაშვილის „სფერული ანატომია", პროფ. დავითაშვილის „პალეონტოლოგია" და მრავალი სხვა, რომლის შესახებ ცნობებს მკითხველი ა პოვნის 1934—1939წლების „წიგნის მატიანე"-ში.

საცნობოს ნაკლია ისიც, რომ ყველა ლექსიკონს არ ახლავს ანოტაცია. იმედი მაქვს ეს ხარვეზი ამ ბიბლიოგრაფიის შემდგომ გამოცემაში შევავსო, რასაკვირველია, იმ შემთხვევაში, თუ მანამდე არ გამოვა ქართული ენის საუნჯე—დიდი აკადემიური ქართული ლექსიკონი, რომლის შემდეგ უკვე არავითარი ბიბლიოგრაფია არ იქნება საჭირო. როგორც ვიცით ასეთი ლექსიკონი მუშავდება სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალში. გარდა ამისა, ფილიალში „მესამე ხუთწლედის ბოლოსათვის განზრახულია სატერმინოლოგიო მუშაობის დამთავრება მეცნიერების ყველა დარგებისათვის". *)

*) იხ. პროფ. ს. ჯანაშიას სტატია „საზოგადოებრივი მეცნიერებანი საბჭოთა საქართველოში დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის 20 წლის თავზე" („აკადემიკოს ნ. მარის სახელ. ენის, ისტორიის და მატერიალ. კულტურის ინსტიტუტის მოამბე" წ. I, 1937 წ., გვ. XXIV)

შ ი ნ ა ა რ ს ი

I განმარტებითი ლექსიკონები: ა. ცალკე გამოცემული ლექსიკონები. ბ. ძველ ისტორიულ და ლიტერატურულ ძეგლებთან დართული განმარტებითი ლექსიკონები.

II დიალექტიკური ლექსიკონები: ა. ხევსურული, ბ. ფშაური, გ. მთიულური, დ. ინგილოური, ე. გურული, ვ. ლეჩხუმური, ზ. იმერული, თ. ქართლური, ი. თუშური, კ. სვანური, ლ. მეგრული, მ. ჰანური, ნ. შერეული შინაარსისა.

III ონომასტიკური ლექსიკონები.

IV ტერმინოლოგიური ლექსიკონები: ა. ყოფ. ცენტრ. ტერმინოლოგიური კომიტეტის მიერ გამოცემული ლექსიკონები. ბ. სხვადასხვა ორგანიზაციებისა და ცალკეული ავტორების მიერ გამოცემული ტერმინოლოგიური ლექსიკონები: მათემატიკა, ფიზიკა, ქიმია, ასტრონომია, ფიზიკური გეოგრაფია, მეტეოროლოგია, ბოტანიკა და ზოოლოგია, მედიცინა, ტექნიკა და ხელობანი, სამხედრო საქმე, სოციალ-ეკონომიური დარგები, იურისპრუდენცია, ისტორია, ფილოლოგია, ხელოვნება, ფილოსოფია.

V უცხო სიტყვათა ლექსიკონები.

VI ორთოგრაფიული ლექსიკონები.

VII თარგმნითი ლექსიკონები.

VIII შედარებითი—ისტორიული ლექსიკონები.

IX ენციკლოპედიური ლექსიკონები.

I. განმარტებითი ლექსიკონები

ა. ცალკე გამოცემული

1. **ახალშენოვი, ი.** ლექსიკონი ანუ განმარტება ფსალმუნთა სიტყვათა შესახებ გეოგრაფიულის და ისტორიულის სტატიებით. Тифлис. 1875 წ. [ავტორის გამოცემა], 53 გვ.

2. **ორბელიანი, საბა-სულხან.** ქართული ლექსიკონი. რაფ. ერისთავის რედაქციით. თბილისი. 1884. გამოც. ალექსანდრე ეპისკოპოზის საფასით. XXIV, 411 გვ.

3. **ორბელიანი, სულხან-საბა.** ქართული ლექსიკონი. პროფ. იოსებ ყიფშიძისა და პროფ. აკაკი შანიძის რედაქციით. ტფილისი. 1928. გამომცემლობა „ქართული წიგნი" XXXII. 05,480 გვ. 8°.

ბ. ძველ ისტორიულ და ლიტერატურულ ძეგლებთან დართული განმარტებითი ლექსიკონები *

4. **ადრინდელი ფეოდალური ქართული ლიტერატურა,** ნაკვეთი პირველი. I იოანე საბანისძე. II. ბასილ ზარზმელი, პროფ. კ. კეკელიძის რედაქციით და გამოკვლევით. თბილისი. 1935. თბილისის სახელმწ. უნივერსიტეტის გამოც., 185 გვ.

იოანე საბანისძისა და ბასილი ზარზმელის ტექსტის განსამარტავად წიგნს ბოლოში დართული აქვს პატარა ლექსიკონი ძველი ქართული სიტყვებისა (გვ. 95—96 და გვ 183—184).

5. **ალღუზიანი.** გამოც. ნ. გამრეკელისაგან. ტფილისი. 1885 წ., 64 გვ. დართული აქვს „ალღუზიანის ლექსიკონი" (გვ. 59-64).

6. **არჩილი.** თხზულებათა სრული კრებული ორ ტომად ალ. ბარამიძისა და ნ. ბერძენიშვილის რედაქციით. ტფილისი 1937 წ. საქ. სახელმწიფო მუზეუმის გამოცემა. LII, 200 გვ.

დართული აქვს ნ. ბერძენიშვილის მიერ შედგენილი ლექსიკონი არჩილის ნაწერებიდან აღებულ ძველი სიტყვებისა, განმარტებებით.

7. **ბარათაშვილი, ნიკოლოზ.** ლექსები. დ. კარიჭაშვილის რედაქტორობით. ტფილისი. S. a. VIII. 50, X გვ. ქ. შ. წერა-კითხვის გამავრც. საზოგადოების გამოცემა № 159.

დართული აქვს ლექსებში ნახმარი „სიტყვების განმარტება" (გვ. I-X).

---

* ძეგლები მოყვანილია ანბანური რიგით.

8. **ბესიკი (ბესარიონ გაბაშვილი).** [ლექსები]. ტფილისი. 1912 წ. გამოცემა ქართ. სიტყვაკაზმულ მწერლობის საზოგადოებისა ს. რ. გორგაძის რედაქციით. XXXVI. 234 გვ.

წიგნს ბოლოში დართული აქვს პატარა ლექსიკონი: „ზოგიერთ სიტყვათა განმარტება" (გვ. 227–234).

9. **გაბაშვილი, ბესარიონ.** თხზულებათა სრული კრებული. ტექსტი, გამოკვლევა, შენიშვნები, ლექსიკონი ალ. ბარამიძის და ვ. თოფურიას რედაქციით. თბ. 1932 წ. „ფედერაციის" გამოცემა. 235 გვ.

წიგნს დართული აქვს ვ. თოფურიას მიერ შედგენილი:

პიროვნებათა საძიებელი (გვ. 189-191), გეოგრაფიულ სახელთა საძიებელი (გვ. 191-194), ცხოველთა, ფრინველთა და მცენარეთა, ძვირფას ქვებისა და საკრავების საძიებელი (გვ. 194-197) და ვრცელი ლექსიკონი (გვ. 198-235).

„სიტყვები ლექსიკონში მოცემულია უმთავრესად იმ სახით, რა სახითაც ტექსტში გვხვდება. განმარტება კონტექსტის მიხედვითაა მოცემული, გზადაგზა მეტაფორული მნიშვნელობითაც არის წარმოდგენილი" (შემდგენელის შენიშვნიდან).

10. **გრიშაშვილი, ი. საბათნოვა.** ტფილისი. 1918 წ. 134(2) გვ.

დართული აქვს ლექსიკონი (გვ. 127-134).

11. **გურამიშვილი, დავით.** თხზულებათა სრული კრებული დავითიანი, თქმული გურამიშვილის დავითისაგან. ტექსტი, გამოკვლევა, **ლექსიკონი** ალ. ბარამიძის და სოლ. იორდანიშვილის რედაქციით [მე-5 გამოცემა]. ტფილისი. 1931 წ. „ქართული წიგნის" გამოცემა LXXVIII, 348 გვ.

12. **დასტურლამალი** მეფის ვახტანგ მეექვსისა. გამოც. პეტრე უმიკაშვილის რედაქტორობით. ტფილისი, 1886 წ. VIII, 204, 3 გვ.

დართული აქვს რედაქტორის მიერ შედგენილი „დასტურლამალის ლექსიკონი" (გვ. 163-192).

13. **ვისრამიანი.** ილ. ჭავჭავაძის, ალ. სარაჯიშვილის და პეტრე უმიკაშვილის რედაქციით. ტფ. 1884 წ.

დართული აქვს „ვისრამიანის ლექსიკონი" (იხ. გვ. 459—477).

14. **ვისრამიანი.** [მეორე გამოცემა]. ალ. ბარამიძის, პ. ინგოროყვასი და კ. კეკელიძის რედაქციით და შესავალი წერილით. ტფილისი. 1938 წ. სახელგამის გამოცემა. 416 გვ. (ძველი ქართული მხატვრული მწერლობა).

დართული აქვს ვრცელი ლექსიკონი (გვ. 347-399) და „საკუთარი და გეოგრაფიული სახელები (გვ. 400-415).

15. **თეიმურაზ პირველი.** თხზულებათა სრული კრებული. ტექსტი, გამოკვლევა და ლექსიკონი ალ. ბარამიძისა და გ. ჯაკობაიას რედაქციით. თბ. 1934 წ. „ფედერაციის" გამოც. 24, 319 გვ.

შენიშვნა: ლექსიკონს უჭირავს 285-318 გვ.; მას დართული აქვს შემდეგი შენიშვნა გამომცემელ—რედაქტორებისა: „ტექსტით სარგებლობის გაადვილების მიზნით სიტყვები ლექსიკონში მოცემულია უმთავრესად იმ სახით და იმ ფორმით როგორც ეს ტექსტშია. საეროდ ლექსიკონის შედგენის დროს გამოვდიოდით იმ მოსაზრებიდან, რომ გამოცემა აკადემიურ-პოპულარული ხასიათისაა და ამიტომ ხშირად მოტანილია ისეთი სიტყვების ახსნაც, რომელთაც სხვა შემთხვევაში ადგილი არ უნდა ჰქონოდა".

16. **თეიმურაზ მეორე.** თხზულებათა სრული კრებული გიორგი ჯაკობაის წინასიტყვაობით რედაქციით, ლექსიკონით და შენიშვნებით, თბ. 1939 წ. „ფედერაცია". 281 გვ.

შენიშვნა. ლექსიკონს უჭირავს 235-281 გვ.

17. **იაკობ ხუცესი.** წამებაჲ წმიდისა შუშანიკისი. ტექსტი, შენიშვნები და ვარიანტები ს. ს. გორგაძის რედაქტორობით. ქუთაისი. 1917 წ. თ. მთავრიშვილის და ამხ. გამოც. V, 44, (2) გვ.

წინასიტყვაობიდან: „ჩვენ შეეცადენით მიგვეწოდებინა ისეთი გამოცემა, რომ ფართო საზოგადოებამაც ისარგებლოს და არც მკვლევარ-მეცნიერნი დარჩენ უკმაყოფილონი; დაურთეთ საჭირო საისტორიო შენიშვნები,... სალექსიკონო განმარტებანი".

„საკუთარ სახელთა და შენიშვნებში განმარტებულ სიტყვათა ანბანურ საძიებელს" უჭირავს გვ. 42-44.

18. **იაკობ ცურტაველი.** მარტვილობაჲ შუშანიკისი. ქართული და სომხური ტექსტები გამოსცა, გამოკვლევა, ვარიანტები, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ილია აბულაძემ. თბ. 1938 წ. სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამოცემა. VIII. 063, 120 გვ. (ადრინდელი ქართული ფეოდალური ლიტერატურა).

შენიშვნა—ლექსიკონს უჭირავს გვ. 91-99.

19. **იოსებ ტფილელი.** დიდმოურავიანი. გიორგი ლეონიძის რედაქციით. თბ. 1939. სახელგამი. LXIV, 109(2) გვ.

დართული აქვს გიორგი ლეონიძის მიერ შედგენილი ლექსიკონი (გვ. 65-87).

20. **Кекелидзе Корн. С.** Иерусалимский канонарь VII века (грузинская версия). Тифлис. 1912 წ. VIII, 346 გვ. Изд. Архим. Назария.

იხ. ამ გამოკვლევის III თავი—პატარა ქართ.-რუს. ლექსიკონი: „Грузинский литургический словарь" (გვ. 321-342).

21. **კეკელიძე, კ. პროფ.** თარგმანებაჲ ეკლესიასტისაჲ მიტროფანე მზურნელ მიტროპოლიტისაჲ. ტფილისი. 1920 წ. ტფ. სახ. უნივერსიტეტის გამოც. LXXXII, 229 გ.

დართული აქვს ძველი სიტყვების ლექსიკონი, ქართულ-რუსული (იხ. გვ. LXXII-LXXV).

22. **Кекелидзе К.** Житие Агафангела, католикоса Дамасского („Христ. Восток" т. IV, Вып. II, стр. 229-245).

მოცემულია ძველი ქართული სიტყვების განმარტებანი (იხ. გვ. 257-258).

23. **კაკაბაძე, ს.** საქართველოს მოკლე ისტორია. ახალი საუკუნეების ეპოქა. ტფ. 1920 წ. საქ. ცენტრ. კოოპ. კავშ. გამოც. № 24. II, 228 გვ.

დართული აქვს „ზოგიერთ ტერმინების ახსნა" (გვ. 228).

24. **კაკაბაძე, ს.** ქება თამარ მეფისა. ჩახრუხაული. ტფ. 1913 წ. II, 31, III გვ.

დართული აქვს ტექსტში ხმარებულ სიტყვების „ლექსიკონი" (I-II გვ.).

25. **კაკაბაძე, ს.** ქებანი დავით მეფისა დავით მწირის მიერ. ტფ. 1913 წ. IV. 30, VI გვ.

ტექსტში ნახმარი ზოგიერთი „სიტყვების ახსნა" და „საკუთარი სახელები" მოთავსებულია I-VI გვერდებზე.

26. **Марр, Н.** Древнегрузинские одописцы (Тексты и разыскания по армяно-груз. филологии. Кн. VI. СПБ. 1912 г. Изд. Фак. Вост. яз. СПБ. Университ. XII, 110, 170 стр.).

წიგნს დართული აქვს: I. Архаические и редкие слова (стр. 140-151) II. Заимствованные слова (стр. 152-163); III. Собственные имена (стр. 164-170).

ყოველ სიტყვასთან აღნიშნულია ის ლექსი, ტაეპი და სტრიქონი, რომელშიც ნახმარია ეს სიტყვა.

27. **მერჩული, გ.** შრომაჲ და მოღუაწებაჲ ღირსად-ცხორებისაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლისა არქიმანდრიტისაჲ ხანძთისა და შატბერდისა. გამოც. ნ. მარრის მიერ (Тексты и разыскания по армяно-грузинской филологии. Кн. VII. СПБ- 1911 г.).

დართული აქვს ძველი ქართ. სიტყვების განმარტებითი ლექსიკონი.

28. **Марр, Н.** წიგნი რომელი დაწერა იოსებ არიმათიელმან. (Тексты и разыскания по арм.-груз. филологии кн. II СПБ. 1911 г.).

დართული აქვს ლექსიკონი.

29. **Марр, Н.** Древнегрузинско-русский словарь к 1—2 главам евангелия Марка. СПБ. 1913.

30. **მელიქსეთ-ბეგი, ლეონ.** ვეფხის-ტყაოსნის ყარაბაღული ვარიანტი („ტფილისის სახ. უნივერსიტეტის შრომები", ტ. V, ტფ. 1936 წ., გვ. 201—224; იხ. აგრეთვე ცალკე ამონაბეჭდი).

დართული აქვს ერცელი ლექსიკონი (გვ 206—224).

31. **Меликсет-Беков, Л.** Грузинский извод сказания о посте „араджавор" („Христ. Восток", т. V, вып. II, стр. 73-111).

გამოკვლევაში მოცემულია ძველი ქართული სიტყვების განმარტება (გვ. 83-84).

32. **Кипшидзе, Иосиф.** Грузинская древнелитературная хрестоматия с древнегрузинско-русским словарем. Петроград 1908. Изд. Вост. Фак. Петер. Унив. № 46, стр. VIII+82 გვ. 8°.

33. **მასალები საქართველოს ეკონომიური ისტორიისათვის.** წიგნი 1-ელი (ხელფასი, ქირა, ფასები). მასალები შეარჩია და გამოსცა ნ. ბერძენიშვილმა. ტფ., 1938 წ., სტალინის სახ. სახელმწ. უნივერსიტეტის გამოცემა. IV, 398 გვ.

დართული აქვს: „ლექსიკონი; საფასთა სახელები; პირთა საძიებელი და გეოგრაფიულ სახელთა საძიებელი" (გვ. 373-392).

რედაქტორის წინასიტყვაობაში ნათქვამია: „წინამდებარე I წიგნს არამცირედი ნაკლი ახლავს: შესავალი არ ერთვის, არც ლექსიკონი აქვს სრული. აღნიშნულ ნაკლთა ახლო მომავალში შევსების იმედი გამომცემელს მაინც აქვს: გამოცემათა დასრულებისას უკანასკნელ წიგნს დაერთვის საერთო შესავალი-გამოკვლევა. ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ი ც თანდათან უფრო სრული იქნება".

34. **მელიქსეთ-ბეგი, ლეონ.** სამართალი სომხური. ქართული ვერსია, შესრულებული ეახტანგ მე-VI-ის ბრძანებით. ტექსტი ლეონ მელიქსეთ-ბეგის რედაქციით. ტფ., 1927 წ., სახ. უნივერსიტეტის გამოც. XV, 253 გვ.

დართული აქვს „ქართულში იშვიათად ხმარებულ და ზოგიერთ გაუგებარ სიტყვათა ახსნა-განმარტება".

35. **ნარგიზოვანი.** XVIII საუკუნის ლირიკული პოემა. ალ. ბარამიძის რედაქციით. ტექსტი, წინასიტყვაობა, ლექსიკონი. თბ., 1936 წ.. საქ. მუზეუმის გამოცემა. 46 გვ.

ლექსიკონს უჭირავს 45-46 გვ. (შეიცავს 33 სიტყვას).

36. **ორბელიანი, სულხან-საბა.** სიბრძნე სიცრუისა გიორგი ლეონიძის რედაქციით. ტფ., 1928 წ.. „შრომა"-ს გამოცემა. CCXIV, 239 გვ.

დართული აქვს „სიბრძნე-სიცრუის ლექსიკონი და ტექსტის ინდექსი" (გვ. 189-233).

37. **ორბელიანი, სულხან-საბა.** სიბრძნე სიცრუისა. გიორგი ლეონიძის წინასიტყვაობით და სოლომონ იორდანიშვილის რედაქციით. ტფ. 1938 წ. სახელგამი. 02, LXXIV, 214 გვ.

წიგნის ბოლოში მოთავსებულია ლექსიკონი (გვ. 173-198), რომლის შესახებ რედაქტორი აღნიშნავს: „წიგნი რომ ადვილად გასაგები გაგვეხადა, ძველ და ძნელად გასაგებ სიტყვების ლექსიკონი დავურთეთ".

38. **რუსთაველი შოთა.** ვეფხის-ტყაოსანი. იუსტინე აბულაძის რედაქტორობით. [მე-26 გამოცემა]. ტექსტი ახლად შეიმუშავა, ერცელი წინასიტყვაობა ვარიანტებით და **ლექსიკონი** საძიებლით დაურთო და გამოსცა ი. აბულაძემ. ტფ., 1926 წ., XIX, 348, 9 გვ.

39. **რუსთაველი, შოთა.** ვეფხისტყაოსანი. სარგის კაკაბაძის რედაქტორობით. მე-2 გამოცემა. გამოკვლევა, ტექსტი, **ლექსიკონი,** 19 სურათი. ტფ. 1927 წ., CXLVI. 216, XXXII გვ.

40. **რუსთაველი, შოთა.** ვეფხისტყაოსანი. პავლე ინგოროყვას შესავალი წერილით „შოთა რუსთაველი და მისი პოემა". თბ., 1937 წ., სახელგამის გამოც., 404 გვ.

დართული აქვს პროფ. იუსტინე აბულაძის მიერ შედგენილი ლექსიკონი (გვ. 343—393).

41. **რუსთაველი, შოთა.** ვეფხისტყაოსანი. ვახტანგისეული გამოცემა 1712 წლისა აღდგენილი აკაკი შანიძის მიერ. ტფილისი. 1937 წ. ტფ. სახ. უნივერსიტეტის გამოცემა. 411 გვ.

წიგნს დართული აქვს პროფ. აკაკი შანიძის მიერ შედგენილი **„ვახტანგის ლექსიკონი"** (გვ. 367—387), რომელშიც „სიტყვების ახსნა ისეა წარმოდგენილი, როგორც თვითონ ვახტანგს აქვს".

42. **რუსთაველი, შოთა.** ვეფხისტყაოსანი. თბ., 1937 წ., სახელგამი. 404 გვ. (სასკოლო ბიბლიოთეკა).

დართული აქვს ლექსიკონი (გვ. 349—399).

43. **რუსთაველი, შოთა.** ვეფხისტყაოსანი. ტფ., 1937, „შრომის" გამოცემა, 479 გვ.

დართული აქვს ს. კაკაბაძის მიერ შედგენილი ლექსიკონი (გვ. 433—477).

შენიშვნა 1. ვეფხისტყაოსანის სხვა გამოცემებსაც—ბროსე-ჩუბინაშვილის (1841), ჩარკვიანის (1887), დ. კარიჭაშვილის (1903), თ. მთავრიშვილის (1918)—დართული აქვს განმარტებითი ლექსიკონები.

შენიშვნა 2. ერცელი ცნობები ვეფხისტყაოსანის გამოცემების შესახებ იხ. შემდეგს ბიბლიოგრაფიულ წყაროებში:

1) თ. მაკალათია „ვეფხის ტყაოსანის გამოცემები" (ქრონოლოგიური ბიბლიოგრაფიული საძიებელი) „საქ. სსრ სახ. საჯარო ბიბლიოთეკის შრომები"—წიგნი IV. ტფ., 1938 წ., გვ. 112—123.

ბ) „შოთა რუსთაველი ქართულ-რუსულ ენებზე" (ბიბლიოგრაფიული საძიებელი) თბილისი, 1937. სახელმწიფო სამმართველოს გამოცემა, 57 გვ.

გ) „ვეფხისტყაოსანის" კ. ჰიპინაძისეულ გამოცემაში (1934) მოთავსებული ბიბლიოგრაფია

48. **სიბრძნე ბალავარისა.** ე. თაყაიშვილის რედაქტორობით. ტფ., 1895 წ., 158 გვ.

წიგნის III დამატებაში მოთავსებულია რედაქტორის „განმარტებანი ზოგიერთთა სიტყვათა" (გვ. 129—133).

45. **სიბრძნე ბალაჰვარისი.** რედაქცია, ვარიანტები და ლექსიკონი ილია აბულაძისა. თბილისი. 1937 წ., „ფედერაციის" გამოცემა. XXIII. 139 გვ.

ლექსიკონს უჭირავს გვ. 111—138.

46. **ფეშანგი.** შაჰნაზიანი. გიორგი ლეონიძის და სოლ. იორდანიშვილის რედაქციით. თბილისი. 1935 წ. LXXI, 220 გვ.

დართული აქვს სოლ. იორდანიშვილის მიერ შედგენილი ლექსიკონი (გვ. 204—214).

47. **ფირდოუსი.** შაჰ-ნამეს ანუ მეფეთა წიგნის ქართული ვერსიები. ტექსტი გამოსცა და წინასიტყვაობა და ლექსიკონი დაურთო იუსტინე აბულაძემ. ტფ., 1916 წ., საქ. საისტ. და საეთნოგრ. საზოგადოების გამოც. XLI, 888 გვ.

დართული აქვს ორი ლექსიკონი- „ნასესხები და იშვიათი სიტყვები" (გვ. 791—870) და „საკუთარ სახელთა ცნებათა საძიებელი".

48. **ფირდოუსი** შაჰნამე. ქართული ვერსიები, ტ. II. თბ., 1934 წ., სახ. უნივერსიტეტის გამოცემა. 649 გვ.

დართული აქვს პროფ. იუსტინე აბულაძის მიერ შედგენილი ვრცელი ლექსიკონი (გვ. 565—649).

49. **ქაიხოსრო** ომაინიანი. ვეფხისტყაოსნის გაგრძელება. რომანი მე-17 საუკუნისა, გ. ჯაკობაიას რედაქციით. თბილისი, 1937 წ., „ფედერაციის" გამოცემა. 150 გვ.

ბოლოში დართული აქვს ლექსიკონი (გვ. 142—150).

50. **ქართული სიტყვა—კაზმული მწერლობის ანთოლოგია.** ტომი 1. (V—XII საუკ.) რედ. ია ეკალაძის. ტფ,, 1927 წ.. VIII. 199 გვ.

დართული აქვს ლექსიკონი.

51. **ქართული მწერლობის ქრესტომათია** V—XVIII **ს. ს.** აღ. ბარამიძის რედაქციით. თბ.. 1932 წ.. სახელგამი. XVI, 187 გვ.

დართული აქვს ძველი ქართული სიტყვების ლექსიკონი (გვ. 175—187).

52. **ქილილა და დამანა.** სპარსულისაგან ქართულად ნათარგმანები მეფის ვახტანგისაგან. ილ. ჭყონიას რედაქციით. თ. გრ. გურიელის გამოცემა. ტფ.. 1886.

დართული აქვს „ულრმეს სიტყვათა ლექსიკონი" (გვ. 487—500).

53. **შავთელი, იოვანე.** აბდულ-მესიანი. მოსე ჯანაშვილის რედაქციით. ტფ., 1915 წ.. 78,2 გვ.

დართული აქვს ტექსტში ნახმარი სიტყვების განმარტებანი (გვ. 53—78).

54. **შავთელი.** აბდულ-მესიანი. ს. კაკაბაძის წინასიტყვაობით. თბ., 1937 წ., „ფედერაციის" გამოც., 62 გვ.

დართული აქვს „ლექსიკონი" (გვ. 53—58) და საკუთარ სახელთა საძიებელი (გვ. 59—62).

55. **შანიძე, აკ., ბარამიძე, ალ. და აბულაძე, ილ.** ძველი ქართული ენა და ლიტერატურა. ქრესტომათია. თბ., 1934 წ., სახელგამი, 306 გვ.

დართული აქვს ილია აბულაძის მიერ შედგენილი ლექსიკონი (გვ. 251—287); ლექსიკონში „მარტოოდ იმეთი სიტყვები და გამოთქმებია აღებული, რომელიც დღევანდელი ფართო საზოგადოებისათვის ან სრულიად უცნობია, ან შეიძლება ყალბად იქნეს გაგებული“ (წინასიტყვაობიდან).

56. იგივე. მეორე გამოცემა პროფ. აკ. შანიძის რედაქციით. თბ., 1935 წ., სახელგამი, 328 გვ.

დართულ ლექსიკონს (შედგენ.—ილ. აბულაძის მიერ) უჭირავს გვ. 253—310.

67. **ჩახრუხაძე.** თამარიანი. [ს. კაკაბაძის რედაქციით]. თბ., 1937 წ., „ფედერაციის“ გამოცემა, 66 გვ.

შეიცავს „ლექსიკონს“ (გვ. 55—61) და „საკუთარ სახელთა საძიებელს“ (გვ. 63—66).

58. **ჩიქოვანი, მიხეილ.** ხალხური ვეფხის ტყაოსანი. გამოკვლევა, ტექსტები და ლექსიკონი. თბ., 1936 წ., ტფ. სახ. უნივერსიტეტის გამოცემა, XV, 300 გვ.

დართული აქვს ლექსიკონი (გვ. 266—281)

59. იგივე. მე-2 გამოცემა, თბ., 1937 წ., უნივერსიტეტის გამოცემა. 362 გვ.

ლექსიკონს უჭირავს გვ. 268—298.

60. **ციციშვილი, ნოდარ.** შვიდი მთიები. ბარამ-გური. პროფ. კ. კეკელიძის რედაქციით და ლექსიკონით. თბ., 1930 წ., გამომც. „ქართული წიგნი“, XXXVI, 275, II გვ.

დართულ ლექსიკონს უჭირავს გვ. 227—247.

61. **„წიგნი სააქიმოჲ.“** ექ. ლადო კოტეტიშვილის წინასიტყვაობით და შესავალი სტატიით „მედიცინა ძველ საქართველოში. XII საუკუნე“. თბილისი. 1936 წ. გამომც. სახელგამის სამეცნიერო სექტორი. LXX, 381 გვ.

ლექსიკონს უჭირავს გვ. 299—339; იგი შეიცავს „წიგნი სააქიმოჲს“ ტექსტიდან ამოკრეფილ და ანბანზე დალაგებულ სიტყვებს (2000-ზე მეტს) ძველი მედიცინის და უმთავრესად ბოტანიკისა და ფარმაკოგნოზიის დარგებისა; არის აგრეთვე ყოფაცხოვრებისა და სხვა საერთო-მეტყველების სიტყვები.

ამ ლექსიკონის გარდა წიგნს დართული აქვს: Index medicaminum, პირთა სახელების საძიებელი და ავადმყოფობათა საძიებელი (გვ. 340-379).

62. **იადიგარ დაუდი.** ლადო კოტეტიშვილის წინასიტყვაობით და გამოკვლევით: მედიცინა ძველ საქართველოში. XVI საუკუნე. თბ., 1938 წ., სან.-ჰიგიენ. ინსტიტუტის გამომც. საქბიომედგამი. XXX, 741 გვ.

დართული აქვს: ლექსიკონი (გვ. 691—736), პირთა სახელების საძიებელი (გვ. 737) და ავადმყოფობათა საძიებელი (გვ. 738—741).

63. **ხონელი, მოსე.** ამირან-დარეჯანიანი. სარგის კაკაბაძის რედაქციით. თბ., 1939 წ., სახელგამის მხატვრული ლიტერატურის სექტორი. XIX. 184 გვ.

დართული აქვს „ლექსიკონი" (გვ. 181—182) და „საკუთარ სახელთა მაჩვენებელი" (გვ. 183—184).

64. **ჯავახიშვილი, ივ.** ქართული დამწერლობათა-მცოდნეობა ანუ პალეოგრაფია. ტფ., 1926 წ., გამომცემლობა „ქართული წიგნი". XIV, 241 გვ. ორი ტაბულით.

დართული აქვს „ტერმინების საძიებელი" (გვ. 238—240).

65. **ჯავახიშვილი, ივ.** ისტორიის მიზანი, წყაროები და მეთოდები წინათ და ახლა. წიგნი III, ნაკვეთი მეორე. ქართული სიგელთამცოდნეობა ანუ დიპლომატიკა. ტფ., 1926 წ., ტფილისის უნივერსიტეტის გამოცემა. VI, 199 გვ.

დართული აქვს ტერმინების საძიებელი.

66. **ჯავახიშვილი, ივ.** საქართველოს ეკონომიური ისტორია. ტ. II, ტფ., 1935, მეორე ახლად დაწერილი გამოცემა.

დართული აქვს: საკუთარ სახელთა საძიებელი (გვ. 605—620); გეოგრაფიულ სახელთა საძიებელი (გვ. 620—635) და ტერმინების საძიებელი (გვ. 637—704).

67. **ჯავახიშვილი, ივ.** ქართველი ერის ისტორია. წიგნი I. მესამე შევსებული და გადამუშავებული გამოცემა. ტფილისი. 1928 წ.

68. **ჯავახიშვილი, ივ.** ქართველი ერის ისტორიის შესავალი. წიგნი II. ქართული და კავკასიური ენების თავდაპირველი ბუნება და ნათესაობა. ტფილისი. 1937 წ. სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის გამოცემა. XVI, 754 გვ.

შეიცავს უმდიდრეს ლექსიკურ მასალას, რომლის მოძებნა შეიძლება საძიებლების მეშვეობით, წიგნს რომ აქვს დართული (იხ. გვ. 629—754); ეს საძიებლებია: პირთა და გეოგრაფიულ სახელებისა, ტომობრივი სახელებისა, ენების სახელებისა, გრამატიკულ და სხვა ტერმინებისა.

69. **ჯავახიშვილი, ივ.** ქართული მუსიკის ისტორიის ძირითადი საკითხები. თბ., 1938 წ., გამომც. „ფედერაცია", 382 გვ.

შეიცავს „მუსიკის ზოგად ძველ ქართულ ტერმინოლოგია"-ს (იხ. გვ. 41—50).

70. **ჯაკობია, გ.** იოსებ ზილიხანიანის ქართული ვერსიები. კრიტიკული ტექსტი ლექსიკონისა და საძიებლის დართვით. ნაწ. I (ტექსტები). ტფ., 1927 წ. ტფ. სახ. უნივერსიტეტის გამოცემა, 11, 183 გვ.

71. **ჯანაშვილი, მოსე.** ნაშრომი. წიგნი III, ტფ., 1910 წ., 70 გვ.

ამ წიგნში ავტორს აღწერილი აქვს ყოფ. საეკლესიო მუზეუმის ოთხი ძველი ქართული ხელნაწერი ფაბადება (№№ 570, 51, 646 და 471). ეს აღწერილობა

თავდება ძველი ქართული სიტყვების აღხსნით, რაც ქართულ-რუსული ლექსიკონის სახითაა მოცემული (იხ. გვ. 64—70).

72. **Джанашвили, М.** Драгоценные камни, их названия и свойства (из грузинск. сборника X века) (იხ. „Сборник М. О. П. М. К., вып. XXIV. Тифлис.; 1898 г., გვ. 1—78).

73. **ჯანაშვილი, მოსე.** ქართველთა მატიანე. ტფ., 1903 წ., 165 გვ. ავტორს გამოყოფილი აქვს (იხ. გვ. 76—81) ცალკე „ქართლის ცხოვრებაში“ ნახმარი მრავალი სიტყვის განმარტება.

II. დიალექტოლოგიური ლექსიკონები

1. ხევსურული

74. **„ხევსურული მასალები“** ბესარიონ გაბუურისა, პროფ. აკ. შანიძის რედაქციით. (იხ. ქართ. საეთამეცნ. საზოგადოების „წელიწდეული“, ტ. I—II, ტფ., 1923—24 წ., გვ. 119—337).

დართული აქვს პროფ. აკ. შანიძის მიერ შედგენილი ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ი (გვ. 259—322).

2. ფშავური

75. **ვაჟა-ფშაველა.** [თხზულებანი] ტ. I. ლექსები. ა. აბაშელის რედაქციით. ტფ., 1922 წ., სახელგამის გამოც., XXIV, 286 გვ.

დართული აქვს პროფ. აკ. შანიძის მიერ შედგენილი „ვაჟას ლექსიკონი“ (გვ. 243—268).

76. **ვაჟა-ფშაველა.** იგივე. მეორე გამოცემა, ტფ., 1928 წ., სახელგამი, XXVII, 335 გვ. დართული აქვს „ვაჟას ლექსიკონი“.

77. **ვაჟა-ფშაველა.** [თხზულებანი] ტომი III. პოემები. ალ. აბაშელის რედაქციით. ტფ., 1930 წ., სახელგამი, 458 გვ.

დართული აქვს პროფ. აკ. შანიძის შედგენილი „ვაჟას ლექსიკონი“ (გვ. 403—445).

78. **ვაჟა-ფშაველა.** ტომი IV. პოემები. ალ. აბაშელის რედაქციით. თბ., 1932 წ., სახელგამის გამოც., 478 გვ.

დართული აქვს პროფ. აკ. შანიძის „ვაჟას ლექსიკონი“ (გვ. 449—476).

79. **ვაჟა-ფშაველა.** ბახტრიონი. პოემა. თბ., 1929 წ., სახელგამის გამოც., 72 გვ.

დართული აქვს პროფ. აკ. შანიძის შედგენილი ლექსიკონი (გვ. 57—72).

80. **ვაჟა-ფშაველა.** იგივე. მეორე გამოცემა, ტფ., 1935 წ., 70 გვ., ლექსიკონით.

81. **ვაჟა-ფშაველა.** ეთერი. პოემა. თბ., 1929 წ.. სახელგამის გამოც., 64 გვ.

დართული აქვს პროფ. აკ. შანიძის ლექსიკონი (გვ. 55—64).

82. **ვაჟა-ფშაველა.** ალუდა ქეთელაური. თბ., 1929 წ., სახელგამის გამოც., 31 გვ.

დართული აქვს პროფ. აკ. შანიძის ლექსიკონი.

83. **ვაჟა-ფშაველა.** გოგოთურ და აფშინა (ძველი ამბავი). თბ., 1929 წ., სახელგამის გამოც., 23 გვ.

დართული აქვს პროფ აკ. შანიძის ლექსიკონი.

84. **ვაჟა-ფშაველა.** იგივე. მეორე გამოცემა. თბ., 1935 წ., სახელგამი, 22 გვ. „ვაჟას ლექსიკონით" (გვ. 18—22).

85. **ვაჟა-ფშაველა.** სისხლის ძიება. პოემა [ამბავი ჩერქეზთა ცხოვრებიდან]. ტფ., 1930, სახელგამის გამოც., 48 გვ.

დართული აქვს პროფ. აკ. შანიძის შედგენილი ლექსიკონი (გვ. 42—48).

86. **ვაჟა-ფშაველა.** სტუმარ-მასპინძელი. პოემა. თბ., 1936 წ., სახელგამის გამოც., 46 გვ. დანართი: პროფ. აკ. შანიძის შედგენილი ლექსიკონი.

87 **ვაჟა-ფშაველა.** ხის ბეჭი. პოემა. ტფ., 1930 წ., სახელგამის გამოც., 31 გვ.

დართული აქვს პროფ. აკ. შანიძის შედგენილი ლექსიკონი (გვ. 25—31).

88. **ხორნაული, ვ.** ფშაური მოლექსებანი. თბილისი, 1939 წ. გამომც. „ტექნიკა და შრომა", 77 გვ.

დართული აქვს ფშაური „სიტყვების ახსნა" (გვ. 73—74).

89. **რაზიკაშვილი, თ.** ქართული ენის საუნჯის მასალად [ფშაური ლექსიკონი] (იხ. გაზეთი „ივერია", 1900 წ., №№ 127—136, 138, 140, 142, 150, 151, 153. 156, 157, 160, 161, 167 და 168).

3. მთიულური

90. **მაკალათია, ს.** მთიულეთი. ისტორიულ-ეთნოგრაფიული ნარკვევი. ტფ., 1930 წ., სახელგამის გამოც., 192 გვ.

დართული აქვს მთიულური „ტერმინების საძიებელი".

4. ინგილოური

91. **ჯანაშვილი, მოსე.** საინგილო (იხ. „ძველი საქართველო" ტ. II., მეოთხე განყოფილება, გვ. 51— 276).

დართული აქვს ლექსიკონი (გვ. 238—276), რომელსაც ავტორის ასეთი შენიშვნა ახლავს: „აქ აღნიშნულია არა ყველა სიტყვა, არამედ მხოლოდ ისეთები, რომელნიც საზოგადო ქართულში არ, აღარ, ანდა ცვლილებებით იხმარებიან".

92. **Шанидзе, Ак.** Рецензия на труд Джанашвили „Саингило" (об. Записки Вост. Отд. И. Р. Арх. Общ. т. XXII. Вып. 3—4. стр. 334—357. რეცენზენტს მოჰყავს „слова пропущенные в глоссарии" (ე. ი. ჯანაშვილის მიერ გამოტოვებული სიტყვები).

93. **ნინოშვილი, ეგნატე.** თხზულებანი. ტ. I, ტფილისი, 1924 წ. სახელგამის გამოც., XIII, 435 გვ.

დართული აქვს თ. კიკვაძის მიერ შედგენილი ლექსიკონი (გვ. 403—435), რომლის შესახებ რედაქციის წინასიტყვაობაში ნათქვამია: „არც ერთ გამოცემაში [ნინოშვილის ნაწერებისა] არ არის ახსნა-განმარტება **გურული** სიტყვების და ფრაზებისა, რომლებსაც საქართველოს სხვა კუთხეებში არ ხმარობენ... რედაქციამ აუცილებლად ჩასთვალა იმ სტილის აღდგენა (განსაკუთრებით გურული კილოკავის), როგორც სწერდა ნინოშვილი“ (III და X გვ.).

94. **ნინოშვილი, ეგნატე.** თხზულებათა სრული კრებული. მეორე გამოცემა სიმონ ხუნდაძის რედაქციით და შენიშვნებით. ტომი I. მოთხრობები 1888—1891. თბ., 1932 წ., „ფედერაციის“ გამოც., 390 გვ.

დართული აქვს კიკვაძის მიერ შედგენილი ლექსიკონი (გვ. 255—277), რომლის შესახებ რედაქცია შენიშნავს: „ლექსიკონში სიტყვები და ფრაზები ახსნილია მხოლოდ იმ მნიშვნელობით, რა მნიშვნელობითაც ე. ნინოშვილს აქვს ნახმარი. ამის სადასტუროდ ტექსტიდან შესაფერი ადგილია ამოწერილი“.

95. **ნინოშვილი, ეგნატე.** თხზულებათა სრული კრებული. მე-4 გამოც. სიმონ ხუნდაძის რედაქციით. ტომი II. მოთხრობები, 1892—1894. თბილისი. 1932 წ. სახელგამის გამოც., 332 გვ.

დართული აქვს ლექსიკონი (გვ. 273—290).

96. **ნინოშვილი, ეგნატე.** პარტახი. ავტოგრაფიის მიხედვით გამოცემული შენიშვნებითა და ლექსიკონითურთ პროფ. აკ. შანიძის რედაქციით. თბილისი. 1935 წ. სახ. უნივერსიტეტის გამოცემა, 117 გვ.

ლექსიკონი შედგენილია ქ. ლომთათიძის მიერ (უჭირავს 85—117 გვ.).

97. **ღლონტი, ალ.** გურული ფოლკლორი, ტექსტები. ნაწილი I. თბ., 1937 წ., სახ. უნივერსიტეტის გამოც., 303 გვ.

დართული აქვს ლექსიკონი (გვ. 276—292).

98. **შარაშიძე, გ.** გურული ლექსიკონი (იხ. „ქართველურ ენათა ლექსიკა.“ I გურული, ზემოიმერული და ლეჩხუმური ლექსიკონები. თბ., 1938 წ., სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქ. ფილიალის გამოცემა, X, 164 გვ.).

შენიშვნა. გურული ლექსიკონის შესახებ წიგნის წინასიტყვაობაში ნათქვამია, რომ ლექსიკონში „მოცემული მასალა სწვდება თითქმის მთელ საუკუნეს“ და რომ იგი „განირჩევა „როგორც სიტყვათა მარაგით, ისე განსაკუთრებით ფართო განმარტებებით“.

6. ᲚᲔᲩᲮᲣᲛᲣᲠᲘ

99. **ალავიძე, მ.** ლეჩხუმური ლექსიკონი (იხ. კრებული „ქარ-

თველური ენათა ლექსიკა“ I. გურული, ზემოიმერული და ლეჩხუმური. თბ., 1938 წ., სსრკ. მეცნ. აკად. საქართვ. ფილიალის გამოც., X, 164 გვ.).

„ლეჩხუმური ლექსიკონისათვის სიტყვები ჩაწერილია მშრომელთა სხვადასხვა საქმიანობასთან დაკავშირებით, როგორიცაა: საამშენებლო საქმე, მეჭურჭლეობა, მეაგურეობა, სოფლის მეურნეობა, ჭრა-კერვა და სხვა. სიტყვები ცოცხალ სასაუბრო ენიდანაა ჩაწერილი“ (წინასიტყვაობიდან).

7. იმერული

100. **მირიანაშვილი, პეტრე**. ქართული ენის საუნჯის მასალად. [იმერული სიტყვების ლექსიკონი] (იხ. გაზეთი „ივერია“, 1900, № 104).

101. **Грузинский (картский) глоссарий** по имерскому и рачинскому говорам. (იხ. „Материалы по Яфетическому языкознанию“. VI, стр. IV, 76).

102. **წერეთელი, გ**. ზემოიმერული ლექსიკონი (იხ. წიგნი „ქართველურ ენათა ლექსიკა. I გურული, ზემოიმერული და ლეჩხუმური ლექსიკონები. თბ., 1938 წ., სსრკ. მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის გამოცემა, X. 164 გვ.).

8. ქართლური

103. **ძიძიგური, შ**. ქართლში ჩატარებული სალექსიკოლოგიო მუშაობა (იხ. „აკად. მარის სახელობის ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტის მოამბე“, წ. II₃ თბილისი, 1937 წ., გვ. 317—324).

სტატიის საილუსტრაციოდ ავტორს მოჰყავს 50-მდე ქართლში შეკრებილი სიტყვა; ავტორის თქმით, „ძირითად ლექსიკონებში ეს სიტყვები არ მოიპოვება“

104. **ა. წ**. ქართულის ენის საუნჯის მასალად [ლექსიკონი] (იხ. გაზეთი „ივერია“, 1900, №№ 194, 196, 199, 201 და 202).

შენიშვნა. ავტორი წერს წინასიტყვაობაში: „ეს სიტყვები გაგონილი მაქვს რაჭასა, ზემოიმერეთსა და ზემოქართლში და ისეა ახსნილი, როგორც ხალხში გამიგონია; აქ დავტოვე მხოლოდ ის სიტყვები, რომელნიც ლექსიკონებში არ აღმოჩნდა“.

105. **ჯანაშვილი, მ**. ქართული ლექსიკონი (იხ. „სახალხო გაზეთი“, 1912 წ., №№ 631, 636, 641, 701, 702, 704).

შენიშვნა. ამ ვრცელ წერილში მოცემულია რეცენზიები ი. ჭყონიასი („სიტყვის კონა“), დ. კარიჭაშვილის („ვეფხის ტყაოსანთან“ დართულის) და დ. ჩუბინაშვილის (ქართ.-რუს.) ლექსიკონებზე და აგრეთვე მრავალი სიტყვების განმარტება

106. **ჭყონია, ილია**. სიტყვის კონა. საბა-სულხან ორბელიანის,

დავით ჩუბინაშვილის ლექსიკონებში გამოტოვებული სიტყვები. СПБ. 1910 წ., Издание Академии Наук. VII, 74 გვ.

9. თუშური

107. **კარიჭაშვილი, დ. და ივ. ბუქურაული.** თუშურს ლექსებში ნახმარი სიტყვების განმარტება (ლექსიკონი) (იხ. „ძველი საქართველო", ტ. II., განყოფ. მე-5; გვ. 122—129).

10. სვანური

108. **Марр, Н.** Извлечение из сванско-русского словаря (а—g, ბ—ფ). Петроград. 1922 г. VIII, 39 стр. (Материалы по яфетич. языкозн., X).

109. **Нижарадзе, И. И.** Русско-сванский словарь. Тифлис. 1910 г. 520 стр.

110. **Ониан, Арсен.** Сборник сванских названий деревьев и растений (на лашхском наречии). СПБ. 1917 (Материалы по яфетич. языкозн. VIII).

111. **ბარდაველიძე, ვ.** სვანურ ხალხურ დღეობათა კალენდარი I. ახალწლის ციკლი. პროფ. აკ. შანიძის რედაქციით. თბ., 1939 წ. სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის გამოცემა. XV, 232 გვ.

დართული აქვს დღეობათა, სალოცავთა, ყოფაცხოვრების ტერმინებისა და საკუთარ სახელების ლექსიკონი (სვანურ-ქართული) (გვ. 193—228).

112. **ხარაძე, რუსუდან.** დიდი ოჯახის გარდმონაშთები სვანეთში თბ., 1939 წ., სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქ. ფილიალის გამოც., VIII, 134 გვ.

დართული აქვს „სვანურ სიტყვათა ლექსიკონი" ქართული განმარტებებით (გვ. 116—126).

11. მეგრული

113. **Кипшидзе, И.** Грамматика мингрельского (иверского) языка с хрестоматией и словарем. СПБ. 1914 г. (Материалы по яфетич. языкознанию, VII).

12. ჭანური

114. **Марр, Н.** Грамматика лазского (чанского) языка с хрестоматиею и словарем. СПБ. 1910 г. (Матер. по яфетич. языкозн. II).

115. **Кипшидзе, И.** Дополнительные сведения о чанском языке (Из лингвистической экскурсии в Русский Лазистан) СПБ. 1911 (Матер. по яфетич. языкозн. III).

116. **ჟღენტი, სერგი.** ჭანური ტექსტები. არქაბული კილოკავი. თბ., 1938 წ., სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის გამოც., XXVIII, 219 გვ.

დართული აქვს ლექსიკონი, რომლის შესახებ ავტორი შენიშნავს: „ლექსიკონში შეეიტანეთ თანდართული ტექსტიდან ამოკრეფილი მხოლოდ ის სიტყვები, რომლებიც არ შესულა შრომებში: აკად. ნ მარისა—„ლაზური (ჭანური) ენის გრამატიკა ქრესტომათიით და ლექსიკონით“ და პროფ. ი. ყიფშიძისა „დამატებითი ცნობები ჭანურის შესახებ“.

13. შერეული შინაარსის (სხვადასხვა კუთხის შემცველი) ლექსიკონები

117. **Зелинский, С. П.** Об'яснительный словарь татарских, грузинских и армянских слов, вощедших в материалы для изучения экономического быта государственных крестьян Закавказского Края. Тифлис. 1889 г. VIII, 165 стр. (Приложение к своду материалов по изучению эконом. быта гос. кр. Зак. Края).

წიგნის მე-2 თავი—„Слова грузинского языка“ წარმოადგენს **ქართულ-რუსულ ლექსიკონს**, მას უკავია 28 გვ. (85—114 გვ.). წინასიტყვაობაში ამ ლექსიკონის შესახებ, სხვათა შორის, ნათქვამია; „мы признали полезным для определения того или другого оттенка слова более пространные об'яснения... указали местности, в которых употребляются те или иные слова, в том или другом значении. Исправление транскрипции грузинских слов и проверка значения их принадлежат А. И. Бакрадзе и М. В Мачабели“.

118. **კირიონ, ეპისკ.** სალექსიკონო მასალა (იხ. „ძველი საქართველო“, ტ. II, განყოფილება მე-3, გვ. 1—21).

19. **Грузинский (картский) глоссарий по имерскому и рачинскому говорам** (იხ. Материалы по яфетическ. языкознанию“, VI. СПБ. 1912 г.).

120. **Бакрадзе, Дм.** Краткий сравнительный словарь говоров Карталино-Кахетии, Имеретии, Гурии-Кобулети и Адчарии, стр. 162—191 (იხ. ბაქრაძის Археологич. путеш. по Гурии и Адчаре. СПБ. 1878 г.).

121. **Memoires historiques et géographiques sur les pays situès** entre la mer Noire et la mer Caspienne, contenant des dètails nouveau sur les peuples qui les habitent des observations relatives à la topographie ancienne et moderne de cette contrée, avec

un vocabulaire de dialectes du Caucase et deux cartes géographiques. Paris. Jansen Perroneaux. L'an V de la République (1797 v. st.). 2,150.98 p.

122. **ქართველურ ენათა ლექსიკა.** I გურული, ზემოიმერული და ლეჩხუმური ლექსიკონები. თბილისი. 1938 წ. სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის გამოც. X, 164 გვ.

„სულ სამივე ლექსიკონში 3600-მდე სიტყვაა. მრავალი მათგანი უთუოდ იპოვის ადგილს როგორც მხატვრულ, ისე სამეცნიერო ლიტერატურაში. ამ მხრივ საგულისხმოა, ზოგი მათგანი ჩვენ ახლაც გამოვიყენეთ სხვადასხვა დარგის ტერმინოლოგიის დადგენისას" (წინასიტყვაობიდან).

123. **სიხარულიძე, ქს.** საბავშვო ფოლკლორი. თბ.. 1938 წ. სახ. უნივერსიტეტის გამოც. 252 გვ.

დართული აქვს ლექსიკონი (გვ. 237—248)

III. ონომასტიკური ლექსიკონები

124. **ათონის ივერიის მონასტრის 1074 წ. ხელთნაწერი აღაპებით.** საიუბილეო გამოცემა საეკლესიო მუზეუმისა. თბილისი. 1901 წ. 368 გვ.

დართული აქვს „მაჩვენებელი სახელთა" (გვ. 359—368).

125. **ყაუხჩიშვილი, ს.** ბერძნული მამაკაცთა სახელების გადმოცემისათვის ქართულში (იხ. ივ. ჯავახიშვილის 25 წლის სამეცნ. მოღვ. აღსანიშნავად გამოც. კრებული „არილი" ტფ. 1925 წ., გვ. 89—106; არის აგრეთვე ცალკე ამონაბეჭდი).

126. **პირთა სახელების გადმოცემისათვის,** ბერძნულ-ლათინური სახელების სიით (იხ. ქართული სალიტერატურო ენის ნორმების დადგენისათვის. ნაკვეთი II. ტფ. 1932. სახელგამის გამოც., გვ. 12—20.

127. **ჩიქოვანი, მიხ.** ტოპონიმიკური ლექსიკონი. [იხ. „სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები", ტ. IX. ახალგაზრდა მეცნიერ მუშაკთა შრომები. თბ. 1939 წ. გვ. 135—154).

ავტორის წინასიტყვაობიდან: „ტოპონიმიკური ლექსიკონი იმ მასალის ნაწილს წარმოადგენს, რომელიც შემოკრებია საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში"... „წინამდებარე ლექსიკონი „ლეჩხუმური კილო და ტოპონიმიკა"-ს ერთერთ თავს წარმოადგენს. ძირითადი მასალა აღებულია ლეჩხუმიდან, ხოლო შედარებისათვის ნაწილობრივ ჩართულია ქვემო სვანეთისა და ზემო რაჭის გეოგრაფიული სახელებიც".

ლექსიკონი დაახლოვებით 1400 სიტყვას შეიცავს.

128. **კრუბერი, ა. ა.** ზოგადი ფიზიკური გეოგრაფია. ნაწილი I.

თბ. 1938 წ. სტალინის სახელობის თბილისის სახ. უნივერსიტეტის გამოც. 255 გვ.

წიგნს დართული აქვს: „ავტორთა მაჩვენებელი", **გეოგრაფიულ სახელწოდებათა** მაჩვენებელი (გვ. 237—243) და საგნობრივი მაჩვენებელი (გვ. 244—253).

129. **ჯავახიშვილი, ივ.** ქართველი ერის ისტორია. წიგნი პირველი. მესამე შევსებული და გადამუშავებული გამოცემა. ტფ. 1928 წ. X, 375 გვ. 14 ნახ. და 9 სურათით.

დართული აქვს „საგეოგრაფიო საძიებელი" (361—365) და „საკუთარ სახელთა საძიებელი" (366—375).

130. **ყაუხჩიშვილი, სიმ.** ხრონოლორაფი გიორგი მონაზონისაჲ. ტფ. 1920 წ. ტფ. უნივერსიტეტის გამოცემა, XXVII, 328 გვ.

დართული აქვს ერცელი "Index nominum" (გვ. 310—326).

131. **Марр, Н.** ალაპნი ჯვარის მონასტრისანი (Bibl. Armeno-Georgica, кн. III).

შენიშვნა 1. ძველი ქართული გეოგრაფიული და პიროვნული სახელები უხვად არის აღნიშნული („საკუთარ სახელთა საძიებლების" სახით) აკადემიკოსების ივ. ჯავახიშვილისა და ნ. მარის, პროფესორების კ. კეკელიძის, ი. აბულაძისა და სხვა ავტორების შრომებსა და ფილოლოგიურ ტექსტებში, ბევრი მათგანი ამ ბიბლიოგრაფიულ სიის შესაფარის ადგილას გვაქვს შეტანილი შემდეგი №№ ქვეშ: 9, 14, 17, 26, 28, 47, 48. 53, 57, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 257.

შენიშვნა 2. თანამედროვე ქართული საკუთარი სახელები დიდი რაოდენობით გვხდება გაზ. „კომუნისტში" ყოველწლიურად, 1930 წლიდან სექტემბრის ნომრებში, საქ. უმაღლეს სასწავლებლებში მიღებულთა სიების სახით, რომლებშიც ხშირადაა ფრიად იშვიათი ქართული სახელები—ობიექტი საენათმეცნიერო და საისტორიო კვლევისა.

შენიშვნა 3. გეოგრაფიულ სახელების სწორი ქართული ორთოგრაფია მოცემულია აკად. ივ. ჯავახიშვილის რედაქციით გამოსულ საქართველოს რუკაში და აგრეთვე პროფ. ალ. ჯავახიშვილის რედაქციით გამოცემულ ქართულ რუკებში.

IV. ტერმინოლოგიური ლექსიკონები

ა. ყოფ. ცენტრ ტერმინოლოგიური კომიტეტის მიერ გამოცემული ლექსიკონები *

132. **მათემატიკის ტერმინები.** ტფ. 1925 წ. სახელმწიფო გამომცემლობა. 59 გვ.

---

* ცენტრალ. ტერმინოლოგიური კომიტეტის ფუნქციები მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის ენისა და ლიტერატურის ინსტიტუტში გადავიდა.

133. **ფიზიკისა და ელექტრო-ტექნიკის ტერმინოლოგია.** რუსულ-ქართული და ქართულ-რუსული. ტფ. 1928. სახელმწიფო გამომცემლობა. 176, 3 გვ.

134. **ლიტერატურისა და ენათმეცნიერების ტერმინოლოგია.** რუსულ-ქართული და ქართულ-რუსული. ტფ. 1928 წ. სახელგამი. 70 გვ.

135. **საანგარიშო მეცნიერებათა (მოანგარიშეობის, კომერციული არითმეტიკის და კომერციული კორესპონდენციის) ტერმინოლოგია.** (რუსულ-ქართული) ტფ. 1928 წ. მოანგარიშე მუშაკთა გაერთიანების გამოცემა. 80 გვ.

136. **ნორმალური ანატომიის ტერმინოლოგია.** ლათინურ-ქართულ-რუსული, ქართულ-რუსულ-ლათინური და რუსულ-ქართულ ლათინური. ტფ. 1930 წ. სახელგამი. 257 გვ.

137. **ბიბლიოთეკონომიის, ბიბლიოგრაფიისა და პოლიგრაფიულ წარმოების ტერმინოლოგია.** რუსულ-ქართული და ქართულ-რუსული. ტფ. 1932 წ. სახელმწიფო გამომცემლობა. VII, 424 გვ.

138. **ტექნიკური ტერმინოლოგია.** რუსულ-ქართული და ქართულ-რუსული. ტფ. 1935 წ. სახ. სამეცნიერო ლიტერატურის გამომცემლობა. VII, 571 გვ. (ცენტრ. სამეცნიერო-სატერმინოლოგიო კომიტეტი. სამეცნიერო ტერმინოლოგია, ნაკვეთი 7).

139. **სასოფლო-სამეურნეო ტერმინოლოგია.** I. მაყაშვილი, ალ. დოც. მემცენარეობა. [რუსულ-ქართული და ქართულ-რუსული ლექსიკონი]. თბილისი. 1938. სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქართვ. ფილიალის გამოცემა. VIII, 786 გვ. (ენის, ისტორიისა და მატერ. კულტურის ინსტიტუტი აკად. ნ. მარის სახელობისა, სამეცნ. ტერმინოლოგიის განყოფილება ქართ. სამეცნ. ტერმინოლოგია, ნაკვ. IX).

„ტერმინოლოგია შეიცავს სხვადასხვა დარგებს, როგორიცაა: ყვავილოვან მცენარეთა მორფოლოგია, სისტემატიკა, მერქნის ანატომია, ნიადაგ-მცოდნეობა, მევენახეობა, მეღვინეობა, მებაღეობა, მებოსტნეობა და სხვა".

„ტერმინოლოგიის ძირითადი მარაგი ხალხურია: სიტყვათა და სახელწოდებათა უდიდესი ნაწილი ცოცხალი ხალხური ენიდანაა აღებული და მრავალგზის შეჯერებული და შემოწმებული საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში" (წინასიტყვაობიდან).

ბ. სხვადასხვა ორგანიზაციებისა და ცალკეული ავტორების მიერ გამოცემული ტერმინოლოგიური ლექსიკონები

1. მათემატიკა

140. **მუსხელიშვილი, ნ. პროფ., ნიკოლაძე, გ. დოც. და ხარაძე, ა. დოც.** მათემატიკის ტერმინების ლექსიკონი, რუსულ-ქართული და

ქართულ-რუსული (წმინდა და გამოყენებითი მათემატიკა თეორიული მექანიკით). თბილისი. 1925 წ. სახელგამი. 244 გვ. ხელნაწერის უფლებით.

„ლექსიკონი შეიცავს დაახლოვებით 3500 ტერმინს. ავტორებმა დაისახეს მიზნად — მთლიანი, მჭიდრო შედუღებული და სამეცნიერო ნიადაგზე აგებული ტერმინოლოგიის შემუშავება. წიგნი არის რამდენიმე წლის შეთანხმებული მუშაობის შედეგი".

„... ავტორები ცდილობდნენ ყოველ ცალკე შემთხვევაში ის ენა ერჩიათ, რომელშიაც სათანადო დარგი საუკეთესოდაა ათვისებული (კერძოდ წიტალიური — გეომეტრიისათვის, ინგლისური-მექანიკისათვის და სხვა"... (წიგნის წინასიტყვაობიდან).

141. **არითმეტიკული ტერმინები** (იხ. გაზ. „დროება", 1883 წ. № 242 და 244).

წერილში მოტანილია 150-მდე ტერმინი; წინ უძღვის რადაქციის წინასიტყვაობა ტერმინოლოგიის შემუშავების საჭიროების შესახებ.

142. **ერისთავი, რ.** წერილი რედაქტორთან („დროება", 1883 წ., № 251).

წერილი შეიცავს 50-მდე იშვიათ ქართულ მათემატიკურ ტერმინს.

143. **გუდიაშვილი, ვ. გ.** მხაზველობითი გეომეტრია, როგორც ხაზვის საფუძველი. ტფ 1932 წ. „ტექნიკა და შრომას" გამოცემა 75 გვ.

დართული აქვს „ტერმინოლოგია" (გვ. 72—73).

144. **გუდიაშვილი-ყანჩაველი, ვ. გ. დოც.** მხაზველობითი გეომეტრიის ამოცანათა კრებული დაწვრილებითი ახსნა-განმარტებით. ნაწილი 1. თბილისი. 1932 წ. სატყეო-ტექნიკური ინსტიტუტის გამოც., 120 გვ.

დართული აქვს „ტერმინოლოგია" (გვ. 118—119).

145. **ავალიშვილი, იოს.** მათემატიკური ტერმინები ქართულ-რუსული და რუსულ-ქართული. ქ. ტფილისი. 1917 წ. 62 გვ.

146. **სოხელია, მელ.** სამექანიკო დარგის რუსულ-ქართული ლექსიკონი. ტფ. 1926.

2. ფიზიკა

147. **დიდებულიძე, ა. პროფ. და ყიფშიძე, ვ. ასისტ.** ტერმინოლოგია ფიზიკისა და ელექტროტექნიკისა და ძირითადი ტერმინები ზოგადი ტექნიკისა (იხ. ჟურნალი „ჩვენი მეცნიერება", 1925 წ. № 3—4 (15—16), გვ. 141—172 და 1926 წ. № 17—18).

შენიშვნა. ავტორები შენიშნავენ, რომ „ტერმინოლოგია წარდგენილია სატერმინოლოგიო კომიტეტში" (იგულისხმება ცენტრ. სატერმინ. კომიტეტი).

148. **ფიზიკისა და ელექტრო-ტექნიკის ტერმინოლოგია**, რუსულ-ქართული და ქართულ-რუსული პროფ. ალ. დიდებულიძის და ასისტ. ვ. ყიფშიძის მასალათა მიხედვით. ტფ. 1928 წ. სახელგამი. XI, 176 გვ. (ცენტრალური სამეცნიერო-სატერმინოლოგიო კომისია. სამეცნიერო ტერმინოლოგია № 2).

იხ. რეცენზია ჟურნალში „ახალ სკოლისაკენ" 1928 წ. № 3-4, გვ. 119.

3. ქ ი მ ი ა

149. **ჭუთათელაძე, იოველ.** ქიმიის ტერმინოლოგიის მასალები. თბ. 1930 წ. (ცალკე ამონაბეჭდი ჟურნალიდან „თანამედროვე ფარმაცია", 1930 წ., № 2, № 3-4, № 5-6 და 1931 წ. № 1-6) გვ. 59.

150. **ჭუთათელაძე, ი. პროფ.** ფარმაცევტული რეცეპტურა. ტფ. 1924 წ. ტფილისის უნივერსიტეტის გამოც., X, 240 გვ.

შეიცავს ლათინ. და ქართ. ენაზე დალაგებულ ლექსიკონს სათაურით: სამკურნალწამლო ნივთიერებათა სინონიმები (გვ. 169—288).

151. **კაკაბაძე, ვ. ინჟ.** ქიმიური ომი და მშვიდობიანი მრეწველობა, ტფ. 1925 წ. საქ. ტექნიკ. საზოგადოების გამოცემა. 50 გვ.

წიგნს დართული აქვს ქიმიისა და ტექნიკის დარგის ტერმინოლოგიური ლექსიკონი (გვ. 47—50).

152. **კაკაბაძე, ვასილ.** ქიმია ადამიანის სამსახურში. ტფ. 1932 წ. „ტექნიკა და შრომას" გამოც. 67 გვ.

დართული აქვს „წიგნში ნახმარი ტერმინოლოგია" (გვ. 65—67).

153. **კოსტავა, იაკ.** არაორგანიული ქიმია. სახელმძღვანელო ტექნიკუმებისა და ათწლედებისათვის. ნაწ. II. ტფ. 1934 წ. სახელგამი. 126 გვ.

დართული აქვს ქიმიურ ტერმინების ლექსიკონი (გვ. 123—126).

4. ა ს ტ რ ო ნ ო მ ი ა. ფ ი ზ ი კ უ რ ი გ ე ო გ რ ა ფ ი ა. მ ე ტ ე ო რ ო ლ ო გ ი ა.

154. **Кипиани, К. Дм.** Русско-грузинский словарь по астрономии, минералогии и разных терминов и технических слов. Тифлис. 1896 г. 96 стр.

155. **კრუბერი, ა. ა.** ზოგადი ფიზიკური გეოგრაფია. ნაწ. I. თბილისი. 1938 წ. ს ტ ა ლ ი ნ ი ს სახელობის თბილ. სახ. უნივერსიტეტის გამოც. 255 გვ.

დართული აქვს „საგნობრივი მაჩვენებელი", რომელიც წარმოადგენს ქართულ-რუსულ ტერმინოლოგიურ ლექსიკონს და შეიცავს დაახლოებით 700 ტერმინს ფიზიკური გეოგრაფიის დარგისა.

156. **სახელმძღვანელო ყოველდღიურ მეტეოროლოგიურ დეპეშების შესადგენად** ხმელეთის სადგურებისათვის. თბ. 1934 წ. ა/კ. მთლიანი ჰიდრომეტეოროლოგიური სამსახურის სამმართველოს ამინდის ინსტიტუტის გამოცემა. VIII. 68 გვ.

დართული აქვს „სახელმძღვანელოში ხმარებული ტერმინების ლექსიკონი" (გვ. 64—66), რომელიც შედგება ქართულ-რუსული და რუსულ-ქართული ნაწილისაგან და შეიცავს დაახლოვებით 250 ტერმინს.

157. **ქავთარაძე, ი. პ.** ახალგაზრდა ბუნებისმეტყველის თანამგზავრი. თარგმანი გ. მ. ჯანაშვილისა. ტფ. 1927 წ. სახელგამის გამოც., 120 გვ. სურათებით.

დართული აქვს „ზოგიერთ სიტყვების განმარტება" (3 გვ.).

5. ბოტანიკა და ზოოლოგია

158. **Эристов, Раф. Дав.** Краткий грузино-русско-латинский словарь из трех естественных царств природы. Тифлис. 1884 г. 8,167 стр.

შეიცავს ბოტანიკის, ზოოლოგიისა და მინერალოგიის სახელწოდებებს; წინასიტყვაობაში ავტორი ამბობს: в словаре своем я соединил названия, даваемые растениям грузинами, имеретинами, пшавами".

159. **ყანჩაველი, ზ.** ბოტანიკა. II. მცენარეთა სისტემატიკა. უმაღლეს სასწავლებლების კურსი. ტფ. 1927 წ. სახელგამი. 444 გვ.

დართული აქვს „მცენარეების ქართული სახელები" და „ქართულ ტერმინების საძიებელი".

იხ. აგრეთვე მეორე გამოც. ტფ. 1933 წ.—„ბოტანიკური ტერმინოლოგია" (გვ. 418—426).

160. **მაქსიმოვი, ნ. ა.** მცენარეთა ფიზიოლოგიის მოკლე კურსი. თარგმ. დოც. ქს. ცხაკაიასი. თბ. 1932 წ. სახელგამი. 354 გვ.

დართული აქვს ქართულ-რუსული ტერმინოლოგიური ლექსიკონი სათაურით „ზოგიერთი ნახმარი ტერმინის რუსული შესატყვისობა" (გვ. 350—354).

161. **ჩხიკვიშვილი, ივ.** საქართველოს ხერხემლიანთა ნომენკლატურა [475 სახელწოდება]. ტფ. 1926. საქ. მუზეუმის გამოცემა. IV, 79 გვ. („საქ. მუზეუმის შრომები" წ. 5).

162. **მესაქონლეობის ლექსიკონი.** ტფ. 1925 წ. მიწათმოქმედების კომისარიატის გამოც. XII. 99 გვ.

163. **სინოტი, ე.** გენეტიკის კურსი. თეორია და ამოცანები. თარგმ. რუსულიდან ნ. სანაძისა დ. აგლაძის წინასიტყვაობით. თბ. 1937 წ. სახელგამი. 345 გვ.

დართული აქვს გენეტიკური ტერმინოლოგია (გვ. 339—345).

164. **Медведев, Я. С.** Деревья и кустарники Кавказа. Опи-

сание дикорастущих и одичавших деревянистых растений Кавказа. Тифлис. 1883. V, III, 402 стр. Изд. К. Общ. Сельск. Хоз.

ამ ცნობილ მეცნიერულ შრომაში ავტორს ყოველგან მოჰყავს, ლათინურ და რუსულ სახელებთან ერთად, ქართული (გურული, სვანური და სხვა) სახელები მცენარეებისა. ამავე შრომის მესამე გამოცემაში („значит. дополн." изд. T. 1889) ქართული და სხვა სახელები უკვე რუსული ასოებით არის აღნიშნული.

165. **მაყაშვილი, ა.** საქართველოს სარეველა მცენარეები. სარკვევი. თბ. 1934 წ. სახ. უნივერსიტეტის გამოც. 33ა გვ.

დართული აქვს „მცენარეთა ქართული სახელების საძიებელი" და „მცენარეთა კუთხური სახელების საძიებელი" (გვ. 308—314); საძიებლებში შედის დაახლოებით 600 სიტყვა.

166. **Такаишвили, Е.** Описание рукописей „Общества распростр. грамотн. среди груз. нас." Т. I. Вып. 1. Тифлис 1902 г. იხ. გვ. 192—194, სადაც ავტორს მოჰყავს ერთერთ ძველ კარაბადინიდან აღებული ტერმინები ბოტანიკა—ფარმაკოგნოზიის დარგისა; იხ. აგრეთვე ამავე გამოცემის მეოთხე ნაკვეთში (Вып. IV, გვ. 679 – 686) ამგვარივე ტერმინები.

6. აგრონომია. მეტყეობა. ზოოტექნია.

სახოფლო-სამეურნეო ტერმინოლოგია. I.—იხ. ზემოთ № 139.

167. **ვანინი, ს. ი.** მერქანთმცოდნეობა. თარგმ. რუსულიდან ვ. ლ. ავალიანის რედაქტორობით. თბ. 1936 წ. „ტექნიკა და შრომა"-ს გამოც.

დართული აქვს „სახელმძღვანელოში ნახმარი ქართულ-რუსული ტერმინოლოგია" (გვ. 465—466), რომელიც შეიცავს 140-მდე სპეციალურ ტერმინს.

168. **იურასოვი, ნ. ა.** მეცხენეობა. სახელმძღვანელო ზოოტექნ. უმაღლეს სასწავლებლებისათვის. თბ. 1937 წ. საქბიომედგამომცემლობა. 324 გვ.

დართული აქვს პატარა ქართულ-რუსულ ლექსიკონი, რომელშიც მეცხენეობის დარგის ასამდე ტერმინია.

169. **ხოდოროვსკი, კ.** როგორი იარაღია საჭირო ტყის მჭრელისათვის. თარგმ. აკ. კალანდარიშვილისა ინჟ. ა. ჯაფარიძის რედაქციით, თბ. 1933 წ. „ტექნიკა და შრომას" გამოც. 71 გვ.

დართული აქვს პატარა ქართულ-რუსული ტერმინოლოგიური ლექსიკონი სათაურით „წიგნში ნახმარი ტერმინოლოგია" (გვ. 66—70).

170. **ბერტრანი, ედ.** საფუტკრის მოვლა. თარგმ. ლ. ცაგარლისა. ტფ. 1920 წ. 192,4 გვ.

დართული აქვს მეფუტკრეობის მოკლე ლექსიკონი.

7. მ ე დ ი ც ი ნ ა

171. **ალადაშვილი, ა. პროფ.** მასალები დიაგნოსტიკის ტერმინოლოგიისა. ტფ. 1920 წ. სახ. უნივერსიტეტის დიაგნოსტიკის კათედრის გამოცემა, 15 გვ.

172. **ალადაშვილი, ა. პროფ.** კლინიკური რეცეპტები. ტფ. 1925 წ. ჟურნ. „თანამედროვე მედიცინას" გამოც. IV. 120 გვ.

წინასიტყვაობას დართული აქვს რეცეპტურის ტერმინები ქართულად და ლათინურად.

173. **თიკანაძე, ივ. პროფ.** სამეცნიერო ტერმინოლოგიის მასალები. რუსულ-ქართული სამეანო და საგინეკოლოგიო ტერმინოლოგია. ტფ. 1920 წ. ტფ. უნივერსიტეტის გამოც. II, 37 გვ.

174. **გოგსეევი, ლ.** ოდონტოლოგიის მოკლე კურსი. თარგმ. ვ. ჭიჭინაძისა პროფ. გრ. მუხაძის რედაქტორობით. თბ. 1928 წ. XIII, 352 გვ.

დართული აქვს „ტერმინების საძიებელი" (გვ. 334—352).

175. **კალანდაძე, ლ.** მასალები სამედიცინო ენტომოლოგიის ქართული ტერმინოლოგიისათვის (იხ. „ტროპიკულ მედიცინის მოამბე", 1928 წ. № 2. გვ. 189—191).

176. **იაშვილი, ა.** სამკურნალო ლექსიკონის მასალად (გაზ. „ივერია", 1900 წ. № 178).

პატარა ლექსიკონი, ალაგ-ალაგ რუსული თარგმანით.

177. **კავთელი.** ქართულ ტერმინებისათვის (გაზ. „დროება", 1883 № 8).

წერილში მოცემულია პატარა რუსულ-ქართული ანატომიური ლექსიკონი; ავტორი შენიშნავს: „ხალხისაგანაც ბევრი ტერმინი შევისწავლე, რომელიც მწერლობისათვის ჯერედ უცნობია".

178. **კახიანი, ნ. ს. პროფ.** ქირურგიულ ანატომიის მოკლე სახელმძღვანელო სტუდენტთა და ექიმთათვის, ნაწ. I. კისრის, გულმკერდის, იღლიის ფოსოს და მუცლის ღრუს მიდამოთა ტოპოგრაფია. ტფ. 1925 წ. „მნათობის" გამოცემა, 6,128 გვ.

შეიცავს მდიდარ ტერმინოლოგიურ მასალას; სამწუხაროდ, არა აქვს დართული ტერმინების საძიებელი.

179. **ლორთქიფანიძე, ვანო.** სამკურნალო სტატისტიკა და სოციალური სნეულებანი სიკვდილობის და ავადობის ნომენკლატურით. ტფ. 1929 წ. სახელგამი. 295 გვ.

180. **მუხაძე, გრ. პროფ.** საზოგადო ქირურგიის რუსულ-ქართული ტერმინოლოგია. ტფ. 1919 წ. მედიკურ ფაკულტეტის გამოცემა. 16 გვ.

181. **ნათიშვილი, ა. პროფ.** [ანატომიის ტერმინოლოგია] 1-ლი ნაწილი—ოსტეოლოგია. ტფ. 1919 წ. სახ. უნივერსიტ. ნორმალური ანატომიის კათედრის გამოცემა. II, 28 გვ.

ნაწ. II სინდესმოლოგია.

ნაწ. III მიოლოგია. ტფ. 1919 წ. 10 გვ.

182. **ნათიშვილი, ალ. პროფ.** ადამიანის ტვინი. ტვინის გაკვეთის სახელმძღვანელო სტუდენტებისათვის. ტფ. 1928. მე-2 გამოც. ტფ. სახ. უნივერსიტეტისა. 52 გვ. 8⁰.

შეიცავს ტვინის ანატომიის ტერმინებს. (მეორე გამოცემის წინასიტყვაობაში ავტორი ამბობს: „ამ გამოცემაში შეტანილია ზოგიერთი ტერმინოლოგიური და ორთოგრაფიული შესწორებები").

183. **Такайшвили, Е.** Описание рукописей „Общества распростр. грамотности среди груз. нас." Т. 1. Вып. 1. Тифлис 1902 г. იხ. გვ. 192—1904, სადაც ავტორს მოჰყავს ძველი კარაბადინიდან ფარმაკოგნოზიის, ბოტანიკისა და მედიცინის ტერმინები.

შენიშვნა იხ. აგრეთვე ზემოთ „წიგნი სააქიმოჲ" და „იადიგარ დაუდი".

184. **ლოსაბერიძე, ევ.** საექიმო მეცნიერების ქართულ-რუსული და რუსულ-ქართული ლექსიკონი (მასალები საექიმო და საბუნებისმეტყველო ტერმინოლოგიის) ქუთაისი. 1919 წ. ამხ. „განათლების" გამოც. 15 გვ.

185. **ოსიპოვსკი, ნ.** მოგზაურობა სისხლის წვეთისა. გადმოკეთებული პროფ. ივ. თიკანაძის მიერ. ტფ. 1926 წ. დართული აქვს ქართულ-რუსული ანატომიური ლექსიკონი (იხ. გვ. 83—87).

8. ტექნიკა და ხელობანი*

186. **ავტომობილი ფორდი.** მოდელი „A" და „AA". თარგმანი დ. გიორგობიანისა. ტფ. 1931 წ. „საქავტოგზის" გამოც. 79 გვ.

დართული აქვს პატარა ტერმინოლოგიური ლექსიკონი (გვ. 75—79).

187. **ანდრონიკაშვილი, ი.** ურელსო გზები. I ტომი. თბ. 1938 წ. „ტექნიკა და შრომა"-ს გამოც. 320 გვ.

დართული აქვს ტერმინოლოგიური ლექსიკონი (გვ. 308—344).

188. **ანდრონიკაშვილი, ი. ზ.** ურელსო გზები. კურსი ტექნიკუმებისათვის, გზის ოსტატისა და ათისთავებისათვის. ტფ. 1930 წ. საქ. გზატკეცილების სამმართველოს გამოც. 96 გვ.

დართული აქვს პატარა ტერმინოლოგიური ლექსიკონი, ქართულ-რუსული (გვ. 93—96).

---

* ლექსიკური წყაროები ჩამოთვლილია ავტორების მიხედვით, ანბანური რიგით.

189. **ანდრონიკაშვილი, ი. ზ.** საალმშენებლო ხელოვნება. ფიჩხკონის, ხის, ხიმინჯების, ლითონის. სამლესველო და სამღებრო სამუშაოები. ტ. III. ტფ. 1931 წ. სახელგამის გამოც. VI, 162 გვ.

დართული აქვს პატარა ტერმინოლოგიური ლექსიკონი (გვ. 160—162)

190. **გვინჩიძე, ნ. მ.** საგზაო მანქანები. ტ. I. ტფ. 1933 წ. „ტექნიკა და შრომა"-ს გამოც. 330 გვ.

დართული აქვს ქართულ-რუსული ტერმინოლოგიური ლექსიკონი —„წიგნში ნახმარი ტერმინები" (გვ. 322—325).

191. **გუზევიჩი, დ.** როგორ ვიმუშავოთ ხერხუნით. თარგმ. ინჟ. ვ. კაკაბაძის რედაქციით. ტფ. 1930 „შრომა"-ს გამოც. 16 გვ.

დართული აქვს პატარა „ტერმინოლოგია" (ერთი გვერდი).

192. **დიასამიძე, ლევან. დოც.** მანქანათა ნაწილები. ტფ. 1929 წ. პოლიტექნ. ინსტიტუტის გამოც. 361 გვ.

დართულია აქვს ქართულ-რუსული ტერმინოლოგიური ლექსიკონი სათაურით —„წიგნში ნახმარი ტერმინების ლექსიკონი" (გვ. 355 —361).

193. **დიდებულიძე, ალ. პროფ.** ელექტრო-მონტაჟურ დადგმულობათა აღრიცხვა და ნორმები. ტფ. 1925 წ.

დართული აქვს სპეციალურ ტერმინების სია, სათაურით „ტერმინები სახ. სამეცნიერო საბჭოს მიერ დადასტურებულია".

194. **დუდნიკოვა, ვ. ფ. და სტრელცოვი, ფ. პ.** ბრუნვითი ბურღვის პრაქტიკიდან. თარგმ. მ. ძველაიასი და ლ. ყუთარაძისა. ტფ. 1934 წ. „ტექნიკა და შრომას" გამოც.

დართული აქვს პატარა რუსულ-ქართული ლექსიკონი, სათაურით „ზოგიერთი სიტყვა და ტერმინი" (გვ. 36—38).

195. **ვარშავსკი, ი.** მნგრევი ჩაქუჩების გამოყენება სამთო საქმეში. თარგმ. რუსულ. ინჟ. ვ. მოისწრაფიშვილისა, ჰიათურის ი. ტ. ს. ბიუროს რედაქციით. ტფ. 1932 წ. „ტექნიკა და შრომას" გამოც. 34 გვ.

დართული აქვს „ტექსტში ნახმარი ტერმინები" (გვ. 32—34)

196. **ზუევი, ა. ა.** სამახსოვრო წიგნაკი კამკოლ მაუდის ქსოვის წარმოების ქვეოსტატთა და მჭსოველთათვის. თარგმ. ლ. ცაგარელის. ტფ. 1932 წ. „ტექნიკა და შრომას" გამოც. 110 გვ.

დართული აქვს „ზოგიერთი სიტყვა და ტერმინი" (გვ. 105—110).

197. **თურქაძე, ნ. გ. ინჟ.** ლითონების ტექნოლოგია. უმაღლეს ტექნიკურ სასწავლებლებისა და ინდუსტრიალურ ტიპის ტექნიკუმებისათვის. ტფ. 1935 წ. „ტექნიკა და შრომას" გამოც. 439 გვ.

დართული აქვს პატარა რუსულ-ქართული ტერმინოლოგიური ლექსიკონი (გვ. 421—429).

198. **იანოვიჩი, ლ. ს.** რა უნდა იცოდეს შემლესაცმა. თარგმ.

ალ. ბურთიკაშვილისა. ტფ. 1933 წ. „ტექნიკა და შრომას“ გამოც. 201 გვ.

დართული აქვს „წიგნში ნახმარი ტერმინების ლექსიკონი“ (გვ. 195—198).

199. **კაკაბაძე, ვასილ.** ტექნიკური მექანიკა. სახელმძღვანელო სპეცტექნიკუმებისათვის. ტფ. 1929 წ. სახელგამის გამოც. 351 გვ.

დართული აქვს „ტერმინოლოგია“ (გვ. 336—341).

200. **კაკაბაძე, ვ. და ვართაპეტოვი, ვ.** ტექნიკური მექანიკა. ტფ. 1934 წ. „ტექნიკა და შრომა“, 360 გვ.

201. **Кипиани, К. Дм.** Русско-грузинский словарь по астрономии, минералогии и разных терминов и технических слов. Тифлис. 1896 г. 96 გვ.

202. **კომაროვი, ვ.** ავტომობილის სალტეები. დანიშნულება, ტიპები და სალტეების ექსპლოატაცია. თარგმ. მ. მაისურაძისა. ტფ. 1932 წ. „ტექნიკა და შრომას“ გამოც. 102 გვ.

დართული აქვს რუსულ-ქართული ტერმინოლოგიური ლექსიკონი სათაურით „მთავარი ტერმინები“ (გვ. 94—101).

203. **მასალები რკინის გზის უწყების ტერმინოლოგიისათვის** სახელმძღვანელო მოხელეთათვის, შედგენილი გზათა სამინისტროს სატერმინოლოგიო კომისიის მიერ. გზათა სამინისტროს გამოც. № 1. ტფ. 1918 წ. 46 გვ.

204. **მახალდიანი, ვ.** სატრაქტორო საქმე. პროფ. კ. ამირეჯიბის წინასიტყვაობით. ტფ. 1930 წ. სახელგამის გამოც. 86 გვ.

დართული აქვს ქართულ-რუსული ლექსიკონი სათაურით „ნახმარი ტერმინები“ (ერთი გვერდი).

205. **მეორე ხუთწლედი და გამომგონებლობა** (დირექტივები, მეთოდები და ფორმები). ტფ. 1933 წ. საქ. სსრ სახკომსაბჭოსთან არსებული საგამომგონებლო კომიტეტის გამოც. 303 გვ.

დართული აქვს პატარა ქართ.-რუს. ტერმინოლოგიური ლექსიკონი სათაურით „წიგნში ნახმარი ტერმინოლოგია“ (გვ. 294—300).

206. **მიკოლაშეკი, კ.** მექანიკური ქსოვა. ნაწილი პირველი. თარგმ. რუსულიდან ინჟ. ს. მ. ასათიანისა. ტფ. 1932 წ. სახელგამის გამოც. 236 გვ.

დართული აქვს „სქსოვი წარმოების ქართულ-რუსული ტერმინოლოგია“, (გვ. 202—234).

207. **მშვენიერაძე, კ. ი. და გეგელია, გ. მ.** პურ-ბულკეული და საკანდიტრო ნაწარმის რეცეპტურა. კრებული. თბ. 1938 წ. ცეკავშირის გამოც. 219 გვ.

დართული აქვს რუსულ-ქართული ტერმინოლოგიური ლექსიკონი საკონდიტრო წარმოებისა (გვ. 211—217).

208. **ნორმები სპეცტანისამოსის, სპეცფეხსაცმელის** და დამცველ მოწყობილობათა სარეწაო კოოპერაციის არტელის წევრთათვის. თბ. 1938 წ. საქ. სარეწდაზღვევის სალაროთა კავშირის გამოც. 63 გვ.

შეიცავს მრავალ ტერმინს სხვადასხვა ხელობათა და საწარმოთა დარგები დან; საძიებელი არა აქვს.

209. **პავლოვი, მ. ა.** ბრძმედის კაზმის გამოთვლა. თარგმ. ინჟ. შ. ფხაკაძისა და ინჟ. პ. ჯავახაძისა. ტფ. 1933 წ. „ტექნიკა და შრომას" გამოც. 78 გვ.

დართული აქვს ქართ-რუს. ლექსიკონი, სათაურით „წიგნში ხმარებული ზოგიერთი ტერმინები" (გვ. 75—78).

210. **რეპენინგი, გ. პროფ.** მექანიკური ქსოვა. სახელმძღვანელო ტექნიკუმებისა და უმაღლეს ტექნ. სასწავლებლებისათვის. ტფ. 1934 წ. სახელგამი. 343 გვ.

დართული აქვს „საქსოვი წარმოების ქართულ-რუსული ტერმინოლოგია, რომელიც ნახმარია „მექანიკურ ქსოვაში" (გვ. 316—343).

211. **ქართულ-რუსული და რუსულ-ქართული საამშენებლო ლექსიკონი.** (საგაკვეთილო დებულებისათვის) ტფ. 1926 წ. უმაღლესი ეკონომიური საბჭოს ოფიციალური გამოცემა. 4,122 გვ.

„ლექსიკონი მუშავდებოდა [„საგაკვეთილო დებულების"] ტექსტთან ერთად და აქედან, ცხადია, პირველი სავსებით დამოკიდებულია უკანასკნელზე" (წინასიტყვაობიდან).

212. **რუსულ-ქართული ტეხნიკური ლექსიკონი (სიტყვარი)** შედგენილი საქართველოს ტეხნიკური საზოგადოების სატერმინო სექციის მიერ, საშევარდენო ტანვარჯიშის ტერმინოლოგიის დამატებით. ტფ. 1920 წ. V,278 გვ. (ავტორები: ინჟინერები—ვ. კაკაბაძე, გ. გედევანიშვილი, გ. ნიკოლაძე, დოც. შალამბერიძე, დ. ბერეკაშვილი, ირ. მჭედლიშვილი).

შენიშვნა. არის მეორე გამოცემა.

213. **რუსულ-ქართული საგზაო ტექნიკური ლექსიკონი.** ტფილისი. 1925 წ. IV, 128 გვ. სსრკ გზათა სახალხო კომისარის ამიერკავკასიაში რწმუნებულის სამმართველოს გამოცემა.

ლექსიკონი—ქართველ ინჟინერთა ერთი ჯგუფის კოლექტიური შრომის ნაყოფია. „ლექსიკონში შესაძლოა მრავალი ნაკლი და შეცდომა. ...ყოველი ამ ჟამად გამოცემული ტერმინოლოგია არის მხოლოდ მასალა მომავალ საბოლოო ტერმინოლოგიის შესაქმნელად. ასე ვუცქერთ ჩვენ ამ ლექსიკონსაც" (წინასიტყვაობიდან).

214. **საღარეიშვილი, ი.** ტექნიკური მექანიკის სახელმძღვანელო ნაწილი პირველი, პროფტექნიკური და საქარხნო-საფაბრიკო

სკოლებისათვის. გ. ბახტაძის რედაქციით. ტფ. 1932 წ. „ტექნიკა და შრომას“ გამოც. 258 გვ.

დართული აქვს „წიგნში ნახმარი ტერმინოლოგია“ (გვ. 253—256).

215. **საღარეიშვილი, ილია.** რა უნდა იცოდეს ორთქლმავალის მემანქანის თანაშემწემ. ტფ. 1928 წ. 32 გვ.

დართული აქვს „წიგნში ნახმარი ტერმინოლოგია“.

216. **„ტეხნიკა და ცხოვრება“** ყოველთვიური ჟურნალი. 1925—1927 წ. ჟურნალის ქვემოთ ჩამოთვლილ ნომრებს დართული აქვს ბოლოში „ჟურნალში ნახმარი ტერმინოლოგია“ პატარა-პატარა ქართულ-რუსული ლექსიკონების სახით: 1925 წ. № 2, 3, 4; 1926 წ. № 7, № 8, № 10/11, № 12-13, № 14-15; 1927 წ. № 1(16)— № 11—12 (26—27) და № 1(28) და № 2(29).

217. **ფარმაკოვსკი, ვ. ვ. პროფ.** მანქანათმცოდნეობა. სახელმძღვანელო უმაღლეს და საშ. ტექნ. სკოლებისათვის. ტფ. 1931 წ. სახელგამი. 408 გვ.

დართული აქვს ქართულ-რუსული ლექსიკონი „ტერმინოლოგიის“ სათაურით (გვ. 400—404).

218. **ფეხბურთელთა მიერ ხმარებული უცხო სიტყვები და მათი მნიშვნელობა** (დართული აქვს ნ. ნ. გრომოვის წიგნს: „ფეხბურთი—თამაშის წესი“. ტფ. 1936 წ. „ტექნიკა და შრომას“ გამოც.; სულ 19 ტერმინია განმარტებებით).

219. **ქართველიშვილი, ი. ა.** ავტომობილი. აღწერილობითი კურსი. ტფ. 1931 წ. სახელგამის გამოც. 121 გვ.

დართული აქვს პატარა ტერმინოლოგიური ლექსიკონი (გვ. 112—121).

220. **ძნელაძე, კ. ი.** ორთქლის ქვაბები და ორთქლმავლების გათბობა. ტფ. 1935 წ. „ტექნიკა და შრომა“, 159 გვ.

დართული აქვს ქართულ-რუს. ლექსიკონი „ტერმინების“ სათაურით (გვ. 152—156); შეიცავს 300-მდე ტერმინს.

221. **ისაგულოვი, ი. და სხვანი.** პოლიტექნიკური შრომა. ნაწ. II. ლითონის ტექნოლოგია. სახელმძღვანელო საქარხნო-საფაბრიკო შვიდწლედებისათვის. ტფ. 1932 წ. სახელგამი. 132 გვ.

დართული აქვს ტერმინოლოგიური ლექსიკონი (გვ. 126—130).

9. სამხედრო საქმე *

223. **არტილერიის საბრძოლო წესდება.** ნაწილი II. ტფ. 1928 წ. „წითელი არმიელის“ გამოც. VII. 312 გვ.

დართული აქვს „ზოგიერთი სიტყვები და ტერმინები“.

224. **ვერხოვსკი, ა.** ზოგადი ტაქტიკა. შემოკლებული კურსი. 45 სქემით ტექსტში. თარგმ. ლ. ცაგარლისა. ტფ. 1930 წ. სახელგამის გამოც. V, 284 გვ.

დართული აქვს ლ. ცაგარლის მიერ შედგენილი ქართულ-რუსული ლექსიკონი „ზოგიერთ სიტყვები და ტერმინები“.

225. **მ. გ. წ. ა.** ცხენოსანი ჯარის საბრძოლო წესდება—ნაწილი I. ტფ. 1929 წ. გაზ. „წითელარმიელის“ გამოც. 154 გვ.

დართული აქვს ლ. ცაგარლის მიერ შედგენილი ლექსიკონი, სათაურით—„ზოგიერთი სიტყვები და ტერმინები“.

226. **მ. გ. წ. ა.** სროლის დროებითი წესდება. ნაწ. „II. სასროლო იარაღის ბრძოლითი გამოყენების ტექნიკა. მე-2 შესწორებული გამოც. ტფ. 1926 წ. ქართულ სამხედრო სარედაქციო-საგამომცემლო კომისიის გამოც. VI. 256, III გვ.

დართული აქვს „ზოგიერთი სიტყვები და ტერმინები“ (3 გვ.).

227. **სროლის დროებითი წესდება.** ნაწილი III. ტფ. 1926 წ. ქართ. სამხედრო სარედაქციო-საგამომცემლო კომისიის გამოც. VII, 343 გვ.

დართული აქვს ბოლოში „ზოგიერთი სიტყვები და ტერმინები“.

228. **სროლის დროებითი წესდება.** ნაწილი III. გამოშვება მესამე. სროლის სწავლება ჯარის ქვედაყოფილებათა შემადგენლობით. ტფ. 1927 წ. ქართულ სამხედრო სარედაქციო-საგამომცემლო კომისიის გამოც. 47 გვ.

დართული აქვს „ზოგიერთი სიტყვები და ტერმინები“.

229. **ქვეითი ჯარის საბრძოლო წესდება.** ნაწილი II. ტფ. 1927 წ. ქართულ სამხედრო სარედაქციო-საგამომცემლო კომისიის გამოც. X,405 გვ.ნახატებით.

დართული აქვს „ზოგიერთი სიტყვები და ტერმინები“.

230. **ცაგარელი, პ. პოლკ.** ლექსიკონი სამხედრო-ტეხნიური ტფ. 1920 წ. სამხედრო სამინისტროს ოფიც. გამოცემა. IV, 90 გვ.

(წინასიტყვაობიდან:... „ლექსიკონი გადასინჯულია ორი კომისიის მიერ

---

* ამ განყოფილებისათვის აუწერელი დაგვრჩა „შინასამსახურის წესდება“ (1922 წ) „საარტილერიო წესდება“ (1922 წ.), „ხიშტით ბრძოლის სწავლება“ (1924 წ.) და სხვა სამხედრო გამოცემა (რომელიც ტერმინოლოგიურ მასალებს შეიცავს), რადგანაც თბილისის ბიბლიოთეკებში ვერ ვიპოვნეთ.

მ. ჯანაშვილის და პ. მირიანაშვილის უახლოესი მონაწილეობით; ... პროფ. ივ. ჯავახიშვილმა საშუალება მომცა სამხედრო ტერმინების და სიტყვების საკუთარ კრებულიდან მესარგებლნა").

შენიშვნა. იხ. მეორე გამოცემა—ლექსიკონი სამხედრო-ტექნიკური. ტფ. 1925 წ. სამხედრო-სარედაქციო-საგამომცემლო კომისიის გამოცემა. XIV, 170 გვ.

231. **ცხენოსანი ჯარის დროებითი საბრძოლო წესდება.** I. მებრძოლ-მხედრის მომზადება და მისი ცხენი. ტფ. 1926 წ. ქართ. სამხედრო სარედაქციო-საგამომც. კომისიის გამოც. VIII, 417 გვ.

დართული აქვს „ზოგიერთი სიტყვები და ტერმინები".

232. **ცხენოსანი ჯარის საბრძოლო დროებითი წესდება.** ნაწ. I. ტფ. 1927 წ. ქართ. სამხ. სარედაქციო-საგამომცემლო კომისიის გამოც. II, 150 გვ.

დართული აქვს „ზოგიერთი სიტყვები და ტერმინები".

233. **ცხენოსანი ჯარის საბრძოლო დროებითი წესდება.** ნაწ. II. ცხენოსან ჯარის წყობილებანი და საბრძოლო წესები. ტფ. 1927 წ. ქართ. სამხ. სარედაქციო-საგამომცემლო კომისიის გამოც. VIII, 224 გვ.

დართული აქვს „ზოგიერთი სიტყვები და ტერმინები".

234. **ცხენოსანი ჯარის საბრძოლო დროებითი წესდება.** ნაწ. II, განყ. III. ცხენოსან ტყვიამფრქვევიან ნაწილების წყობილებანი და საბრძოლო წესები. ტფ. 1927 წ. ქართ. სამხედრო სარედაქციო საგამომცემლო კომისიის გამოც. VI, 63 გვ.

დართული აქვს „ზოგიერთი სიტყვები და ტერმინები".

235. **საშევარდნო ტანვარჯიშის სახელსახება.** რუსულ-ქართული სიტყვარი. ქმნოსნურ სიტყვარიდან ამოღებული. ტფ. 1920 წ. „შევარდენის" გამოც. გვ. 265—278. ხელნაწერის უფლებით.

10. სოციალ-ეკონომიური დარგები

236. **ანგარიშგების ნომენკლატურა** ძირითადი საქმიანობის და კაპიტალურ დაბანდებათა საბუჰალტრო აღრიცხვისა. ტფ. 1937 წ. ღვინო-სპირტის მრეწველობის და მევენახეობა—მეღვინეობის საბჭოთა მეურნეობების სახ. რესპუბლიკური ტრესტის—„სამტრესტის" გამოცემა. 34 გვ.

237 **მოკლე კომერციული სიტყვარი** (ნ. ა. ბლატოვის კომერციული სიტყვარიდან ამონარიდი). ტფ. 1920 წ. საქ. ცენტრ. კოოპერატ. კავშირის გამოცემა. 30 გვ.

238. **ჯუღელი, გ. პ.** პროფესიათა ტერმინოლოგია და კლასიფიკაცია. ტფ. 1926 წ. საქ. პროფკავშირთა საბჭოს გამომცემლობა „შრომა"-ს გამოცემა. 66,3 გვ.

შენიშვნა. წიგნს აქვს შემდეგი შენიშვნა: „პროფესიათა ტერმინოლოგია განხილული და შესწორებულ-დადასტურებულია სსსრ განათლების სახალხო კომისარიატთან არსებულ ცენტრ. სამეცნიერო-სატერმინოლოგიო კომიტეტის მიერ. 1925. წ. 23 აპრილის, 13, 20, 28 მაისის და 17 ივნისის სხდომებზე".

239. **ანბანზედ დაწყობილი მაჩვენებელი** სსსრ რკინის გზების ტარიფთა კრებულის სახელდებაში აღნუსხულ **საქონლის სახელებისა.** თარგმანი რუს. ი. მაჭავარიანისა. ტფ. 1925 წ. IX, 386 გვ. ა/კ. რკინის გზების გამგეობის გამოცემა.

ეს გამოცემა ფაქტიურად წარმოადგენს ვრცელ რუს-ულ-ქართულ ტერმინოლოგიურ ლექსიკონს საქონელთმცოდნეობის დარგისა; შემუშავებულია დიდი ცოდნით და მუყაითობით.

240. **მაჭავარიანი, ი.** სატვირთო ტარიფთა კრებულის II ნაწილის ქართულ-რუსული ლექსიკონი. ჯგუფების და ქვეჯგუფების აღნიშვნით. გამოცემა ამ./კავკ. რკინისგზის გამგეობისა. ტფ. 1927 წ. 267 გვ.

241. **სოციალ-ეკონომიური ტერმინოლოგიის მასალები.** ტფ. 1936 წ. ხელნაწერის. უფლებით.

11. იურისპრუდენცია

242. **რუსულ-ქართული იურიდიული ლექსიკონი.** ტფილისი 1920 წ. იუსტიციის სამინისტროს გამოცემა. II, 140 გვ.

წინასიტყვაობიდან: „...ბევრი ტერმინი უხმარებლობის გამო მიმალულია ძველს წიგნებში და გაფანტულია ხალხში. რაც არის შეკრებილი (ლექსიკონში), ისიც დახმარებას გაუწევს სასამართლოს მოღვაწეთ... პროფ. ივ. ჯავახიშვილს და განსვ. პროფ. ი. ყიფშიძეს დიდი შრომა მიუძღვით ამ ლექსიკონის შედგენაში").

243. **თაყაიშვილი, ექვ. პროფ.** ხელმწიფის კარის გარიგება. ტფ. 1920 წ. უნივერსიტეტის გამოც. XXXVIII, 28 გვ.

წიგნს ბოლოში დართული აქვს „ხელისუფალთა და ზოგიერთი სიტყვათა საძიებელი".

244 **დერნბურგი, ჰენრიხ.** პანდექტები. ტომი პირველი. ზოგადი ნაწილი. თარგმ. რუსულიდან **კ. ჯაფარიძისა, ლ. ანდრონიკაშვილის** რედაქციით. ტფ. 1928. წ. სახ. უნივერსიტეტის გამოც. X, 480 გვ.

დართული აქვს „იურიდიული ანდაზები" და ლათინური და ქართული საგნობრივი საძიებელი.

245. **შრომის კანონმდებლობა,** მომქმედი 1929 წ. აპრილის 1-ს. ოფიციალური გამოცემა. საქ. შრომის სახ. კომისარიატისა. ტფ. 1929 წ. LXII, 1479 გვ.

დართული აქვს „ანბან-საგნობრივი მაჩვენებელი" (გვ. 1453—1476), რომელიც აადვილებს ტერმინების მოძებნას.

246 **ჯავახიშვილი, ივ.** ქართული სამართლის ისტორია წიგნი I. ტფ. 1928. ტფ. სახ. უნივერსიტეტის გამოცემა. X, 221 გვ.

247. იგივე. წიგნი II, ნაკეთი პირველი. ტფ. სახ. უნივერსიტეტის გამოცემა. 1928 წ. VIII, 234 გვ.

ორივე წიგნს დართული აქვს (საკუთარი სახელთა საძიებლების გარდა) ტერმინების საძიებლები.

248. [**იურიდიული**] ტერმინოლოგიის მასალისათვის. [რუსულ-ქართული ლექსიკონი A-დან. (იხ. „საბჭოთა სამართალი". 1928 წ., №-6 ნომრიდან).

249. **სამოქალაქო სამართლის კოდექსი** (ცვლილებებით 1938 წლ. ოქტომბრის 1-მდე). მომზადებულია საქ. სსრ იუსტიციის სახალხო კომისარიატის მიერ. თბილისი. 1938 წ. სახელმწიფო გამომცემლობა, 237 გვ.

დართული აქვს „საალფაბეტო-საგნობრივი სარჩევი" (გვ. 291—323) ლექსიკონის სახით, რომელშიც ბევრია იურიდიული ტერმინები, როგორც მაგალითად: „ბათილობა", „უპირობა", „მისაგებელი", „ვირაუნობა" და სხვა, სარჩევში არ არის გამოტანილი. ახსნაც, რასაკვირველია, არ არის მოცემული როგორც ყველა ასეთ გამოცემაში. ტერმინების გასაგებად მკითხველმა უნდა შეადაროს ამ კოდექსის რუსულ გამოცემას.

შენიშვნა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ამგვარივე სახით ქართულ ენაზე გამოცემულია სისხლის სამართლის კოდექსი, შრომის კანონთა კოდექსი და სხვა კოდექსები, მაგრამ ქართული იურიდიული ტერმინების მოსაძებნად საჭიროა ამ კოდექსების შეჯერება შესატყვის რუსულ კოდექსებთან.

12. ისტორია. ფილოლოგია

250. **ახვლედიანი, გ. პროფ.** საენათმეცნიერო ტერმინოლოგია. [მიღებულია საქართვ. სახელმწ. სამეცნიერო საბჭოს მიერ 1923 წელს] ტფ. 1923 წ. (იხ. ჟურნ. „ჩვენი მეცნიერება", 1923 № 2-3; აგრეთვე ცალკე ამონაბეჭდი).

შენიშვნა. შემდეგში შეივსო ლიტერატურათმცოდნეობის ტერმინებით და გამოვიდა ტერმინოლოგიური კომიტეტის სახელით 1928 წ. (იხ. ზემოთ).

251. **ჯავახიშვილი, ივ. პროფ.** ქართული საფას-საზომების მცოდნეობა ანუ ნუმიზმატიკა-მეტროლოგია (იხ. „ჩვენი მეცნიერება" 1924 წ., № 1, გვ. 133—176 და № 2, გვ. 17—64).

252. **ჯავახიშვილი, ივ.** ქართული დამწერლობათა-მცოდნეობა ანუ პალეოგრაფია. ტფ. 1926 წ. გამომცემლობა „ქართული წიგნი", XIV, 240 გვ.

დართული აქვს „ტერმინების საძიებელი" (გვ. 238—240).

13. ხელოვნება

253. **ერისთავი, რაფ.** ქართული საეკლესიო გალობა და სიმღერები ნოტებით. („დროება," 1883 წ. № 236).

ავტორს მოჰყავს სამოცამდე იშვიათი ქართული მუსიკალური ტერმინი.

254. **გავაშელიშვილი, ლადო.** მუსიკის შესახებ (გაზ. „ხალხის მეგობარი", 1919 წ. № 365, 9 თებერვ.).

წერილის ბოლოში ავტორს მოჰყავს იშვიათი ძველი **ტერ**მინები მუსიკის დარგისა (ოღონდ არ ასაზელებს რა წყაროებიდან აქვს აღებული ეს ტერმინები).

255. **ჯავახიშვილი, ივ.** ქართული მუსიკის ისტორიის ძირითადი საკითხები. იხ. ზემოთ № 70

256. **Джавахов, И.** Термины искусств и главнейшие сведения о памятниках искусства и материальной культуры в древнегрузинской литературе („Христ. Восток," т. III, Вып. 17; 31 стр.).

ავტორი, სხვათაშორის, აღნიშნავს: „до настоящего времени не были еще собраны термины, касающиеся искусства, не было установлено также их реальное значение. ... восполнить именно этот основной дефект и составляет задачу монографии".

14. ფილოსოფია

257. **ნემესიოს ემესელი.** ბუნებისათვის კაცისა. ბერძნულითგან გადმოღებული **იოვანე პეტრიწის** მიერ. ქართული ტექსტი შეისწავლა, გამოსაცემად დაამზადა და ლექსიკონ-საძიებელი დაურთო ს. რ. გორგაძემ. ტფ. 1914 წ. საეკლესიო მუზეუმის გამოცემა. LVI, 240 გვ.

ლექსიკონს უჭირავს 44 გვერდი; წინასიტყვაობაში, სხვათა შორის, აღნიშნავს: „იმ ძეგლთა შორის, რომელთაც ჩვენ დრომდე მე-XI-XII საუკუნიდან მოუწვევია, არცერთი არ შეიცავს ისეთს უხვსა და მრავალმხრივს ლექსიკურ მასალას, იმდენს ერთად თავმოყრილს მეტაფიზიკურ-ფილოსოფიურს, განსაკუთრებით ფსიქოლოგიურს და ანატომიურ-ფიზიოლოგიურს, რამოდენადმე სამათემატიკო და სხვა სამეცნიერო ტერმინს, რამდენადაც პეტრიწის თარგმანი „ბუნებისათვის კაცისა".

258. **წერეთელი, ვასილ.** ქართული სამეცნიერო და საფილოსოფიო ტერმინოლოგია პეტრიწის თარგმანის მიხედვით. ქუთაისი. 1919 წ. მეორე გამოცემა. 2,48 გვ. „მერანი"-ს გამომც.

წინასიტყვაობიდან: ... „ამ ლექსიკონის შედგენაში სხვათა შორის ს. გორგაძის [იხ. ზემოთ] ლექსიკონიც დავიხმარე" „...ამასთანავე იოვანე პეტრიწის დროის ტერმინოლოგიას ახლანდელიც დაუპირდაპირე" ..., მეთერთმეტე-მეთორმეტე საუკუნის ქართული სამეცნიერო და საფილოსოფიო ტერმინოლოგია ... თითქმის უცვლელად შეგვიძლია ვიხმაროთ დღესაც".

259. **უზნაძე, დ. პროფ.** ექსპერიმენტული ფსიქოლოგიის საფუძვლები. ტ. I. ტფილისი 1925 წ.

დართული აქვს ბოლოში ფსიქოლოგიური ტერმინები (გვ. 467—468).

260. **კანტი, იმმანუელ.** პროლეგომენები ყოველი მოსალოდნელი მეტაფიზიკისათვის, რომელიც მეცნიერების სახით შესძლებდა გამოცხადებას. თარგმ. პროფ. მ. გოგიბერიძისა, პროფ. პ. შარიას რედაქციით და წინასიტყვაობით. თბ. 1936 წ. სახელგამის გამოც.

დართული აქვს ფილოსოფიური ტერმინების პატარა გერმანულ-ქართული ლექსიკონი, სათაურით: „ძირითადი ტერმინებისა და ტექნიკური გამოთქმების თარგმანი“ (გვ. 247—252).

V. უცხო სიტყვათა ლექსიკონები

261. **სახალხო ლექსიკონი უცხო სიტყვათა.** ტფილისი. 1906 წ. გამოც. პარზენისა (?). 105 გვ.

262. **უცხო სიტყვათა ლექსიკონი.** ტფილისი, 1924 წ. გაზ. „მუშის“ გამოცემა. 63 გვ.

263. **იმედაშვილი, იოსებ.** უცხო სიტყვათა ლექსიკონი. ახლად შეკრებულ-შესწორებული და გადამუშავებული, მესამე გამოცემა. პროფ. გ. ახვლედიანის (ა-ჰ), დ. ონიაშვილის (ქ-ჰ), და ე. ტატიშვილის (უცხ. ანდაზ.) რედაქციით. ტფ. 1928 წ. გამოც. VIII, 860 გვ.

264. **უცხო სიტყვათა ლექსიკონი.** ტფ. 1928 წ. სახელგამის გამოცემა. 484 გვ.

შენიშვნა. ამ წიგნს ავტორი არ უჩანს; არის ასეთი შენიშვნა „გამომცემლობისაგან“: წინამდებარე ლექსიკონი წარმოადგენს სპეციალურ კომისიის (??) კოლექტიურ ნაშრომს“.

265. **ახვლედიანი, გ. პროფ.** უცხო სიტყვათა ლექსიკონი. ტფ. 1938 წ. ავტორის გამოცემა. II, 454 გვ.

VI. ორთოგრაფიული ლექსიკონები

266. **მირიანაშვილი, პ.** მ-ნის როლი ქართულ ენაში (გაზ. „სახალხო გაზეთი“, 1912 წ. № 662).

არკვევს რა მან-იან სიტყვების მართლწერას, ავტორს მოჰყავს 70-მდე ასეთი სიტყვა.

267. **ყაუხჩიშვილი, ს.** ბერძნული მამაკაცთა სახელების გადმოცემისათვის ქართულში (პროფ. ივ. ჯავახიშვილის სამეცნ. მოღვაწ. აღსანიშნავად გამოც. კრებული „არილი“. ტფ. 1925 წ. გვ. 89—106; არის ამონაბეჭდიც).

268. **ხუნდაძე, სილოვან.** ქართული მართლწერისა და სწორენის ძირითადი საფუძვლები. ქუთაისი. 1927 წ.

269. **სალიტერატურო ქართულისათვის.** პროექტი ქართული ორთოგრაფიის სადაო საკითხების მოსაწესრიგებლად, შემუშავებული

საორგანიზაციო კომისიისა და მიღებული სასწავლო კომიტეტის მიერ. (მასალები კონფერენციისათვის). ტფ. 1921 წ. განათლ. სახალხო კომისარიატის გამოც. 53 გვ. (საორგანიზაციო კომისიის წევრები: აკ. შანიძე, კ. კეკელიძე, გ. ახვლედიანი, სერგი გორგაძე და სხვ.)

წიგნის სხვადასხვა ადგილას მოყვანილია ჯგუფ-ჯგუფად სიტყვები, კომისიის მიერ მიღებული მართლწერით (გვ. 29, 31, 50-51 და სხვ.)

270. **სალიტერატურო ქართულის ნორმები** I. ტფილისი. 1936 წ. (დამტკიცებულია საქ. სსრ განათლების სახალხო კომისარიატის მიერ) ტფ. სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამოცემა. 6, 82 გვ.

დართული აქვს „ორთოგრაფიული საძიებელი" (გვ. 73—82), რომელიც ფაქტიურად წარმოადგენს პატარა ორთოგრაფიულ ლექსიკონს და რომელიც იმავე დროს შველის ყოველი სიტყვის მართლწერის შესაბებ განმარტების მოძებნას წიგნში (საძიებელში ყოველ სიტყვასთან დასმულია გვერდის ციფრი).

შენიშვნა. ამ გამოცემის შესახებ წინასიტყვაობაში სხვათაშორის ნათქვამია რომ იგი „დამტკიცებულ იქნა საქ. სსრ განათლების სახალხო კომისარიატის მიერ და ახლა ქვეყნდება, როგორც სავალდებულო სახელმძღვანელო ყველა სახის სასწავლებლისა, გამომცემლობებისა და პერიოდული გამოცემებისათვის".

271. **ქართული სალიტერატურო ენის ნორმების დადგენისათვის.** ნაკვეთი X. 1. სხვადასხვა ორთოგრაფიული საკითხები. 2. ორთოგრაფიული საძიებელი. ტფილისი 1933. სახელმწიფო გამომცემლობა. 20 გვ.

წიგნაკის უდიდესი ნაწილი ორთოგრაფიულ საძიებელს უჭირავს (გვ. 11—19). მას შემდეგი შენიშვნა აქვს დართული: „ამ საძიებელში მოყვანილია ის ფორმები, რომლებიც დადასტურებულია ენისა და ტერმინოლოგიის კომისიის მიერ და განხილულია წინა ნაკვეთებში. ეს საძიებელი წარმოადგენს ნიმუშს ქართული ორთოგრაფიული ლექსიკონისა, რომელსაც სატერმინოლოგიო კომისიისა და სახელგამის დავალებით დასაბეჭდად ამზადებენ დოც. ვ. თოფურია და ს. იორდანიშვილი.

272. **ქართული სალიტერატურო ენის ნორმების დადგენისათვის.** ნაკვეთი VII. ს. იორდანიშვილი. ქართულ კომპოზიტების დაწერილობისათვის. ტფ. 1934 წ. სახელგამის გამოც. 28 გვ.

დართული აქვს ბოლოში ვრცელი სია ქართული კომპოზიტებისა, ანბანური რიგით (გვ. 20—27).

VII. თარგმნითი ლექსიკონები[1])

273. **სულხანოვი, ა.** მეთოდური ლექსიკონი ქართულ-ფრანციულ-რუსული, მპყრომელი ლექსთა ყოველთა ნაწილთა სიტყვი-

[1]) აქ არ მომყავს და მხოლოდ მოვაგონებ მკითხველს, რომ არსებობენ აგრეთვე ძველ დროთაგან დარჩენილი ხელნაწერი ქართული თარგმნითი ლექსიკონები (—სოლ. დოდაშვილისა, ფარსადან გორგიჯანიძისა, თეიმურაზ ბატონიშვილისა, ნიკ. ჩუბინაშვილისა და სხვანი—), რაც აწერილი აქვს დ. კარიჭაშვილს (იხ. მისი „კატალოგი ქართვ. შორის წ-კ. გამ. საზ. წიგნსაცავისა", ტფ. 1905 წ. გვ. 300—305).

სათა, უმეტეს ხმარებულთა და განწყობილთა საგანთაებრ, რიცხვით ვიდრე ოთხი ათასთა. ქმნილ არს საქართველოს მოსწავლეთათჳს. სანკტპეტერბურგი. 1839 წ. IX, 115 გვ.

274. **ჩუბინოვი, დავით.** სამენეული ლექსიკონი. ქართულ-რუსულ-ფრანციცული ლექსიკონი. ქართულის გრამმატიკით რუსულსა და ფრანგულს ენაზედ. სანკტპეტერბურგი. 1840 წ. 18, XV, 734 გვ.

375. **ჩუბინოვი, დავით.** რუსულ-ქართული ლექსიკონი. ორს ნაწილად. სანკტპეტერბურგი. 1846 წ. XXIV, 1187 გვ.

276. **ჩუბინოვი, დავით.** საუნჯე ქართულის ენისა. ქართულ-რუსული ლექსიკონი, ხელახლად შემუშავებული ქართულის ღრამატიკითურთ. სანკტპეტერბურღი 1887 წ. XL გვ. და 1780 სვეტი.

277. **როტინოვი, ივ. ან.** შემოკლებული ქართულ-ფრანცუზული ლექსიკონი. ტფ. 1872. გამოც. ბე-2, გასწორებული და ჩამატებული. 53 გვ.

278. **ვეზირიშვილი, ი. ნ.** რუსულ-ქართული ლექსიკონი. ტფილისი 1919 წ. 77 გვ.

279. **აღნიაშვილი, ლ.** უბის ლექსიკონი [რუსულ-ქართული] ტფ. 1887 წ. [ავტორის გამოცემა] 47 გვ.

280. **Климовский, Поликсенос.** Русско-грузинский карманный словарь. Тифлис 1919 г. 32 стр.

281. **აბულაძე, ი. პროფ.** რუსულ-ქართული ლექსიკონი. სალიტერატურო, საპოლიტიკო, სატექნიკო და უცხო სიტყვათა ჩართვით. ნაწ. I. ტფ. 1927 წ. ავტორის გამოცემა. X, 708 გვ.

282. **Багаев, К.** Опыт русско-грузинского словаря. Т. 1895 г. III, 284 стр.

წინასიტყვაობაში ნათქვამია: „пособиями служили академические словари, переводные книги св. писания и учебники...“ ლექსიკონში მრავალი შეცდომაა, მაგრამ არის კარგი და იშვიათი სიტყვებიც.

283. **ახვლედიანი, გ. ს. პროფ. და იორდანიშვილი, ს. გ.** რუსულ-ქართული ლექსიკონი პროფ. გ. ს. ახვლედიანის რედაქციით.

ტომი I. А—З. ტფილისი. 1931 წ. გამომცემლობა „ქართული წიგნი“, 16, 715 გვ.

ტომი II. И—Н. ტფილისი. 1935 წ. სახელგამის სამეცნიერო სექტორის გამოც. 08, 783 გვ

284. **რუსულ-ქართული ლექსიკონი.** (51000 სიტყვა) თბილი-

სის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამოცემა. თბილისი, 1937 წ. XXIV, 1192 გვ.

285. **რუსულ-ქართული ლექსიკონი.** არასრული საშუალო და საშუალო სკოლისათვის ვ. თოფურიას რედაქციით. (დაახლოებით 12000 სიტყვა). თბ. 1939 წ. დამტკიცებულია სსრკ განსახკომის მიერ. სახელგამის გამოც. XII, 372 გვ. (სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქართვ. ფილიალი, ენის, ისტორიისა და მატერ. კულტურის ინსტიტუტი აკად. ნ. მარის სახელობისა, სალექსიკოლოგიო განყოფილება).

„ლექსიკონში შეტანილია 11800 აქტუალური სიტყვა და ფრაზეოლოგიაში წარმოდგენილია სოციალ-ეკონომიური და პოლიტიკური ხასიათის თქმები და იდეომატური გამოთქმები, ხმარებული სალაპარაკო ენაში, ლიტერატურაში, პრესაში. იშვიათად სახმარი სიტყვები ამოღებულია მიმდინარე წელს გამოცემული სასკოლო ქრესტომათიებიდან".

„სიტყვათა თარგმნისას და მაბვილისა და გრამატიკულ დახასიათებათა ჩვენებისას რედაქცია ემყარებოდა რუსული ცოცხალი მეტყველების მონაცემებსა და გარკვეულ ლექსიკოგრაფიულ წყაროებს, მაგრამ ამ მხრივ წყაროები ყოველთვის ერთნაირი ცნობები არ გვხდება და ასეთ შემთხვევაში რედაქცია მათ ცოცხალი მეტყველების ჩვენებათა მიხედვით აღგენდა" (წინასიტყვაობიდან).

286. **ირანელი ლირიკოსები.** თარგმანი ირანულიდან ამ. ჭელიძისა. თბ. 1936 წ. „ფედერაციის" გამოც.

წიგნს ბოლოში დართული აქვს ლექსიკონი: „სიტყვების განმარტება" (გვ. 284–288), რომელიც 96 სიტყვას შეიცავს.

287. **ქართულ-არაბულ-სპარსული ლექსიკონი** ფარსადან გორგიჯანიძისა.

მოთავსებულია მ. ჯანაშვილის შრომაში „ფარსადან გორგიჯანიძე და მისნი შრომანი", ტფ. 1896 წ. 125 გვ. (იხ. გვ. 29–72).

288. **აღნიაშვილი, ლადო.** სპარსეთი და იქაური ქართველები (მგზავრის წერილები). ტფ. 1896 წ. XIII, 328 გვ.

წიგნში მოთავსებულია (309–328 გვ.) პატარა ქართულ-სპარსული ლექსიკონი ასეთი სათაურით: „ხოგიერთი რამ მზგავსება და ურთიერთ შორის დამოკიდულება სპარსული და ქართული ენისა".

289. **Kluge, Theodor.** Georgisch-deutsches Wörterbuch. Lief. 1–2. Leipzig. 1919. Verl. v. Otto Harrassowitz.

290. **გამსახურდია, კ. და ყაუხჩიშვილი, ს.** გერმანული ენის სახელმძღვანელო საშ. სკოლის VIII კლასისათვის. I ნაწ. ტფ. 1934 წ. დართული აქვს გერმ.-ქართ. ლექსიკონი (გვ. 57–66).

291. **Meckelein, Richard.** Georgisch-deutsches Wörterbuch. ქართულ-გერმანული სიტყვარი. Berlin u. Leipzig. 1928 წ. Verlag v. W. de Grüyter et Co. XXIII, 656 გვ.

292. **გვარჯალაძე, ისიდორე, დოც.** ინგლისურ-ქართული ლექსიკონი. English-georgian dictionary. თბილისი. 1939 წ. სახ. სასწავლო-პედაგოგიური გამომცემლობა. 246 გვ.

VIII. შედარებითი-ისტორიული ლექსიკონები

293. **ჩიქობავა, არნოლდი.** ჭანურ-მეგრულ-ქართული შედარებითი ლექსიკონი. თბ. 1938 წ. სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის გამოც. XIII, 508 გვ. (ნ. მარის სახელობის ენის, ისტორიის და მატერიალ. კულტ. ინსტიტუტი).

ავტორის წინასიტყვაობიდან: „...ლექსიკონი უშუალოდ ეკუთვნის ავტორის ნაშრომს „Грамматический анализ чанского диалекта". ამ უკანასკნელში ჩვენ მოგვეცა სისტემატიური მიმოხილვა ჭანური დიალექტის ფონეტიკური შედგენილობის, მორფოლოგიური სტრუქტურის და ძირითადი სინტაქსური ფაქტების შესახებ. ამასთანავე ეს ნაშრომი შეეცადა გამოერკვია ჭანურის ურთიერთობა მეგრულთან და ქართულთან, ამ ენების საერთო და განსხვავებული მხარეები, მათი ისტორიული განვითარების გზები".

„წინამდებარე ლექსიკონი ისტორიულად უკავშირდება ზემოხსენებულ ნაშრომს. ის ჭანური დიალექტის ლექსიკის სისტემატიური აღწერაა მეგრულ-ქართულთან შედარებით".

IX. ენციკლოპედიური ლექსიკონები

294. **სალარო ცოდნისა. რუსულ-ქართული ენციკლოპედიური ლექსიკონი.** ივ. როსტომაშვილის რედაქციით. წიგნი I-ელი. ასო A-Г. ტფილისი. 1898 წ. ავტორის გამოცემა. (2). 831 გვ.

სიტყვები წიგნში რუსულადაა მოყვანილი, განმარტებანი კი მთლიანად ქართულად არის მოცემული. წინასიტყვაობაში ნათქვამია: „უცხო სიტყვათა და ამბავთა გარდა, ჩვენს ლექსიკონში, როგორც თვით მკითხველი დაინახავს, შეტანილია ვრცელი ცნობები ჩვენი ქვეყნის შესახებ".

ლექსიკონი ზოგან ჩვეულებრივს თარგმნითს ლექსიკონს უახლოვდება. საერთოდ იგი ქართული ენციკლოპედიის პირველ ცდას წარმოადგენს (შემდეგი ტომი არ გამოსულა).

295. **ენციკლობედია**[1]).

ანუ შეკრებილება ხნეობითა სწავლათა ჰაზრთანი და განსჯანი სხუათა და სხუათა ნიეთათჳს და თხზული და აღსხმული ანბანთა ზედა და ფრანც. წერილიდგან რუსულსა ზედა გადმოღებული ი. პრიკლონცკის მიერ, ხოლო ქართულსა ზედა ითარგმნა გიორგი ჩუბინოვისა მიერ.

სანკტპეტერბურღი. 1823. 159 გვ.

---

[1]) ამ წიგნს აღვნიშნავთ აქ მხოლოდ როგორც ქართული ლექსიკის წყაროს.

ავტორთა, რედაქტორთა და მთარგმნელთა საძიებელი

ა. წ.—104
აბაშელი, ალ. 45, 77, 78
აბულაძე, ილ.—18, 45, 55, 56
აბულაძე, იუსტ. პროფ.—38, 47, 48, 131, 281
ავალიშვილი, ი.—145
ალავიძე, მ.—99
ალადაშვილი, ა. პროფ.—171, 172
ალექსანდრე, ეპისკ.—2
ამირეჯიბი, კ. პროფ.—204
ანდრონიკაშვილი, ი.—187.
ანდრონიკაშვილი, ი. ზ.—188, 189
ანდრონიკაშვილი, ლ.—244
არჩილი—6
ასათიანი, ს. მ. ინჟ.—206
აღნიაშვილი, ლადო—279, 288
ახალშენოვი, ი.—1.
ახვლედიანი, გ. პროფ.—250, 263, 265, 269, 283

Багаев, К.—282
ბაქრაძე, ა. ი.—117
ბაქრაძე, დიმ.—119
ბარათაშვილი, ნ.—7
ბარამიძე, ალ. პროფ.—6, 9, 11, 14, 15, 35, 51, 55
ბარდაველიძე, ვ.—111
ბახტაძე, გ.—214
ბერეკაშვილი, დ.—212
ბერტრანი, დ.—170
ბერძენიშვილი, ნ.—6, 33
ბესიკი[ბესარიონ გაბაშვილი]—8. 9
ბლატოვი, ნ. ა.—237
ბროსე—43
ბუქურაული, ივ.—107

გაბუური, ბეს.—74
გავაშელაშკილი, ლადო—254
გამრეკელი, ნ.—5
გამსახურდია, კ.—290
გეგელია, გ. მ.—207
გედევანიშვილი, გ.—212
გვარჯალაძე, ის.—292
გვინჩიძე, ნ. მ.—190
გიორგობიანი, დ.—186
გოგიბერიძე, მ.—260
გოვსეევი, ლ.—174
გორგაძე, ს.—8, 17, 257, 258, 269
გორგიჯანიძე, ფარსადონ—287
გრიშაშვილი, ი.—10
გრომოვი, ნ. ნ.—218
გუდიაშვილი, ვ. გ.—143
გუდიაშვილი ყანჩაველი, ვ. გ.—144
გუზევიჩი, დ.—191
გურამიშვილი, დავით—11
გურიელი, თ.—52

დერნბურგი, ჰენრიხ—244
დიასამიძე, ლევან—192

დიდებულიძე, ალ. პროფ.—147, 148, 193
დუდნიკოვი, ვ. ფ.—194

ეკალაძე, ია—50.
ემესელი, ნემესიოს—257
ერისთავი, რაფ.—2, 142, 158, 253

ვანინი, ს. ი.—167
ვაჟა-ფშაველა—75, 76. 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87
ვართაპეტოვი, ვ.—200
ვარშავსკი, ი.—145
ვახტანგ VI—12, 34, 41, 52
ვეზირიშვილი, ი.—278
ვერხოვსკი, ა.—224

ზარზმელი, ბასილ—4
Зелинский, С. П.—117
ზუევი ა. ა.—196

თაყაიშვილი, ექვ. პროფ. — 47, 166, 183, 243
თეიმურაზ I—15
თეიმურაზ II—16
თიკანაძე, ივ. პროფ.—173
თოფურია, ვარლ. პროფ.—9, 276, 285
თურქაძე, ნ. გ.—197

იაკობ ხუცესი—17, 18
ჩანოვიჩი, ლ. ს.—198
იაშვილი, ა.—176
იმედაშვილი, იოსებ—263
ინგოროყვა, პ.—14, 40
იორდანიშვილი, ს.—11, 37, 46, 271, 272, 283
იოსებ ტფილელი—19
ისაგულოვი, ი.—226
იურასოვი, ნ. ა.—168

კავთელი—177
კაკაბაძე ვ.—151, 152, 196, 199, 200, 212
კაკაბაძე, ს. პროფ.—23, 23, 25, 39, 43, 54, 57, 63
კალანდაძე, ლ.—175
კალანდარიშვილი, აკ.—169
კანტი, იმმანუელ—260
კარიჭაშვილი, დავ.—7, 43, 105, 107
კახიანი, ნ. ს. პროფ.—178
კეკელიძე, კ. პროფ.—4, 14, 20, 21, 22, 60, 131
კიკვიძე, თ.—93, 94
Кипиани, К. Д.—154, 201
კირიონი, ეპისკ.—118
Климовский, П.—280
Kluge, Theodor—289
კომაროვი, ვ.—202
კოსტავა, იაკ.—153
კოტეტიშვილი, ლადო—61, 62
კრუბერი, ა. ა.—128, 155

ლეონიძე, გ.—19, 36, 37, 46
ლომთათიძე, ქ.—96
ლოსაბერიძე, ევს.—184
ლორთქიფანიძე, ვანო—179

მაისურაძე, მ.—202
მაკალათია, ს.—90
მარი, ნ. აკად.—26, 27, 28, 29, 108, 114, 131
მაქსიმოვი, ნ. ა.—160
მაყაშვილი, ალ.—139, 165

Мачабели, М. В.—117
მაჭავარიანი, თ.—43
მაჭავარიანი, ი.—239, 240
მახალდიანი, ვ.—204
Meckelein, Richard—291
მელიქსეთ-ბეგი, ლ. პროფ.—30, 31, 34
Медведев, Я. С.—164
მერჩული, გიორგი—27
მთავრიშვილი, თ.—17, 43
მიკოლაშევი, კ.—206
მირიანაშვილი, პ.—100, 230, 266
მოისწრაფიშვილი, ვ.—195
მუსხელიშვილი, ნ. აკად.—140
მუხაძე, გრ. პროფ.—174, 180
მშვენიერაძე, კ. ი.—207
მჭედლიშვილი, ირ.—212

Назарий, архим.—20
ნათიშვილი, ალ. პროფ.—181, 182
ნიკოლაძე, გ.—140, 212
ნინოშვილი, ეგ.—93, 94, 95, 96
ნიჟარაძე, ი. ი.—109

Ორბელიანი, საბა—2, 3, 36, 37
Ониан, Арсен—110
ონიაშვილი, დ.—263
ოსიპოვსკი, ნ.—185

პავლოვი, მ. ა.—209
პეტრიწი, იოვანე—257, 258

ჟღენტი, ს.—116

რაზიკაშვილი, თ.—89
რეპინინი, გ.—210
როსტომაშვილი, ივანე—294
როტინოვი, ივ. ან.—277
რუსთაველი შოთა—38, 39, 40, 41, 42, 43

საბანისძე, იოანე—4
სარაჯიშვილი, ალ.—13
საჯათნოვა—10
საღარეიშვილი, ი.—214, 215
სინოტი, ე.—163
სიხარულიძე, ქს.—123
სოსელია, მელ.—146
სულხანოვი, ა.—273
სტრელცოვი, ფ. ა.—194

ტატიშვილი, ერ.—263

უზნაძე, დ. პროფ.—259
უმიკაშვილი, პ.—12, 13

ფარმაკოვსკი, ვ. ე.—217
ფეშანგი—46
ფირდოუსი—47, 48
ფხაკაძე, შ.—209

ქავთარაძე, ი. პ.—157
ქაიხოსრო—49
ქართველიშვილი, ი. ა.—219
ქუთათელაძე, ი.—149, 150

ღლონტი, ალ.—97

ყანჩაველი, ზ.—159
ყაუხჩიშვილი. ს. პროფ.—125, 130, 267, 290
ყიფშიძე, ი. პროფ.—3, 32, 113, 115, 242
ყიფშიძე, ვას.—147, 148
ყუთარაძე, ლ.—194

შავთელი—53, 54
შალამბერიძე, მ.—212
შანიძე, აკ. პროფ.—3, 41, 55, 56, 74, 75, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 85, 86, 87, 92, 96, 111

შარაშიძე, გ.—98
შარია, პ,—260

ჩარკვიანი, გრ.—43
ჩახრუხაძე—57
ჩიქობავა, არნ. პროფ.—293
ჩიქოვანი, მიხ. —58, 127
ჩუბინოვი, დავით—43, 105, 274, 275, 276
ჩუბინოვი, გ.—295
ჩხეიძე, გ.—222
ჩხიკვიშვილი, ივ.—161

ცაგარელი, ლ. 196, 224, 225, 230
ციციშვილი, ნოდარ—60
ცურტაველი, იაკობ—იხ. იაკობ ხუცესი

ძველაია, მ.—194
ძიძიგური, შ.—103
ძნელაძე, კ. ი.—220

წერეთელი, გ.—102
წერეთელი, ვასილ—258

ჯავჯავაძე, ილია—13
ჯელიძე, ამ.—286
ჯიჯინაძე, ვ.—174
ჯიჯინაძე, კ.—43
ჯყონია, ილ.—52, 105, 106

ხარაძე, არჩ. პროფ.—140
ხარაძე, რუსუდან—112
ხოდოროვსკი—169
ხონელი, მოსე—63
ხორნაული, ვ.—88
ხუნდაძე, სიმონ—94, 95
ხუნდაძე, სილოვან—268

ჯავახიშვილი, ივ. აკად.—64, 65, 66, 67, 68, 69, 129, 131, 230, 242, 246, 247, 251, 252, 255, 256
ჯავახაძე, პ.—209
ჯაკობია, გ.—15, 16, 49, 70
ჯანაშვილი, მ. პროფ.—53, 71, 72, 73, 91, 92, 105, 230, 287
ჯაფარიძე, ა.—169
ჯაფარიძე, კ.—244
ჯუღელი, გ. პ.—238

აკაკი წერეთლის ნაწარმოებთა გამოცემების ქრონოლოგია

1874—1940

1874

1. საახალწლო ხუმრობა აკ. წერეთლისა. თბ., ე. ხელაძის სტ. 1874. 52 გვ. 25 კ.

1875

2. ბაგრატ დიდი. ისტორიული პოემა აკაკისა. გადმობეჭდილი „დროების“ მე-41 ნომრიდან. თბ., მელიქიშვილის სტ. 1875. 35 გვ.

1877

3. გოგია მეჩონგურე. ლეგენდა და რამდენიმე ლექსები აკაკი წერეთლისა. გადმობეჭდილი „დროებიდამ“. თბ., ი. დავიდოვის და ნ. გიგაუროვის გამოცემა, ე. ხელაძის სტ. 1877. 16 გვ. 5 კ.

1879

4. ბუტიაობა. ვოდევილი აკაკი წერეთლისა. თბ., ს. მელიქიშვილის სტ. 1879. 32 გვ. 20 კ.

1880

5. ალექსი. ზღაპარი აკაკი წერეთლისა. თბ. 1880. 129—154 გვ. („ივერიიდან“ ცალკე ამონაბეჭდი). 20 კ.

1884

6. თორნიკე ერისთავი. ისტორიული პოემა აკაკისა. თბ. „ნობათის“ რედ. გამოცემა, ი. გ. მელიქიშვილის სტ. 1884. 89 გვ. 1 მ.

7. სამგვარი სიყვარული. მოთხრობა აკაკი წერეთლისა თბ., „დროების“ რედ. გამოცემა, არ. კალანდაძის სტ. 1884. 102 გვ.

1885

8. გადია. თხზულება აკაკისა. თბ., გრ. ჩარკვიანის სტ. 1885. 32 გვ. (საყმაწვილო წიგნი, № 1) 15 კ.

9. საყმაწვილო ამბები. ტფ., ძმ. კილაძეების გამოცემა, ი. მელიქიშვილის სტ. 1885. 71 გვ. 40 კ. სათაურის წინ: აკაკი.

1886

10. თამარ ცბიერი. ისტორიული ოთხ-მოქმედებიანი დრამატიული პოემა. თხზულება აკაკისა. თბ., ნ. დიასამიძის გამოცემა, მელიქიშვილის სტ. 1886. 80 გვ. 50 კ.

1887

11. რამდენიმე სიტყვა ბატ. ილია ჭავჭავაძის საპასუხოდ „ვეფხის-ტყაოსნის" გამო. აკაკისა. თბ., გამოცეშული ზ. ჭიჭინაძისაგან. ე. ხელაძის სტ. 1887. 21 გვ. 10 კ.

1889

12. კიკოლას ნაამბობი. პოემა აკაკისა. თბ., ი. მარტიროსიანის სტ. 1889. 48 გვ. 20 კ.

1890

13. პატარა კახი. ხუთ-მოქმედებიანი ისტორიული დრამა აკაკისა თბ. „თეატრის" რედ. გამოცემა, გრ. ჩარკვიანის სტ. 1890. 112 გვ. 50 კ.

1891

14. კრილოვის არაკები. ნათარგმნი აკაკისაგან. თბ., წ. კ. საზ. გამოცემა, მ. შარაძის სტ. 1891. 100 გვ. 30 კ.

1892

15. ანდრია პირველ-წოდებული. ისტორიული პოემა აკაკისა. ქუთაისი, გამოც. „მწყემსის" რედ., დ. ღამბაშიძის სტ. 1892. 30 გვ. 5 კ. (გაზ. „მწყემსის" № 8-90 ც. ამონ.).

16. გორის ციხე. ველიჩკოსაგან. ქუთაისი, ძმ. ჭილაძეთა გამოცემა, 1892. 7 გვ. სათ. წინ: აკაკი

17. ხოლერა. მესტვირული შაირები აკაკისა. ქუთაისი, ნ. გამრეკელოვის ტიპ-ლით. 1892. 16 გვ.

1893

18. სალამური. სასიმღერო ლექსები აკაკისა. ქუთაისი, ი. გამრეკელის სტ. 1893. 48 გვ. 20 კ.

19. კრილოვის არაკები. ნათარგმნი აკაკისაგან. გამოცემა

მე-2, შეცვლილი. თბ., წ. კ. საზ. გამოც., მ. შარაძის სტ. 1893. 10 გვ. 30 კ.

20. თხზულებანი აკაკი წერეთლისა. ტომი I. ტფ., ქართველთა ამხანაგობის გამოც. და სტ. 1893. 316, გვ. პორტრეტით.

21. თხზულებანი აკაკი წერეთლისა. ტომი II. ტფ. ქართველთა ამხ. გამოცემა და სტ. 1893. 316 5 გვ.

22. ჩემი თავგადასავალი. თბ., კ. თავართქილაძის სტ. 1893. VI, 138 გვ.

1895

23. აკაკის ნაკვესები. წიგნი I. შეკრებილი და გამოცემული თ. სახოკიას მიერ. თბილისი, მ. შარაძის სტ. 1895. 63 გვ.

1896

24. მოდა. აკაკისა. ქუთაისი, გამოცემა მ. ლაღიძისა, ი. კილაძის და ი. ხელაძის სტ. 1896. 16 გვ. 5 კ.

25. ყვითელი სანთელი. აკაკისა. ქუთაისი, ღამბაშიძის სტ. 1896. 32 გვ. (სახალხო ბ-კა, № 1). 10 კ.

1897

26. ნათელა (ძველებური ამბავი). აკაკისა. ქუთაისი, მ. ლაღიძის გამოცემა, ი. კილაძის და ე. ხელაძის სტ. 1897. 72 გვ. 20 კ.

27. დავითის გვირგვინი. ქართველ ებრაელთა ლეგენდა. ქუთაისი. „მეურნის“ რედ. სტ. 1897. 29 გვ. 5 კ. სათ. წინ: აკაკი.

1898

28. გამზრდელი. პოემა აკაკისა. თბ., მ. ლაღიძის გამოცემა, მ. შარაძის სტ. 1898. 29 გვ. 5 კ.

29. კრილოვის არაკები. ნათარგმნი აკაკისაგან. გამოცემა მე-3. შეუცვლელი. თბ., წ.-კ. საზ. გამოცემა, მ. შარაძის სტ. 1898. 104 გვ. 30 კ.

1899

30. აკაკის წერილი თ. ილია ჭავჭავაძესთან. ქუთაისი, დ. ღამბაშიძის სტ. 1899. 23 გვ. 5 კ.

31. სულიკო და სხვა რჩეული სასიმღერო ლექსები აკაკისა. თბ., გამოცემა ს. მერკვილაძისა, ე. ხელაძის სტ. 1899. 63 გვ. 10 კ.

1900

32. ბაში-აჩუკი. (ისტორიული მოთხრობა). ქუთაისი, ავტორის გამოცემა, ღამბაშიძის სტ. 1900. 198 გვ. (უბის წიგნი, № 1). 30 კ. სათ. წინ: აკაკი.

1901

33. კრილოვის არაკები. ნათარგმნი აკაკისაგან. გამოცემა მე-4. შეუცვლელი. თბ., წ-კ. საზ. გამოცემა, ე. ხელაძის სტ. 1901. 104. გვ.

1903

34. დათუნა გოცირიძე და რაჭის ერისთავი როსტომ. ძველებური ამბავი აკაკისა. თბ., ს. მერკვილაძის გამოცემა, არ. ქუთათელაძის სტ. 1903. 16 გვ. 5. კ. 8000 ც.

35. ვაჭრული ჰკუა. (ხალხური). აკაკისა. თბ., ს. მერკვილაძის გამოცემა. 1903. 15 გვ. 5 კ. 8000 ც.

36. თამარ მეფე აკაკისა. თბ., მ. ლაღიძის გამოცემა. 1903. 16 გვ. 5. კ. 4000 ც.

37. ორი მოთხრობა. სიკვდილი. სიზმარი. ქუთაისი. ვ. ბეჟანიშვილის და მ. ლაღიძის გამოცემა. 1903. 63 გვ. 10 კ. 2.000 ც. სათ. წინ: აკაკი.

38. **სიმღერა აკაკისა**. თბილისი, ს. მერკვილაძის გამოცემა. 1903. 96 გვ. 900 ც.

39. **ჩემი თავგადასავალი**. თბილისი. ძმ. თავართქილაძეების სტ. 1903. 138 გვ. პორტრ. 1 მ.—სათ. წინ: აკაკი.

40. **ორი პუბლიცისტური სტატია** აკაკი წერეთლისა. თბ., გ. ნ. დიასამიძის სტ. 1903. 32 გვ.

1906

41. **მამლის ყივილზე**. (ზღაპარი). აკაკისა. თბ., სტ. „შრომა". 1906. 16 გვ. 10 კ.

42. მესტვირული ლექსები ნესტორ ესებუაზე და კუდა გლდანელზე. თბ. სტ. „ნადელდა". 1906. 13 გვ. 5 კ.—სათ. წინ: აკაკი.

43. ქართველთა განმანათლებელი მოციქულთა სწორი წმინდა ნინო. აკაკისა. თბ., „ჯვარი ვაზის" გამოც. 1906. 32 გვ.

44. იგავ-არაკები კრილოვისა. ახალი გამოცემა, სურათებით. თბ., წ. კ. საზ. გამოცემა. 1906. 315,5 გვ.—სათ. წინ: აკაკი.

1908

45. აკაკის რჩეული ლექსები მისი ცხოვრების აღწერით. თბილისი. გამოცემა აკაკის საიუბილეო კომიტეტისა. 1908. 64 გვ.

46. აკაკის რჩეული ლექსები. მისი ცხოვრების მოკლე აღწერით. თბილისი, თბილ. წვრილ ვაჭართა საზოგადოების გამოცემა ხალხში უფასოთ დასარიგებლად. 1908. 32 გვ.

47. გოგია მეჩონგურე. ლეგენდა აკაკისა. თბ., მ. კიკნაძის სტ. 1908. 14 გვ.

48. თორნიკე ერისთავი. ისტორიული პოემა. თხზულება აკაკისა. თბ., წ-კ. საზ. გამოცემა. 1908. 90 გვ.

49. ნაცარქექია. (ზღაპარი) აკაკისა. თბ., აკაკის საიუბილეო კომიტეტის გამოცემა. 1908. 31 გვ.

50. საქართველოს დღევანდელი სახე. ლექსი. თბ., ჟურნ. „საქართველოს" გამოცემა. 1908. 10 გვ. 5 კ. სათ. წინ: აკაკი.

51. სიტყვა. თქმული ერთ არჩევანზე და საუბარი მამა-შვილს შუა. ტფ., სტ. „ძმობა". 1908. 10 კ. სათ. წინ: აკაკი.

52. ქუთათელის სიზმარი. (ისტორიული ოცნება) აკაკისა. თბ., მ. კიკნაძის სტ. 1908. 14 გვ.

53. წმინდა ნინო ანუ ქრისტიანობის შემოღება საქართველოში. აკაკი წერეთლისა. ქუთაისი, ი. ჭილაძის სტ. 1908. 30 გვ. (აკაკის მოღვაწეობის 50 წლ. იუბილეის სახსოვრად).

1910

54. ალექსი. (ზღაპარი ყმაწვილებისათვის) აკაკისა. თბილისი, „ცოდნას" გამოც. 1910. 32 გვ. 10 კ.

1911

55. ბაგრატ დიდი. ისტორიული პოემა და სხვა ლექსები აკაკისა. თბ. „ცოდნას" გამოც. 1911. 32 გვ. 10 კ.

56. ნათელა. ძველებური ამბავი აკაკისა. თბილისი, „ცოდნას" გამოც. 1911. 48 გვ. 20 კ.

57. ორი ქართველი. ოთია მესხი და ადამ ბებურიშვილი და სხვა ლექსები აკაკისა. თბ., „ცოდნას" გამოცემა, 1911. 10 კ.

58. ოცნება. ქუთაისი. რ. დათეშიძის გამოცემა. 1911. 18 გვ. 10 კ. სათ. წინ: აკაკი.

1912

59. ჩემი ნაწერები. პირველი წიგნი. თბ., ი. მანსვეტოვის გამოცემა. 1912. 142 გვ. პორტრ. 75 კ. სათ. წინ: აკაკი.

60. აკაკის რჩეული ლექსები მისი ცხოვრების მოკლე აღწერით. თბილისი, „ცოდნას" გამოცემა. 1912. 32 გვ.

1913

61. ბაში-აჩუკი. ისტორიული მოთხრობა. აკაკისა. თბ., „ცოდნას" გამოცემა. 1913. 96 გვ. 30 კ.

62. გამზრდელი. პოემა აკაკისა. თბ., „ცოდნას“ გამოცემა. 1913. 31 გვ. 10 კ.

63. ვაჭრული ჭკუა. (ხალხური). აკაკისა. თბ., სტ. შარაძისა. 1913. 10 გვ. 5 კ.

64. კიკოლას ნაამბობი. აკაკისა. თბ. „ცოდნას“ გამოც. 1913. 47 გვ. 20 კ.

65. ჩემი ნაწერები. წიგნი 2. ქუთაისი, გამოცემული ი. მანსვეტაშვილის საფასით, გამომცემლობა „იმერეთი“. 1913. 256 გვ. სათ. წინ: აკაკი.

1916

66. რამდენიმე დაუბეჭდავი ლექსი. თბ., საქ. საისტ.-საეთნ. საზ. გამოცემა. 1916. 14 გვ. 25 კ.—სათ. წინ: აკაკი.

1918

67. იგავ-არაკები კრილოვისა. გამოც. მე-2. თბ., წ. კ. საზ. გამოცემა. 1918. 109 გვ.—სათ. წინ: აკაკი.

1919

68. პატარა კახი. ისტორიული ხუთმოქმედებიანი დრამა აკაკისა. ქუთაისი, საქ. საისტ. საეთნ. საზ. გამოც. 1919.

69. პატარა კახი. ისტორიული ხუთმოქმედებიანი დრამა აკაკისა. ქუთაისი, გამოცემა მთავრიშვილის ამხან. 1919. 136 გვ. 2400 ც. 12 მ.

70. თორნიკე ერისთავი. ისტორიული პოემა, თხზულება აკაკისა. ქუთაისი, ქუთ. საისტ. საეთნ. საზ. გამოც. 1919. 104 გვ. 300 ც.

1920

71. თამარ ცბიერი. ისტორიული ხუთ-მოქმედებიანი დრამატიული პოემა აკაკისა. ქუთაისი, საქ. საისტ. და საეთნ. საზ. გამოცემა. 1920. 72 გვ. 2700 ც.

1924

72. ნესტორ ესებუას და კულა გლდანელის ჰიდაობის მესტვირული ლექსი. 1924. (5000 ც.).

1925

73. რჩეული ნაწერები. ტომი 1. 1925. 2.000 ც.

1926

74. რჩეული ნაწერები. ტომი II. 1926. 5.000 ც.
75. ბაგრატ დიდი. 1926. 5.000 ც.
76. გამზრდელი. 1926. 5.000 ც.
77. დათუნა გოცირიძე და რაჭის ერისთავი როსტომი. ძველებური ამბავი აკაკისა. 1926. 3 000 ც.
78. თამარ ცბიერი. 1926. 5.000 ც.
79. თორნიკე ერისთავი. 1926. 5.000 ც.
80. კიკოლას ნაამბობი. 1926. 5.000 ც.
81. ნათელა. 1926. 5.000 ც.
82. ნაცარქექია. 1926. 5.000 ც.
83. ნესტორ ესებუას და კუკლა გლდანელის ჰიდაობის მესტვიური ლექსი. 1926. [5.000]

1927

84. რჩეული ნაწერები. ტ. III. 1927. 5.000 ც.

1928

85. რჩეული ნაწერები. ტ. IV. 1928. 7.000 ც.

1929

86. აკაკის მოსწრებული სიტყვები. 1929. 5.000 ც.
87. ჩემი თავგადასავალი. 1929. 5.000 ც.

1930

88. რჩეული ნაწერები. ტ. I (ს. გორგაძის და ალ. აბაშელის რედ.). გამოც. მე-2. 1930. 3.000 ც.

1933

89. აკაკის მოსწრებული სიტყვები. 1933. 2.000 ც.

1935

90. რჩეული ნაწერები 1 ტომად. 1935. 8.000 ც.
91. ბაში-აჩუკი. 1935. 10.000 ც.
92. გამზრდელი. 1935. 10.000 ც.
93. ჩემი თავგადასავალი. 1935. 10.000 ც.

1937

94. რჩეული ლექსები და პოემები. 1937. 10.000 ც.
95. ბაში-აჩუკი. 1937. 10.000 ც.
96. ჩემი თავგადასავალი. 1937. 15.000 ც.

97. იგავ-არაკები კრილოვისა. თარგმანი აკ. წერეთლისა, 1937, 5 000 ც.

1940

98. თხზულებანი. სრული კრებული შვიდ ტომად. ი. თავაძის, ა. აბაშელის, ი. გრიშაშვილის, პ. ინგოროყვას და გ. ლეონიძის რედაქციით. ტომი I. ლექსები. თბილისი. სახელგამი. 1940. 4.100 ც.

99. თხზულებანი. სრული კრებული შვიდ ტომად. ტომი III. პოემები. თბილისი. სახელგამი. 1940. 4.100 ც.

100. რჩეული ნაწერები. თბილისი. „ფედერაცია". 1940 4.300 ც.

101. ბუტიაობა. თბილისი. სათეატრო მუზეუმი. 1940. 600 ც.

102. თორნიკე ერისთავი. თბილისი. საბლიტგამი. 1940. 5.000 ც.

103. პეპელა და ყმაწვილი. თბილისი. სახელგამი. 1940. 10.000 ც.

104. საბავშვო მოთხრობები. თბილისი, საბლიტგამი. 1940. 4.000 ც.

აკაკი წერეთლის ნაწარმოებთა განმეორებითი გამოცემა

ალექსი. 1880 და 1910 წ. წ.

ბაგრატ-დიდი. 1875, 1911 და 1926 წ. წ.

ბაში აჩუკი. 1900, 1913, 1935 და 1937 წ. წ.

ბუტიაობა. 1879 და 1940 წ. წ.

გამზრდელი. 1898, 1913, 1926 და 1935 წ. წ.

გოგია მეჩონგურე. 1877 და 1908 წ. წ.

დათუნა გოცირიძე და რაჭის ერისთავი როსტომ. 1903 და 1926 წ. წ.

ვაჭრული ჭკუა. 1903 და 1913 წ. წ.

თამარ ცბიერი. 1886, 1920 და 1926 წ. წ.

თორნიკე ერისთავი. 1884, 1908, 1919, 1926 და 1940 წ. წ.

კიკოლას ნაამბობი. 1889, 1913 და 1926 წ. წ.

კრილოვის არაკები. 1891, 1893, 1898, 1901, 1906, 1918, და 1937 წ. წ.

ნათელა. 1897, 1911 და 1926 წ. წ.

ნაცარქექია. 1908 და 1926 წ. წ.

ნესტორ ესებუას და კულა გლდანელის მესტვირული ლექსი. 1906, 1924 და 1926 წ. წ.

პატარა კახი. 1890 და 1919 წ. ორჯერ.
ჩემი თავგადასავალი. 1893, 1903, 1929, 1935 და 1935 წ. წ.
რამდენიმე სიტყვა ბ. ილია ჭავჭავაძის საპასუხოდ „ვეფხის-ტყაოსნის“ გამო. 1887 და 1899 წ. წ.

აკაკის გამომცემელნი

სახელმწიფო გამომცემლობანი

სახელგამი. 21 წიგნი. 1925-40 წ. წ.
„ფედერაცია“. 1 წიგნი. 1940 წ.
საბლიტგამი. 3 წიგნი. 1940 წ.
სახელმწიფო სათეატრო მუზეუმი. 1 წიგნი. 1940 წ.

საზოგადოებანი

აკაკის საიუბილეო კომიტეტი. 3 წიგნი. 1908 წ.
თბილისის წვრილ ვაჭართა საზოგადოება. 1 წიგნი. 1908 წ.
საქართველოს საისტორიო-საეთნოგრაფიო საზოგადოება. 4 წიგნი. 1916-20 წ. წ.
ქართველთა ამხანაგობა. 2 წიგნი. 1893 წ.
ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება. 6 წიგნი. 1891-1918 წ. წ.
„ცოდნა“ (ს. მერკვილაძის). 12 წიგნი. 1899-1912 წ. წ.

რედაქციები

გაზეთ „დროების“. 1 წიგნი. 1884 წ.
ჟურნალ „ნობათის“. 1 წიგნი. 1884 წ.
ჟურნალ „თეატრის“. 1 წიგნი. 1890 წ.
ჟურნალ „მწყემსის“. 1 წიგნი. 1892 წ.
ჟურნალ „საქართველოს“. 1 წიგნი. 1908 წ.
ჟურნალ „ჯვარი ვაზისა“. 1 წიგნი. 1906 წ.

კერძო პირები

ი. გრიშაშვილი. 2 წიგნი. 1929, 1933 წ. წ.
ი. დავიდოვი და ნ. გიგაუროვი. 1 წიგნი. 1877 წ.
რ. დათეშიძე. 1 წიგნი. 1911 წ.
ნ. დიასამიძე. 1 წიგნი. 1886 წ.
მ. ლალიძე. 5 წიგნი. 1896-1903 წ. წ.

ი. მანსვეტაშვილი. 2 წიგნი. 1912, 1913 წ. წ.
მთავრიშვილი. 1 წიგნი. 1911 წ.
თ. სახოკია. 1 წიგნი. 1895 წ.
შახბარათოვი. 3 წიგნი. 1924 და 1926 წ. წ.
ძმ. ჭელიძეები. 2 წიგნი. 1885 და 1892 წ. წ.
ზ. ჭიჭინაძე. 1წიგნი. 1887 წ.

ავტორისა და უცნობ პირების

ავტორის. 1 წიგნი. 1900 წ.
უცნობი პირების. 21 წიგნი. 1874—1908 წ. წ.

ქართული მონოგრაფიული ლიტერატურა აკაკი წერეთლის შესახებ.

(ქრონოლოგიური სია).

1897

1. **ჭიჭინაძე, ზაქარია.** აკაკი. თბ., არაბიძის წიგნის მაღ. გამოც., ე. ხელაძის სტ. 1897. 77 გვ. 15 კ.

1908

2. **აბაშიძე, კიტა.** თავადი აკაკი წერეთელი. სალირიკო პოეზია. ქუთაისი, ი. კილაძის სტ. 1908. 52 გვ. 15 კ.

3. აკაკის საიუბილეო კრებული. თბ., საიუბილეო კომიტეტის გამოცემა. 1908. 63 გვ. 25 კ.

1909

4. **კელენჯერიძე, მელიტონ.** აკაკი წერეთელი, როგორც მგოსანი-მამულიშვილი. ლექციები. ქუთაისი, „შინ. საქმეთა" რედ. გამოც. 1909. 140, II გვ.

1910

5. **გიგაური, ნატალია.** აკაკის იუბილესგამო. ყმაწვილთათვის. ქუთაისი, ფერაძის და კარნაუხოვის სტ. 1910. 20 გვ. 5 კ.

1912

6. **ბზვანელი, ლადო.** აკაკის მოგზაურობა რაჭა-ლეჩხუმში. ქუთაისი. 1912, 187 გვ.

1915

7. **აკაკი.** 1840—1915. თბ., სტ. ბ. კილაძისა. 1915. 4 გვ.

8. **აკაკი** გარდაიცვალა სოფ. სხვიტორში მდგომარე 1915 წლის 26 იანვარს ღამის 1 საათზე. ქუთაისი. (ქუთ. ქართვ. ქალების მიერ გამოც. ხალხში დასაროგებლად).

9. **აკაკი** წერეთლის ბიოგრაფია. თბლ., სტ. „ნადეჟდა". 1915. 6 გვ.

10. **მაწანწრელი, არშაკა.** ლექსები განსვენებულ აკაკიზე და სხვა ლექსები, შედგენილი და გამოცემული არშაკა მაწანწრელისა. S. e. [1915] 13 გვ. 10 კ.

11. მშრომელ ხალხს აკაკის სახსოვრად ქართველ სტუდენტებისაგან. თბ. 1915. 32 გვ. უფასო.

12. **ორი** სიტყვა. 1. ივ. გომართელი: აკაკი. 2. კიტა აბაშიძე: ილია და აკაკი. თბ., ქართ. კულტურის მოყვარეთა საზ.-ბის გამოც. 1915. 24 გვ. 20 კ.

13. **პატარაშვილი, ე.** საქართველოს ვაება (აკაკის დასაფლავების დღეს). 1915 წ. 8 თებერვალს. Гори. 1915. 14 გვ.

14. **შიხიანი, გალუსტ.** აკაკის დასაფლავება. აკაკი დამესიზმრა და აკაკზე ლექსები. თბ. 1951. 12 გვ. 7 კ.

15. **ჯანაშვილი, მ.** მზე და აკაკი. წერილები. თბ., გამოც. . გ. უგუზოვისა. 1915. 36 გვ.

1916

16. **ნასრაძე, გ.** სურათი აკაკის გამოსვენებისა სხვიტორიდან. თბ. 1916, 12 გვ. 10 კ.

1918

17. **ხუნდაძე, სილოვან,** აკაკი წერეთელი. 1. ცხოვრება 1840 წ. 9 ივნისი—1915 წ. 26 იანვარი. ქუთაისი, „განათლების" ამხ. გამოც. 1918. 151 გვ.

1930

18. **ბორელი, თომაზ,** პოეტების შეჯიბრი. აკაკი და ვაჟა, 1930, 1500 ც.

1940

19. აკაკი წერეთელი. საიუბილეო კრებული. თბილისი, სტალინის სახელობის სახ. უნივერსიტეტი. 1940. VI, 452 გვ. 2100 ც. 23 მან.

20. აკაკი წერეთელი. 1840—1940. მოკლე ბიოგრაფია და ლიტერატურის მაჩვენებელი (ქართულ-რუსულ ენაზე). თბილისი. ჯაფარიძის სახ. საქალაქო ბიბლიოთეკა. 1940. 300 ც.

21. აკაკი წერეთელი საბავშვო ბაღში. თბილისი. საქ. სსრ. განსახკომის სამეცნიერო-მეთოდური სკოლამდელი კაბინეტი. 1940, 48 გვ. 500 ც. 2 მ.

22. **ასათიანი, ლევან.** ცხოვრება აკაკი წერეთლისა. თბილისი. „ფედერაცია". 1940. 492 გვ. 3.200 ც. 28 მ.

23. **ბეგლაროვი, ივანე.** აკაკი წერეთელი სომხურ ლიტერატურაში. (ანოტირებული ბიბლიოგრაფია). თბილისი, სახ. საჯარო ბიბლიოთეკა. 1000 ც. 3 მ.

24. **მახარაძე, აპოლონ.** აკაკი წერეთელი. ბიოგრაფიული ნარკვევი. თბილისი, საბლიტგამი. 1940. 91 გვ. 4000 ც. 5 მ. 50 კ.

25. **ტაბიძე, გალაქტიონ.** აკაკი წერეთელი [პოემა]. თბილისი, „ფედერაცია". 1940. 145 გვ. 4.200 ც. 11 მ. 50 კ.

პროფ. ლ. მელიქსეთ-ბეგი და თ. ნაკაშიძე

„დავით სასუნელი“ ქართულად.

სომეხი ხალხის გმირული ეპოსის „დავით სასუნელის“ („დავით სასუნცის“) ჩამოყალიბების 1000 წლის იუბილემ და ამ იუბილესთან დაკავშირებულმა სამზადისმა, როგორც სომხეთში, ისე საბჭოთა კავშირის დანარჩენ მოძმე რესპუბლიკებში და, პირველ ყოვლისა, საქართველოში ხელი შეუწყო სათანადო ლიტერატურის შექმნას სხვადასხვა ენაზე და კერძოდ ქართულადაც.

ამ ცნობარის მიზანია მიაწოდოს ქართველ მკითხველს ბიბლიოგრაფია იმ ლიტერატურის „დავით სასუნელის“ გარშემო, რომელიც წარმოიშვა ქართულ ენაზე საერთოდ. ცნობარი ორ ნაწილად არის გაყოფილი: პირველში აღნუსხულია სტატიები და მონოგრაფიები „დავით სასუნელის“ შესახებ, ხოლო მეორეში—„დავით სასუნელის“ თარგმანები, როგორც ცალკე ნაწყვეტების სახით, ისე მთლიანად.

ცნობარი თავისი მიზანდასახულობითა და მოკრძალებით, რასაკვირველია, განირჩევა იმ პატარა „მიმოხილვისაგან“, რომელიც საიუბილეო დღესასწაულების გამო (1939 წ. სექტემბერს) გამოიცა სომხურ ენაზე ადგილობრივ საბავშვო ჟურნალ „კარმირ წილერის“ ფურცლებზე (იხ. ჰოვჰანნეს [კარაპეტიან]ის სტატია სათაურით: „სასუნელი დავით“ ქართულად, დასახელებულ ჟურნალში № 9, გვ. 22—24).

მასალა ამ ცნობარში დალაგებულია ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით-ბეჭდვითი პროდუქციის გამოქვეყნების მიხედვით.

I. წერილები და მონოგრაფიები ეპოსის შესახებ

მელიქსეთ-ბეგი, ლ., პროფ. „სასუნცი დავითი“ (ხალხური ეპოპეა).—„კომუნისტი“, 1938 16 XII, № 286. [1]

დავითიანი, არტ. „სასუნელი დავითი“. სომხური ხალხური ეპოპეა.—„ახალგაზრდა კომუნისტი“, 1939 20 I, № 16. [2]

ბეგლაროვი, ივ. „დავით სასუნცი“ ახალ სომხურ ლიტერატურაში.—„ლიტერატურული საქართველო“, 1939 10 III, № 9. [3].

მამულაშვილი, მ. „დავით სასუნცი“. სომხური ხალხური ეპოპეა.—„ახალგაზრდა კომუნისტი“, 1939 29 VIII, № 25 [4]

თუმანიშვილი, მ. სომეხთა დიადი ხალხური ეპოსი.—„ლიტერატურული საქართველო“, 1939 31 VIII, № 25. [5]

მელიქსეთ-ბეგი, ლ., პროფ. „სასუნელი დავითი“ (ხალხური ეპოპეია).—კრებული „სასუნელი დავითი“, გვ. 7—15(16). [6]

აბულაძე, იუსტინე, პროფ. „სასუნელი დავითი“ და ქართული ეპოსი.—კრებული „სასუნელი დავითი“, გვ. 63—68. [7]

ბეგლაროვი, ივ. ათსაუკუნოვანი „სასუნელი დავითი“ ახალ სომხურ ლიტერატურაში. — კრებული „სასუნელი დავითი“, გვ. 69—78. [8]

პოემა „სასუნელი დავითის“ სრული (კომბინირებული) ტექსტის ზანდუკი (საიუბილეო კომიტეტის მიერ დადგენილი). მთარგმ. ლ. მ.-ბ.—კრებული „სასუნელი დავითი“, გვ. 95—99. [9]

პოემაში მოხსენებულ პირთა და გეოგრაფიული სახელების ნუსხა.—კრებული „სასუნელი დავითი“, გვ. 164. [10]

ინგოროყვა, პავლე. დავით სასუნცი. სომხური ხალხური ეპოსი (ათასწლოვან იუბილეასთვის).—წიგნი: „სომხური ეპოსი დავით სასუნცი“. თბილისი. „ფედერაცია“. 1939, გვ. VII—XXXIV. (ამ წერილის VII—XII გვ. ნათარგმნია სომხურად, გაზ. „ხორურდიან ვრასტან“, 1939 15 IX, № 212. მთარგმნელი სურენ ავჩიანი). [11]

აბულაძე, ბ. სომეხი ხალხის გენიალური ეპოსი.—„კომუნისტი“, 1939 10 IX. № 208. [12]

კირპოტინი, ვ. გმირი ხალხი და მისი ეპოპეა.—„კომუნისტი“, 1939 14 IX, № 211 [13]

ორბელი, ი., აკად. „სასუნცი დავითი". —„კომუნისტი", 1939 14 IX, № 211. [14]

თათარიშვილი, ბ. „დავით სასუნელი". —„საბჭოთა მასწავლებელი", 1939 14 IX, № 84. [15]

აბულაძე, ბ. ზეიმი ერევანში. —„კომუნისტი", 1939 15 IX, № 212. [16]

ასტვაცატუროვი, ერ. „დავით სასუნცი". —„ლიტერატურული საქართველო", 1939 15 IX, № 26. [17]

ნატროშვილი, გიორგი. უკვდავი სახალხო ქმნილება. —„ლიტერატურული საქართველო", 1939 15 IX, № 26. [18]

საიუბილეო კრებული [„სასუნელი დავით" —„ფედერაციის" გამოცემა]. —„ლიტერატურული საქართველო", 1939 15 IX, № 26. [19]

ათასწლოვანი ეპოსი [მოწინავე]. —„ახალგაზრდა კომუნისტი", 1939 15 IX, № 212. [20]

ნიჟარაძე, ვ. გმირული ეპოპეა. —„ახალგაზრდა კომუნისტი", 1939 15 IX, № 212. [21]

ხალხური შემოქმედების დღესასწაული [მოწინავე]. —„საბჭოთა აფხაზეთი", 1939 15 IX № 212. [22]

ორბელი, ი., აკად. „სასუნცი დავითი". —„საბჭოთა აფხაზეთი", 1939 15 IX, № 212. [23]

გოლცევი, ვ. ხალხური შემოქმედების უკვდავი ძეგლი. —„საბჭოთა აფხაზეთი", 1939 15 IX, № 212. [24]

ორბელი, ი. აკად. „სასუნცი დავითი". —„საბჭოთა აჭარა" 1939 16 IX, № 213. [25]

გიასელი, გიორგი. „დავით სასუნცი". —„ინდუსტრიული ქუთაისი", 1939 16 IX, № 213. [26]

აბულაძე, ბ. სსრკ საბჭოთა მწერლების კავშირის გამგეობის მე-7 პლენუმი. —„კომუნისტი", 1939 17, 18 IX, №№ 214, 215. [27]

ორბელი, ი., აკად. „სასუნცი დავითი". —„საბჭოთა ოსეთი". 1939, 18 IX, № 207. [28]

ჰიჰინაძე, ლავრენტი. „დავით სასუნელი". —„ოქტომბრელი", 1939, № 9, გვ. 15. [29]

მელიქსეთ-ბეგი, ლ. პროფ. „დავით სასუნელი". —„პიონერი", 1939 № 9, გვ. 13. [30]

აბულაძე, იუსტინე, პროფ. შესანიშნავი ეპოსი. —„საბჭოთა ხელოვნება", 1939, № 9, გვ. 18—20. [31]

სასუნელი დავითი. კრებული პროფ. ლ. მელიქსეთ-ბეგის რედაქციით. თბილისი, სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწი-

ფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა—1939, VI, 169 გვ., მხატვრული გაფორმება არამ კოჯოიანისა.

შინაარსი: წინასიტყვაობა. ი. გრიშაშვილი: მუხამბაზი სომხეთს [ლექსი]. პროფ. ლ. მელიქსეთ-ბეგი: „სასუნელი დავითი“ (ხალხური ეპოპეა), დამატება: ნაწყვეტი „სასუნელი დავითი“-დან, დავითის მოგზაურობა გურჯისტანს-თარგმ. ლ. მ.-ბ. Проф. Г. Н. Чубинашвили: Армянское искусство с конца IX и до начала XI века. პროფ. ლ. მელიქსეთ-ბეგი: IX—XI საუკუნეთა სომხური ლიტერატურის ზოგადი მიმოხილვა. პროფ. იუსტინე აბულაძე: „სასუნელი დავითი“ და ქართული ეპოსი. ივ. ბეგლაროვი: ათსაუკუნოვანი „სასუნელი დავითი“ ახალ სომხურ ლიტერატურაში. К. Корганов: Сказители поэмы „Сасунский Давид“. Акад. Н. Я. Марр: Высказывания по вопросу об эпосе „Давид и Мхер“. პოემა „სასუნელი დავითის“ სრული (კომბინირებული) ტექსტის ზანდუკი (საიუბილეო კომიტეტის მიერ დადგენილი), თარგმ. ლ. მ.-ბ. ჰოვანეს თუმანიანი: სასუნელი დავითი, პოემა—თარგმ. სურენ ავჩიანისა, რედაქცია ი. გრიშაშვილისა. აევტიქ ისაჰაკიანი: სასმა მჰერ, პოემა—თარგმ. პროზად ჰარუთიუნ მირიმანიანისა, ლექსად თქმული მიქელ პატარიძის მიერ. პოემაში მოხსენებულ პირთა და გეოგრაფიულ სახელთა საძიებელი. [32].

II. პოემის თარგმანები

მისრამელიქასა და დავითის ჯვენა (ნაწყვეტი პოემიდან „სასუნცი დავით“). თარგმანი სომხურიდან ილია და ბიძინა აბულაძეებისა.—„კომუნისტი“, 1939 3 I, № 2. [1]

ძენოვ-ჰოვანის სიზმარი და სალაშქროდ წასვლა (ნაწყვეტი ეპოსიდან „დავით სასუნცი“). სომხურიდან თარგმნეს ილია და ბიძინა აბულაძეებმა. — „ლიტერატურული საქართველო“, 1939 10 III № 9. [2]

დავითის გამგზავრება მისირს (ნაწყვეტი „დავით სასუნციდან“). თარგმანი რაჟდენ გვეტაძისა.—„ლიტერატურული საქართველო“, 1939 10 IV, № 12. [3]

დავით სასუნცი [ნაწყვეტი]. მთარგმნელი ალიო მაშაშვილი.--„ლიტერატურული საქართველო“, 1939 10 VI, № 17. [4]

დავითის გამგზავრება გურჯისტანში („დავით სასუნციდან“). თარგმანი ჯონსტანტინე ჭიჭინაძისა.—„ლიტერატურული საქართველო“, 1939 10 VII, № 20. [5]

დავითის ტყვეობიდან დაბრუნება („დავით სასუნციდან“). თარგმანი ილო მოსაშვილისა.—„ლიტერატურული საქართველო“, 1939 30 VII, № 22. [6]

ბრძოლა მჰერისა და მისრა-მელიქისა („დავით სასუნციდან“) თარგმანი სიმონ ჩიქოვანისა.—„ლიტერატურული საქართველო“, 1939 10 VIII, № 23. [7]

დავით მშენებელი („დავით სასუნციდან“). თარგმანი კონსტ. ლორთქიფანიძისა.—„ლიტერატურული საქართველო“, 1939 20 VIII, № 24. [8]

დავითის ბრძოლა მისრა-მელიქთან („დავით სასუნციდან“). თარგმანი კარლო კალაძისა.—„ლიტერატურული საქართველო“, 1939 20 VIII, № 24. [9]

ზღვის რაში („დავით სასუნციდან“). თარგმანი სანდრო ეულისა. — „ლიტერატურული საქართველო“, 1939 31 VIII, № 25. [10]

ბრძოლა ბაღდადის ხალიფთან (ნაწყვეტი ეპოსიდან „დავით

სასუნცი"). თარგმნა ალიო მაშაშვილმა.—„კომუნისტი", 1939 10 IX, № 208. [11].

დავითის ბრძოლა მისრა-მელიქთან (ნაწყვეტი ეპოსიდან „დავით სასუნელი"). თარგმნა კარლო კალაძემ.—„კომუნისტი", 1939 11 IX, № 209. [12]

დავით სასუნცი. ნაწყვეტი თავიდან: დავითი მისირში. თარგმნა რაჟდენ გვეტაძემ.—„ახალგაზრდა კომუნისტი," 1939 12 IX, № 210. [13]

ბრძოლა ბაღდადის ხალიფთან (ნაწყვეტი ეპოსიდან „სასუნცი დავითი"). თარგმნეს ილია და ბიძინა აბულაძეებმა.—„კომუნისტი", 1939 14 IX. № 211. [13]

უფროსი მჭერის ბრძოლა: ლომთან, თეთრ დევთან. თარგმნა სიმონ ჩიქოვანმა.—„კომუნისტი", 1939 14 IX, № 214. [14]

დავითის ბრძოლა მისრა-მელიქთან (ნაწყვეტი პოემიდან). თარგმნა კარლო კალაძემ.—„ახალგაზრდა კომუნისტი", 1939 14 IX, № 211. [15]

დავით სასუნელი (დავითის ბრძოლა მეხარკეთა წინააღმდეგ). თარგმნა კარლო კალაძემ.—„საბჭოთა მასწავლებელი", 1939 11 IX, № 84. [16]

სიკვდილი დავითისა (ნაწყვეტი). თარგმნა კონსტანტინე ჭიჭინაძემ.—„საბჭოთა მასწავლებელი", 1939 11 IX, № 84. [17]

„დავით სასუნცი". ნაწყვეტი პირველი კარის პირველი თავიდან, თარგმნა ალიო მაშაშვილმა.—„ახალგაზრდა კომუნისტი", 1939 15 IX, № 212. [18]

„დავით სასუნცი". ნაწყვეტი მესამე კარის მეექვსე თავიდან. თარგმნა კონსტანტინე ჭიჭინაძემ.—„ახალგაზრდა კომუნისტი", 1939 15 IX № 212. [19]

„დავით სასუნცი"—ნაწყვეტი მეოთხე კარის მეორე თავიდან. თარგმნა გიორგი ლეონიძემ.—„ახალგაზრდა კომუნისტი", 1939 15 IX, № 212. [20]

„დავით სასუნცის" ეპილოგი. თარგმანი გიორგი ლეონიძისა.—„ლიტერატურული საქართველო", 1939 15 IX, № 26. [21]

დეხცუნ ქალის მოტაცება („დავით სასუნციდან"). თარგმანი ირაკლი აბაშიძისა.—„ლიტერატურული საქართველო", 1939 15 IX, № 26. [22]

მისრამელიქისა და დავითის რკინა (ნაწყვეტი პოემიდან „სასუნცი დავით"). თარგმანი სომხურიდან ილია და ბიძინა აბულაძეებისა.—„საბჭოთა აფხაზეთი", 1939 15 IX, № 212. [23]

ბრძოლა ბაღდადის ხალიფთან (ნაწყვეტი „სასუნცი დავითიდან"). თარგმნა სანდრო ეულმა.—„კომუნისტი", 1939 16 IX, № 213. [24]

დავითის და მელიქის მეტოქეობა (ნაწყვეტი ეპოსიდან „სასუნცი დავითი"). თარგმნა რაჟდენ გვეტაძემ.—„კომუნისტი", 1939 16 IX, № 213. [25]

„დავით სასუნცი" (ნაწყვეტი). თარგმანი რ. გვეტაძისა.—„ინდუსტრიული ქუთაისი", 1939 16 IX, № 213. [26]

დავითი მწყემსი (ნაწყვეტი ეპოსიდან „სასუნცი დავითი"). თარგმნა ილო მოსაშვილმა—„კომუნისტი", 1939 17 IX, № 214. [27]

„დავით სასუნცი"—ნაწყვეტი მესამე კარის მეექვსე თავიდან. თარგმნა კონსტანტინე ჭიჭინაძემ. —„საბჭოთა ოსეთი", 1939 18 IX, № 207. [28]

„დავით სასუნცი"—ნაწყვეტი პირველი კარის პირველი თავიდან. თარგნა ალიო მაშაშვილმა.—„საბჭოთა ოსეთი", 1939 18 IX № 207. [29]

დავით სასუნცი. ნაწილი პირველი. მთარგმნელი ალიო მაშაშვილი.—„მნათობი", 1939 № 5, გვ. 25—37. [30]

დავით სასუნცი. დავითის გაგზავნა მისირს. თარგმანი რაჟდენ გვეტაძისა.—„მნათობი". 1939 № 5, გვ. 38—47. [31]

დავით სასუნცი. დავითის ბრძოლა ჩისრა-მელიქთან. მთარგმნელი კარლო კალაძე.—„მნათობი", 1939 № 6, გვ. 107—116. [32]

დავით სასუნცი. გმირობა და ქორწინება სანასარისა და ბაღდასარისა. მთარგმნელი ირ. აბაშიძე.—„მნათობი", 1939, № 7, გვ. 56—63. [33]

დავით სასუნცი. დავითი მწყემსი. მთარგმნელი ილო მოსაშვილი.—„მნათობი", 1939 № 7, გვ. 64—75. [34]

დავით სასუნცი. (ნაწყვეტი). თარგმანი რაჟდენ გვეტაძისა.—„ჩვენი თაობა", 1939 № 4, გვ. 50—55. [35]

„დავით სასუნც". დავითის ბრძოლა მეხარკეთა წინააღმდეგ. მთარგმნელი კარლო კალაძე.—„ჩვენი თაობა", 1939 № 6, გვ. 45—52. [36]

„დავით სასუნცი". მწვანე ქალაქის გათავისუფლება ვეშაპისაგან. თარგმანი ირ. აბაშიძის.—„ჩვენი თაობა", 1939, № 8, გვ. 21—23. [37]

„დავით სასუნცი". მჭერის დაბრუნება. თარგმანი სიმონ ჩიქოვანისა.—„ჩვენი თაობა", 1939, № 8, გვ. 23—25. [38]

„დავით სასუნცი". დავითი მწყემსი.—თარგმანი ილო მოსაშვილისა.—„ჩვენი თაობა", 1939, № 8, გვ. 26—28. [39]

დავით სასუნელის ბავშვური ოინები. თარგმანი სომხურიდან ბიძინა აბულაძისა.—„ოქტომბერელი", 1939, № 10, გვ. 12—13. [40]

ნაწყვეტი „სასუნელი დავითიდან". დავითის მოგზაურობა გურჯისტანს. თარგმ. ლ. მ.-ბ.—იხ. პროფ. ლ. მელიქსეთ-ბეგი—„სასუნელი დავითი" (ხალხური ეპოპეა). დამატება. კრებული „სასუნელი დავითი", გვ. 16. [41]

თუმანიანი, ჰოვჰანნეს. სასუნელი დავითი, პოემა. თარგმანი სურენ ავჩიანისა, რედაქცია ი. გრიშაშვილისა.—კრებული „სასუნელი დავითი", გვ. 101—134. [42]

ისაჰაკიანი, ავეტიქ. სასმა მჭერ, პოემა. თარგმანი პროზად ჰარ. მირიმანიანისა. ლექსად თქმული მიქელ პატარიძის მიერ.—კრებული „სასუნცი დავითი", გვ. 135—163. [43]

სომხური ეპოსი დავით სასუნცი—თბილისი, „ფედერაცია", 1939, XXXIV, 149 გვ.

მთარგმნელები: ალიო მაშაშვილი, სანდრო ეული, ირაკლი აბაშიძე, სიმონ ჩიქოვანი, რაჟდენ გვეტაძე, ილო მოსაშვილი, კონსტანტინე ლორთქიფანიძე, კარლო კალაძე, კონსტანტინე ჭიჭინაძე, გიორგი ლეონიძე. შესავალი წერილი პავლე ინგოროყვასი. პ. მგ. რედაქტორი ალიო მაშაშვილი. გარეკანი, თავასოები, ბოლოსამკაულები და ილუსტრაციები თამარ აბაკელიასი.

კარი პირველი. სანასარი და ბაღდასარი.

თავი პირველი. ბრძოლა ბაღდადის ხალიფის წინააღმდეგ. გვ. 3—14 (მთარგმნელი ალიო მაშაშვილი), გვ. 14—22 (მთარგმნელი სანდრო ეული)

თავი მეორე. გმირობა და ქორწინება სანასარის და ბაღდასარისა. გვ. 23—38 (მთარგმნელი ირაკლი აბაშიძე)

კარი მეორე უფროსი მჭერი

თავი პირველი. უფროსი მჭერის ბრძოლა ხლათის მეფის წინააღმდეგ, გვ. 41—49

თავი მეორე. უფროსი მჭერის ბრძოლა მისრა მელიქის წინააღმდეგ, გვ. 50—56. (მთარგმნელი სიმონ ჩიქოვანი)

კარი მესამე. დავით სასუნცი

თავი პირველი. დავითის ყრმობა, გვ. 59—68. (მთარგმნელი რაჟდენ გვეტაძე) გვ. 68—71

თავი მეორე. დავითი მწყემსი, გვ. 72—82

თავი მესამე. დავითი მონადირე აღადგენს მამეულ ტაძარ-სიმაგრეს და ხელბაშებს ერეკება, გვ. 83—84 (მთარგმნელი ილო მოსაშვილი) გვ. 84—91 (მთარგმნელი კონსტანტინე ლორთქიფანიძე).

თავი მეოთხე. დავითის ბრძოლა მეხარკეთა წინააღმდეგ. გვ. 93—98

თავი მეხუთე. დავითის ბრძოლა მისრა მელიქოან, გვ. 99—112 მთარგმნელი კარლო კალაძე)

თავი მეექვსე. დავითის დაქორწინება, გვ. 113—128

კარი მეოთხე. უმცროსი ძმერი

თავი პირველი. მძერის დაბრუნება და დავითისა და ხანდუთის გარდაცვალება. გვ. 131—136 (მთარგმნელი კონსტანტინე ჭიჭინაძე)

თავი მეორე. მძერის შურისძიება გვ. 137—148 (მთარგმნელი გიორგი ლეონიძე). [44]

Д. Маркевич.

Литература по библиотековедению и рекомендательной библиографии вышедшая в Грузии в 1938 – 1940 гг. *

Часть I. Книги, брошюры и листовки.

А) Библиотечное дело.

1. **ანტირელიგიური** პროპაგანდა ბიბლიოთეკაში (მეთოდწერილი). თბილისი. 1939. 29 გვ. (13×10). (საქ. სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველო. ბიბლიოთეკათმცოდნეობის და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის რესპუბლიკური კაბინეტი). 500. უფასო. ბიბლიოგრაფია: „სარეკომენდაციო ლიტერატურის სია ანტირელიგიურ კამპანიასთან დაკავშირებით" (გვ. 23-29).

Антирелигиозная пропаганда в библиотеке. (Методписьмо). Содержание: О задачах антирелигиозной пропаганды в библиотеках. Борьба за выкорчевывание религиозных пережитков в сознании людей. Содержание антирелигиозной пропаганды. Формы и методы библиотечной работы. Рекомендательный список литературы на грузинском языке в связи с антирелигиозной кампаний (43 назв.).

2. **არუთინოვი, ს.** როგორ ვიმუშაოთ მკითხველთა რეცენზიებზე მასობრივ ბიბლიოთეკაში. თბილისი. 1940. 14, [2] გვ. (19×12). (საქ. სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველოს ბიბლიოთეკათმცოდნეობისა და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის რესპუბლიკური მეთოდური კაბინეტი). 300. უფასო.

Арутюнов, С. Как работать с читательскими отзывами в массовых библиотеках. * Содержание. I. Значение читательских рецензий. II. Виды читательских рецензий. III. Формы работ с читательскими рецензиями.

3. **ბაქრაძე, გ. ი.** ბიბლიოგრაფიული მომსახურეობის ორგანიზაცია ბიბლიოთეკებში. მოკლე სახელმძღვანელო საბიბლიოთეკო

---

* Изданная наркомпросом ГССР и республиканским методкабинетом библиотековедения и рекомендательной библиографии.

კურსების მსმენელებისათვის და ბიბლიოთეკარებისათვის. დანართები: I. ბიბლიოგრაფია საქართველოსა და კავკასიის შესახებ. II. ანოტირებული სისტემატური სია საცნობოებისა. თბილისი. 1939. 54, [2] გვ (21×14). (საქ. სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველო. ბიბლიოთეკათმცოდნეობის და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის მეთოდური კაბინეტი). 1.000. 2 მ.

Бакрадзе, Г. И. Организация библиографического обслуживания в библиотеках. Краткое руководство для слушателей библиотечных курсов и библиотекарей. * Содержание: Библиография и современная печатная продукция. Основные виды библиографии и библиографическая работа библиотеки. Организация библиографического отдела. Работа библиографического отдела. Приложения. I. Общие библиографические указатели и старые и новые сведения о Грузии и Кавказе (краткий список). II. Систематический список важнейших справочников. Сталинская конституция, законодательство. Политика. Экономическая география. Техника. Сельское хозяйство. Медицина, бальнеология. Varia.

4. **ბიბლიოთეკების** მუშაობა ადგილობრივ საბჭოს დეპუტატთა შორის. თბილისი. 1940. 13 გვ. (14×10). (საქ. სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველო. ბიბლიოთეკათმცოდნეობის და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის რესპუბლიკური მეთოდური კაბინეტი). 500. უფასო.

Работа массовых библиотек с депутатами местных советов трудящихся. (Методписьмо). * Сост. А. Шанидзе.

5. **ბიბლიოთეკის** ადგილი ენის კულტურისათვის ბრძოლაში. თბილისი. 1938. 16 გვ. (22×14). (საქ. განსახკომის საკლუბო-საბიბლიოთეკო სამმართველოს ბიბლიოთეკათმცოდნეობის და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის მეთოდური კაბინეტი). 1.000. [ფ. ა.]

Место библиотеки в борьбе за культуру языка.

6. **დებულებანი** პოლიტიკურ-საგანმანათლებლო დაწესებულებათა შესახებ. თბილისი. განსახკომი. 1938. 31 გვ. (20×14). (საქართველოს სსრ განათლების სახალხო კომისარიატი. საკლუბო-საბიბლიოთეკო სამმართველო). 3.000. უფასოდ.

Положения о политико-просветительных учреждениях. * Содержание: Положение о районном инспекторе по клубным и библиотечным учреждениям и др.

7. **დოლაქიძე, შალვა.** ანბანური კატალოგის აწყობა. თბილისი. 1940. 24 გვ. (22×14). (საქ. სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველო. ბიბლიოთეკათმცოდნეობისა და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის რესპუბლიკური მეთოდური კაბინეტი). 300. უფასო.

Долакидзе, Шалва. Расстановка алфавитного каталога. * Содержание: Предисловие. I. Назначение и задачи алфавитного каталога. II. Заголовок описания. Виды описания. III. Расстановка карточек алфавитного каталога. IV. Оформление алфавитного каталога, техника расстановки и охрана.

8. **დოლაქიძე, შალვა.** როგორ გამოვიყენოთ ათწილადი კლასიფიკაცია. თბილისი. 1938. 25 გვ. (21×14). (სსსრ განსახკომის საკლუბო-საბიბლიოთეკო სამმართველო. ბიბლიოთეკათმცოდნეობის კაბინეტი). 700. 1 მ. 50 კ.

Долакидзе, Шалва. Как пользоваться десятичной классификацией. * Содержание: 1. Определение и значение классификации. 2. Основы и структура десятичной классификации. 3. Источники и правила классификации. 4. Положительные и отрицательные стороны десятичной классификации.

9. **დოლაქიძე, შალვა.** როგორ დავაწყოთ წიგნები თაროზე. თბილისი. 1938, 22 გვ., ილუსტრაციებით. (22×15). (საქართველოს სსრ განათლების სახალხო კომისარიატი. საკლუბო-საბიბლიოთეკო სამმართველო). 1.000. 2 მ. 50 კ.

Долакидзе, Шалва. Как расставлять книги на полках. * Содержание: Вступление. Расстановка печатных единиц. Инвентарная расстановка. Форматная расстановка. Форматно-порядковая расстановка. Систематически-форматно- порядковая расстановка. Систематически-форматно-алфавитная расстановка. Алфавитная расстановка. Хронологическая расстановка. Топографическая расстановка. Систематически-алфавитная расстановка. Тематическая и предметная расстановки. Расстановка периодики и пр.

10. **დოლაქიძე, შალვა.** როგორ ვისარგებლოთ ანბანური და სასტემატური კატალოგებით. (ცნობარი მკითხველისათვის). თბილისი. 1939. 35 გვ. (14×10). (საქ. სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველოს ბიბლიოთეკათმცოდნეობის და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის რესპუბლიკური მეთოდური კაბინეტი). 1.000. 50 კ.

Долакидзе, Шалва. Как пользоваться алфавитным и систе-

матическим каталогами. (Справочник для читателя). * Содержание: I. Определение каталога, значение и виды. II. Как пользоваться алфавитным каталогом. III. Как искать карточки на книги в алфавитном каталоге. IV. Как пользоваться систематическим каталогом.

11. **დოლაქიძე, შ.** საგნობრივი კატალოგი. თბილისი 1939. 36, [2] გვ. (20×13). (საქ. სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო საქმართველო. ბიბლიოთეკათმცოდნეობის და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის რესპუბლიკური მეთოდური კაბინეტი). 1.200. 1 მ. ბიბლიოგრაფია: „ლიტერატურა" შენიშვნებში.

Долакидзе, Ш. Предметный каталог. * Содержание: I. Введение. II. Типы каталогов. III. Определение предметного каталога и рубрик. IV. Об'ем рубрик. V. Ссылки. VI. Формулировка рубрик и подрубрик. VII. Источники и техника рубрикации. Положительные и отрицательные стороны предметного каталога. VIII. Оформление предметного каталога.—Библиография о предметном каталоге в примечаниях.

12. **დოლაქიძე, შ.** სისტემატური კატალოგის აწყობა. თბილისი. 1939. 20, [2] გვ. (20×13). (საქართველოს სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველო ბიბლიოთეკათმცოდნეობის და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის რესპუბლიკური მეთოდური კაბინეტი). 1.200. 50 კ.

Долакидзе, Ш. Расстановка систематического каталога. * Содержание: 1. Введение. 2. Систематический каталог, его определение, значение и отличие от других каталогов. 3. Оформление систематического каталога. 4. Техника расстановки систематического каталога. 5. Структура систематического каталога. 6. Правила пользования систематическим каталогом.

13. **ლორთქიფანიძე, ნ.** საბიბლიოთეკო საქმის ორგანიზაცია. ნაწ. I.—(საქართველოს სსრ განათლების სახალხო კომისარიატი. საბიბლიოთეკო სამმართველო). თბილისი. 1939.

ნაწ. I. ა. რამიშვილის რედაქციით. 69 გვ., 3 ჩართ. ფურც. სქემით. 2 მ. წინასიტყ.: ბიბლიოთეკათმცოდნეობის კაბინეტი, გვ. 5.

Лорткипанидзе, Н. Организация библиотечного дела. Ч. I. * Содержание: Предисловия Республиканского методкабинета и автора. Вступление. Планирование обслуживания чита-

телей. Основные качественные показатели обслуживания читателей. Комплектование библиотеки. Организация книжного фонда. Техническое вычисление плана. Распределение плана поквартально и помесячно. План хозяйственной работы. Финплан или смета. Приложения: Форма 1. Комплектование библиотеки. Ф. 2. Бюджет времени. Ф. 3. План работ библиотеки. Ф. 4. Массовая работа (плановый документ). Ф. 5. Учет массовой работы. Ф. 6. Бюджет. Ф. 9. Дневник сотрудника. Ф. 7. Распределение плана по месяцам и по кварталам. Ф. 8. Дневник обслуживания читателей. Ф. 10. Лист поступления книг (Книга движения библиотечного фонда. Ч. I. Поступления).

14. **მარკევიჩი, დ. ნ.** მკითხველის მახსოვარი ბიბლიოთეკათშორისი აბონემენტის შესახებ. თბილისი. 1939. 28 გვ. (14×10). (საქ. სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველო. ბიბლიოთეკათმცოდნეობისა და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის რესპუბლიკური მეთოდური კაბინეტი). 500. 50 კ.

Маркевич, Д. Н. Памятка читателю о междубиблиотечном абонементе. * Содержание: 1. Что такое междубиблиотечный абонемент. 2. Кто может пользоваться междубиблиотечным абонементом. 3. Какие книги можно получить по междубиблиотечному абонементу. 4. Что должен знать читатель о положении и правилах пользования междубиблиотечным абонементом. 5. Как получить книгу по междубиблиотечному абонементу. 6. Как обращаться с книгами, полученными по междубиблиотечному абонементу. Краткие сведения о некоторых научных и массовых библиотеках Грузинской ССР.

15. **მასობრივი** ბიბლიოთეკების მუშაობა სრულიად-საკავშირო სასოფლო სამეურნეო გამოფენასთან დაკავშირებით. თბილისი. 1940. 10 გვ. (18×12). (საქართველოს სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველო. ბიბლიოთეკათმცოდნეობისა და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის რესპუბლიკური მეთოდური კაბინეტი). 250. უფასო.

Работа массовых библиотек в связи с Всесоюзной сельско-хозяйственной выставкой. * Сост. С. Арутюнов.

16. **მასობრივი** ბიბლიოთეკების საბიბლიოთეკო ტექნიკის მინიმუმი. (ინსტრუქცია და აღრიცხვის ფორმები). დამტკიცებულია

საქართველოს სსრ განათლების სახ. კომისრის მოადგილის მ. ბურჭულაძის მიერ. თბილისი. 1939. 49 გვ. (21×14). (საქართველოს სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველოსთან არსებული ბიბლიოთეკათმცოდნეობისა და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის მეთოდური კაბინეტი), 1.200. უფასო.

Минимум библиотечной техники в массовых библиотеках. Инструкция и учетные формы. * Перевод Ш. Долакидзе с дополнениями и изменениями „Минимума библиотечной техники в массовых библиотеках", утвержденного Библиотечным управлением НКП РСФСР, изд. 1938 г. Принят Республиканским методкабинетом и утвержден Зам. Наркомпроса Грузинской ССР тов. М. Бурчуладзе.

17. **მასობრივი** ბიბლიოთეკებით სარგებლობის წესები. დამტკიცებულია საქართველოს სსრ განსახკომის მოადგილის ამხ. მ. ბურჭულაძის მიერ 27/XI.—1938 წ. [თბილისი]. [1939]. 1 გვ. (32×4). 400. 2 მ.

Правила пользования массовыми библиотеками. Утверждены Зам. Наркома Просвещения Грузинской ССР тов. М. Бурчуладзе 27/XI. 1938 г.

18. **მეთოდ-წერილი** მასობრივ ბიბლიოთეკების მუშაობის შესახებ ადგილობრივ საბჭოების არჩევნებთან დაკავშირებით. თბილისი. 1939, 33 გვ. (15×10). (საქ. განათლების სახალხო კომისარიატი. საბიბლიოთეკო სამმართველო. ბიბლიოთეკათმცოდნეობისა და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის რესპუბლიკანური მეთოდური კაბინეტი). 500. [ფ. ა.].

Метод-письмо о работе массовых библиотек в связи с выборами в местные советы. * Сост. С. Арутюнов. Приложения: 1. Указатель литературы в связи с выборами в местные советы Грузии (26 назв.) и художественная литература (16 назв.) на грузинском языке. 2. Рекомендательный список литературы „К предстоящим выборам в местные советы депутатов трудящихся Грузинской ССР" (42 назв.), художественная литература (9 назв.) и „Фальш буржуазной демократии" (7 назв.) на русском языке.

19. **მეთოდური** წერილი 8 მარტის დღის ჩატარების შესახებ მასობრივ ბიბლიოთეკებში. [თბილისი]. [1938]. 8 გვ. (20×14). განათლების სახალხო კომისარიატის საბიბლიოთეკო სამმართველო.

250. [ფ. ა.]. ბიბლიოგრაფია: „ლიტერატურა“ ქალთა საერთაშორისო დღის შესახებ (გვ. 5—8).

Методическое письмо о проведении дня 8 марта в массовых библиотеках. * Издано Библиотечным управлением Наркомпроса ГССР. Содержание: Методическое письмо. Рекомендательный список литературы к международному женскому дню 8 марта на грузинском (23 назв.) и русском (31 назв.)языках.

20. **ნადეჟდა კონსტანტინეს ასული კრუპსკაია.** დაბადებიდან 70 წლისთავი. თბილისი. 1939. [2] 23 გვ. (14×11). (საქ. განსახკომის ბიბლიოთეკათმცოდნეობისა და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის მეთოდური კაბინეტი). 1.000. უფასო. წ ა ნ ა რ თ ი: ნეკროლოგი. ბ ი ბ ლ ი ო გ რ ა ფ ი ა: „ლიტერატურა“ (გვ. 20—23).

Надежда Константиновна Крупская. К 70-летию со дня рождения. * Содержание: Некролог. Надежда Константиновна Крупская (биография). Библиография произведений Н. К. Крупской на грузинском языке по разделам: 1. Н. К. Крупская о Ленине (5 назв.). 2. Н. К. Крупская о раскрепощении женщин (3 назв.). 3. Н. К. Крупская о коммунистическом воспитании детей (2 назв.) 4. Н. К. Крупская о народном просвещении и политикопросветительной работе (2 назв.) Н. К. Крупская о библиотечном деле и о самообразовательной работе (6 назв.).

* **8 მარტი** ქალთა საერთაშორისო დღე. (მეთოდწერილი სარეკომენდაციო სიითურთ). თბილისი, განათლების სახალხო კომისარიატი, 1939, იხ. № 54.—**8 марта** международный женский день. (Методписьмо с рекомендательным списком). См. № 54, стр. 7—11.

21. **საქართველოს** სსრ-ის განსახკომის საკლუბო-საბიბლიოთეკო სამმართველოსთან არსებული ბიბლიოთეკათმცოდნეობისა და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის რესპუბლიკური კაბინეტი. [საინფორმაციო წერილი კაბინეტის გახსნის შესახებ]. თბილისი. 1938. 2 გვ. (29×21). [ფ. ა.].

Республиканский кабинет библиотековедения и рекомендательной библиографии при Клубно-библиотечном управлении Наркомпроса Грузинской ССР. * Информационное письмо Начальника Клубно-библиотечного управления тов. А. Габисония и Заведывающего кабинетом тов. Ш. Асатиани об откры-

тии с 1-го июля 1938 г. Республиканского кабинета, его целях и задачах. Текст на грузинском и русском языках.

22. **სახალხო** განათლების ყველა სარაიონო (საქალაქო) განყოფილებისა და საკლუბო და საბიბლიოთეკო დაწესებულების გამგეებს. ასლი—ავტონომიური სს რესპუბლიკებისა და ავტონომიური ოლქის განსახკომებს [საგაზაფხულო თესვისა და ნათესების მოვლა-დამუშავების პერიოდის მომსახურების შესახებ]. [თბილისი]. [1939]. 4 გვ. (21×14). 2.000. [ფ. ა.].

Всем районным (городским) отделам народного образования и заведывающим клубными и библиотечными учреждениями. Копия—Наркомпросам Автономных ССР и Автономной области [о культурном обслуживании в период весеннего сева и ухода за посевом]. * Методписьмо Клубного и Библиотечного управлений Наркомпроса ГССР.

23. **სტალინური** მესამე ხუთწლედის სახელობის სოციალისტური შეჯიბრება საუკეთესო საბიბლიოთეკო დაწესებულებებზე. თბილისი. 1939. 15 გვ. (18×12). (საქართველოს სსრ განათლების სახალხო კომისარიატი, საბიბლიოთეკო სამმართველო). 400. [ფ. ა.].

Социалистическое соревнование имени третьей Сталинской пятилетки на лучшее библиотечное учреждение. * Содержание: Обращение работников тбилисских массовых библиотек к работникам массовых библиотек Грузинской Советской Социалистической Республики об об'явлении социалистического соревнования имени третьей Сталинской пятилетки на лучшее библиотечное учреждение. Постановление Наркомпроса ГССР и Центрального правления Союза политпросветработников Грузии 25 мая 1939 года. Условия и правила проведения социалистического соревнования имени третьей Сталинской пятилетки на лучшее библиотечное учреждение.

24. **ტიპიური** შინაგანაწესი მასობრივ ბიბლიოთეკების მუშაკთათვის. დამტკიცებულია სსსრ განსახკომის კოლეგიის მიერ საქართველოს პოლიტსაგანმანათლებლო მუშაკთა პროფკავშირის ც/კომიტეტის პრეზიდიუმთან შეთანხმებით. სსსრ განათლების სახალხო კომისარი გ. კიკნაძე. სსსრ პოლიტსაგანმანათლებლო მუშაკთა პროფკავშირის ც/კომიტეტის თავმჯდომარე მ. მაჩაიძე. 1939 წ. 5 ოქტომბერი, თბილისი. 1940. 14 გვ. (17×12). (საქართველოს განა-

თლების სახალხო კომისარიატი. საბიბლიოთეკო სამმართველო). 250. [ჯ. ა.].

Типовые правила внутреннего распорядка для работников массовых библиотек. Утверждены Коллегией Наркомпроса ГССР по согласованию с Президиумом Центрального Комитета Союза политпросветработников Грузии: Народный Комиссар по просвещению ГССР Г. Кикнадзе. Председатель Центрального комитета Союза политпросветработников Грузии М. Мачаидзе. 5 октября 1939 г., * Разделы: I. Общие положения. II. Взаимоотношения администрации с биб. работниками. III. Правила приема на работу и увольнения библиотечного работника. IV. Распределение труда и обязанностей сотрудников. V. Наложение взысканий за нарушение правил внутреннего распорядка. VI. Выдача зарплаты. VII. Отпуска. VIII. Оборудование библиотечного помещения и условия труда сотрудников.

25. **ყველა** განათლების განყოფილებას, კულტურის სახლებს, სარაიონო, სასოფლო, საკოლმეურნეო კლუბებს და ქოხ-სამკითხველოებს. ასლი—აჭარის და აფხაზეთის ასსრ განსახკომებს და სამხრეთ-ოსეთის ავტონომიური ოლქის განათ. განყ. [პარიზის კომუნის დამყარებიდან 67 წლის შესრულებისა და რემედასის აღსანიშნავი დღის ჩატარების შესახებ]. [თბილისი]. [1938]. 4 გვ. (21×16). 2.000. [ფ. ა.].

Всем отделам народного образования, домам культуры, районным, сельским, колхозным клубам и избам-читальням. Копия—Наркомпросам Аджарской и Абхазской АССР и Отделу народного образования Автономной области Юго-Осетии [о 67-летии основания Парижской Коммуны и о проведении дня, посвященного МОПР'у]. * Методписьмо Главного Клубно-библиотечного управления Наркомпроса ГССР.

26. **ყველა** რაიონის განათლების განყოფილებას და საკლუბო და საბიბლიოთეკო დაწესებულებებს. ასლი—ავტონომიური სს რესპუბლიკების და ავტონომიური ოლქის განსახკომებს [მეჭდვითი სიტყვის დღის 5 მაისის ჩატარების შესახებ]. [თბილისი]. [1939]. 2 გვ. (25×19). 2.000. [ფ. ა.].

Всем районным отделам народного образования, клубным и библиотечным учреждениям. Копия—Наркомпросам Автоном-

ных ССР и Автономной области [о проведении дня печати 5 мая]. * Методическое письмо Клубного и Библиотечного управлений Наркомпроса Грузинской ССР.

27. ყველა რაიონის განათლების განყოფილებას და საკლუბო და საბიბლიოთეკო დაწესებულებებს. ასლი—ავტონომიური სს რესპუბლიკების და ავტონ. ოლქის განსახკომებს [საპირველმაისო დღესასწაულის ჩატარების შესახებ]. [თბილისი]. [1939]. 4 გვ. (25×16). 2.000. [ფ. ა.].

Всем районным отделам народного образования, клубным и библиотечным учреждениям. Копия—Наркомпросам Автономных ССР и Автономной области [о проведении праздника 1 мая]. * Методписьмо Клубного и Библиотечного управлений Наркомпроса ГССР.

28. ყველა რაიონის განათლების განყოფილებას, კულტსახლებს, კლუბებს, ქოხ-სამკითხველოებს და ბიბლიოთეკებს. ასლი—ავტ. რესპ. განსახკომებს და ავტ. ოლქის განათლ. განყოფილებას [წერა-კითხვის უცოდინართა და მცირემცოდნეთა სწავლების სკოლების გამოშვების შესახებ]. [თბილისი]. [1938 ?]. [2] გვ. (20×14). [ფ. ა.].

Всем районным отделам народного образования, домам культуры, клубам, избам-читальням и библиотекам. Копия—Наркомпросам автономных республик и Отделу народного образования Автономной области о выпуске в школах ликвидации неграмотности и малограмотности. * Методическое письмо Клубно-библиотечного управления Наркомпроса ГССР.

29. ყველა რაიონის განათლების განყოფილებას, კულტურის სახლების, სარაიონო, სასოფლო, საკოლმეურნეო კლუბების, ქოხ-სამკითხველოების და ბიბლიოთეკების გამგეებს. ასლი—ავტონომიური რესპუბლიკების განსახკომებს და ავტონომიური ოლქის განათლების განყოფილებას [1 აგვისტოს—ომის საწინააღმდეგო საერთაშორისო დღის შესახებ]. [თბილისი], [1938 ?], [2] გვ. (29×20). 1.500, [ფ. ა.].

Всем районным отделам народного образования, заведывающим домами культуры, районными, сельскими и колхозными клубами, избами-читальнями и библиотеками. Копия—Наркомпросам автономных республик и Отделу народного образования Автономной области [о 1 августа—международном антивоенном

дне]. * Методписьмо Клубно-библиотечного управления Наркомпроса ГССР.

30. ყველა საქალაქო და სარაიონო განათლების განყოფილებას, კულტურის სახლების, სარაიონო, სასოფლო და საკოლმეურნეო კლუბების, ქოხ-სამკითხველოებისა და ბიბლიოთეკების გამგეებს. ასლი—ავტონომიური რესპუბლიკების განსახკომებისა და ავტონომიური ოლქის განათლების განყოფილებას [საქართველოს სსრ უმაღლეს საბჭოს არჩევნებისათვის წინასწარი სამზადისის შესახებ]. [თბილისი]. [1938]. [4] გვ. (27×18). 2.000. [ფ. ა].

Всем городским и районным отделам народного образования, заведывающим домами культуры, районными, сельскими и колхозными клубами, избами-читальнями и библиотеками. Копия—Наркомпросам автономных республик, Отделу народного образования Автономной области [о подготовке к выборам в Верховный Совет Грузинской ССР]. * Методписьмо Клубно-библиотечного управления Наркомпроса ГССР.

31. ყველა რაიონის განათლების განყოფილებას, რაიონული კულტურის სახლების, სარაიონო, სასოფლო, საკოლმეურნეო კლუბების, ქოხ-სამკითხველოების და ბიბლიოთეკების გამგეებს. ასლი—ავტონომიური რესპუბლიკების განსახკომებს, ავტონომიური ოლქის განათლების განყოფილებას [მესამე ხუთწლედის სახელმწიფო სესხზე (პირველი წლის გამოშვების) ხელისმოწერის გამოცხადების შესახებ]. [თბილისი]. 1938. 1 გვ. (29×21). 1.000. [ფ. ა.].

Всем отделам народного образования,заведывающим районными домами культуры, районными, сельскими и колхозными клубами, избами-читальнями и библиотеками. Копия—Наркомпросам автономных республик, Отделу народного образования Автономной области [о выпуске государственного займа третьей пятилетки (выпуске первого года)]. * Методписьмо Клубно-библиотечного управления Наркомпроса ГССР.

32. ყველა რაიონის განათლების განყოფილებას, საკლუბო და საბიბლიოთეკო დაწესებულებებს. ასლი—ავტონომიური სს რესპუბლიკებისა და ავტ. ოლქის განსახკომებს [პარიზის კომუნის 68 წლისთავის შესახებ]. [თბილისი]. [1939]. [4 გვ.]. (22×15). 800. [ფ. ა.].

Всем отделам народного образования, клубным и библиотечным учреждениям. Копия—Наркомпросам Автономных ССР и Авт. области [о проведении 68-ой годовщины Парижской

Коммуны]. * Методическое письмо Клубного и Библиотечного управлений Наркомпроса ГССР.

33. **ყველა** რაიონის განათლების განყოფილებებს, საკლუბო დაწესებულებებსა და ბიბლიოთეკებს. ასლი—ავტონომიური რესპუბლიკების განსახკომებსა და ავტონომიური ოლქის განათლების განყოფილებას [საერთაშორისო პროლეტარული სოლიდარობის დღის პირველი მაისის საზეიმო სამზადისის შესახებ]. [თბილისი]. [1938]. 4 გვ. (22×15). 2.000. [ფ. ა.].

Всем районным отделам Народного образования, клубным учреждениям и библиотекам. Копия—Наркомпросам автономных республик, Отделу народного образования Автономной области [о подготовке к празднованию 1-го мая, дня международной пролетарской солидарности]. * Методписьмо Клубно-библиотечного управления Наркомпроса ГССР.

34. **ყველა** რაიონის განათლების განყოფილებებს, საკლუბო დაწესებულებებსა და ბიბლიოთეკებს. ასლი—ავტონომიური რესპუბლიკების განსახკომებსა და ავტონომიური ოლქის განათლების განყოფილებას [საპირველმაისო დღესასწაულის შესახებ]. [თბილისი]. [1938]. 4 გვ. (22×15). 2.000. [ფ. ა.].

Всем районным отделам народного образования, клубным учреждениям и библиотекам. Копия—Наркомпросам автономных республик и Отделу народного образования Автономной области [о проведении первого мая]. * Методическое письмо Клубно-библиотечного управления Наркомпроса ГССР.

35. **ყველა** რაიონის განათლების განყოფილებას, სარაიონო სასოფლო და საკლუბო დაწესებულებებთან არსებულ ბიბლიოთეკებს. ასლი—ავტონომ. რესპუბლიკების განსახკომებს და ავტონომ. ოლქის განათლ. გან-ბას. [გეგმიანი მუშაობისათვის ახალ სასწავლო წელთან დაკავშირებით]. [თბილისი]. [1938]. 1 გვ. (29×20). [ფ. ა.].

Всем районным отделам народного образования, районным, сельским и клубным библиотекам. Копия—Наркомпросам автономных республик и Отделу народного образования Автономной области [о плановой работе в связи с началом нового учебного года]. * Методписьмо Клубно-библиотечного управления Наркомпроса ГССР.

36. **ციციშვილი, ივ.** კატალოგრაფია. სასწავლო დამხმარე წიგნი უმაღლესი და საშუალო საბიბლიოთეკო და საბიბლიოგრაფიო

სასწავლებელთა, საბიბლიოთეკო და საბიბლიოგრაფიო კურსების მსმენელთა და პრაქტიკულ მუშაკთათვის. თბილისი, სახელგამი, სასწაულო-პედაგოგიური სექტორი. 1940. 278 გვ. (22×13). (საქართველოს სსრ განათლების სახალხო კომისარიატი. საბიბლიოთეკო სამმართველო). 2.000. 13 მ. 10 კ. ყდა 40 კ.

Цицишвили, Ив. Каталография. Учебное пособие для средних и высших библиотечных и библиографических учебных заведений, для слушателей библиотечных и библиографических курсов и практических работников. * Содержание: Предисловие автора. Введение. Гл. I. Предварительные сведения. Гл. II. Описания под индивидуальным автором. Гл. III. Описания по принципу коллективного авторства. Гл. IV. Описания анонимных произведений. Гл. V. Выходные данные. Гл. VI. Коллации. Гл. VII. Примечания. Гл. VIII. Описания многотомных произведений и серий. Гл. IX. Периодические издания. Гл. X. Вспомогательные описания. Гл. XI. Аналитическое описание. Гл. XII. Расстановка алфавитного каталога: 1. Общие правила расстановки. 2. Индивидуальный автор. 3. Коллективный автор. 4. Анонимы. 5. Дополнительные сведения. 6. Техническое оформление каталога.

37. ბუნდაძე, პ. დ. მოძრავი ბიბლიოთეკა. (ამოცანები, ორგანიზაცია და ტექნიკა). [თბილისი]. [1939]. 34 გვ. (14×10). (საქ. სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველო, ბიბლიოთეკათმცოდნეობისა და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის კაბინეტი). 800. უფასო.

Хундадзе, П. Д. Передвижная библиотека. (Задачи, организация и техника). * Содержание: 1. Значение и задачи передвижной библиотеки. 2. Организация передвижных библиотек. 3. Техника учета книг. Приложены формы учета и отчетности передвижной работы.

* * *

38/1. Арутюнов, С. Как работать над газетой. Тбилиси. 1940. 28, [2] стр. (20×14). (Наркомпрос Грузинской ССР. Библиотечное управление). 500. 1 р.

Содержание: От автора. Как работать над газетой. Общие задачи и значение газеты. Чтение газет. Планировка чте-

ния газет. Просмотр газеты. Овладение текстом. Углубленное чтение. Какие газеты читать. Чтение журналов. Формы массовой работы в связи с работой над газетой. Вывешивание газет. Газетные вырезки. Техника работы с газетными вырезками. „Доска шестидневки". Альбомы (папки) газетных вырезок. Папка газетных вырезок. Справочники. Иллюстрация, лозунги, аншлаги, карты, диаграммы и т. д. Уголок текущих событий. Радио, музеи и экскурсии. Дополнительное чтение. Коллективная читка газет. Гигиена и обстановка чтения. Участие актива библиотеки в работе с газетой. Библиографическая работа библиотеки с газетным материалом. Выводы.

39/2. Маркевич. Д. Н. Памятка читателю о междубиблиотечном абонементе. Тбилиси. 1939. 25 стр. (14×10). Республиканский методический кабинет библиотековедения и рекомендательной библиографии при Библиотечном управлении Наркомпроса Грузинской ССР). 400. 50 к.

(См. аннотацию под № 14).

40/3. Положения о политико-просветительных учреждениях. Тбилиси. Наркомпрос, 1938. 30, [2] стр. (21×14). (Народный Комиссариат просвещения Грузинской ССР. Клубно-библиотечное управление). 750. Бесплатно

Содержание: Положение о районном инспекторе по клубным и библиотечным учреждениям и др.

41/4. Правила пользования массовой библиотекой. Утвержд. Зам. Наркома просвещения Грузинской ССР т. М. Бурчуладзе 27/XI. 1938 г. [Тбилиси]. [1939], 1 стр. (30×46). 500. [Б. ц.].

* * *

Б. Рекомендательная библиография.

42. ბეჭდვითი დღე 5 მაისი. სარეკომენდაციო სია. თბილისი. 1939, [8] გვ. (21×10). (საქ. სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველო ბიბლიოთეკათმცოდნეობისა და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის რესპუბლიკური მეთოდური კაბინეტი). 500. უფასო.

День печати 5 мая. Рекомендательный список. * Сост. В. Джоджуа. Литература на грузинском языке (19 назв.) и русском (20 назв.).

43. მეცდვითი სიტყვის დღე 5 მაისი. ლიტერატურის სარეკომენდაციო სია. თბილისი. 1940. 8 გვ. (22×10). (საქ. სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველო. ბიბლიოთეკათმცოდნეობის და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის მეთოდური კაბინეტი). 250 უფასო.

День печати 5 мая. Рекомендательный список литературы. * Сост. В. Джоджуа. Литература на грузинском языке (17 назв.) и русском (23 назв.).

44. დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის 22 წლისთავი. (ლიტერატურის სარეკომენდაციო სია). თბილისი, 1939. 39 გვ. (15×11). (საქ. სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველო, ბიბლიოთეკათმცოდნეობის და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის რესპუბლიკური მეთოდური კაბინეტი). 500. უფასო.

22-ая годовщина Великой Октябрьской Социалистической Революции (Рекомендательный список литературы). * Сост. В. Джоджуа. Содержание: Тема I. Маркс, Энгельс, Ленин, Сталин о социалистической революции. Тема II. Октябрьское вооруженное восстание 1917 года и победа Великой Октябрьской Социалистической Революции в СССР. Партия Ленина-Сталина—организатор и руководитель побед Великой Октябрьской Социалистической Революции. Тема III. СССР—могучая индустриальная держава, страна самого крупного в мире социалистического сельского хозяйства. Тема IV. Сталинская конституция—итог борьбы и победы социализма в СССР. Тема V. Международное значение Великой Октябрьской Социалистической Революции в СССР. Художественная литература.—Литература на грузинском и русском языках.

45. დიდი სტალინური კონსტიტუცია. (ლიტერატურის სარეკომენდაციო სია). თბილისი. 1939, 16 გვ. (17×12). (საქართველოს სსრ განსახკომის სიბიბლიოთეკო სამმართველო. ბიბლიოთეკათმცოდნეობის, სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის რესპუბლიკური მეთოდური კაბინეტი). 500. [ფ. ა.].

Великая Сталинская конституция. (Рекомендательный список литературы). * Литература на грузинском языке. Сост. В. Джоджуа. Содержание: I. Произведения Маркса-Энгельса Ленина-Сталина о государстве и пролетарской диктатуре (12 назв.). II. Сталинская конституция—итог борьбы и победы

социализма в СССР (26 назв.). III. Наша родина—страна победившего социализма (21 назв.). IV. Укрепим социалистическое государство и оборонную мощь СССР (16 назв.). Два мира, две избирательные системы (11 назв.). Художественная литература (24 назв.).

* **ზოგადი** ბიბლიოგრაფიული საძიებლები და საცნობარები საქართველოსა და კავკასიის შესახებ, ძველი და ახალი (მოკლე სია) იხ. ბაქრაძე, გ. ი., ბიბლიოგრაფიული მომსახურეობის ორგანიზაცია ბიბლიოთეკებში. თბილისი. 1939, გვ. 35—36 (№ 3).—**Общие** библиографические указатели и справочники о Грузии и Кавказе, старые и новые (Краткий список). См. № 3, стр. 35-36).

* **ლიტერატურა** ბიბლიოგრაფიული მუშაობის შესახებ (ქრონოლოგიურად გაწყობილი სია) იხ. ბაქრაძე, გ. ი., ბიბლიოგრაფიული მომსახურეობის ორგანიზაცია ბიბლიოთეკებში. თბილისი. 1939, გვ. 33—34 (№ 3).—Литература о библиографической работе. См. № 3. стр. 33—34.

* **ლიტერატურა** ქალთა საერთაშორისო დღის შესახებ იხ. მეთოდური წერილი 8 მარტის დღის ჩატარების შესახებ მასობრივ ბიბლიოთეკებში. [თბილისი]. [1938]. გვ. 5—6.—**Литература** о международном женском дне. См. № 19, стр. 5—6.

46. **ლიტერატურა** „საკავშირო კომუნისტური პარტიის (ბოლშევიკების) ისტორიის მოკლე კურსის“ შემსწავლელთათვის დასახმარებლად (თავები I—VI). თბილისი. 1939, 13 გვ. (22×10). (საქ. სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველო, ბიბლიოთეკათმცოდნეობს და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის რესპუბლიკური მეთოდური კაბინეტი). 600. უფასო.

Литература в помощь изучающим „Краткий курс истории Всесоюзной Коммунистической Партии (большевиков), I—VI гл. **Гл.** I. (17 назв.). Журнальные и газетные статьи (20 назв.). **Гл.** II. (17 назв.). Журн. и газ. статьи (13 назв.). **Гл.** III. (18 назв.). Журн. и газ. статьи (16 назв.). **Гл.** IV. (14 назв.). Журн. и газ. статьи (11 назв.). **Гл.** V. (9 назв.). Журн. и газ. статьи (2 назв.). **Гл.** VI. (13 назв.). Журн. и газ. статьи (3 назв.).—Литература на грузинском языке. Сост. В. Джоджуа и Е. Вахвахишвили.

47. **ლიტერატურა** „საკავშირო კომუნისტური პარტიის (ბოლ-

შევიკების) ისტორიის მოკლე კურსის“ შემსწავლელთათვის დასახმარებლად (თავები VII—XII). თბილისი. 1940. 20 გვ. (22×9). (საქ. სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველო, ბიბლიოთეკათმცოდნეობის და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის მეთოდური კაბინეტი). 500. უფასო.

Литература в помощь изучающим „Краткий курс Истории Всесоюзной Коммунистической партии (большевиков)“. (Главы VII—XII). * Сост. В. Джоджуа. Литература на грузинском языке. Гл. VII. (18 назв.). Журнальные и газетные статьи (7 назв.). Гл. VIII. (9 назв.). Журн. и газ. статьи (19 назв.). Гл. IX. (16 назв.). Журн. и газ. статьи (7 назв.) Гл. X. (9 назв.). Гл. XI. (7 назв.). Журн. и газ. статьи (3 назв.). Гл. XII. (24 назв.). Журн. и газ. статьи (29 назв.).

* **ლიტერატურის** მაჩვენებელი სია საქ. ადგილობრივ საბჭოების არჩევნებთან დაკავშირებით იხ. მეთოდ-წერილი მასობრივ ბიბლიოთეკების მუშაობის შესახებ ადგილობრივ საბჭოების არჩევნებთან დაკავშირებით. თბილისი. 1939. გვ. 18—24. (№ 18).—**Указатель** литературы в связи с выборами в местные советы Грузии. См. № 18. стр. 18—24.

48. **ლიტერატურის** სარეკომენდაციო სია „1 აგვისტო—საერთაშორისო ომის საწინააღმდეგო დღესთან“ დაკავშირებით. თბილისი. 1939. [8] გვ. (23×10). (საქ. სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველო. ბიბლიოთეკათმცოდნეობისა და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის მეთოდური კაბინეტი). 400. [ფ. ა.].

Рекомендательный список литературы о „1 августа—международном антивоенном дне“. * Содержание: Литература на грузинском языке по темам: 1 августа—международный антивоенный день (7 назв.). Против войны и фашизма (18 назв.). Художественная литература (2 назв.). —Литература на русском языке по темам: 1 августа—международный антивоенный день (18 назв.). Против фашизма и войны (16 назв.).

49. **ლიტერატურის** სარეკომენდაციო სია „სსრ კავშირის სამხედრო საზღვაო ფლოტის დღესთან დაკავშირებით“. თბილისი. 1939. 8 გვ. (22×10). (საქ. სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველო, ბიბლიოთეკათმცოდნეობისა და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის მეთოდური კაბინეტი). 300. უფასო.

Рекомендательный список литературы „Ко дню военно-мор-

ского флота Союза ССР" * Содержание: Литература на грузинском языке. Гл. I. Военно-морской флот в революционном движении (8 назв.). Гл. II. ВКП (б)—вождь и организатор Красной Армии и Военно-морского флота (19 назв.).—Литература на русском языке. I. Русский флот в далеком прошлом (4 назв.). II. Военно-морской флот в революционном движении (17 назв.). III. ВКП(б)—вождь и организатор Красной Армии и Военно-морского флота (20 назв.). Художественная литература (5 назв.).

* [ნ. კ. კრუპსკაიას ნაწარმოებთა ბიბლიოგრაფია]. იხ. ნადეჟდა კონსტანტინეს ასული კრუპსკაია. დაბადებიდან 70 წლისთავი. თბილისი. 1939. გვ. 20—23. № 20. [Библиография произведений Н. К. Крупской]. См. № 20. стр. 20—23.

50. **1 მაისი.** ლიტერატურის სარეკომენდაციო სია. თბილისი. 1940. 16 გვ. (21×10). (საქ. სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველო. ბიბლიოთეკათმცოდნეობის და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის მეთოდური კაბინეტი). 220. უფასო.

1 мая. Рекомендательный список литературы. * Содержание: Праздник 1-го мая и задачи библиотек. Методическое письмо на грузинском языке сост. С. Арутюнов. Рекомендательный список грузинской литературы по разделам сост. В. Джоджуа. I. Маркс, Энгельс, Ленин, Сталин о международном празднике 1 мая (7 назв.). II. История первого мая (7 назв.). III. Победа социализма в СССР (9 назв.). IV. СССР—в борьбе за мир (6 назв.). Список русской литературы по тем же разделам (39 назв.) сост. М. Г. Лахтина (студентка IV-го курса Московского гос. библиотечного института).

51. **1 მაისი.** სარეკომენდაციო სია. თბილისი. 1939. [8] გვ. (22×10). (საქ. სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველო. ბიბლიოთეკათმცოდნეობისა და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის რესპუბლიკური მეთოდური კაბინეტი). 500. უფასო.

1 мая. Рекомендательный список. * Сост. В. Джоджуа. Литература на грузинском языке (26 назв.) и русском (30 назв.).

52. **რა წავიკითხოთ პარიზის კომუნის შესახებ.** ლიტერატურის მოკლე სარეკომენდაციო სია. თბილისი. 1940. (23×10). (საქ. სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველო. ბიბლიოთეკათმცოდნეობისა და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის მეთოდური კაბინეტი). 250. [ფ. ა.].

Что читать о Парижской Коммуне. Краткий рекомендательный список литературы. * Сост. В. Джоджуа. Литература на грузинском языке (10 назв.) и русском (13 назв.).

53. 8 მარტი ქალთა საერთაშორისო დღე. ლიტერატურის სარეკომენდაციო სია. თბილისი. 1940. (23×9). (საქ. სსრ განსახკომის საბიბლიოთეკო სამმართველო. ბიბლიოთეკათმცოდნეობისა და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის მეთოდური კაბინეტი). 300. [ფ. ა.].

8 марта. Международный женский день. Рекомендательный список литературы. * Сост. В. Джоджуа. Содержание: Литература на грузинском языке по темам: I. Маркс, Энгельс, Ленин, Сталин о раскрепощении женщин (11 назв.). II. Положение женщин в СССР и в капиталистических странах (10 назв.). III. Женщина в социалистическом строительстве и в обороне (6 назв.). IV. Женщина в управлении государством. Женщины—депутаты Верховного Совета (7 назв.). V. Художественная литература (11 назв.).—Литература на русском языке по тем же темам (64 назв.).

54. 8 მარტი ქალთა საერთაშორისო დღე (მეთოდწერილი სარეკომენდაციო სიითურით). თბილისი. განათლების სახალხო კომისარიატი. 1939. 17 გვ. (22×14). (საქართველოს სსრ განათლების სახალხო კომისარიატი, საკლუბო და საბიბლიოთეკო სამმართველოები). 1,000. უფასოდ.

8 марта международный женский день. (Методписьмо с рекомендательным списком). * Содержание: Всем заведывающим районными отделами народного образования, клубными, библиотечными учреждениями. Копия—Наркомпросам Автономных ССР и Автономной области о проведении 8 марта международного женского дня.—Международный женский день (8 марта). Рекомендательный список литературы на грузинском языке (63 назв.). То же на русском языке (89 назв.). (Стр. 7—17).

* სარეკომენდაციო ლიტერატურის სია ანტირელიგიურ კომპანიასთან დაკავშირებით იხ. ანტირელიგიური პროპაგანდა ბიბლიოთეკაში. (მეთოდწერილი). თბილისი. 1939. გვ. 23—29). (№ 1).—Рекомендательный список литературы в связи с антирелигиозной кампанией. См. № 1, стр. 23—29.

* სისტემატური სია უსაჭიროეს საცნობებისა იხ. ბაქრაძე, გ. ი., ბიბლიოგრაფიული მომსახურეობის ორგანიზაცია ბიბლიოთე-

კებში. თბილისი. 1939. გვ. 37—55. (№ 3).—Систематический список важнейших справочников. См. № 3, стр. 37—55.

55. **სკოლის გარეშე** საკითხავი მხატვრული ლიტერატურის სარეკომენდაციო სია. თბილისი. 1938. 80 გვ. (20×14). საქართველოს სსრ. განათლების სახალხო კომისარიატი. საკლუბო-საბიბლიოთეკო სამმართველო). 700. 3 ზ. 50 კ. წანართი: წინასიტყვაობის მაგიერ—გ. ბერულავა. (გვ. 3—5).

Рекомендательный список художественной литературы для внеклассного чтения. * Сост. Г. Берулава. Содержание: Вместо предисловия. Г. Берулава. Возраст начальной школы (213 назв.). Возраст неполной средней школы (155 назв.). Возраст полной средней школы (273 назв.).

56. **შოთა რუსთაველი** ქართულ-რუსულ ენებზე. (ბიბლიოგრაფიული სახელმძღვანელი). თბილისი. 1937. 57 გვ. (20×14) (საქართველოს სსრ. განათლების სახალხო კომისარიატი. საბიბლიოთეკო სამმართველო). 1.000. [ფ. ა.] წანართი: წინასიტყვაობა—[შ. ასათიანი].

Шота Руставели на грузинском и русском языках. (Библиографический указатель). * Составлен Библиографическим отделом Городской районной библиотеки им. А. Джанаридзе (в Тбилиси). Содержание: Предисловие редактора Ш. Асатиани. Произведение Ш. Руставели. Витязь в тигровой шкуре на грузинском языке (29 назв.). То же на русском языке (30 назв.). Исследования, труды, статьи, рецензии и стихи о „Витязе в тигровой шкуре" на грузинском языке (330 назв.). То же на русском языке (113 назв.). Addenda. На грузинском и русском языках по тем же разделам (143 назв.).

57/5. XXII **годовщина** Рабоче-крестьянской Красной Армии и Военно-морского флота. (Краткий указатель литературы). Тбилиси. 1940. 3 стр. (27×13). (Библиотека Окружного Дома Красной Армии Зак. ВО. Государственная публичная библиотека имени К. Маркса. Республиканский кабинет библиотековедения при Наркомпросе Грузинской ССР). [700?]. [Б. ц.].

Список литературы на русском языке с подразделениями: I. ВКП(б)—Организатор и вождь Красной Армии и Военно-морского флота (9 назв.). II. Красная Армия и Красный флот в годы гражданской войны (21 назв.). III. Красная Армия и

Красный флот в боях за родину (15 назв.). IV. Красная Армия и Военно-морской флот сильны как никогда (11 назв.). V. Советские писатели о Красной Армии и Красном флоте (19 назв.).

58/6. **Литература** в помощь изучающим „Краткий курс истории Всесоюзной Коммунистической партии (большевиков)". I—VI гл. Тбилиси. 1939. [20] стр. (21×11). (Республиканский кабинет библиотековедения и рекомендательной библиографии при Библиотечном управлении Наркомпроса Грузинской ССР). 1.000. Бесплатно.

Литература на русском языке. Гл. I. (21 назв.). Журнальные и газетные статьи (56 назв). Гл. II. (26 назв.). Журн. и газ. статьи (16 назв.). Гл. III. (30 назв.). Журн. и газ. статьи (12 назв.). Гл. IV. (23 назв.). Журн. и газ. статьи (30 назв.). Гл. V. (19 назв.). Журн. и газ. статьи (1 назв.). Гл. VI. (16 назв.). Журн. и газ. статьи (7 назв.).

* Литература к международному женскому дню (на русском языке). См. № 19, стр. 6—8.

* Рекомендательный список литературы „К предстоящим выборам в местные советы депутатов трудящихся Грузинской ССР" (на русском языке). См. № 18.

გ. ბაძრაძე

საქართველოს სამეცნიერო ბიბლიოთეკების უცხოური პერიოდიკის შეერთებული კატალოგი

ერთერთი ეფექტური ღონისძიება,რომელიც უაღრესად აადვილებს უთვალავი ბეჭდვითი პროდუქციით საოგებლობას და რომელსაც ფართოდ იყენებენ თანამედროვე საჯარო და სპეციალური ბიბლიოთეკები—ე. წ. შეერთებული კატალოგებია სამეცნიერო ლიტერატურისა (сводные каталоги—Gesamtkataloge).

რას წარმოადგენს შეერთებული კატალოგი?

ეს არის რამდენიმე ბიბლიოთეკის—ოცი, ორმოცი და მეტი ბიბლიოთეკის—დუბლირებული ბარათული კატალოგების გაერთიანებული და სისტემატიზირებული კარტოთეკა, რომელიც მოთავსებულია ერთს ყველაზე დიდს ბიბლიოთეკაში. უფრო ხშირად კი შეერთებული კატალოგი გაფორმებული არის ხოლმე დაბეჭდილი საცნობოს სახით. მაგალითისათვის შეიძლება დავასახელოთ ლენინგრადის ბიბლიოთეკების უცხოური პერიოდიკის უკანასკნელად გამოცემული (1936 წ.) შეერთებული კატალოგი, რომლის შედგენაში 418 ბიბლიოთეკამ მიიღო მონაწილეობა.

შეერთებული კატალოგი ერთბაშად უშლის თავის მომხმარებელს—მეცნიერების მუშაკს—მთელ სურათს იმ სპეციალური წიგნადი ფონდებისა, რომელიც მოიპოვება ამათუმ სამეცნიერო ცენტრში—მოსკოვში, ლენინგრადში, ბერლინში თუ სხვაგან. შეერთებული კატალოგი, უწინარეს ყოვლისა, ათავისუფლებს მკვლევარს ულეველ ძებნასა და სიარულისაგან და უზოგავს მას ძვირფას დროს. შეერთებული კატალოგი ხელს უწყობს საზღვარგარეთიდან ლიტერატურის კოორდინირებული და გეგმიანი წესით გამოწერას, საბიბლიოთეკათშორისო აბონემენტს, ფონდების გაცვლა-გამოცვლას, სხვადასხვა ბიბლიოგრაფიული ცნობების გამორკვევას; ის ხშირად სწყვეტს საკითხს სამეცნიერო მივლინების შესახებ და სხვა.

ჩვენში შეერთებული კატალოგების შედგენა და გამოცემა შესაძლო გახდა მხოლოდ დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევო-

ლუციის შემდეგ. პირველი შეერთებული კატალოგები ლენინგრადში გამოვიდა. ეს იყო: Сводный каталог иностранной литературы за 1920—1924 г. г., полученной в библиотеках Ленинграда до 1 января 1925 г. Вып. I, II-III. Ленинград. 1926 г. Изд. Гос. Публ. Библиотеки და შემდეგ Сводный каталог иностранных периодических изданий, поступивших в Ленинградские научные библиотеки за время с 1/VIII 1924 г. по 1/VIII 1928 г. Изд. Гос. Публ. Библ. Ленинград. 1928 г. რომლებსაც მოჰყვა მოსკოვის სამეცნიერო ბიბლიოთეკების შეერთებული კატალოგი: Сводный каталог иностранных периодических изданий в библиотеках Москвы, 1924—1928 г.г. Москва. 1930. Издание Института Библиотековедения Гос. Публ. Библ. СССР имени В. И. Ленина. XIV, 410 стр.

მოსკოვის კატალოგის შემდეგ გამოვიდა ლენინგრადის პერიოდიკის კატალოგის II ტომი, რომელიც ჩვენ ზემოთ მოვიხსენიეთ და ახლა ფრჩხილებში მოვიყვანთ (Сводный каталог иностранных периодических изданий за 1928—1933 г.г. имеющихся в библиотеках Ленинграда. Ленинград. 1936 г. Изд. Гос. Публ. Библ. им. М. Е. Салтыкова-Щедрина. 344 стр.), შემდეგ მძიმე მრეწველობის კომისარიატის დაწესებულებათა •ბიბლიოთეკებისა და ზოგიერთი სხვა უწყებების ბიბლიოთეკების შეერთებული კატალოგები და მათ შორის საკავშირო მეცნიერებათა აკადემიის სისტემაში შემავალ დაწესებულებათა ბიბლიოთეკების შეერთებული კატალოგი უცხოური პერიოდიკისა (1937 წ).

დღეს შეერთებული კატალოგების შედგენა და გამოცემა უკვე მტკიცედ არის შესული სსრ კავშირის სამეცნიერო ბიბლიოთეკების პრაქტიკაში. ამიტომ ბუნებრივია, რომ ანალოგიური მუშაობა საქართველოშიც იყო ჩატარებული, საქართველოს სამეცნიერო ცენტრში, თბილისში, სადაც უკვე ოცამდე უმაღლესი სასწავლებელია და მრავალი საკვლევო დაწესებულება კარგად მოწყობილი ბიბლიოთეკებით. „საქართველოს სამეცნიერო ბიბლიოთეკების უცხოური პერიოდიკის შეერთებული კატალოგი“, რომელსაც ამ წერილის სათაურში ვასახელებთ, უკვე შედგენილია და ახლა ვაძლევთ აქ მკითხველს მოკლე ინფორმაციას მის შესახებ.

კატალოგზე მუშაობა დაწყებული იყო 1936 წლის შემოდგომაზე კ. მარქსის სახელობის საქ. სახელმწიფო საჯარო ბიბლიოთეკის ბიბლიოთეკათმცოდნეობის კაბინეტში ჩემი ხელმძღვანელობით. მუშაობაში ჩაბმულ იქნენ თბილისის სამეცნიერო ბიბლიოთეკის კვალი-

ფიკაციური თანამშრომლები. 1936 წლის შემოდგომიდან 1938 წლის გაზაფხულამდე გადაღებული იქნა პირი უკხოური პერიოდიის კატალოგებისა თბილისის ყველა უმაღლეს სკოლების, სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალისა და რამდენიმე სხვა სამეცნიერო ორგანიზაციის ბიბლიოთეკაში, სულ 35 ბიბლიოთეკაში. პერიოდიკა ფართოდ იყო აღებული, ჟურნალების გარდა აიწერა სერიული გამოცემები (სერიები), ბიულეტენები, პერიოდული კრებულები და „შრომები", ანგარიშები (Sitzungsberichte, Rapports), წელიწდეულები (Jahresberichte, Annuaires) და სხვა პერიოდულის მსგავსი გამოცემები.

1939 წლიდან კატალოგის საბოლოო დამთავრება და სამუშაოებისათვის საჭირო ხარჯები აიღო თავისთავზე საქართველოს სახელმწიფო წიგნის პალატამ, როგორც ცენტრალურმა ბიბლიოგრაფიულმა დაწესებულებამ. საჯარო ბიბლიოთეკასთან შეთანხმებით მუშაობა გადატანილი იქნა პალატაში. აქ წინათ შედგენილ კარტოთეკას დაემატა 15 ახალი ბიბლიოთეკის ფონდის აღწერილობა, მათ შორის—ბათუმის ბოტანიკური ბაღის, აბასთუმნის ობსერვატორიის, ქუთაისის პედაგოგიური ინსტიტუტის, ანასეულის ჩაის ინსტიტუტის და თელავის მევენახეობა-მეღვინეობის ინსტიტუტის ბიბლიოთეკების უცხოური პერიოდიკის აღწერილობა და 1940 წლის თებერვლის დამლევს კატალოგის შედგენა დამთავრდა. ამრიგად კატალოგში შევიდა არა მარტო თბილისის, არამედ საქართველოს ყველა სამეცნიერო ბიბლიოთეკების ფონდები. მკითხველს რომ მკაფიო წარმოდგენა ჰქონდეს მისი შინაარსის შესახებ, აქ დავასახელებთ ყველა იმ სამეცნიერო ბიბლიოთეკებს, რომელთა პერიოდიკა ასახულია კატალოგში. ეს ბიბლიოთეკებია:

1. ი. ბ. სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფუნდამენტალური ბიბლიოთეკა.

2. ი. ბ. სტალინის სახელ. თბილ. სახ. უნივერსიტეტის ფიზიოლოგიის კათედრის ბიბლიოთეკა.

3. ი. ბ. სტალინის სახელ. თბილ. სახ. უნივერსიტეტის გეოლოგიის კათედრის ბიბლიოთეკა.

4. ი. ბ. სტალინის სახელ. თბილ. სახ. უნივერსიტეტის გეოგრაფიის კათედრის ბიბლიოთეკა.

5. ი. ბ. სტალინის სახელ. თბილ. სახ. უნივერსიტეტის ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტის ბიბლიოთეკა.

6. სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის

აკად. ნ. მარის სახელობის ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

7. სსრკ მეცნ. აკად. საქ. ფილიალის ბოტანიკური ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

8. სსრკ მეცნ. აკად. საქ. ფილიალის მათემატიკის ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

9. სსრკ მეცნ. აკად. საქ. ფილიალის ქიმიური ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

10. სსრკ მეცნ. აკად. საქ. ფილიალის გეოფიზიკური ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

11. სრრკ. მეცნ. აკად. საქ. ფილიალის აბასთუმნის სამთო ასტროფიზიკური ობსერვატორიის ბიბლიოთეკა.

12. სსრკ მეცნ. აკად. საქ. ფილიალის ნ. მარის სახელობის აფხაზეთის ისტორიისა და ენის სამეცნ.-საკვლ. ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა (სოხუმი).

13. კ. მარქსის სახელობის საქართველოს სახელმწიფო საჯარო ბიბლიოთეკა.

14. საქართველოს მუზეუმის ბიბლიოთეკა.

15. კ. მარქსის სახელობის საქართველოს სახელმწიფო საჯარო ბიბლიოთეკის ტექნიკური სექტორი (განყოფილება).

16. ს. მ. კიროვის სახელობის საქართველოს ინდუსტრიალური ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა № 1.

17. ს. მ. კიროვის სახელობის საქართველოს ინდუსტრიალური ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა № 2.

18. ლ. პ. ბერიას სახელობის საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

19. საქართველოს ზოოვეტერინარული ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

20. საქართველოს ფარმაკოქიმიური ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

21. რკინიგზის ტრანსპორტის ინჟენერთა თბილისის ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

22. თბილისის კავშირგაბმულობის ელექტროტექნიკუმის ბიბლიოთეკა.

23. საქართველოს სახელმწიფო კონსერვატორიის ბიბლიოთეკა.

24. საქართველოს სახ. სამხატვრო აკადემიის ბიბლიოთეკა

25. საქართველოს ხელოვნების მუზეუმის—„მეტეხის" ბიბლიოთეკა.

26. საქართველოს გეოგრაფიული საზოგადოების ბიბლიოთეკა.

27. საქართველოს სახალხო-სამეურნეო აღრიცხვის სამმართველოს ბიბლიოთეკა.

28. საქართველოს მეაბრეშუმეობის ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

29. სრულიად-საკავშირო გეოლოგიური კომიტეტის მინერალური ნედლეულის ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

30. საქართველოს წყალთა მეურნეობის ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

31. თბილისის ნაგებობათა ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

32. საქართველოს სახელმწიფო საპროექტო ტრესტის ბიბლიოთეკა (Грузпроэкт Наркомместпрома).

33. ჰიდრომეტეოროლოგიური სამსახურის თბილისის სამმართველოს ბიბლიოთეკა.

34. საქ. ჯანმრთელობის კომისარიატის სამედიცინო ბიბლიოთეკა.

35. ცენტრალური კლინიკური ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

36. ტროპიკულ სნეულებათა ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა

37. თვალის სნეულებათა ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

38. მ. ცხაკაიას სახელ. კურორტოლოგიისა და ფიზიოთერაპიის ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

39. წამლობის ფიზიკური მეთოდების ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

40. მიკრობიოლოგიის, ეპიდემიოლოგიისა და ბაქტერიოფაგის ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

41. საქართველოს სანიტარულ-ჰიგიენური ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

42. სამეცნიერო-საკვლევი ფარმაკოქიმიური ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

43. შრომის გაჯანსაღებისა და ორგანიზაციის ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

44. ექსპერიმენტალური ვეტერინარიის ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

45. თბილისის ზოოპარკის ბიბლიოთეკა.

46. ს. წულუკიძის სახელობის ქუთაისის სახ. პედაგოგიური ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

47. ჩაის მრეწველობისა და სუბტროპიკულ კულტურათა სრულიად საკავშირო სამეცნ.-საკვლ. ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა (ანასეული).

48. ბათუმის ბოტანიკური ბაღის ბიბლიოთეკა.

49. თელავის მევენახეობისა და მეღვინეობის სამეცნ.-საკვლევი ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა.

მკითხველის საყურადღებოდ უნდა აღვნიშნოთ, რომ ჩვენს შეერთებულ კატალოგში შესულია კიდევ სამი ჩვენ მიერ აწერილი, მაგრამ დღეს უკვე რეორგანიზებული ბიბლიოთეკის ფონდი—1) ა/კ გეოლოგიური ტრესტისა (Библиотека Зак. Геологического треста), 2) მძიმე მრეწველობის სამეცნიერო-ტექნიკური ბიბლიოთეკა (Опорная научно-техническая Библиотека (ОНТБ) НКТП СССР) და 3) სატყეო ინსტიტუტის ბიბლიოთეკა (Б-ка Лесного Института). ამათგან პირველი შეუერთდა მინერალური ნედლეულის ინსტიტუტის ბიბლიოთეკას, მეორე—სახელმწიფო საჯარო ბიბლიოთეკას (ტექნიკური სექტორის სახით) და მესამე საქ. სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის ბიბლიოთეკას.

სამწუხაროდ, კატალოგის გარეშე დარჩა სოხუმის ბოტანიკური ბაღის ბიბლიოთეკის პერიოდიკა, რომელმაც არ მოგვაწოდა ცნობები.

დასასრულ უნდა აგრეთვე აღვნიშნოთ, რომ ჩვენი შეერთებული კატალოგი სხვა ანალოგიურ კატალოგებისაგან განსხვავდება მაქსიმალური სისრულით: მასში აღნიშნულია მთელი ის პერიოდიკა, რაც საქართველოს ბიბლიოთეკებს მიღებული აქვთ დღიდან დაარსებისა 1940 წლის 1 იანვრამდე. კატალოგი ამჟამად მზადდება გამოსაცემად და შეადგენს დაახლოებით 14—15 ბეჭდვით ფორმას. მასალა კატალოგში ანბანურად არის დალაგებული; დართული ეკნება საგნობრივი, სამეცნიერო დაწესებულებათა და სხვა საჭირო საძიებლები.

ვაჟას ბიბლიოგრაფია

(ს. ყუბანეიშვილი. ვაჟა-ფშაველას ცხოვრებისა და შემოქმედების მატიანე. თბილისი. 1940 წ. სახელგამი. IX, 266 გვ.)

ქართული ლიტერატურის კლასიკოსების ილ. ჭავჭავაძის, აკ. წერეთლისა და ე. ნინოშვილის შესახებ არსებულ ბიბლიოგრაფიულ წყაროებს ამიერიდან ვაჟას ბიობიბლიოგრაფიაც დაემატა. იგი შედგენილია სოლომონ ყუბანეიშვილის მიერ და მოთავსებულია არაზუსტ სათაურით „ბიბლიოგრაფია" ზემოთდასახელებულ შრომაში. ავტორის სურვილის თანახმად* ვაკეთებთ რამდენიმე აუცილებელ შენიშვნას, უმთავრესად ბიბლიოგრაფიის შესახებ.

„ბიბლიოგრაფიას" დიდი ადგილი უჭირავს წიგნში, მთელი 122 გვერდი (გვ. 100—222) და დაყოფილია 7 თავად. მაგრამ თავებიც არ არის ზუსტად ფორმულირებული და თანაც დაუნუმბრავია. „ბიბლიოგრაფიის" შინაარსი რომ გასაგები იყოს მკითხველისათვის, მოგვყავს ეს თავები ჩვენი დეშიფრაციებით (კვადრატულ ფრჩხილებში,

[1]. „ვაჟას ნაწერები, ავტორის (!) სიცოცხლეშიეე გამოქვეყნებულნი (ანბანის მიხედვით)".

[2] „ვაჟას გარდაცვალების შემდეგ პირველად გამოქვეყნებული მისი ნაწერები ქრონოლოგიის მიხედვით" [1915-1937].

[3] „ვაჟა-ფშაველა უცხო ენებზე" [თხზულებანი რუსულ, სომხურ, გერმანულ, ინგლისურ, უკრაინულ, უნგრულ და ესპერანტულ თარგმანებში; 1895—1927 წ წ.]

[4] „ვაჟა-ფშაველას გამოცემები" ქართულ ენაზე [ცალკე წიგნებად გამოცემული, 1889—1936 წ წ.)

[5] „ვაჟა-ფშაველას იკონოგრაფია" [ჟურნალ-გაზეთებში მოთავსებული ვაჟას სურათების სია]

[6] „ვაჟას არქივი" [საქართველოს მუზეუმში არსებული დოკუმენტების სია]

---

* ვაჟასადმი მიძღვნილ პირველი წიგნის წინასიტყვაობაშიაც (იხ. ს. ყუბანეიშვილი „ვაჟა-ფშაველა. დოკუმენტები და მასალები. თბილისი 1937 წ.) ავტორი სთხოვს მკითხველს „საქმიან მითითებებს"

[7] „როდის რა დაიწერა ვაჟა-ფშაველაზე" [ქართული, რუსული და ნაწილობრივად სომხური ლიტერატურა ვაჟას შესახებ, 1886—1936 წ.წ.]

ვინც დაკვირვებით წაიკითხავს მოყვანილ სტრიქონებს, დარწმუნდება, რომ აქ მოცემულია არა მარტო ბიბლიოგრაფია, არამედ ბიობიბლიოგრაფია. ავტორსაც ეს საერთაშორისო მასშტაბით დამკვიდრებული ტერმინი უნდა აეღო სათაურად. თუმცა ავტორი სწუხს. ბიბლიოგრაფია ამომწურავად არა მაქვს შედგენილიო—მართლაც იგი მხოლოდ 1936 წლამდეა მიყვანილი—მაინც მასალა საკმაოდ უხვადა აქვს დაგროვილი. სამწუხაროდ ბიბლიოგრაფია როგორც საცნობო ცუდად არის შედგენილი. ავტორი, როგორც ჩანს, არავითარ ბიბლიოგრაფიულ ტექნიკასა და მეთოდიკას არა სცნობს. აღვნიშნავთ უმთავრეს ნაკლს. „ბიბლიოგრაფიის" ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან ნაწილში „ვაჟას ნაწერები ავტორის სიცოცხლეში გამოქვეყნებული" (გვ. 99—128) არ არის ნაჩვენები სად, რომელ გამოცემაშია და როდის არის გამოსული ესთუის ნაწარმოები. ამის ნაცვლად გაკეთებულია მითითებანი წიგნის არაბიბლიოგრაფიულ ნაწილზე, „რომლიდანაც,—ამბობს ავტორი საერთო შენიშვნაში,—დაინტერესებულ პირს (!) ადვილად შეუძლია გაიგოს ესათუის თხზულება სად და როდის და რომელ პერიოდულ გამოცემაში გამოქვეყნდა"! ბიბლიოგრაფიული აღწერილობის ორგანიული ნაწილის ასე დაბლა და სხვადასხვა ალაგას მოქცევა, არავისთვის არ არის საჭირო. ყოველი ბიბლიოგრაფიის დანიშნულება უწინარეს ყოვლისა იმაშია, რომ მან უნდა გაუადვილოს შრომა და დაუზოგოს დრო მკითხველებს. ის ნაწილი წიგნისა რომელზედაც ავტორი მიუთითებს (გვ. 1—94) ე. ი. „ვაჟას მატიანე", სადაც „ბიბლიოგრაფიული აღწერილობანი გაბნეულია ტექსტში," ბიბლიოგრაფიად ვერ ჩაითვლება.

აღწერილობანი მე-[4] თავში („ვაჟას გამოცემები"—გვ. 127—129) არ არის წესიერად შედგენილი: არ არის აღნიშნული ილუსტრაციები, გვერდების რაოდენობა, ტირაჟი, ფასი და, რაც უფრო მნიშვნელოვანია, რედაქტორი, კომენტატორი, მაგალითად პროფ. აკ. შანიძე, ვაჟას ლექსიკონის შემდგენელი მრავალ გამოცემებში.

ვაჟას უცხოური თარგმანები ქართულად არის დასახელებული (ინგლისური, უნგრული), იქ კი, სადაც უცხოური ტექსტია მოყვანილი,—დაშვებულია უხეში შეცდომები და დამახინჯება (ინგლისური, ესპერანტული, უკრაინული)

ცუდად არის შედგენილი აღწერილობანი „ვაჟა-ფშაველას

იკონოგრაფია"-ში: აქ ყოველ აღწერილობაში ერთმანეთში არეულია სქედოგრაფიული და საანოტაციო ნაწილი.

ლიტერატურა ვაჟას შესახებ დაახლოვებით 200 სახელწოდებას უდრის. ავტორს კი სახელწოდებათა რიცხვი 679-მდე აქვს აყვანილი: მას ცალცალკე ნომრის ქვეშ აღნიშნული აქვს ყველა გაზეთებში დაბეჭდილი სამძიმრის დეპეშა ვაჟას გარდაცვალების წელში, 1915 წ. გამოსული (იხ. გვ. 168—197) და უამრავი წვრილ-წვრილი შენიშვნები, რაც—პერიოდიკის ბიბლიოგრაფირების წესით ჯგუფობრივ უნდა ყოფილიყო აწერილი.

ბიბლიოგრაფია ხელოვნურად არის გადიდებული იმითაც, რომ მასში შეტანილია ვაჟას ავტოგრაფები (ფრიად არადამაკმაყოფილებლად აწერილი). ეს წმინდა ლიტერატურათმცოდნეობითი მასალა ცალკე უნდა ყოფილიყო გამოყოფილი წიგნში, ბიბლიოგრაფიის გარეშე.

ბიბლიოგრაფიაში არ უნდა შეეტანა ავტორს აგრეთვე ვაჟას დოკუმენტები—„ვაჟას არქივი", ისიც არქეოგრაფიულად სრულებით დაუმუშავებელი, წესიერი აღწერილობებისა და დეშიფრაცია—ანოტაციების გარეშე. ბიბლიოგრაფია საზოგადოდ ნუსხავს ბეჭდვით მასალას, ხელნაწერები, ავტოგრაფები და სხვა ასეთი მასალა-ლიტერატურათმცოდნეობისა და არქეოგრაფიის საქმეა.

მიუხედავად ნაკლისა ს. ყუბანეიშვილის ეს ნაშრომი მაინც დადებითად უნდა იქნეს შეფასებული, როგორც უხვი მასალა მკვლევარისა და მკითხველისათვის. ოღონდ ბიბლიოგრაფია თავიდან ბოლომდე უნდა იქნეს გადამუშავებული თანამედროვე მეთოდიკისა და ტექნიკის საფუძველზე და ხელახლად გამოიცეს. ავტორს ამის საშუალება აქვს:—ის ამზადებს ვაჟას შესახებ არსებული მასალების III ტომს. სწორეთ აქ უნდა იქნეს მოთავსებული შესწორებული სახით ბიბლიოგრაფია ვაჟას შესახებ, თავის თავად ცხადია, ახალი ლიტერატურის (1936—1940 წ.წ.) დამატებით.

იბეჭდება და ახლო მომავალში გამოვა

ა. სსრკ მეცნ. საქ. ფილიალის გამომცემლობა:

1. **სხვადასხვა**—„საგლეხო დოკუმენტები".
2. „ —გეოლოგიის და პალეონტოლოგიის ტერმინოლოგია.
3. **რ. შმერლინგი**—ძველი ქართული მინიატურები.
4. **ბ. ეგნატაშვილი**—„ახალი ქართლის ცხოვრება".
5. **ნ. ხიზანიშვილი**—„ეთნოგრაფიული წერილები".
6. **სხვადასხვა**—ენიმკის „მოამბის" V—VI ტომი.
7. „ —ზოოლოგ. სექტ. შრომები, III ტ.
8. „ —„საქ. ფაუნა" I ტომის 1 ნაკვეთი.
9. „ —„საქ. ფლორა" (რუსული).
10. პროფ **გ. ჩუბინაშვილი**—„ბოლნისის სიონი".
11. **პ. ინგოროყვა**—სვანეთის საისტორიო ძეგლები.
12. **სხვადასხვა**—თბილისის მათემატიკური ინსტიტუტის შრომების VII ტომი.
13. **ვ. ფუტურიძე**—ქართულ-სპარსულ-არაბული ლექსიკონი გორგიჯანიძისა.
14. **სხვადასხვა**—მასალები საქ. ეთნოგრაფიისათვის, ტომი III.
15. **პ. ხერხეულიძე**—ძველი ქართული ავეჯი.
16. დოც. **ვ. ჯიქია**—გურჯისტანის ვილაიეტის საშემოსავლო დავთარი
17. **ვ. ნიკიტინა**—აზოვისა და შავი ზღვების 1793—1937 წლების ლიტერატურული სია ფლორასა და ფაუნას შესახებ.
18. პროფ. **ალ. ჯანელიძე**—გეოლოგიური დაკვირვებები ოკრიბისა და რაჭა ლეჩხუმის მეზობლად მდებარე რაიონებში.
19. **მ. ბურჯანაძე**—საქართველოს მტკნარი წყლების თევზთა სარკვევი.
20. Разные.—„О химическом обогащении марганцевых шламмов".

ბ. სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა:

1. ვახუშტი—საქართველოს გეოგრაფია.
2. მელიქიშვილი, პ.—რჩეული ნაწერები.
3. ნ. მარი—რჩეული ნაწერები.
4. ქ. კეკელიძე—ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტომი I.
5. მ. გოგიბერიძე—ფილოსოფიის ისტორია.
6. დ. უზნაძე—ზოგადი ფსიქოლოგია.
7. ა. ბარამიძე—ნარკვევები ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან XV—XVIII ს. ს.

გ. გამომცემლობა „ტექნიკა და შრომა":

1. ი. შვედსკი—ქრომის და ქსოვილის ფეხსაცმელის ტექნოლოგია.
2. ვ. ვილიამსი—ზოგადი ნიადაგმცოდნეობა, 2 წიგნი.
3. დ. არაყიშვილი—მუსიკალურ საკრავების ფოლკლორი.
4. გაჰაევი—დედამიწა
5. დევიძე—ელექტროტექნიკის თეორიული საფუძვლები.
6. ნ. ხიზეზურიშვილი—საქართველოს ხილი, ტომი II.
7. ე. გოთოშია—მანქანათა ნაწილების და ამწევი მანქანების დაპროექტება.
8. ა. გულისაშვილი—მანქანათა ნაწილები, ტ. II.
9. კიკვიძე და ჯაფარიძე—ქიმიის მეთოდიკის საკითხები.
10. ავტორთა კოლექტივი—ტრაქტორის და ავტომობილის კონსტრუქცია. 1-ლი ტომი.
11. გ. ჯაკობიას რედაქციით—„ამირან-დარეჯანიანი". გალექსილი.
12. გავაშელი—პიათურის შაკი ქვის ექსპლოატაციის გეოსამთოტექნიკური პირობები.
13. რუმიანცევი—იყო თუ არა ქრისტე?

დ. გამომცემლობა „ფედერაცია":

1. ალ. ბავშვაძე—ლექსთა სრული კრებული.
2. გ. მერჩულე—ხანძთელის ცხოვრება.
3. ს. წვერავა—მოთხრობები.
4. რ. გვეტაძე—ლექსები. პოემები.

ე. საქართველოს სსრ სახელმწიფო წიგნის პალატა:

1. ქართული წიგნი (სრული ბიბლიოგრაფია, 1629—1921 წ.წ.).
2. საბჭოთა საქართველოს წიგნი (სრული ბიბლიოგრაფია 1921/1938 წ. წ.):

ნაკვეთი I ქართული წიგნი
ნაკვეთი II რუსული წიგნი
ნაკვეთი III აფხაზური წიგნი
ნაკვეთი IV ოსური წიგნი
ნაკვეთი V აზერბაიჯანული წიგნი

3. ი. ბ. სტალინის ბიობიბლიოგრაფია.
4. ქართული რეცენზიების ბიბლიოგრაფია (1931—1938 წ.წ.).
5. რუსული პერიოდიკა საქართველოში (1832—1921 წ.წ.) ბიბლიოგრაფიული საცნობო.

ვ. საქართველოს კ. მარქსის სახელობის სახელმწიფო საჯარო ბიბლიოთეკა:

1. „ქართული მხატვრული ლიტერატურა—საკ. კ. პ. (ბ) ისტორიის მოკლე კურსის შემსწავლელთათვის".
2. „ქართული ლიტერატურის კლასიკოსების ბიო-ბიბლიოგრაფია".
3. „საქართველოს ისტორიის ბიბლიოგრაფია".

ზ. ბიბლიოთეკათმცოდნეობისა და სარეკომენდაციო ბიბლიოგრაფიის კაბინეტი:

1. მკითხველთა მომსახურების მეთოდები მასობრივ ბიბლიოთეკაში" სეგლინის რედაქციით.

სახელმძღვანელო საბიბლიოთეკო ტექნიკუმებისათვის.

გადაეცა წარმოებას 28/V—40 წ., ხელმოწერილია დასაბეჭდად 23/VIII—1940 წ.
ზომა 6×10, უე 1064. შეკვეთა № 454, სასტამბო ფურც. 14¹/₈, ტირაჟი 800.

საქ. სსრ სახ. წიგნის პალატის სტამბა. თბილისი, პლეხანოვის პრ. № 59.

ფასი 15 მან.

8 656
1940

БИБЛИОГРАФИИС МОАМБЭ

1

(Вестник библиографии)

ТБИЛИСИ
ГОС. КНИЖНАЯ ПАЛАТА ГРУЗИНСКОЙ ССР
1940